

БІБЛІОТЕКА
ДАРЮЩА
ДОБРО

БОГДАН-ІГОР
АНТОНИЧ

БІБЛІОТЕКА
ПОЕТА

БОГДАН-ІГОР
АНТОНИЧ

Поезії

Київ
«Радянський письменник»
1989

**ББК 84Ук1
А72**

До цього видання увійшла вся на сьогодні відома спадщина видатного західноукраїнського поета тридцятих років Богдана-Ігоря Антонича (1909—1937). Книжка містить вірші, мініатюри і балади із збірок «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936), «Зелена евангелія» (1938), «Ротації» (1938), а також збірка «Велика гармонія» і добірка віршів, які раніше в нас не друкувалися.

РЕДАКЦІИНА КОЛЕГІЯ:

*В. В. Біленко, І. Ф. Драч, В. Р. Коломієць, Л. В. Костенко,
С. А. Крижанівський, Р. М. Лубківський, О. В. Лупій,
Л. М. Новиченко, Б. І. Олійник, П. М. Перебийніс*

*Вступна стаття М. М. Ільницького
Упорядкування, примітки і словник Д. В. Павличка*

**A 4702640102-123
M223(04)-89 10.89**

(C) Видавництво «Радянський письменник», 1989

ISBN 5-333-00281-9

ББК 84Ук1

A72

До цього видання увійшла вся на сьогодні відома спадщина видатного західноукраїнського поета тридцятих років Богдана-Ігоря Антонича (1909—1937). Книжка містить вірші, мініатюри і балади із збірок «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936), «Зелена евангелія» (1938), «Ротації» (1938), а також збірка «Велика гармонія» і добірка віршів, які раніше в нас не друкувалися.

РЕДАКЦІНА КОЛЕГІЯ:

*В. В. Біленко, І. Ф. Драч, В. Р. Коломієць, Л. В. Костенко,
С. А. Крижанівський, Р. М. Лубківський, О. В. Лупій,
Л. М. Новиченко, Б. І. Олійник, П. М. Перебийніс*

*Вступна стаття М. М. Ільницького
Упорядкування, примітки і словник Д. В. Павличка*

**A 4702640102-123
M223(04)-89 10.89**

© Видавництво «Радянський письменник», 1989

ISBN 5-333-00281-9

НЕЗНИЩЕННІСТЬ ПОЕЗІЇ

Невже справді мало статися так, як напророкував собі поет в одному з віршів:

А ти, як завжди, сам в пустелі світу лютій,
І оцінять марно, скupo, точно і тверезо.
А ти, як завжди, будеш сам під сонця

гострим лезом,
І складуть надгробний напис: жив і вмер забутий.

Богдан-Ігор Антонич порівняно пізно став відомий радянським читачам. Книга його вибраних творів «Пісня про незнищенність матерії» побачила світ тільки 1967 року, але відразу викликала зацікавлення культурної громадськості, ввійшла в історію української літератури. Навколо імені Б.-І. Антонича точилися суперечки, сприйняття його творів було неоднозначним. І це закономірно.

Складність поетичного світогляду Антонича спричинена як суспільними умовами західноукраїнської дійсності 20—30-х років цього століття, так і обставинами його особистого життя, системою освіти в умовах польського буржуазного уряду та напруженими художніми шуканнями митця.

Поетове серце виявилося незахищеним і безборонним проти всіх поштовхів, кожен крок на шляху пізнання йсягнення світу був важким і болючим. Антонич твердо вірив, що над його красм засяє «майбутньої респуб-

ліки планета», заради якої варто віддати молодість і життя.

Життя випередило поетові передбачення, у вересні 1939 року возз'єдналися всі українські землі, але він уже не побачив тих днів: смерть, нагла і невблаганна, вирвала його з життя у 1937 році в неповному двадцятирічному віці...

Потужний талант поета вперто шукав своїх шляхів у мистецтві. Збірки «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936), «Зелена евангелія» та «Ротації» (1938) засвідчують стрімкий і сповнений внутрішньої напруги розвиток таланту поета, який, прийшов до уславлення «зеленої евангелії» природи, «незнищенності матерії». Співець молодості, кохання, краси життя і мистецтва, Антонич близький нашому сучасникам своєю зачарованістю світом, духовною невтоленністю, прагненням заглибитись «у суть, у корінь речі, в лоно».

Звичайно, як і кожне явище літератури, творчість Антонича треба розглядати на тлі того часу, коли він жив і творив. 30-ті роки на західноукраїнських землях — період гострої класової боротьби, яка голосно відлунювала і в літературі. Антонич не належить до табору революційних письменників. У його творах нема подиху гарячих класових битв, а в суспільних та естетичних поглядах знаходимо непослідовність. Все це спричинилося до того, що в оцінці постаті Антонича були помітні крайності: від непомірного захоплення до майже цілковитого заперечення.

Як відомо, О. Гаврилюк у статті «Пани і паничі над «Кобзарем» (1936) назвав ім'я Антонича серед тих «аполітичних парнасистів», чия творчість виконує «цілком політичну роботу, відвертаючи погляди читачів від справжньої дійсності».

Ми повинні сьогодні визнати, що на оцінках О. Гаврилюка позначився вплив вульгарно-соціологічного

підходу до літератури. Тим більше, що сам О. Гаврилюк не поширював оцінку вірша про Шевченка на всю творчість Б.-І. Антонича.

Так, у статті «Пальці на горлі», написаній 1940 року, після возз'єднання західноукраїнських земель в УРСР, автор, зокрема, писав, що «треба відзначити здібного поета, автора кількох томів віршів Б. Антонича, який подавав надії, але нагло помер...»

Більш докладну й розгорнуту характеристику творчості Антонича знаходимо в одній із статей Степана Тудора на сторінках прогресивного польського видання «Sygnały», де автор називає поета співцем, «що носив монети зір, як хлоп'я гудзики в кишенях, і купував за них ночами хвилини натхнення... що в білих рукавичках, з квітами на чорному костюмі відійшов, не закінчивши своїх поем, іншим щасливцям залишивши світ — і кучері, і квіт папороті, що надів перстень смерті й відійшов, щоб довести незнищенність матерії...»

Лаконічна характеристика Степана Тудора виявляє глибоку обізнаність марксистського критика з творчістю Антонича, проникнення у саму її суть. Поет постає тут в опосередкованому зв'язку зі своїм часом і водночас із традицією філософської лірики в поезії.

Як поет Антонич — митець двадцятого століття з виразними ознаками поетичного стилю своєї епохи, з тією складністю світосприймання, яка приходила в поезію того часу з іменами сучасників поета у різних країнах. Олесь Гончар у доповіді на V з'їзді письменників України (1966) поставив ім'я українського поета у такому контексті: «Нам потрібно знати і Лорку, і Антонича, і Елюара, не повинен бути обійтися ні Бунін, ні Винниченко, нам потрібенувесь попередній художній досвід». Така спорідненість не заперечує іншого — нерозривного зв'язку художника з рідною землею, її культурою. За власним визнанням, Антонич неодмінно підходив до традиції рідної землі, до традиції мистецької душі

рідної своєї Лемківщини, традиції Шевченка, Франка, Тичини. Фольклорні образи і символи оживали в його поезії по-новому, утверджуючи бессмертя душі народу.

Увагу читачів привернула поетична збірка Антонича «Три перстені», яка вийшла у Львові 1934 року. Перед тим були віршовані спроби, писані в Сяноцькій гімназії, де навчався хлопчина з села Новиці на Лемківщині (народився 5 жовтня 1909 р.), у Львівському університеті, де здобув ступінь магістра, були переклади з Рільке і Врхліцького, була навіть збірка «Привітання життя» (1931). В цій першій книзі знайшла відображення і наполеглива робота молодого поета над словом, освоєння різних жанрів і форм поезії.

У віршах молодого автора вчувається невдоволення похмурою дійсністю і бажання втекти від неї. Людина наче зернина в колосі, і ліпше полетіти за вітром, ніж бути розмеленою сірими журнами буднів («Ожереди»).

Але куди тікати? В тім-то й річ, що занадто швидко усвідомлюєш: «Можна від землі втекти лиш іноді — та тут на ній» («Орел і літак»). За далекі моря? Морська тематика не випадково з'являється у творчості Антонича — «Балада про тінь капітана», «Пісня мандрівника». В них явно відчувається вплив морських балад популярного українського радянського поета Олекси Влизька. Але якщо Влизько вкладав, наприклад, в «Баладу про летячого голландця» романтику революційної боротьби, то в Антонича, як і в деяких інших західноукраїнських поетів того часу, це була, за словами самого поета, «втеча від своєї дійсності в казку».

І все ж настрій зневіри в життя, втечі від дійсності не домінуючий у книзі. В ній є поезії, сповнені любові до життя, мотиви молодості і краси. Вони дістають яскравий вияв у циклі «Бронзові м'язи», які, як справедливо відзначив Д. Павличко, «дихають» «давньоеллінськими вітрами... і думають дивно ускладненими поняттями добра і зла нашого часу». Свого часу критика відзна-

чала спорідненість Антоничевого спортивного циклу з книгою тогочасного польського поета Казімежа Вежинського «Лавр олімпійський», за яку він одержав золоту медаль на міжнародних змаганнях в Амстердамі 1928 року. Справді, в обидвох поетів немало спільного. Передусім в уславленні краси і сили людини, «бога в античній статуї» (Антонич), радісного племені спартанок і спартанців (Вежинський). Але якщо для польського поета спорт був приводом для проголошення суспільного динамізму і людина мислиться майже космічно, нагадуючи межелайтісівські алегорії (цитуємо в підрядковому перекладі):

На монументі своєму вгору піdnіс рамена,
під ногами має землю, на руках — небо,
то в автора «Привітання життя» герой не виростають до
таких гігантів, вони природно діють у природній ситуації, прагнучи до еллінської гармонії здорового духу в
здоровому тілі.

Доречно згадати тут і «Спів крилатих кентаврів» Василя Бобинського, написаний у 1923 році, в якому гіmn силі, розмахові звучить як заперечення рабської покори: поет-революціонер славив силу м'язів, здатну розірвати пута, славив «в кінському тілі — людський глузд».

Перша збірка Антонича підсумовує період учнівства поета. В одному з віршів, які не ввійшли до жодної збірки, зустрічаємо визнання, поет «в прямокутах брудних шиб побачив... зелені руні, почув зіткання покинутих шиб, заговорили спомином лемківські груні».

На повну силу цей спомин озвався у книзі «Три перстені» (1934). З цієї збірки вийнуло свіжим вітром карпатських полонин, ароматом Лемківщини. Чим же полонив автор, що нового вносив він в українську поезію?

Наведемо поезію «Автопортрет»:

Червоні клени й клени срібні,
над кленами весна і вітер.

Дочасності красо незглибна,
невже ж тобою не п'яніти?
Я, сонцеві життя продавши
за сто червінців божевілля,
захоплений поганин завжди,
поет весняного похмілля.

Ми відразу вловлюємо захоплення світом, його красою, сонцем. Але поет п'яніє не просто весною, не просто сонцем, а незглибною красою дочасності. Вся природа живе, рухається, мислить.

Мов папороть, перед очима
стас пропервісність твоя:
ти ще рослина, ти ще
камінь,
тебе обкручує змія.

Такий хід розвитку поета не на жарт стривожив представників церковної еліти, яка ще недавно гадала повністю прихилити для себе Антоничів талант.

А безіменний критик клерикального журналу «Дзвони», висловлював невдоволення тим, що в творах поета «виступають поганські мотиви старослов'янщини. Самохіть почувавши страх, що молодий поет готов... поминути в творчості правдиву релігію, як колись наш Федъкович».

Антонич розумів глибший смисл цих закидів. По-antonichivskому м'яка, але й по-своєму категорична була його реакція на неї: реакція все більшого утвердження і вростання в стихію природи.

У чому шукати джерел Антоничевої філософії природи і життя? Павло Тичина в одній з поезій поставив поруч три постаті, найбільш співзвучні його громадсько-му чуттю і внутрішній творчій конституції: Шевченко, Уїтмен, Верхарн. Антонич, щоправда, не зробив подібного переліку, однак і його духовних батьків можна знайти. У грудні 1934 року він писав: «Не шукаю фікційного Окциденту з львівської кав'яні, але несмілий підходжу до традиції мої землі. Це не значить, щоб я на-

ціональний стиль розумів як щось скам'яніле й невідсіжувальне. Тут тобі хвала, сивобородий міністре республіки поетів, Воте Вітміне, що навчив ти мене молитись стеблинам трави». Уїтменівська ідея «вічної трансформації матерії» (за висловом К. Чуковського): «Я вірю, що з оцих грудочок вийдуть і коханці, і лампи» («Пісня про себе»), і вираження цих вічних перевтілень і метаморфоз природи була близька поетові.

Знаходив Антонич предмет своєї філософії, занурюючись і в далекі часи. Адже ми знаємо, що філософія вічних метаморфоз природи була розвинена ще в стародавній Індії, і віки донесли до нас чар безпосередньої мудрості її притч, тим-то такими щирими і переконливими є слова хвали санскритським письменам, які зеленошуміли поетові, навіюючи йому нові візії.

П'яніючи отруйним чадом
ночей сріблястих та гірких,
дивлюся в місяця свічадо
крізь шибу, повну світляних,
холодних, синіх та тремких
далеких відблисків світів,
що, кинуті у тьму, горять
самітні, горді, золоті,
немов знаків санскритських ряд,
які прадавнім сном дзвенять
і перешіптують із дна,
загубленого в морок дня,
слова старої ворожби
в ім'я землі, в ім'я вогню.

Природними здаються нам слова визнання і вдячності ще одному чарівникові слова — перському поетові і філософові часів середньовіччя Омару Хайяму, які знайшли ми в чернетках поета. Антонич признається, що вчителем його є й «Омар Хайям, що в чарці холодив розпечени уста». А ці вуста розпечени від думки про те, що ручка дзбана, тепер повного вина, була колись рукою красуні, обвitoю навкруг шиї юнака, від думки, що все в природі під владне вічним змінам і перетворенням.

Певна річ, всі ці аналогії такі відносні і віддалені, що кожного, хто шукав би в Антонича буквальних збігів і образних перегуків з якимись поетами, чекатиме прикре розчарування.

Як би не шукали ми спорідненостей, кожний справжній митець корениться в рідному, в національному ґрунті, кожний дихає повітрям рідних гір і долин. Це чудово розумів автор «Трьох перстенів», заявляючи: «Проти розуму вірю, що місяць, який світить над моїм рідним селом в Горлицькому повіті, є інший від місяця з над Парижа, Рима, Варшави чи Москви... Вірю в землю батьківську і в її Поезію» (цитуємо за рукописом). Тяга до язичницького міфологічного оживлення природи в слов'ян була так сформульована молодим поетом: «Поганська Лада з прадавніх лісів, з кичер і недей варить у глиняному дзбані черлене зілля поезії. У хвалу Ладі підпалюємо ялівець строф. Звеличуємо оленя, гірський потік і вітальні праїнтинки природи». Як бачимо, авторське кредо висловлене тут доволі чітко і зрозуміло.

Де міг поет знайти ту оживлену природу в рідній словесній стихії, яка штовхала його на нові символи, персоніфікації? Що було джерелом тих багатих і щедрих асоціацій, які постають перед нами у зачарованому світі поетової уяви? Передусім лемківська природа, нужденні умови життя селянства, мистецька душа рідного народу. Все це і визначає коло тем збірки Антонича. При всіх зусиллях визначити і згрупувати вірші за темами ми так і не спроможемося на логічні класифікації, на чітко окреслені контури тем. Як замкнений у собі перстень, так замкнений і світ поета: багато вражень у нього повторюється, але щоразу знайомий образ виступає в іншій мистецькій комбінації, розкривається з нового боку. Можна б спробувати накреслювати три кола тем — за назвою книги «Три перстені» — і визначити їх як перстень краси (переважно весняної); перстень молодості і перстень ночі. Але і такий поділ буде надто умовний.. І чи

не має рацію Д. Павличко, коли він говорить, що в кожної людини буває день, коли вона вперше збагне, зрозуміє красу і відтак повертається спогадами до днів свого дитинства, і що в сфері подібних почуттів лежить Антоничева книга «Три перстені»: «Між дитинством і зрілістю людини напинає він невидимі проводи, по яких біжать з найпершої дитячої ясності мозку до нинішньої його серйозності і затемненості образи, ніби сигнали внутрідушевного телебачення». Втім, щодо затемненості, то й тут, здається, можуть дещо пояснити дитячі враження. Згадаймо незвичність ракурсів поета, несподіваний кут зору. Це видається нам навмисністю дорослого. А почитайте опис дитячих вражень з його повісті «На другому березі» — і все стане простішим і зрозумілішим:

«Діти в лісі... Груди ширшають від розгону й вітру. Груди налиті криком молодості. Не чуті тягару ніг. Немає ніг. Тіло пливе в повітрі, мов плесом ріки. Руки нареклюють якісь химерні спіралі. Серце хоче вистрибнути з грудей. Кинути своїм дрібним тілом, мов м'ячем, об мож... Обняти пень з усієї сили... Хай зеленою хмарою листя закриє нас, мов пір'ям... І серце тріпочеться... Дерева кружляють. Довкола, довкола, довкола. Махають гіллям, наче руками. Як смішно. Ха, ха, ха... Дерева танцюють. Дуб із березою... Квіти підплигують, наче метелики. Червоні, рожеві, жовті, білі, блакитні, сині. Завія квіток. Дощ, листя. Зелено, зелено... На чуб, на чоло, на очі, на плечі... Зелений дощ. Цяпає за комір. Ні, ні, це не падає листя. Це я падаю. Гиц, гиц... Ноги над головою... Земля над головою, небо під ногами. Копнути сонце, наче м'яч. Хі, хі, хі... Які дерева смішні. Ходять догори верхами. Упали від землі до хварі. Де втіче ліс? Усе перегинається. Падаю на плечі. Дерева ходором. Світ ходором» (Цитуємо за рукописом).

Але не тільки враження від краси природи складають книгу «Три перстені». Випуклі і промовисті деталі говорять, що автор мав добрі задатки реалістичного під-

ходу до життя. В «Елегії про співучі двері» знаходимо вражуючу картину одвічних злиднів селян, важких умов їх життя.

Тут сиве небо й сиві очі
у затурбованих людей.
Сльота дуднить і шиби мочить,
розмови стишені веде.
Під сивим небом розстелилась
земля вівса та ялівцю.
Скорбота мохом оповила
задуману країну цю.
Як символ злиднів виростає
голодне зілля — лобода.
Відвічне небо і безкрас,
відвічна лемківська нужда.

Оце пришите, немов латка, до лісу село, де звичайні і ширі люди, що живуть під знаком серпа, дало поетові можливість вперше задуматися над тим, що в житті не все справедливо, і, вихованому в релігійному дусі, кинути навіть отакий сміливий реалістичний мазок:

На небі тільки сині зорі
вислухують благальний спів
людей, що, прості та безкрилі,
цілуючи в німій покорі
брудні обніжки віттарів
устами, чорними від пилу,
що їхні губи припорошить,
моління шлють Христу і Духу,
щоб допоміг здобути гроші
на хліб, на сіль і на сивуху.

Картини ці дуже переконливі, в них присутня широта узагальнення, властива справжньому мистецтву: конкретні, дуже достовірні художні деталі дають можливість уявити широку картину.

Антонич розкрив глибокомистецьку душу народу, показавши, що почуття естетичного властиве йому органично, що кожен куток селянського житла, кожна найбuddenіша і найужиткованіша річ помимо свого безпо-

середнього практичного призначення в твором мистецтва. Творчі вогні, які спали в скрипці на стіні чи не кожної другої лемківської хати, той «співний корінь» та яворові краплі, те немудре «чародійське» начиння з п'янливим зіллям, воском і насінням — все створює не враження манливої екзотичності, що характеризує предковічні уялення й пережитки, які давно відкинула з насміхом цивілізація? Ні. Чари діють, як діяли з давніх-давен.

На глибину символіки, що виявилася в «інтер'єрі» селянської хати, свого часу звертав увагу Сергій Єсенін. Він писав у трактаті «Ключі Марії», що, коли б ми могли розшифрувати складові частини хати нашого мислення, «нам відкрилася б таїна, найзначиміша і найтонша таїна тої хати, в якій селянин так ніжно і любовно викреслює примітивними лініями явища простору. Ми полюбили б світ цієї хатини зі всіма півнями на віконницях, кониками на дахах і голубками на князьках ганку не простою любов'ю ока і чуттєвим сприйняттям красивого, а полюбили б і пізнали б найправдивішою стежиною мудрості, на якій кожний крок словесного образу робиться так само, як вузлова зав'язь самої природи»¹.

В рядках Антонича і словах Єсеніна — одна суть, хоч підхід до неї із взаємно протилежних боків, і якби ми розглядали вірш українського поета і вислів російського як суцільну метафору, то в них помінялися б місцями основне і переносне значення. Антонич веде мову про селянську хату, і з неї випливає ідея мистецтва. Єсенін веде мову про мистецтво, і з нього випливає ідея селянської хати. Співний корінь Антоничевої хати мав таку чаклунську силу, що навіть здивований ранок спирається на селянський пліт, аби глянути на чудодійство сходу сонця. Лише в народних епосах та легендах митець має

¹ Єсенін С. Собрание сочинений.— М.: Худ. литература, 1965, т. 5, с. 41.

таку силу, що може керувати явищами природи: перетворювання людини в камінь чи дерево і навпаки.

Неповторний чар «Трьох перстенів» у тому, що тут у високомистецьких образах постали народнопісенні символи та образи фантастики, які сягають далеких язичницьких часів. Як же вживалися між собою прадавність і сучасність, яким чином проходило формування поетичного стилю Антонича? Наведемо один з типових віршів книги «Село».

Корови моляться до сонця,
що полум'яним сходить маком.
Струнка тополя тонша й тонша,
мов дерево ставало б птахом.
Від воза місяць відпрягають.
Широке конопляне небо.
Овіяна далінь безкрай,
і в сивім димі лісу гребінь.
З гір яворове листя лине.
Кужіль, і півень, і колиска.
Вливається день до долини,
мов свіже молоко до миски.

Читач відразу звертає увагу, що картина, намальована поетом, відбиває характер психології селянина. Вдивляючись у мазки, кинуті митцем, зображені заняття цих селян. Для них, очевидно, основною роботою не є рільництво. Воно й справді, в країні вівса і ялівцю символом не міг стати плуг, як, приміром, для Павла Тичини. Зате тут дуже виразні інші натяки: «конопляне небо», «кужіль» говорять виразно про ткацтво, «лісу гребінь» — про те, що зв'язане з обробленням дерева. Отже, і символи книги Антонича — веретено, а згодом сокира — природні для поета — сина лемківського краю.

Нарешті, третій пласт вірша, який лежить, сказати б, на самому дні, вимагає вже проникнення в історію, в передумови психології людей. Безперечно, що фраза «корови моляться до сонця» може бути сприйнята як пое-

тична фігура. Проте це лише на перший погляд. Насправді поняття «моління корови» жило ще в свідомості людей з тих давніх передхристиянських часів, коли воно сприймалося як молитва-жертва. На думку О. Потебні, в слов'ян обряд «моління корови» перейшов з язичництва до християнства і в багатьох селах зберігся в такій формі: на святий вечір, «за обідом, перед тим, як подавати обрядову кашу, на стіл кладуть сіно, на нього ставлять кашу, в яку «встремляють» дві билини: одна — пастух, друга — теля. Запалюють перед іконою свічку і моляться, щоб корови брикали»¹.

В надзвичайно пластичному образі тополі, що, все тоншаючи і тоншаючи до вершка, стає мовби «птахом», теж можна знайти глибший символічний зміст. Предки наші бачили в дереві не лише плід пізнання, воно було, як скаже пізніше поет у вірші «Ars poetica»: «дерево життя — дерево безсмертя». Через дерево людина наче спілкувалася з сонцем, воно переносило на небо земні форми життя.

Тепер для нас стає більш зрозумілим і порівняння дня з молоком, яке випливає не лише із зорового враження чи навіть селянського відчуття, але загальної концепції язичницького світовідчуття природи.

Антоничеві персоніфікації не раз нагадують загадки (ще старогрецький філософ Арістотель помітив, що загадка — це, по суті, добре побудована метафора), приказки, символічні образи колядок та щедрівок і обрядових пісень. У поета ранок може шугнути з води, мов циганя, сонце скочить з трави сполоханим лошам, а місяць — відчинити брами ночі.. Джерело таких метафор — у загадках: «тпру скажеш — не остановиться, сіна даси — їсти не буде; крикнув віл на сто гір, на сто кроків, на сто потоків.

¹ Потебня А. А. Объяснение малорусских и средных песен. II. Колядки и щедровки.— Варшава, 1887, с. 159.

Антонич признавався, що для нього «горяТЬ, як ватра, забобони віків минулих», але, використовуючи образи народної символіки, він робив їх будівельним матеріалом своїх незвичайних метафор або засобом власної мистецької концепції.

Ми ні в якому разі не можемо шукати в поета лише повторення давніх мотивів. Елементи стародавньої символіки поєднувалися, перепліталися з сучасними поетово-соціальними прикметами: «відвічною лемківською нуждою», «брудними обніжками віттарів», де селяни просили бога дати їм можливість роздобути на хліб-сіль та на сивуху, та, зрештою, й своїми безпосередніми хлоп'ячими споминами.

І все ж запах «поганства» повіяв з «Трьох перстенів», а сам Антонич стверджував, що герой його книги так відчуває природу, як мали відчувати її наші давні предки.

І водночас герой його так відчуває цю природу, як відчували її сучасники Антонича. Бо поет не повторював, а розвивав народні традиції, бо він, як справедливо каже Дмитро Павличко, не належав до тих «письменників», що «свою роздуту порожнечу набивають лексичними реп'яхами, повисмикуваними з вовни дідівських кожухів, та взорами потовчених музеїних писанок народницької культури».

Фантазія поета все частіше вириває обриси предметів і явищ з їх реального оточення і щораз дивовижніше і вигадливіше їх комбінує, порушуючи цим усталений нашою свідомістю зв'язок. Спершу це здається дивним. Але, пройнявшись настроєм творів, бачимо природність поетових метафор. Насамперед звертаємо увагу, що всі явища природи оживлені. До сонця, місяця, вітру поет звертається як до живих істот, як зверталася Ярославна в «Слові о полку Ігоревім». Сили природи живуть в душі поета як особи живі і мислячі. Тому не треба дивуватися, що, попри невичерпне багатство і різнома-

нітність образних сполук, вихідні елементи, якщо так можна висловитись, поетичної метафори доволі нечисленні, причому одні з них виконують називно-речову предметну функцію, інші служать символами.

Чи не найчастіше зустрічається в збірці образ сонця, «прабога всіх релігій», якому поет «за сто червінців божевілля» продав і власне життя. Сонце тут скрізь і у всьому, та, однак, майже немає його в непереосмисленому, прямому значенні. Ось поет малює життя природи, шал весни, справжню весільну оргію бунтівних земних соків — і сонце стає коровасем: увагу поета приковує старий дзбан як втілення прадавнього слов'янського чародійства — і сонце проймає все єство людини, тому «корови моляться до сонця», «сонце ходить у крисані», «дівчата заплітають у волосся сонця гребінь», запрягають його до селянської теліги, ранок везе його, наче золотий сніп, а поет так звикся і зблишився з ним, що ходить з «сонцем на плечах» або й «у кишені»...

І природа, і людина як частина цієї природи розсміяні і розспівані, «ріка сміється з дном співучим», «співучі двері», «співає день, співають клени», співає скриня, майдан, сміється сніг, ріка і навіть змія в руках хлопчини.

Свого часу критика зробила детальні виписки найбільш уживаних поетом образів: сонця, пісні, крилатості, зелені тощо. Не бачимо необхідності й собі повторювати перелік постійних атрибутів, що переходили з вірша у вірш у нових співвідношеннях. Та цей перелік дає нам можливість зробити велими характерний висновок: світ Антоничевих «Трьох перстенів», розмаїтий і щедрий, торкає не лише одну струну людського чуття, несе не лише впосиння — радість. Людина — багатша, шкала її почувань широка, і охоплює вона почуття і зневіри, і суму, і сумніву. Автор сам писав, що в його білому домі «стіни з дерева та мрії», хоч мрії там було далеко більше, аніж дерева.

І все ж поет виразно бачить, що «не сковатись, дарма, під наметом краси в чаді п'яному строф кришталевих». То які ж накреслює поет перед собою завдання? Він хоче втрутатися в життя сучасників і заявляє:

Це я тобі складаю спів,
динаміко суворих днів!

(«Кличу»)

Але, збудувавши собі білостінний дім із мрій, Антонич за мистецтвом проголосив право на вищі вартості тим, що воно не має бути вільним від життєвих бур. Стіна, сформована вимогами «другої дійсності» як цілком незалежної від тої, що її породила, відділяла поета від того, що твориться за мурами. Але, як бачимо, він дуже швидко відчув там свою самотність. Готовий вже був чітко карбувати крок на вулиці з юнаками, та не здав, що це за юнаки, куди вони йдуть, і залишився спостерігати... крізь вікно («Поетова весна»):

Ти крізь вікно
У далечінь глядиш...
Тремтить захоплення струною голос
твій,
і з неба ждеш вечірньої роси,
і ловиш оком п'яним
на синім обрії хмарини біло-льняні
у завороженому перстені краси...

Але поет недовго залишався у «завороженому перстені краси». «Весни розспіваної князь» вступав у творчу зрілість, і його поезія поглиблювалася. На місце манливого і мінливого світу, який крутиться, мов карусель, приходить заглиблення у життя, у світ природи, одвічного космосу і біосу.

Найбільш повно виявилася антоничівська художня філософія природи у збірках «Книга Лева» та «Зелена евангелія».

Кожен, хто вчитувався у ці збірки, задумувався над їх побудовою: три глави, а між ними ліричні інтермецци. Назвати це «фантазією» поета, просто примхою — важ-

іадто різняться між собою «глави» та «інтермець». Очевидно, розвиток Антонича йшов двома напрямами.

Ліричні відступи значною мірою продовжували попередньої його книги «Три перстені», най-п — її пейзажної стихії, були своєрідним розвитком чого поет уже досяг, на чому міцно закріпився: зи» ж виражали його наполегливий розвиток, не-звину впертість вічно шукаючого інтелекту. Спершу главами та інтермеццо пролягала ціла прірва, а «пово різниця між ними стас майже непомітною, і критики висловлювали навіть міркування, що мі вірші з інтермеццо варто б перенести до глави. », поет поволі приходить до певної рівноваги, гармо-ікої постійно шукав,— приходить до неї бодай на сь час.

му ж Антонич одночасно творив такі полярні за-зию основою і настроем поезії? У його вірші «тъ строф містики» подибуємо таке характерне ви-ня:

І кожен квіт народжується удесяте
і сяє знову безіменний під росою,
а сонце — діамант музики, світла
свято
очам, що хочуть все пізнати,
світ подвоїть.

іт справді постійно двоїться в очах поета: завая-юєдинок протилежностей відбувався уже в «Приві-ї життя», вибухав у зовні чи не найцільнішій кни- 'ри перстені». Тепер ці протилежності, це двоїння ях, що хотіли все пізнати, не вміщувалося разом, т розташовував цикли на табори — один проти од-

ричні інтермеццо не лише продовжували, але й роз-ли лінію «Трьох перстенів», лірична естафета про-ла далі, але «карусель краси» потроху сповільнюва-захоплення поступалося місцем задумливості. По-зо, наприклад, що так часто вживаний у «Трьох

перстенях» образ веретена тепер зникає, натомість з'являється інший символічний образ — теслі:

Співай, сокиро, теслі безум,
розписуй пісню знову!
Углиб, до дна співуче лезо
встромляю в корінь слова.

(«До дна»)

Щоправда, розвиток поета породжував іноді надто ускладнені поетичні формули, які не могла збагнути тогчасна критика.

Характерні закиди знаходимо в статті Івана Копача «Про людський світогляд», надрукованій у газеті «Діло» за 1933 рік. Ось слова, які стосуються творів Б.-І. Антонича: «Ну то й пишуть же тепер у нас, коби здорові, ріжні наші письменники, що хоча за голову хапайся. От, приміром, Богдан-Ігор Антонич п. з. «Ярмарок»:

Мій брат — кравець хлоп'ячих мрій —
зішив з землею небо,
горять хустки у крамарів,
немов стобарвний гребінь.
Співають теслі, бубни б'ють.
Розкрію таємницю:
червоне сонце продають
на ярмарку в Горлицях.

Або п. з. «Вишні».

Антонич був хрущем і жив колись
на вишнях,
на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко.
Моя країно, зоряна, біблійна
й пишина,
квітчаста батьківщино вишній
слововейка!
Де вечори з евангелії, де світанки,
де небо сонцем привалило білі села,
цвітуть натхненні вишні кучеряво
й п'янко,
як за Шевченка, знову поять
пісню хмелем.

Так пише наш «свіжий лавреат» (натяк на те, що Антонич одержав літературну нагороду за збірку «Три

перстені». — М. І.). А я читаю, дивуюся і питаю: «Що те все має значити?»

Антонич так тлумачить власні образи, що викликали «бурю» заперечень: «Антонич така сама частина природи, як трава, вільхи, зозулі, лисиці тощо, частина, органічно зв'язана з загальним біологічним ростом... Образ з славним уже хрущем до деякої міри має джерело в подібному відношенні до природи. Але його зміст таки інший. Вірш «Вишні», що в ньому виступає цей образ, висловлює зв'язок з традицією нашої національної поезії, а зокрема — з шевченківською традицією. У цій традиції поет почував себе одним дрібним тоном (малим хрущем), але зате врослим у неї глибоко й органічно, начеб сягає корінням ще шевченківських часів».

Висловлювання Антонича допомагає зrozуміти мотиви, що домінують в «ліричних інтермеццо» книги «Зелена евангелія». Найперше — це дальший розвиток ідеї біологізму, накресленої в збірці «Три перстені», зокрема в поезіях «Пralito», «Змія» тощо. Там тема єдності природи і людини проходила все-таки другим планом, між автором і предметом зображення переважно існувало відчуття певної дистанції. «Зелена евангелія» відстань між автором і середовищем постійно зменшує, поки поет не переливається в речі, явища, поки, завдяки певним метаморфозам, він не стає травою, кущем, лисом, хрущем тощо. Сивобородий міністр республіки поетів, як назвав Антонич Уолта Уїтмена, навчив українського верховинця вславляти факт біологічного існування, і він став звеличником природи, неагасності творчих сил і нуртуючих соків рідної землі. Поет настільки органічно злитий з природою, що відірвати його від неї просто неможливо, в чому легко переконаємося хоч би з «Черемхового вірша»:

Вже ніч, нагріта п'янім квіттям,
димиться в черемховій млі,
і букви, наче зорі, світять
в розкритій книжці на столі.

Стіл обростає буйним листям,
і разом з кріслом я вже кущ.
З черемх читаю — з книг
столистих —
рослинну мудрість вічних пуш.

Таке своєрідне поєднання біологізму і української національної стихії було витвором сuto антоничівського світогляду, і в цьому, як і багато в чому іншому, виявляється і сила, і слабкість його таланту. Глибоке коріння в рідному ґрунті — стосовно Антонича можемо цей вираз вжити в прямому значенні — давало гінкі парості такого своєрідного таланту, і серед дерев різних пород Антоничевої крони завжди зеленітимуть неповторною буйністю.

Розуміння мистецької естафети самим поетом як гудіння хруща на Шевченковому дереві, на його вишні, як вияв спадкоємності по-своєму природне, цілком у плані Антоничевої образної концепції життя.

Але постать Шевченка, його слово надто багато говорило західноукраїнському читачеві часів польської окупації, будило народ, кликало його до боротьби за визволення — і соціальне, і національне. Тим-то Антоничеве інтерпретування Шевченкової традиції викликало заперечення О. Гаврилюка, який у вже згадуваній статті «Пани і паничі над «Кобзарем» висловив думку, що поезія вимагає наголошення на інших, соціальних, мотивах Тарасової поезії. Він вважав, що твори Антонича та деяких інших молодих поетів (О. Ольжича, Н. Лівицької-Холодної) про Шевченка позначені «аполітичністю», яка відвертає увагу читача від проблем соціальної дійсності і класової боротьби. Вислів О. Гаврилюка треба розглядати як вияв його поглядів на завдання літератури. Але не можна його брати ключем до тлумачення в сього Антонича, ба навіть Шевченкової теми в його творчості. Гадаємо, варто погодитися з Д. Павличком у тому, що «неможливо визнати це твердження за оста-

точний вирок української літератури над поезією Антонича, як і в тому, що «те, що ми не віддали Антонича донцівим, не буде перечити світлій пам'яті Олександра Гаврилюка». Характерно, що Антонич з часом значно розширив своє трактування постаті Шевченка, впливу його слова на сучасників, на наступні покоління. У вірші «Країна благовіщення» образ великого Кобзаря України з'являється знову, та вже не захований між галузями рослинних алегорій, а виступає повною свою ходою:

Шевченко йде — вогонь, людина,
буря —
і дивиться в столітню далеч...

Образ трагічної «країни благовіщення», «клятви бездольної» особливо симптоматичний для Антонича: у творі звучить непідробний біль за пошматовану батьківщину, і постать Шевченка-пророка тут не випадкова. Помилково було б думати, нібито Антоничеві чужі були ідеали Т. Шевченка. Хай і не побачив він реальних шляхів для їх здійснення, та все ж відчував на собі моральний обов'язок бути корисним і потрібним своєму народові, чув на собі вогнений погляд Тараса. Його вірш «Шевченко», написаний майже одночасно з «Країною благовіщення», передає відчуття поетом свого обов'язку як Кобзаревого спадкоємця, челядника його цеху:

Як бачимо, автор підходить тут до розуміння суспільної ролі поезії Т. Шевченка.

Певна річ, поезії автора «Книги Лева» та «Зеленої евангелії» не відповідали тим вимогам, які ставили до літератури письменники революційного крила західноукраїнської інтелігенції. Однак, підходячи до творчості Антонича з висоти сьогоднішнього дня, ми знаходимо в ній повільне, але наполегливе усвідомлення суспільної ваги поетичного слова, печать палючих слів Шевченкового гніву.

Від поезії «Шевченко» найдоцільніше перейти до розгляду глав збірок «Книга Лева» та «Зелена евангелія», які характеризують основні напрямки поетових шукань, передусім — ролі митця в суспільності. Ці шукання були складними й суперечливими. Щоб збагнути їх, треба звернутися до виступу Антонича під час вручення йому премії Товариства письменників і журналістів 31 січня 1935 року:

«Розуміння суспільної ролі мистецтва, побажання й вимоги, що їх ставить творців громадянство, очевидно, не є чимось сталим, вони завжди розвиваються й змінюються, але зміна, що довершилась під впливом останньої війни, одна з найяскравіших і найгостріших.

У добі розквіту символізму — найважнішої довоєнної течії в літературі, в році 1896, такі три заповіді давав Брюсов «Юному поету»:

Юноша бледный со взором горящим,
Ныне даю я тебе три завета:
Первый прими: не живи настоящим,
Только грядущее — область поэта.
Помни второй: никому не сочувствуй,
Сам же себя полюби беспредельно.
Третий храни: поклоняйся искусству,
Только ему, безразумно, бесцельно...

Сьогодні поети стоять у всіх трьох точках на протилежному становищі: творити для сучасності, для актуального, підпорядковувати індивідуальність творця якійсь

ідеї, якійсь практичній цілі, підпорядкувати мистецтво тим самим чинникам... Очевидно, що там, де блукають і губляться діячі, політики, публіцисти, філософи тощо, тим більше письменники стають безпорадні або спрощують себе до ролі групових гітаристів якоїсь фірми з крикливою вивіскою.

Не хочу боронити «заповідей» Брюсова, але вважаю, що тільки синтеза їх з їхніми суперечностями може витворити справжнього сучасного письменника. Погодити службу сучасному з тривкішими, вищими мистецькими вартощами, зберегти в цій службі свою індивідуальність і незалежність, влити в жили мистецтва бурхливу кров наших днів, але так, щоб не перестало воно бути справжнім мистецтвом». Проти цієї тези важко заперечити, хай навіть Антоничеві не вдалося поєднати названих ним протилежностей.. І передусім через те, що він справді блукав і губився в розумінні тогочасної ситуації.

Нагадаймо, що в 30-ті роки на Західній Україні все більше поширюється процес класової та ідеологічної диференціації. Розгортається класова боротьба трудящих міста і села. Водночас відбувається фашизація польського окупаційного режиму. Закриваються комуністичні видання, в 1932 році перестають виходити «Вікна». Степан Тудор писав пізніше про ці роки: «Після 1934—1935 року в нас залишився невеличкий гурток лівих письменників з групи в тридцять товаришів. Одні були заарештовані, другі перейшли до націоналізму, інші зникли з культурного життя». Водночас «тридцяті роки... були буквально роками націоналістичного мракобісся в культурному і громадському житті Західної України».

Богдан-Ігор Антонич, як відомо, не пристав до жодного берега політичної боротьби, намагаючись зануритися у глибини буття від працервісного хаосу природи до часу, коли його серце спочине «під папороті квітом», він обирає для своєї оселі «дім за третьою зорею»: то заглиб-

лювався в космічний хаос, то занурювався в океанічні глибини. Характерно, що у впертих своїх шуканнях «дна буття» поет від філософського містицизму прийшов до стихійного матеріалізму. Нашою метою є простежити процес еволюції поета. Але спершу подивимося, чи відбилися в творчості Антонича події того часу.

Уже в «Трьох перстенях» ми бачили, що намагання поета сталевим голосом, гучними строфами співати про марші юнаків, які «відмірюють дзвінкі, пружаві кроки», скоріше видавало його розгубленість перед дійсністю суворих днів. Але він був щирий у своєму пафосі. Поет натхненно вславляв «майбутньої Республіки планету», бачив зорю, що «сходила над колискою майбутнього героя», вславляв юнаків, готових власну молодість покласти, мов прапор, на лафетах. Але Антонич, обираючи темою конкретну історичну подію, заплутувався в оцінках і висновках. Найхарактернішим виявом таких його помилок було «Слово про Альказар».

Поет виступає проти республіканців, проти тих, хто брав фортецю Альказар — оплот реакції в роки громадянської війни в Іспанії, Антонич з болем пише про те, що од «братогубної війни» кривавиться поранене сонце. Було б зовсім неправильно на підставі вірша про Альказар говорити про симпатії поета до фашизму. Справжня загарбницька суть фашизму була ненависна українському поетові. Це переконливо доводить вірш «Слово про чорний полк», присвячений героїчній обороні абіссінського народу проти експансії італійського фашизму:

Луна поразки б'є об мої вуха, мов
з глибин безодні зради
громів поламаних у кусні й скоплених
у сіть прощальна скарга.
...Хто сіє кров, той жне ненависть.
Тож беріть оце хрещення сталі!
Зеленоока чорна княжно, музо
месників, калюжі бовтай!

Отож при підході до поезій Антонича цього періоду беремо до уваги політичну невикристалізованість, розгубленість.

Позитивна суспільна програма поета не обмежується тільки деклараціями. Реальне життя гарячий подих вулиці мусили доходити до Антонича. Він поступово доходив до заперечення тої дійсності, яку бачив, що виявилося пізніше в «Ротаціях», останній, незавершений книзі поета. А щодо ствердження — то стверджував біологізм, вічні метаморфози вічно живої природи. Цими настроями та думками пройнята вся філософська частина, всі «глави» книги «Зелена евангелія». Зрештою, не будемо цього знецінювати чи недооцінювати. Прийти від одвертого релігійного світогляду до виразно матеріалістичного розуміння природи і життя — процес справді важкий і показовий, він характеризує Б.-І. Антонича як людину чесну в своїх шуканнях і навіть помилках і хитаннях. Які ж основні етапи цього шляху?

У «Першій главі» «Книги Лева» передусім впадає в око присутність біблійних мотивів. Про них говорять уже самі заголовки поезій: «Даниїл у ямі левів», «Балада про пророка Йону (апокриф)», «Самаритянка біля криниці» тощо. Однак наявність тем і образів, узятих з біблії, ще не свідчать про релігійність — доволі згадати хоч би Шевченка, Франка та Лесю Українку. І в Антонича зміст, так би мовити, переростає тему, набираючи ширшого, філософськогозвучання. Біблійний образ у нього — часто художній засіб для осягнення якоєсь ідеї. Концентроване формування основної своеї тогочасної філософської світоглядної засади дав поет в одному з віршів «першого ліричного інтермеццо» збірки «Книги Лева». Там є дуже цікаве визначення саме Антоничевої поезії: «Ці строфі — формули екстазі». Символіку, екстаз вважав тоді поет єдиними можливостями поетичного творення. Розуміння мистецького осягання речей не дослідженням, а чистим натхненням, екстазом. Філософія «прозріння»

з'явилася в Антонича зовсім не випадково, вона мала свої джерела. Підносячи подяку американському поетові Уолту Уїтменові за науку звеличувати факт життя, факт існування, він міг би дякувати йому і за те, що автор «Листя трави» розгорнув перед ним гармонію буття у масштабі Всесвіту, ту містичну ідею злагоди, яка охоплює всі світи і є свідченням мудрості творця...

Подібні мотиви можна було знайти не лише в поезії. У полотнах литовського художника початку ХХ століття Микалоюса Чурльоніса часто цілі сюжети, розгорнуті за принципом музичних сонат, розкривають нуртування розбурханих стихій, вирування первісних сил, того хаосу, з якого поволі, поступово виступають обриси чогось сталого — шматок суші, прообразу пізнішого материка, якихось башт-скель і т. д. Розглядаючи ці твори із внутрішнім збентеженням, ми не в силі віднайти для розшифрування їх символів надійного ключа, бо вони, здається, повному логічному розшифруванню не піддаються, мабуть, найскоріше виражаючи психологічний стан митця, який творив їх. Сувора і грізна музика хаосу все ж віщує появу світла.

Чи не щось подібне є в Антонича:

Щаблями пройденими повертаю дні
природи з мряковиння й первнів
перші шуми:
мов божий стовп, стойть
мільйоннолітня ніч
в прадавньому хаосі землі й води всуміш.

(«Балада про пророка Йону»)

...Блакиті дзвін шорсткий з духоти
омліває,
і кров повітря — світло — ллеться із
розщілин.

Що вічний сон оман сплітає з плям
мозаїк,
те п'ю й, п'ючи, ще більше прагну
серцем цілим.

(«Пісня про дочасне світло»)

Що б не вгадували ми за символами цих рядків, в який бік не штовхали б вони нашу уяву, чи відкидали б ми цілком зміст цих віршів, чи знаходили якісь не позбавлені інтересу мотиви та деталі, мусимо шукати причини появи цих мотивів, супільних поштовхів для їх виникнення й — особливо — трактування.

Передусім треба врахувати те, що космічна тема в двадцяті — тридцяті роки була поширеною в поезії, зокрема в українській, і в ній кожен митець мав можливість висловити своє розуміння дійсності (В. Еллан-Блакитний, О. Слісаренко, В. Сосюра, а згодом Є. Плужник та ін.). Чи не найцікавіший зразок «космічної» теми знаходимо в Павла Тичини. Його поема «В космічному оркестрі», що з'явилася друком в 1921 році в «Шляхах мистецтва», мала розкрити перед читачем важливість і грандіозність соціальних зрушень, породжених революцією.

Антонич космічною темою виразив свою філософію. Уже в першій його збірці є характерний рядок: «Знаю тепер вже, що в кожного серця окремий є всесвіт» («Зелена елегія»). Тепер же маємо наче зворотне розкриття цієї тези: космос у природі — це насамперед космос у собі, всесвіт — у серці. Поет, не знаходячи опори в житті, шукав її у витвореному уявою світі десь «за третьою зорею», де душа мала б знайти притулок. Ось як виглядав місце того притулку:

Руїни царств червоних куряться до світла,
неземний царгород — Чар-город над
заливом,
Тече дванадцять рік крізь солов'їне місто,
в тонку пастушу флейту дме вітрів
дозорець,
музики білий мур і стріл крилаті вісті,
достойний лев, слаба людина й
вірні зорі.
(«Чаргород, або як народжуються міти»)

Та все ж незабаром оця ніби досконала гармонія витвореної уявою дійсності захиталася: з неї було вилучено

ядро божественного першотворця, її власне містичну суть.

Початок цим принциповим перемінам у світогляді поета поклала «Пісня про незнищенність матерії», вміщена в «Книзі Лева»:

Забрівши у хащі, закутаний у вітер,
накритий небом і обмотаний піснями,
лежу, мов мудрий лис, під папороті
квітом,
і стигну, і холону, й твердну в білий
камінь.

Рослинних рік підноситься зелена
повінь,
годин, комет і листя безперервний лопіт.
Зале мене потоп, розчавить білим сонцем,
і тіло стане вуглем, з пісні буде
попіл.

Прокотяться, як лава, тисячні століття,
де ми жили, ростимуть без наймення
пальми,
і вугіль з наших тіл цвістиме
чорним квіттям,
задзвонята в мое серце джагани
в копальні.

У нашій критиці вже утвердилася думка, що зацитована поезія кладе початок етапові матеріалістичного світобачення поета.

«Пісня про незнищенність матерії» була поворотним пунктом в Антоничевому прагненні віднайти суть буття. «Закони біосу однакові для всіх», — заявив поет, і в нього, вихованого в дитинстві і вперто «вихованого» пізніше в дусі релігійного світогляду, переміг матеріаліст. Відтепер і біологізм набуває матеріалістичного спрямування — взаємозв'язки живого, всі вияви біологічного буття, як сказано в «Другому ліричному інтермеццо», «тим самим піддані законам». Тому нема нічого дивного, що недавні наставники поета одінили «Зелену евангелю» зовсім по-іншому. Журнал «Дзвони» писав з явним невдоволенням: «Суть «Зеленої евангелії» вислов-

лена в короткому мотто до тієї книжки: «Із всіх явищ найдивніше явище існування». «Біологічне почуття вітальної сили й чару оформлено тут на всі лади: раз у сирій формі фізіологічної розкоші з життя, вдруге в розпливчастих контурах натуралістичної свідомості біологічних процесів у цілому біологічному світі, то знову у продистильованому виді психічного опосння життям і здебільше дискретної еротики. Майже нема в цілій збірці виразу загальніших ідей, що виходили б поза рамки філософії життя як біологічного факту...» Тут явно вчувається осуд напрямку шукань поета, нарікання, що поет не переходить до визнання божественного.

У главах «Зеленої евангелії» можна виділити кілька тематичних вузлів, які здебільшого замикаються рамками кожного розділу. «Перша глава» стоїть найближче до таких віршів з «Книги Лева», як «Пісня про незніщеність матерії», але тепер ці мотиви розвиваються і розгалужуються. Від праਪервісності космогонії, дна буття уява поета переходить до намагання збагнути закони життя, той світ, який людина безпосередньо сприймає і серед якого живе:

Лисиці, леви, ластівки і люди,
зеленої зорі черва і листя
матерії законам піддані незмінним,
як небо понад нами синє і
сріблясте!

(«До істот з зеленої зорі»)

Така художня декларація не була остаточним виявом зміни поетичного світогляду. Вірші Антонича дають нам багату, рухому картину витвореної його уявою дійсності, що розвивала і конкретизувала той світогляд. Кипіння пристрастей, еротичний шал природи, буяння її соків полонить нас у багатьох поезіях книги..

Дівчата із оліснь пахнуть млюсно
льоном,
коли, мов квіт, коханцям розкривають
тіло,

і сонце вибухає божевільним дзвоном,
в гучні тарелі хмар вдаряє оп'яніло.
Знічев'я затихає в навіженім гімні,
немов макуха, що олією спливає,
і ллються струмені шалені і
нестримні
в коріння тіл, у жили лип, у нетрі
гаю.

(«Екстатичний восьмистроф»)

Шалені струмені соків, жага життя стають для автора високою музикою. Музичне сприймання природи, яке ми подибували в багатьох поезіях «Трьох перстенів», виникає знову, але тепер воно вже не є метою автора, не служить вираженням захоплення світом, гармонією природи і людини, а виступає тонким музичним супроводом теми буяння життя: «липа, мов кларнет, заграс перше соло...», «горінню пущ, екстазі тіл і хмелеві коханців». Поступово все життя природи перетворюється в цілий симфонічний концерт, де все поглинає музика. Вона для поета являє найвищий сенс, вона діє там, де безсилий розум: «для... розуму зачинені, невидні двері відчинить звук, мов ключ, мов ключ чуття несхібний». Музичний ключ вірша «Концерт» справді відчиняє для нас двері до концертної зали природи. Твір побудований за принципом симфонічного розгортання художнього задуму, де розвиваються різні мотиви, перехрещуються і нарешті доходять до справжнього злиття:

Тоді найвищий тон бере в оркестрі ранок,
коли в таріль землі тарелем сонце
гримне.

Коли порівняти цю поезію Б.-І. Антонича з творами Павла Тичини періоду його «Сонячних кларнетів», то можна сміливо твердити, що західноукраїнський поет продовжував і розвивав сольні арії тополиних арф свого попередника, що зелений гімн природі зазвучав у Антонича багатоголосо і злагоджено і що це багатоголос-

ся симфонії виражало філософську концепцію автора, співця повнокровного життя природи.

Музичне сприйняття світу було для Антонича не при-
нагідним художнім засобом, воно стало вираженням
його світоглядних зasad: музика — то була омріяна
гармонія, якої поет не знаходив довкола себе, а якої так
спрагло жадав.

Коли аналізувати дві останні глави «Зеленої євангелії», то можна помітити незвичайну злитість ліричного героя з його оточенням, усвідомлення себе частиною вічно мінливої і самооновлюючої природи. Філософія біологізму пройняла все ество поета: він органічно, майже фізично відчув себе часткою навколошнього. Візьмімо, приміром, вірш «Сад» (біологічний вірш у двох відмінах), другу його частину:

Проколені думки, мов бджоли на дощі,
тріпочуттєся, на гостре терня міцно
вп'яті.

Пісні, мов ягоди, омають щодня
той сад, де ми ростем, обнявши міцно листям.
Углиб, аж до коріння все отут сповня
рослинний бог кохання, п'єрвісний і чистий.

Ці мотиви поета здобувають сьогодні новий, екологічний акцент, чим пояснюється інтерес до Антонича молодих поетів. Гасло вникати «у дно, у суть, у корінь речі, в лоно» перестало бути поетичною декларацією, оголошенням програми: автор прийшов до його втілення, до усвідомлення самого себе у цій суті, корені речі. Нова тематика вимагала нових можливостей слова. І справді, паралельність ідейно-тематичних шукань знайшла відбиття в ритмомелодії. Інтонаційний лад поезій, метрика мають безпосередній зв'язок з настроєм, а значить — зі змістовними компонентами, ідейним спрямуванням. Вже в сучасній Антоничу критиці натрапляємо

на цікаві спроби дослідити формально змістові взаємини, вивести з них певні закономірності. Збірка «Три перстені» та більшість ліричних інтермеццо «Книги Лева» і «Зеленої евангелії» представляють нам поета ліричних настроїв, і для них найбільш відповідним є короткий енергійний рядок, здебільшого чотири-п'ятистопний ямб чи хорей.

Весна неначе карусель,
на каруселі білі коні...

(«Зелена евангелія»);

Закрутися світ безкрайй,
зелень на землі й на небі.

(«Зельман»);

За тло — блакить. В ній щиглі і
кларнети.

Схилився вітер над водою. Коні
і кругле сонце, золотим
браслетом
заплетене у кучері левконій.

(«Шлюб»)

Для певного настрою, ліричного імпульсу легко знаходить поет спосіб образного втілення. Емоційний плин коротких поезій Антонича дуже прозорий і передається читачеві. Тут справді б'є через край спонтанність, вияв внутрішнього чуття. Натомість у поезіях глав, де центр уваги переноситься на розумове, рефлексійне сприйняття, автор вдається до важкого ритму — здебільшого це шести-семи- і восьмистопний ямб.

Хто без зорі йде в світ — вже без зорі назавжди.

Той, хто з життям не замирився,—

все самотній!

(«Чаргород, або як народжуються міти»)

Лежиш на хутрі ночі, тепла й

вірна. Мудре коло

життя довершено. За смерть

сильніше лиш кохання.

(«Золотоморе»)

Такі рядки справді не вражають нас, в них немає того життя моменту, хвилі: ми мусимо роздумувати над ними, аби збагнути закладену тут ідею. Подібна ритміка нагадує скандування. Співставляючи два такі полярні способи поетичного виявлення Антонича, критики перший підносили до півсвідомого творення, де поет не філософ, а лірик, а другий — до витвору холодного розуму, де дуже помітна штучність, важкість, відсутність динаміки.

З тим, що багатоскладовий вірш відповідає світосприйманню поета, можна погодитися. Але питання про співвідношення в творчості Антонича підсвідомого і свідомого, натхнення і аналізуючої сили розуму цим не знімається.

Як уже говорилося, Антонич у своїх теоретичних статтях, принаймні написаних до середини 1935 року, постійно твердив, що письменник, творячи вірш, не мусить знати, про що він пише і що має сказати, що зміна настрою чи фрагмент мелодії може стати основою твору. Безперечно, коли говорити про поезії «Трьох перстенів», більшість ліричних інтермеццо «Книги Лева» та «Зеленої евангелії», то це так.

І все ж навіть у такому творі, де наскрізь домінують емоції, помітне образне узагальнення, неминуче зв'язане з свідомим компонуванням деталей, координуванням співвідношення окремого й загального, шуканням такої образної деталі, яка виражає сенс твору.

Але не міг Антонич покладатися на безпосередні чуттєві враження, коли творив свої епічні речі, предметом яких були далекі краї. Так, у «Слові про чорний полк» він намагався передати наліт африканської екзотичності, ба навіть характер мислення абіссінців, жертв фашистської експансії:

Дракони, що бензину п'ють, на
птахів схожі і на носорогів,
дракони, що плюють зміїну слину,

слину-слово й вогонь зернистий,
являються, немов із місяця печер
вернувшись, й ім під ноги
мітла комети, куряву здіймаючи,
мете людей, мов листя.

Щоб так написати, автор мусив обрати інший, аніж звичайно, пункт спостереження, уявити себе на місці геройв твору і дивитися на оточення, на події їхніми очима. Цього не могло дати одне бажання, тут необхідно було студіювати. Отже, і знайти ключ до теми, і втілити її — вимагало глибоких роздумів, наукової підготовки. Творча уява йшла у парі з інтелектуальною напругою.

Тут, звичайно, спадуть на думку образні декларації поета про те, що суть речей може схопити лише захват, підкresлювані в «Кнізі Лева». Та характерно, що Антонич і тут не залишився на місці. Він прийшов до переконання, що захоплення, настрій невідривні від розумового начала. І на зміну колишньому його афоризму, що вірші — це «формули екстази», з'являється новий: «те, що звуть мистецтвом, творять шал і розум» («Концерт»).

Отже, «Книга Лева» та «Зелена евангелія» — документи великого неспокою поета, високої напруги чуття і мислі.

З двох посмертних збірок Б.-І. Антонича книга «Зелена евангелія» була укладена самим автором, а «Ротації» залишилася незавершеною. І все ж вона являє собою новий крок у творчості поета.

Тема міста загалом не була новою у творчості Антонича. У юнацьких віршах «Дума про плакати», «Поема про вітрини» та деяких інших відбилися настрої страху перед містом сільського хлопчини, туга селяка серед квадратів брудних вікон та манекенів у магазинах за кучерявими лісами та зеленими грунями.

У «Ротаціях» урбаністичні мотиви ставляться зовсім по-іншому. Це передусім неприйняття меркантильного духу. Розвінчуючи всесильного бога міста, що під «ор-

кестру полісменів» «рахує зорі, душі і монети», поет розвінчував суть капіталістичних порядків.

У «Ротаціях» найбільш виразно зазвучали соціальні мотиви в творчості поета. Людина виступає тут в атмосфері суспільних відносин. Приглянувшись ближче до того в сучасному поетові місті, що викликало його осуд, переконуємося, що це передусім дух гендлярства і продажності. Невипадково тема грошей з'являється знов і знов у найрізноманітніших ситуаціях. «За двадцять сотиків купити можна щастя» — така солодка омана ошукуванства чатус на кожному кроці. Людська доля тут дійсно «в дзьобику кривім папуги колишеться шматком дешевого паперу».

Вся книжка — суцільна метафора грошей. Всесилля золота веде за собою розтління душ, моральне переродження людини, втрату людської подоби. В Антоничевих поезіях наслідки панування «золотого» бога зображені надзвичайно випукло. Тут і картина ночі, в якій слова коханців «мов гроші, пристрасно потерті», грабіжництва та вбивства («Знічев'я плачуть горлорізи і сповідаються в горілці»). Не краще, коли настас день:

Ідуть люди жовтих міст, і їхні очі сяють,
хоч смуток вглиб ховають, мов гірке насіння.

(«Ротації»)

Куди ж прямує це символізоване місто, що втілює собою соціальні пороки? Автор пророкує його потоп, апокаліптичний страшний суд, неминучий кінець:

Гримить підземний лоскіт здаля,
вдаряє в мури буря дзвонів,
і місто котиться в провалля
під лопіт крил та мегафонів.

(«Кінець світу»)

Антонич помер, поставивши крапку на запереченні. Але чи було це заперечення останнім словом взагалі? Гадаємо, що ні: туга за чимсь високим явно прочитується між рядками. Душа ліричного героя тужить за кри-

латими душами авт. За запереченням міста мусимо йти шукати тих сил, які поєт мав стверджувати, на які міг би спиратися.

Цього слова Антонич сказати не встиг. Але заперечував він те, що дійсно було варте заперечення. У «Ротаціях» поєт ставить в один ряд «церкви, цукерні, біржі» як те павутиння, в яке має заплутатися тіло і дух жертв, аби з неї можна було висмоктати всі соки.

Збірка «Ротації» несла з собою не тільки нові для поета тематичні пласти, а й риси нової поетики. Це диктувалося завданням створити картину, яка має передати відчуття відрази. Сам автор у статті «Як розуміти поезію» назвав свій метод «якимсь надреалістичним натуралізмом». Це визначення найближче стойть до сюрреалізму. Але цей «сюрреалізм» не переходить тієї межі, де розриваються зв'язки між предметами, віддаленість асоціацій об'єднує тут наскрізний мотив, ідею:

І жовті груди велетенських стадіонів
зітхають глухо під бурхливою юрбою.
(«Ротації»)

За іншим принципом, ніж у попередніх збірках, розгортається внутрішній сюжет віршів. І в «Трьох перстенях», і в більшості поезій «Книги Лева» та «Зеленої евангелії» зустрічаємо переважно поступове нарощання теми, розвиток художньої ідеї. Тепер же маємо не гармонію, а дисгармонію, контраст. Суперечності, що розривають місто, почуття відрази передаються через нагромадження деталей, поєт веде уяву читача від звичайної асоціації до незвичайної, добиваючись цим негації нейтральних предметів і понять:

Як віко скриню, ніч накрила муравлісько міста,
в долині забуття ростуть гіркі мигдалі сну.
На голови міщан злітають зорі, наче листя,
у корчах болю і багатства людський вир заснув.

Читачам відома переважно поетична творчість Б.-І. Антонича. Але для нас важливо не тільки те, що вже скри-

сталізувалося у строфах, а й формування тих чи тих задумів, ідей. Неоціненними у цьому відношенні є архівні матеріали — статті, начерки творів, листи. У відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника Академії наук УРСР зберігається доволі багатий архів, матеріали якого значно розширяють наше уявлення про Антонича як письменника і людину, проливають додаткове світло на особистість митця, його творчу еволюцію.

Так, характеризуючи в статті «Крива сучасної літератури» буржуазне західноєвропейське письменство, автор виходить з погляду, що «література повинна завсіди відбивати ритм своєї епохи», бо мистецтво без жи-вотворних подувів дійсності замикається в собі, дебеліє, а далі замерзає». Він підкреслює, що «в модерній літературі замість поважної праці й напруги почувань — погоня за сенсацією, а навіть за скандалом, щоб тільки звернути на себе увагу, щоб вибитися понад іншими... Мистецтво зійшло з височини натхнення на базар низьких амбіцій, на ярмарок снобів та чваньків. Усякими програмами, теоріями, ізмами торгують між собою, наче вуличним крамом. Кількість напрямків є така, що при найкращій волі годі їх від себе відрізнити, годі розпізнати їхні прикмети та їхній зміст». Хоч не з усіма положеннями цієї статті може погодитися сучасний читач, критичний її пафос, спрямований проти буржуазної культури, ѹ сьогодні багато в чому зберігає свою силу.

Знаходимо в Б.-І. Антонича й цікавий аналіз конкретних літературних фактів того часу. Показова вже сама назва однієї із статей (збереглася гранка її набору) — «Література безробітної інтелігенції». Спостерігаючи поширення «моряцьких» мотивів у молодій західноукраїнській поезії, автор вбачає у цій тенденції передусім злидення становище автора — безробітного або напівбезробітного інтелігента, який перемальовує по-

хмуру дійсність у казку (морська стихія з кораблями, відчайдушними матросами, хоч більшість авторів цих морських віршів і не бачила моря та корабля), і ця казка — лік від дійсності, або, точніше, «втеча від дійсності» в казку.

Дослідник творчості Б.-І. Антонича знайде немало цікавого, знайомлячись із начерками та уривками провозивих творів письменника.

Відомо, що Антонич працював над романом «На другому березі» — з життя львівських робітників-залізничників. Збереглася низка епізодів з цього твору, один з них — «Гріх» — опублікований у книзі «Пісня про незнищенність матерії», інші зберігаються у рукописах. Там же є великі шматки повісті під такою ж назвою, яка мала бути, за задумом автора, складовою частиною роману. Під час роботи над твором Антонич брав участь у драматичному гуртку залізничників, допомагаючи ставити вистави: малював декорації, грав на скрипці.

Збереглися також новели Антонича — «Політик» та «Три мандоліни». Особливо цікавим є сатиричний гротеск «Політик», в якому автор змальовує справжнє обличчя тогочасного політика, так званого «захисника інтересів народу».

Ми почали розповідь про поета його сумним побоюванням — чи, тверезо і скupo оцінюючи його творчість, не складуть на його могилі напис: «Жив і вмер забутий»? Цього не сталося. Сповнюється інше передбачення, висловлене в «Елегії про перстень молодості»:

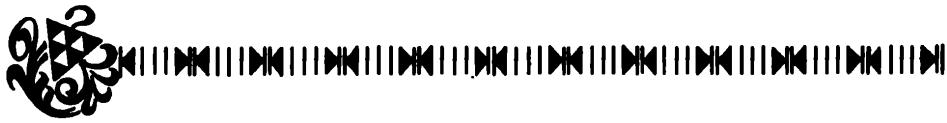
Спочине серце під крислатим кленом,
порине в море трав зелене,
і тільки пісня, вільна, спіла,
жива, нестримна, горда, сміла,
ітиме далі вже без мене.

Пісня пішла між люди, і в ній поет залишається жити.

Микола ІЛЬНИЦЬКИЙ

ЛІРИКА

**Книжка
«Привітання життя»
(1931)**

**ПІСНЯ
ПРО ВІЧНУ МОЛОДІСТЬ**

Запрягти до саней чотири чалі коні
і в чвал, і в чвал!
Заіржуть баскі бігуни на реміннім припоні,
аж луна відіб'ється
від скал, від скал.

Тріснути батогом на вітер буйний
і вдаль, і вдаль!
Наші очі далеччю гартуймо,
а серце куймо
на сталь, на сталь.

Ударять у срібну рунь золоті копита,
мов грім, мов грім.
Повними грудима будемо вітер пити,
під дахом синього неба
наш дім, наш дім.

Снігів завмерлу тишу вигуком розпороти:
нема турбот!
І сонцю ми поженемо навпроти,
бадьюрі, радісні,
в галоп, в галоп.

**Запрягти до саней чотири чалі коні
і в чвал, і в чвал!
Навпростець переїдемо всі перепони,
здобудемо
життя фінал.**

**Розпускають коні сиві гриви,
пара з уст, мов дим.
З рвучим вітром буйногривим!
Бути вічно юним,
вічно молодим!**

ЗРИВИ И КРИЛА

1 ПРЕЛЮДІЯ

Такі бувають часом дивні хвилі,
що, сам не знаєш звідкіля, чому,
приходять в ніч, від померків німу,
чи в день, як сонце стане в повній силі.

Далеко бачиш — в незчисленні милі,
віддихаєш, дереш на шмаття тьму
і чуєш давню радість, ту саму,
яку в щоденщини згубив ти пилі.

Горбами та низами йдуть дороги,
схвильована морських поверхня грив —
це крізь життя змагання шлях пологий.

Хоча б чоло батіг невдач порив,
не жаль, бо ступенем до перемоги
стає нам кожний, хоч невдалий, зрив.

2 · РАКЕТА

Так тихо. Місяць лиши з-за хмар погляне,
порине в чорних тіней знов тенета,
гряде ґрязька, густа імла з бескета,
повітря є гниле, липке, погане.

Нараз крайнебо від луни багряне,
вогнем угору вистрілить ракета
і задрижить, немов тремка трепета,
мільйоном іскор в неба синь розтане.

О! Серце мріє вирватись із лона
тяжкої дійсності, із буднів ґрунту
в безкрає небо, в соколів околи.

Тут розсипатися в червоні грона,
в криваві розірватися букви бунту,
на землю не вернути вже ніколи.

3 · СТАРЕ ВИНО

В холоднім сутінку сухого льоху
по стінах тиша кане зерном граду.
І п'яний, м'ятний запах винограду,
й ряди пляшок, що в сповитку із моху.

В цю кучугуру, мов у землю соху,
вбиває час плісні кошлату шпаду.
Пляшки набрякнуть у тісноті спаду
і тріскають, немов струки гороху.

Вино в пісок усякне, червінь рож
увійде в зелень мохового прута.
І ми, буває, нашої також

бажаєм дійсності розбити стіни,
дарма, що, може, кинувши їх пута,
ми б розіллялись на незнані ріні.

4 · ПОЖАР

Блакитну плахту неба передер
нараз, мов тишу грім, червоний серп;
мов з ран, булькоче кров огню зі щерб.
В повітрі пах припалений чабер.

Даремно воду ллють з криниць й озер.
Вогонь над голови пузаті верб
підносить косу полум'я, свій герб,
як віяло з рудо-червоних пер.

Стрункою шисю верх стін і брам
хитає в сторону праву та ліву
з жагою дикою; його жарким устам
кривавим віддиху безмежжя треба.
Та іскрами жбурляє в хмари з гніву,
що сам не може підпалити неба.

5 . ДОЩ

В морях з шафіру плюхкають краплини,
хлюпочутъ срібні краплі в сріблі рік,
і гребінь вітру чеше їх відвік,
і сонце п'ють, мов овочі калини.

В цілунках тих ростуть дрібні цятини
у білопері хмари, літа лік;
підносять вгору свій вовнистий бік,
геть утікають від землі долини.

Та вітер вдарить в їх легкі вітрила,
та млу зморозить білогриву в воду,
на землю їх ваги вертає сила.

Нам годі побороть свою природу,
бунт вічно палить, вічно ломим крила
і знов спадаєм на землі колоду.

6 ОРЕЛ І ЛІТАК

Орел, король просторів, вдаль летів,
над половину мідь піль, синь моря лав,
над опар хмар шлях крил його дрижав.
Враз чути літака на небі спів.

На ворога вид — в серці лють і гнів;
шалені перегони з ним почав,
ставав чорнішим ліс і меншим став,
аж сил нема, до літака присів.

І ми пливем крізь місяці та дні,
самітні в хвилях моря кораблі,
у промахів і сумнівів борні.

І над низи зриваємося злі,
не знаючи, що можна від землі
втекти лиш іноді — та тут на ній.

7 ОЖЕРЕДИ

І шепотом по полі рознеслося:
на обрій, мов на терези ваги,
хтось в огрядні, пузаті клав стоги
набрякле борошном, товсте колосся.

І зашуміли враз: «Ще зірвемося».
Так загуділи колоски тугі,
бо вітер за чуби гнуздав луги
і торгав горді скирти за волосся.

Бо ж краще їм, як нидіти в млині,
як гинути від жорен тяготи,
щоб вихор їх розмів по далині,

щоби метіль розвіяла осіння.
О, хто не знає ще бажань втекти
з-під млинового сірих днів каміння.

8 . ЛЕЛЕКИ

Летіли понад морем раз лелеки
до вирію, до південних країв.
Гайв, де кипариси,чувся спів,
і усміхались землі їм далекі.

Та задрижали вмить від небезпеки,
бо крила їх охляли. Жах глядів.
Та ліс удалі виріс парусів;
всі з щастя криком на вітрил смереки.

Завчасна радість, заміри невдалі,
бо судна в сторону противну мчали,
до півночі грізні дрімали скали.

Так зриви доля нам на інший шлях
зверта не раз; з розпукою в очах,
що хід їх, бачимо, в чужих руках.

9 . СВІЧКА

В малій кімнаті стіни, наче руки,
тримають положливу тишу в жмені.
Сіріють тіні просиво-зелені,
самітна свічка блимас зо скуки.

Шушкують якісь далекі звуки.
А гнотик, в восковім їздець стремені,
свої маріння топить дивні, безіменні,
мов стеарин, блідим вогнем ошуки.

І тухне, й знов палахкотить ясніше,
хоч все заснуло, хоч у сні все дишє,
хоч палить власне тіло біло-срібне,

хоч нищить ніч його все нижче й нижче
й ним темряву, мов гудзиком, застібне.
До свічки наше серце є подібне.

10 • БОЖЕВІЛЬНА РИБА

Дзюрить, дзичить, дзюрчить, дзирчить вода,
мелодії грає на каміння флейті,
а в білих пін хвилястогривім рейді
риб щічки розцвітають з глибу дна.

Над плесо вискочила з них одна,
та, сонця колесом побита в леті,
упала вниз. Відтоді є в хвиль меті¹
самітна та німа, хоч молода.

Поете! Чорний шлях твій, чорна скиба,
не заспокоїть сірини багонце
чужа ржа біржі, гниль коржава гриба.

І мрій снуєш срібнясте волоконце,
і вверх глядиш, мов навіжена риба,
яка побачила хоч раз вже сонце.

¹ Від мето — гамір, шум (прим. автора).

11 БАКЛАЖАНИ

З-за шиб проміння жмут, мов блиск омани,
осіннім усміхом з далеких лук
бренькліві мухи манить на рундук.
Мандрують хмарою дрібні прочани

й глядять очима, повними пошани,
як сиве павутиння в'є павук
й в вікні від дотиків охлялих рук
блідо-червоні спіють баклажани.

На грядці їх застала осінь рання,
як ще були зелені, молоді;
тепер крізь скло читають хмар письмо.

Так наші мрії, заміри, бажання
перейдуть часто в дійсність аж тоді,
коли від себе їх відірвемо.

12 · СТРАТОСФЕРА

Є світ над нами високо такий:
без бур, без туч, без хуг, без гроз, без граду,
що в літній день житам приносить зраду,
що в очі б'є квіток, неначе кий.

І не пече полудня жар палкий,
лиштиша має там безмежну владу,
й не дасть шаліти хижому торнаду,
й мовчанням шепотить німі казки.

Однак не можна жити там ні кому,
бо лютий холод палить гірш від грому
і найсильніші крила вмить поломить.

Безбарвна сивина колотить розум.
Так і життя без бур, борні, утоми
нас тишею здавило б і морозом.

13 · МЕТЕОР

«Де батьківщина, де твоя, скажи.
Якої син планети чи комети,
які твій лет міжсвітний має мети,
де перед мандрами давніш ти жив?

Міжзірний волокито та бродяго,
в безкраю безвість пущений в крутіж,—
сліпучий, ярий спижу, що гориш
на вежі світу полум'яним стягом.

Незбагнений в рахунку астрономів,
уроджений в височині німій,
навіщо в низині шукаєш дому,

на власнім гробі кам'яна статує?»
— Поете, не журись. Упадок мій
жар мого серця від зими врятує.

14 · СОНЯШНИК

Солом'яні, руді, мутні краски
вже осінь пензлем сонця по городі
розкидує, й старій, гнилій колоді
подібні барвою стають листки.

На старість жовкнуть гарбузи тяжкі,
горох журливо хилиться, та й годі.
Босоніж буйний вітер біг по броді,
ногами топче мокрими стручки.

І опустіє лан, що цвів у літі.
Зістанеш ти самітний та німий,
в блиск дивлячись, що вічно той самий.

Хай дощ, хай буря, хай зів'януть квіти,
осліпнеш, почорніш, та глядіти
не перестанеш ти ні... ми.

15 · КОДА

Шумить життя журливе жовте жито,
подій хитас повні колоски.
Додолу вітер гне плоди важкі,
як спіс зерно людських мрій налите.

І провіває синє неба сито
пшеницю діл крізь зір дрібні зірки.
Змагання, мов повою колоски,
оплотом обплели землі корито.

Дорогу нам не стелять тільки рожі,
навпроти віє вітер сніговий,
на скелі пнемось гострі, непригожі.

Благословенний шляху грозовий!
Як намагатися й впадати можеш,
щасливий, друже, ти, бо ще живий.

БРОНЗОВІ М'ЯЗИ

1 ПІСНЯ ЗМАГУНІВ

**Сонце любимо та спорт,
наша пісня складена в мажорній гамі,
перегонів любимо бурхливий гамір,
просто й без хитання в порт
човен наш пливе.**

**Гімнастичний крок
гуркотить на гриці, наче тарабан;
це вистукуємо наш залізний ямб.
Прискає пісок.**

**Любимо: змагання труд,
шлях під гору, далеч, розмір, погляд просто,
усміх, промінь сонячний, і вільний простір,
й хвиль рвучких сміливий скрут.
Нас утома не поборе.**

**Від
праці серце нам не хворе.
Сонця жар справляє, що тіла блищає,
мов бронза.
О, який рекорд ще зможемо здобути, бозна:
може, перемінимо
світ.**

**Ратище в руках нам свище
й пестить ляском диск,
понад гуркотливе грище
кулі срібний блиск
й мас м'яко м'яч.
Ми не знаємо невдач,
лиш:**

розкіш небезпеки,
радість перемоги.
Нас не болять ноги,
як маршуємо,
сильні, мов дайнеки,
смілі, мов ушкали,
на найвищі скали.

Прибрані
в вічної весни зелений буз,
махом руки, маршем ноги
вітаємо сонця брус
ми — бадьорі, бронзові боги.

2 БІГ 1000 МЕТРІВ

Віддих свище в легенів брилах,
наче буревій.
Пливу легенько на ніг крилах
в синій обрій мрій.

Я не вихаю руками, я не вихаю ногами;
закам'янілий тан.

Я тільки орю по морю персами,
я тільки порю повітря тами,
наче залізний танк.

Я не підношу ніг, я не підношу рук;
закостенілий рух.

Я вистрілений зі стрільна рушниці стріл,
я випнутий лук,
розвійний вітру дух.

Попід мною в противну сторону
біла піску каскада
десь вдаль жене.

Дубовим тараном мені на груди пада та,
наче градом,
в очі мене
зернами тне.

О біла смуга піску! Я тебе зімну,
не загородиш мет;
о райдуга піскова! Я тебе зігну,
ще ти спиниш свій лет!

Кудою гляну, кудою гляну —
тисяча очей в імлі,
поглядів банить п'ястук,
батоги вигуків тнутъ,
гарпуни люті, злі.
О, не треба оплесків, не треба, ні!
Дарма не складайте рук.
Вашого ентузіазму павук
греблею не буде мені.

Я ніколи не стану, я ніколи не стану;
як
биндочку мети прорву,
в синій обрій розтану.

3 . СКОК ЖЕРДКОЮ

Набрав повітря в груди,
аж засвистали звуки флейт.
Піdnіс жердину вгору;
так птах підносить дзьоб,
як починає лет.

Немов стовпи у землю,
вбив ноги у сажневий крок.

Пробитий наскрізь вітер.
Ніг видно лиш галоп.
Угору стрелив скок.

Штовхнув себе, й ворину
відкинула назад рука.
Залопотали в вітрі
і ноги й руки враз,
мов крила вітряка.

Хоч тіло олив'яне,
здається, що легкий, мов лист.
Сумний, що не зістане,
мов парус понад криком
мас,
поволі впав униз.

4 ДІВЧИНА З ДИСКОМ

Гляджу захоплений по оболоні
і слова вигукнути з уст не можу,
гляджу на тебе, горду, гарну, гожу,
і як стоїш, застигла у розгоні,
струнка Діано з місяцем в долоні.

Рука пташиним вкрала легкість перцям,
твій рух гнучкий розбурхує до краю.
Не бачу вже нічого більш, лиш знаю:
юрбу схвилюєш ты шаленим герцем,
моїм, неначе диском, кинеш серцем.

5 · СІТКІВКА

Квадратова площа. Нитяний місток.
Білі молодці й дівчата білі
сновигають поміж стінами сіток
по піску, що мов підлога в віллі.

Мірні, ріvnі, певні, круглі рухи,
білі плями на міністім полі,
аж здається, що без журні духи
грають жеребом своєї долі.

6 ЗМАГАННЯ АТЛЕТИВ

Пухке лице судді, неначе в бонза,
та свиставки пронизливий сигнал,
захоплення в очах довкола пал,
і плескіт рук, і мого тіла бронза.

Дають побіди келих у долоні,
беру його в мовчанці сам німій,
а на землі лежить противник мій,
повалений в подвійному нельзоні.

Я — грецький бог з античної статуї —
виходжу з жестом гордої поваги,
дарма що оплесків гудуть ще струї.

Несу здобуту чарку в свій притин,
я хочу пити, я горю від спраги,
до уст бокал підношу — в нім полин.

БАЛАДА ПРО ТІНЬ КАПІТАНА

ПРОЛОГ

Вітер оре
синє море.
Корабель гуляє.
Чорна галка
кличе палко,
близько вже земля є.

ПІСНЯ 1

Як граєш у карти чи з чарки вино п'єш,
о друже мій,
в гарячці з туманом тяжким замороки
одруженій,

бач, щоб за хвилину цю не заплатив ти
задорого,
коли тебе тінь твій покине й твоїм стане
ворогом.

Послухай: в одному містечку на морському
березі
уже похилився над пристанню літеплий
березень.

Тут порт закосичений, наче квітками,
фрегатами.
Дах неба над ним є сивастими хмарами
латаний.

Завішений в порті двигар — величезне
коромисло
над містом, над садом,
розвітлим торговлею й промислом.

На кожному боті піднесена щогла, мов
палиця,
а прapor, на щоглі завішений, барвами
палиться.

Обсмалені вітром обличчя моряцькі на
палубі;
у тиши спокійних ночей без хвиль шуму
не спали би,

у школі вітрів та тайфунів боротися вивчені
не знають, що ляк переможуть
у кожній притичині.

Лиш бовдурів шум розлягається піснею
лункою.
Стрункий капітан на поруччі опертий
із люлькою.

Канати потяли долоні у тисячні борозни,
волосся вже сивіс, наче прикрашене в
борошні.

Пояснення

На дворі буревій,
у корчмі портовій
на столі джину збан.
З чортом грає в карти
(це не жарти, це не жарти)
молодий капітан.

пісня 2

Покинули міста базар і засмічене торжище.
Гей, віtre, гей, віtre, ще грай нам і прaporом
торгай ще.

Стой насторожі, мов чапля, керманич при
демені.
Напружені м'язи моряцькі, мов линви та
ремені.

По хвилях вітри сновигають заблукані
поповзом,
і ніч виїжджає з-за обрію темряви повозом.

Блідим по воді молоком розіллеться блиск
місяця;
мов прапор, хмаринки на щоглах повісяться.

Сердито тайфун лопотав корогвами, мов
косами;
чардак колихався, обсипаний густо
матросами.

Ночами та днями пливуть кучугурам хвиль
напросто,
давно не вітав їх зелений на дереві паросток.

Гей, дні, на широких морях перебуті чи
вузинах!
Все скоро минає, скоріше від лоскоту
пужална.

Темп часу не став, у бігу все шалене
прискорення.
Із серця біль рвав, видирав до саміського
кореня.

Та де б не поїхав, гонило за ним завжди
чучело;
у серці гонило щось дивне його та все мучило.

**Минають південні моря із містами, де пагоди.
Ніде вже не можна знайти цьому
серцеві злагоди.**

Пояснення

**На дворі буревій,
у корчмі портовій
на столі в чарці джин.
Нешчасний, нешчасний,
хто бісові програв тінь власний.
Дівчина та джин — єдиний лік на сплін.
Гей, джину вщерь,
гей, джину вщерь!
Море, дівчина та джин — єдиний лік
на смерть.**

пісня 3

**Вертають із бур, із дощів, завірюх перемочені,
голодні, невиспані, втомлені та в знеохоченні.**

**Причалив, приплив корабель додалекої
пристані.
Під шум морських грив проминали вмить дні
дикі, пристрасні.**

**Моряцькі пісні попили по тавернах у гавані,
неначе вино для сердець, що від туги
поламані.**

**I тисяча ламп заблистила в розбавленім
городі.
Обнажене тіло дівоче й скуювджені бороди.**

**За хвилю хвиля лягає під вітром в
звеволенні.
Регочуть матроські обличчя шорсткі,
неоголені.**

Хрипкий саксофон тут хихиє басом
за скрипкою,
танок тупотить під ритм мелодією дикою.

Танечниць перегнуті постаті п'яно без сорому.
Що ж може однак помогти капітанові
хворому?

Востаннє уста цілував, мав знов їхати в
подорож,
за щастя пив. Тінь його встала зі стін,
пішла ходором.

З рук вилетів келех із гуком.
Кругом все у померках.
В обіймах її зверещав капітан в диких
обертах.

Дарма, капітане, даремно взиваєш ти помочі.
Втекли всі. Самітні замовкли вмить
вигуки поночі.

Пояснення

На дворі буревій,
у корчмі портовій
на столі джину збан.

Та не йде вже пиття.
Під столом без життя
молодий капітан.

ЕПЛОГ

На синьому небі почали вже зорі виблискувати,
у сяєві білому хвилі тихенько полискувати.

ПІСНЯ МАНДРІВНИКА

Шумить у серці вітер, кров огонь бурлить.
О, допекла вже бруків, мурів, цегли гидъ!
На берег моря туга, в край землі жене,
де океан манить піснями хвиль мене.

Покину стукіт вулиць та піду, де пристань,
де линв протяжна пісня й щоглів має триста,
де кораблі, човни по хвилях бурних линуть.
Не стану, аж на них очима відпочину.

Почую вітру рев і мев почую крик,
хвиль булькіт і води об стіну човна сик,
та відгук, що стерна спрояє оборот.
Тоді скажу: це мій до моря поворот.

О, допекла вже бруків, мурів, цегли проза!
Тужу за морем, батьківщиною матроса.
Шумить у серці вітер, жар вперед жене.
На море! Гей, на море!! Сум тут вб'є мене.

Іван Мейсфілд
John Masefield

Вільний переспів
з англійської мови.

РОМАНТИЗМ

Над морем в хмарах марить чорна галич,
ліричний місяць потопає в тінь.
І дикі скелі й синя далечінь.
Пливуть похмурі Байрона ушкали.

В городі в темну ніч самітний Вертер
на зір вазі сам важить світ і серце
своє й сумус, що живе, не вмер ще.
О ти, покрово хворих серць, о смерте!

Є два світи: один круг нас, а другий —
це ми; між ними вічна боротьба
лягає на життя клеймом напруги.

Чи ж не сильніші в грудях буревії,
як порожнечі дійсності клятьба?
— Не знали, що гарніший світ від мрії.

МОЛОДИЙ ПОЕТ

Над лугом буря свище, наче пуга,
і вітряна кряжами кряче пря,
мов не ліси хвилюють, а моря,
та в серце туга стукає, мов пугач.

Тоді виходжу в чорну ніч на ганок,
деру очима тінь, гляджу зорі.
Крізь вихор чалий кінь зарже над ранок,
роздзвінно гупне копитом в поріг.

І сам не знаю, як скаку в стремена,
хватаю репане реміння нузд,
а завірюха на дворі шалена
рамена отвирає й мутить глузд.

Лиш в грудях голос дзенькає, мов мідь,
шепоче: «Молодий, не їдь, не їдь!»

ПРОЧИТАН

Уздовж причілля тінь лягає вогко,
а коло брам розколений колодязь,
у землю вstromлений, немов колода,
зеленим, молодим сміється мохом.

Патлатий, кучерявий прочитан
руками обіймає червінь цегли
та головою похитує легко
над проминанням людських правд й
оман.

В труні віків лягли дні юні замку,
минувшини обвило листя клямку,
та й, може, сотий сніг на полі тане,
новими бурями співа Вкраїна.
О пісне, як же ж часто прочитаном
цвітеш ты буйним на життя руїнах.

ЛЮБОВ

У правилі математичнім світа
за дужки викинена невідома,
незнаний косинус днів наших літа.

В далекій подорожі, навіть вдома
дарма шукати слів її німих.
Коли здається: пустку переміг,
приходить тиха, наче ніч, утома.

Усміхнені, штудерні тріолети,
мов лід холодні, кажуть нам даремно,
вмовляють, що любов — це річ неземна.
О, де ти є, незнана, о, де є ти?

Чи кинув хто на тебе анафему?
А може, винайшли тебе поети,
щоб до згучних сонетів мати тему.

ІДЕАЛ

На синьому безмежжі океану,
де не догляне навіть людське око,
високо, аж до хмар, в імлах глибоко
самітний острів серед хвиль пеану.

На острові, так каже казка,
теменні скарби десь лежать закляті.
Горячі моряцькі очі у завзятті,
жага бушує в душах буйно й баско.

I вітер дме, і буря тне у парус,
а човен щоглами дере мли пару,
соленою водою перемок.

Нараз вдаряють у підводні скелі,
щастиї, бо в незнання гинуть хмелі:
на острові пустелі лиш — пісок.

АЛХІМІЯ

В маленькій келії душно, запах сірки.
Засушений, мов сірка, жовтий маг
в реторту п'ялить очі, повні спраг.
Червоний біс регочеться із дірки.

Мов кльоша, золота над всім омана
та опар в куреві кімнату губить.
Дрижать в гарячці в'ялі, трухлі губи;
блідий: «Апаге» буркотить, «сатанас».

Та раптом скрикнув маг — ні, він не
п'яний,
очам не вірить: золото в реторті.
Під стелю бризнув струмом регіт чортів.

I жах пішов до монастирських лав,
ченці шепочуть: уночі над ранок
о. Патрикій божевільний став.

БДЖОЛА

Лисніє липовий, липневий липець,
липучий і лискучий в білім збанку.
В нім розтопились зорі на світанку
і пахощі левад, квітчастих китиць.

Над озером пахучим, золотавим
дзеленькає маленькая бджола.
На брезклі брижі жовтого чола
лягає тінь її пружком імлавим.

Мов квітка, розхилає, п'яна цукром,
крил пелюстки, а рідина густа
маленькі ніженськи хватает цупко.

I крильцями пішла розпуки трясця,
над ними мед замкнувся, мов уста.
Ось так вбиває часом власне щастя.

„І“

І вітер, що жене по руннім полі,
і дощ, що жне руді хмар руна в млі,
і золотий усміх зір на синім тлі,
і долі спів пшеничної в стодолі.

І виноград, і водоспад удолі,
і сад, і дзвінкодзвонні солов'ї,
і їх пісні, немов фонема «і»,
і гай, і водограй, і край на волі.

І сон на сіні й сонні лісу тіні,
і смерк в руїні, і казки в країні,
і чалі коні, і чвал баский по степі.

І грунь, і рунь, і ватра у вертепі,
і гарний світ удень і серед ночі,
і найгарніший, як лиш замкнеш очі.

ПОДОРОЖ ЛІТАКОМ

Літак, немов змагун, бере розгін,
костричить кострубатий, гострий лоб,
як віл, вдаряє до повітря стін,
іде в повільний гін, пізніш в галоп.

Шалений вітер дме від дужих крил,
нараз підстрибує, дере муслін
імли та пнеться стрімко в неба схил.

Відштовхуємо землю, наче м'яч.
Рев, гуркіт обіймає нас в кліщі.
Залізний кручє, перестань, не кряч,
не вий! Ох боже, як тріщить, тріщить.

Колеса в хмарах — наче ноги в стремю.
І вихилися поза край над мряч,
аж серце випаде із рук на землю.

ПІДСВІДОМІСТЬ

Понад похмуре, чорномуре бердо
підносив замок кам'яний свій жест.
В нім сивий мешка цар, мов срібний жезл;
в льохах тримав рабів своїх він твердо.

Навколо замка вирости крокоси,
повій з-під листя вій глядів на жердь.
Щораз то більш впадало в погріб жертв,
неначебіх косив тяжкі покоси.

Враз лютий бунт затряс тюрми кублом.
Геть! З льоту творять інший світ в надії.
Побачив цар ті тереми новії
та став тоді своїх рабів рабом.

Цей цар — це я, палац — душа моя,
бунт — сон, раби — мої померлі мрії.

ГІПНОТИЗЕР

В молочнім свіtlі матових кінкетів
цвітуть на чорнім шовку ордері.
Вогонь в очах холодних загорів,
в судоргах пальці, начебіх грав на флейті.

Круг нас паде зелено-жовта мряка,
різнув у вухо свист слизкий, мов різки.
Тоді виймав із наших чіл він мізки
й в кишені їх вкладав свого фрака.

На наші очі, мов рясні каскади,
лились струмками бомбаї й багдади.

І начеб вирошли нам крила з пліч,
і забажали ми летіти пріч.

Та в кріслах нас держав шалений гніт,
розпуки нас облив морозний піт.

МУРАШНИК

Предивні, зачаровані міста
з рудого порохна й рябої мерви.
І пасма вулиць сплетені, мов нерви,
і клуня в сірих теремах містка.

І наче плюш з роздертоого листа,
життя засушене, немов консерви.
Однаке праця йде все без перерви,
листок зшивас вічно до листка.

Здобичники у сутінках тюрми
ссуть мошечок, рабинь своїх живіт.
Рядами над рядами тут доми

піснями труду дневі шлють привіт.
Подумай миможіть, як чобітьми
є легко розчавити цілий світ.

ШУМ

Шумить і шамотить шумка шума,
шум прибирає, як весною повінь,
і кожен лист на дубі шуму повен.
Здіймає шлик із голови чумак.

Шпарка шурнула шурубра шуру,
мов малахай, маха майном у май
і розвіває все кругом украї,
що людям аж мороз іде за шкуру.

Тріщить, ляіщить, мов щелепа, корчма,
й ліщина галуззю стає сторчма.
Це бродить вітер, шуму перший родич,
і пальцем стукає до неба віллі.
Це шум — натхненна музика природи
на смерті та життя гучнім весіллі.

ВІТРАЖІ И ПЕЙЗАЖІ

1 . ОСІНЬ

Дозривають довгі дні, як ярі яблука,
лине листя з лип,
плинє воза скрип,
коло лісу колом ллється вигук зяблика.

Палиться під захід сонця неба палуба,
от отара в отаві,
сизі мряки сиваві,
в яслах яру ясний ястер ятритъ яструба.

П'яне піано на піаніні трав
вітер заграв.
Спіють дні все менші, неріvnі,
піють по півночі піvnі
і
ості, осокори,
рій ос
і ось
вже осінь
і
о
осінь
інь
нь.

2 · ПЕРШИЙ СНІГ

Осінь переїхала по полі возом золотим.
Понад кучугури кучерява мряка — срібний
дим.

Сонце з батогом проміння вогняний погонич.
Навпростець по небі білі хмари в перегони.

На куделі верховіття сиве павутиння.
Підпирається гори рукою далеч синя.

Вітер жовтий лист з дерев змітає помелом,
в гущині сухе гілля гуркоче мідяний псалом.

Білі квіти впали — заповідь майбутніх січнів;
перший раз тоді поцілуvalа землю вічність.

3 КОПАННЯ КАРТОПЕЛЬ

Поволі, поволі
по синім полі
дими кружляють
на вільній волі.

Короткими днями
цвітуть вогнями
на краю плаю,
немов квітками.

Багато багаття,
червоне шмаття,
а часом жовте,
немов латаття.

Обличчя веселі,
імли куделі,
а подув з броду
п'яніє в хмелі.

Вже літа є досить,
угору осінь
хустини білі
хмарин підносить —
.
знаки німі,
що піддається
зимі.

4 · КОЛОМИЙКА ПРО ПРОВЕСНУ

Віс вітер, віс буйний, віс за горою,
мороз ходить, мороз бродить під руки
з весною.

В річці риби, в полі скиби дощу
з неба просяять,
роси росять, хмари хмарять небо в барву
проса.

Помазала шляхи, злива розкислим болотом,
плуги риють плай, мужицьким пахне поле
потом.

Сірий ранок ніч розколе, згасне сон на квіті.
Сірий труд виходить в поле й грас на трембіті.

5 • ПІД ДАХОМ ЛІСУ

Ой піду я до бору, до бору,
подивлюся на сонце крізь тінь.
Піднесуться дерева угору, угору,
і на землю впаде далечінь.

Ой піду я до бору, до бору,
подивлюся на сонце крізь сон.
Попливуть мої думи угору, угору,
ліс і сон зашумлять в унісон.

Ой піду я до бору, до бору,
подивлюсь на смереки крізь смерк.
Піднесеться вже вечір зі звору, зі звору,
щоб лиш день, наче пень, геть померк.

Ой піду я до бору, до бору,
подивлюся на вітер крізь віти,
як пливе він у ліса комору, комору.
Буде в лісі сон, в сні ліс шуміти.

6 • НАД ВОДОЮ

На березі білі берéзи напнуті, мов струни.
День вітром по них потягає, неначе смичком,
і шепотом падає в хвилі, як зерно до клуні.
Ріка обіймає цей шум, мов раменами, дном.

На плесі являються піни білясті бруньки,
розхлюпані бризкають, спір між собою
занівши.

На березі там я берези пень гладжу липкий
і кидаю сам до води свої мрії та вірші.

7 . ТОВАРИСТВО

Під тихий вечір,
як вітер хмари пожене на сон,
немов табун овець до водопою,
й луна над лісом стане золота,
і зашумлять дерева в унісон,
у гай піду та сяду під вербою,
а коло мене
моя самота.

Тоді всі речі
покриє сиріна. Дерева бачко
спинають небо й землю, наче спряжка.
Над нами віком ночі ліс накритий
й зі собою заведемо балачку
про те, як тяжко в світі є, як тяжко
без друга жити.

8 . ІДИЛІЯ

На побережжі ріки отара овець білосніжних,
вітер торсає хмарами, білою гривою неба,
поки сивої мряки туманів, мов жито, не
вижне;
облий облак на облаз гори присідає, мов
лебідь.

Плоский горбок, злотолускі рибоньки
плюскають в рові.
Де є дійсності грань, де уяви є світ non est
certum:
в Тускулюм добрий Гораций на
рундуку мармуровім
пише поему до грацій і слухає...
радіоконцерту.

9 . ОЖИДАННЯ

У далеч встромляю розгойдані очі,
неначе гарпун:
на обрії сивім, де небо з землею зішите
нитками дерев,
таємний, рухливий підноситься пункт,
на півгоризонту мотузку тонку роздере.

Уже наближається, скоро підходить.
Момент ще один, ще хвилина остання.
Не знаю: це віз чи туман, пішоходи:
у серце вбиваються гострі, залізні гаки —
знаки питання.

10 . СОБАКА И МІСЯЦЬ

Втомлений лоб покладеш на пахучому сіні.
Досить вже, досить на долю собачу ти вив.
Чорна обкутає ніч соломою тіней,
тихо забудеш своїх незбагнених кривд.

Пахощі чуєш світанку; година вже третя,
очі, як вугілля, в темряві блиском горять.
Довго й даремно на шиї шарпаєш кетяг.
Вистрілить оклик півня, мов ранішній ряст.

Вітер торгає листя, мов струни на лютні.
Жовт накипає у серці, аж випаде з меж.
Ні, так далі не може вже бути; із люті
місяць зубами, немов маслака, розгрізеш.

ГІМН ЖИТТЯ

Іди вночі, мій друже, іди вночі на грунь
і серце, що в утомі, ти приложи до хвої,
по місяця чолі рукою пересунь,
а може, тиша тугу поволі в тобі вкоїть.

Усі твої маріння, усі думки замовкнуть,
вже бур'яном для тебе не є рудий храбуст,
уже глядиш інакше на руну гірську,
пожовклю
і заспіваєш гімн життю — мовчанням уст.

ПІСНЯ БАДЬОРИХ БРОДЯГ

1

В дорогу! Щоб лише сонце нам світило,
щоб ясен круг горів нам угорі.
О ти, шляхів безкраїх дивна сило,
що маниш нас в своїй мінливій грі.
Як вдарить запах піль в вікна вітрило,
хто видержить в душних кімнат жарі.
Упитись далі подихом так мило,
геть суми, думи кинути старі!
Вітрами поле душі нам обмило,
а пісню підказали комарі.
Складаєм дні в яскравих айстрів клумби,
нових Америк щастя ми Колумби.

2

Чи в очі дощ січе, немов горох,
чи в літній день пітніти буде тіло,
хоч рахувати ти б не вмів до трьох,
хоч від журби твое би серце мліло,
м'який безмежжя обмотає мох,

поглянеш в тихий, вільний безкрай сміло,
покинеш хвиль минулих темний льох,
і буде серце юним шалом цвіло,
і буде в тобі грав пташиний тьох,
поймеш заплутане природи діло.
Без меж і стін, що тиснуть, станеш тут,
бродяга, волокита, шалапут.

ОКТОСТИХ

День повіки розплющає й отвирає сонне
сонця око.
Руки кладемо на вітер запашний й
віддихаємо глибоко.

Наші поринуть долоні в зимну, чисту,
кришталеву воду.
Надлетить із поля легіт легко й звіє мряку
з-понад броду.

Мов пташня, розгублені хмарки лопочуть
крилами над лісом.
Прядемо серцями просту, тиху радість
з сонячних повісом.

Віддамо без болю давню тугу й сум воді,
лісам і полю
і понесемо в роздалля над собою неба
парасолю.

ЛУНАТИЗМ

Не дивись, не дивись так на мене ти вперто
й завзято,
перестань, перестань, о молюсь, перестань!
О чому, о чому і мене, і тебе, о чому нас
проклято,
щоб ішли я і ти, вдвоє ми, на землі й на неба
грань?

О замкни, о замкни хоч на хвильку одну
це страшне, срібне око!
О засунь ти його, я благаю, зіницями хмар!
Не свердли, не верти, аж наскрізь, аж до дна
не вбивайсь так глибоко!
Відійми твій сліпучо-ліскучий, отруйливий
чар!

Не чаруй, не чаклуй, бо коли вже мене,
лиховісний, пристрінеш,
на найвищий з усіх разом вийдемо шпиль,
понад всесвіту твань,
а тоді на все горло я вигукну,
низу побачивши ріні,
й звідціля впадемо назадгузь шкереберть,
наче яблука два.

ЧОРТІВСЬКИЙ БРИДЖ

В маленькій, біленькій хатині сон мрії колише
в колисці дитині.
По усточках сонних, мов тіні по сіні,
блукається усмішки брижа.
Лиш сутінків рожі в кімнаті закляті
кладуться на «завтра» й на «нині».
Навколо колиски чортів чотирьох посідало та
грають у бриджа.

І мрійно, спокійно і тихо. Лиш день похилився
над лихом у вікнах.
На шибах задзенькали мухи й без руху
присіли, побачивши гай.
Ні миша не скрипне. І тиша кладе свої пальці
на очі привітна.
Біси грали в карти невпинно. Дитині
приснився тоді вперше — рай.

ЛЮДИНА

1

Ніч темна, олив'яна, зимна, люта, чорна,
лиш вітер обертає хмар важенні жорна.
Лиш срібна смерть іде в садиби на жнива,
й кугикає кугач, лулукає сова.
Мов кінь, в розгоні вихор перед прямом брами
стає, й скречочуть ланцюги й дубові трами.
Та рвучий подув торсає похмуру тінь,
що сволоком втекти не хоче в далечінь.
Як сяйво місяця з-за хмари піднеслось,
бач: перед брамою стоїть самітний хтось.

2

«Незнаний приятелю мій, навіщо ждеш,
задивлений в покрівлю хмурих, сивих веж?
Навіщо неспокійний зір підносиш зчаста?»
«Я жду, бо замкнене за брамою є щастя».
«Як довго, гей, як довго, сірий друже, ждеш?
Чи день, чи два, чи три, чи, може, тиждень
теж?»
«Не тямлю вже, як довго; від безвічних
літ,
вже відколи колишеться на осі світ».
«Скажи твоє імення, брате мій, що ждеш
так довго, довго, цілий вік безмеж,

що навіть згорбилась тобі з утоми спина.
Скажи твое ім'я!» — «Мое ім'я...
людина».

МОЛИТВА

Заходить день за днину,
мов сонце за параван далеких гір.

Вже від ждання нас болить зір,
вже сивини на головах є труш.

. . . шалом наших душ
ми молимося за нову людину.

ПРОШАК ПІД ЦЕРКВОЮ

Можнатий, можнавий, патлатий,
курлапий та клишавий та чеверногий
вилукуваті підігнув під себе ноги
й більмом споглядає на сонячну лату.

Брудний, космогрудий, від бруду
руді підняв груди.
Беззуба щока, спорохнявіле ясно.
О, сонце всім світить так ясно,
всі рівні є люди.

ВЕЛИКА ПОДОРОЖ

Вибираюся в далеку подорож, і рож не дастъ
мені ніхто,
й не бажаю ні від кого я нічого, й вже нішо
мене
не лякає, хоч у очі зазирає заздрісно
ліхтарень сто,

що в вокзалі білім сторожко глядять
крізь жовтих шиб пенсне.
Над станційним гамором, мов абажур,
наложений склепіння лук.
Навкруги байдужі очі й обоятні постаті
незнані,
й кожна з них свій клунок має, й кожна з них
несе життя своєго в'юк.
Зі собою тугу заберу свою та радість в
чемодані.

Та не знаю, де поїду разом з сірою юрбою
тих людей,
де нас потяг завезе гойдаючи, немов малих
дітей в колисці.
Срібні рейки-шпаги, вбиті в обрій; поїзд-кінь
в ярмі залізних шлей.
Синя далеч хилиться над нами й сонце нам
подасть на неба мисці.

А кондуктор, наче ніч, суворий прийде
із повагою в купе
й каже нам оправдати до існування право
та наш лет.
На банальних лицах пасажирів чудування
навкруги тупе,
я подам тоді йому своє без ляку серце як білет.

Кожний день до ланцюга мандрівки раз у раз
нам додає по ланці,
та дарма, дарма стараюся піznати, де кінець
йому
і коли, коли наш поїзд стане,
до останньої доїде станції
та спокійно скриню неба з перемучених
плечей здійму.

ПРОЩАННЯ ШКОЛИ

На вулиці підніс угору вітер
на привітання дня пилишки бовдур,
немовби капелюх із голови.

В очах танок шалений чорних літер.
Гляджу на гір далеких темну говду
та на пісок подвір'я половий.

Зі школи ідучи поворітьма,
несу листок на пошту до рідні.
Дорога завтра вибігне пряма
і вітер в шприках загуде пісні.

Думок у голові кружляє сто.
Небавом сяду одинцем в гаю,
а нині разом вкидаю з листом
в поштову скриньку молодість мою.

ЗЕЛЕНА ЕЛЕГІЯ

Стільки минуло вже днів, полотном забуття
їх накрито.

Нині вже інший є світ, може,
зісталось клейно.
Іноді вийму старий, запорошений
з віршами зшиток,
замкнений в шафі від літ.
Так, це було вже давно.

Наша гімназ'я стояла на схилі малого узгір'я,
жовта дорога вела просто до річки униз.

В осені день кучерявий дощем тут приїхав
із гір я;
всюди лежала імла, в вухах тріщало,
мов хмиз.

В сивій задумі присіли кицьком почорнілі
доми та
тяжко схилили руді, гонтові, темні чуби.
Вуличка сміттям обросла, мов мохом,
літами немита,
скривлений з віку й біди — комин,
мов бляха труби.

Річка в долині віддихала холодом.
Запах води плив,
гори нагадував й ліс. В літеплий день
весняний
хвиль каламутних із-під льодового
покривала виплив,
разом із кригами ніс перші дітвацькі ще
сни.

Неба півколо та жовтий шкільнного городу
ромбоїд,
пліт із широких делин, кілька зелених
смерек,
с'юксів ватага малих у завзятім розігріта бої,
тінь уподовж деревин, від баркана
впоперек.

Промінь заблуканий нишпорив похапцем
по коридорі,
сонця усмішка рясна рідко впадала углиб.
Тихо весна заглядала в віконця мутні,
непрозорі,
в серці співала весна, краща від цьої з-за
шиб.

Під абажуром з бібулки зеленої полумінь маяв
в нафтовій лампі малій, буцім хотів би
втекти.

Хлопець, похилений в захваті,
німо над книжкою Мая
мріяв про безкрай землі,
про невідкриті світи.

Пташка співала мальована на паперовій
тапеті.

Тихо проходив тут день кроками сірих
годин.

Мухи дрімали в задумі в кутку на старім
табуреті,
а на підлогу зі жмень вилетів сон не один.

Понад дахами — хмарин розіп'ята муслінова
верша,

провесна, таловина, шуми далеких сосон.
Наче весни усміх перший є вірш і

дівчина перша;
спомин — роса весняна, щастя забутого сон.

Вечором місяць — на стелі неба завішена
лампа.

Срібний на хмарі пожар,
срібний на місті муслін.
Гомін пісень у заулку об стіни, мов краплями,
ляпав,
жалісний бренькіт гітар, вривчастий
спів мандолін.

І кучерявила просива курява над половими
міддю стрічками доріг, що відлітали до гір.
Спомин тих днів, мов джерельна вода,
не раз душу вже вимив,
вчора, тепер і торік був як потіха й докір.

Час проминув молодечих пригод, і змаганнів,
і бесід.
Вже протікає до дна, вже щораз глибше
полин.
Знаю тепер вже, що кожного серце окремий
є всесвіт,
кожного правда одна, правда зелених
хвилин.

ДО МУЗИ

1

Навіщо ти прийшла до мене
й застукала в вікно?
Навіщо серце б'є шалене,
а думка з ним водно?

Навіщо ти прийшла до мене,
веселкою забліснула в вікні?
Навіщо серце ти шалене
в ці безпросвітні будиши дні?

2

Тисяча питаннів падає на наші уста,
тисяча шляхів навхрест лягає нам під ноги,
тисяча зірок свої вказує нам дороги,
тисяча вогнів палає, й далі темінь пуста.

І не знаємо, як привітати дні, що грядуть,
моряки сліпі на корабельній світа вежі.
Музо, вигнана за дійсності вузької межі,
чи загубиш у шляхів мільйоні ранішню
путь?

3

Я не потраплю, я не зможу, я не зможу
для тебе
вирізьблювати, мов діаманти, вірші,
як дні кругом все гірші,
все гірші.

Але я знаю: в цю хвилину непригожу
небавом, може, навіть нині
нараз тебе побачу в простої людини
чині.

4

Навіщо ти прийшла до мене
й застукала в вікно?
Навіщо серце б'є шалене,
а думка з ним водно?

Навіщо ти прийшла до мене
й застукала в вікно?
Навіщо серце б'є шалене?
А може, чує що воно.

ВІРШ ПРО ВІРШІ

Чоло в долоні похили,
чоло в долоні похили.

В вазах строф цвітуть слова пахучі, мов квіти,
крізь шибу туги будеш в очі місяця глядіти.

Туман обійме ночі злий,
туман, що в кольорі золи.

Півкола на воді
розвівши,
поволі місяць сів.

На галузі задуми листя виросте блакитних
слів,

заслониш очі тишею, немов руками, а тоді
почуєш спів,
почуєш вірші.

Не ті в книжечках, що парфумів мають пах,
а інші,
лиш черенками думок
друковані на серця сторінках.

ПРО СТРОФУ

Чотири різnobіжники на мапі серця,
четирикутник радості та болю,
четири припрямки до боку, що не зветься,
що входить клином — між чуття та волю.

Дарма, дарма, що гостре вістря душу ятрит,
серп і серпанок нам на ніч коротку.
Хоч знаю, що лушпиння слів закріє ядра,
вкладаю тихість уст — в строфи коробку.

ОБ'ЯВЛЕННЯ

Я ждав так довго, я ждав на хвилю ту,
як врешті зрозумію життя таємний глузд,
зів'ялий лист незнання, мов буря, розмету
і роздеру безвісність, мов плахту, нагамуз.

Я ждав на цю хвилину, що тишею велична,
яка проб'є прозрінням усе нове й старе,

яка мовчущим криком німих очей закличе
і обрій в безкрай неба двигне гір двигарем.

Вночі пішов на зустріч, де поле й ліс суміжні,
і в свисті бур побачив десь вогняні стовпи.
У блискавок пурпурі стояв на роздоріжжі
заслуханий, задивлений поет — сліпий.

НІЧ

Не хочу більш писати вірші, складати ямби
та трохеї.
Чи вирізьблені з слів мосяжі потрібні ще кому
сонети
тепер, коли шпилі найвищі й найкращі
падають ідеї,
як правду не мудрі й поети диктують нам,
а лиш багнети.

Однак буває ніч погідна, як місяць срібло
лле на сад
і тишею тебе впиває, пахучим, пінявим вином.
У кого, молодий, у кого тоді шукатимеш порад
заслуханий в дерев говірку, які шепочуть
тихим сном.

А ніч, мов мати, над тобою долоню на чоло
кладе.
Тоді, щасливий, навіть кривди забудеш і
простиш найгірші,
тоді думки квітками пахнуть і чуєш серце
молоде,
тоді слова найзвичайніші складають самі
у вірші.

АВТОБІОГРАФІЯ

В горах, де ближче сонця, перший раз
приглянувся небу,
тоді щось дивне й незнане пробудилося у мені,
і піднеслася голова, й слова прийшли до уст
зелені.

Тепер — де б я не був і коли-небудь,
я все — п'яний дітвак із сонцем у кишені.

А як зійшов із гір гамірливих міст,
у злиднях і невдачах не кляв ніколи долі
та не ганив,
глядів спокійно на хвиль противних
гурагани.

Мої пісні — над рікою часу калиновий міст,
я — закоханий в житті поганин.

ПРИВІТАННЯ ЖИТТЯ

І день і вік однаково минають. Не задержать
нам хвилі. Кожна мить знов родить другу
мить,
і перша в другій спить, обі у третій, та, як
вежа,
час виростає й меж не має й нас німить.

Так на минулого й майбутнього раменах
повішено, мов плахту, долю нашу.

Ми — ланцюга поодинокі звена,
ми — відтинок малий зі стрічки часу.

Це наших днів звичайна тут дорога,
не падає ніщо до безвісти води.
Віддати треба нам життю щомога,
а треба кожному, ще поки молодий.

Тепер ще квітка дійсності надію цвіте,
не кидає ще тіні дерево зневіри.
Хоч знає, що морози, серце вірує проте
і ліктями ужитку правди ще не мірить.

Для молодих плечей легкий є неба в'юк,
в одноманітності не явиться нам позіх.
О, не словами уст, але словами рук
співати будем пісню на житті порозі.

Вітай життя! Що біль даєш, і щастя, і красу,
і сум, і горе. В мені юний пал не вмер ще.
Вітай життя! І на привіт тобі я понесу
м'яке, та в панцир крицевий закуте серце.

«Книжка
«Три перстені»
(1934)

АВТОПОРТРЕТ

«Я все — п'янний дітвак із сонцем у кишенні».«Я — закоханий в житті поганин».

З першої книжки «Привітання життя»

Червоні клени й клени срібні,
над кленами весна і вітер.
Дочасності красо незглибна,
невже ж тобою не п'яніти?

Я, сонцеві життя продавши
за сто червінців божевілля,
захоплений поганин завжди,
поєт весняного похмілля.

ТРИ ПЕРСТЕНІ

Крилата скрипка на стіні,
червоний дзбан, квітчаста скриня.
У скрипці творчі сплять вогні,
роса музична срібна й синя.

В квітчастій скрині співний корінь,
п'янливе зілля, віск, насіння
та на самому дні три зорі,
трьох перстенів ясне каміння.

В червонім дзбані м'ятний трунок,
зелені краплі яворові.
Дзвони, окриленая струно,
весні шаленій і любові!

Підноситься угору дах,
кружляє дзбан, співає скриня.
І сонце, мов горючий птах,
і ранок, спертий на вориння.

ЕЛЕГІЯ ПРО СПІВУЧІ ДВЕРІ

Співучі двері, сивий явір,
старий, мальований поріг.
Так залишилися в уяві
місця дитячих днів моїх,
так доховала пам'ять хлопця
затъмарені вже образи,
такий обмежений став обсяг
тієї пісні, що дрижить,
яка зворушенням хвилює,
та все ж без зайвої слози
пейзажі споминів малює.
І хочу знову пережити
хлоп'ячі радощі та бурі.
Швидкіш струмує в жилах кров,
і сяють щастям очі хмурі,
в долоні легшає перо.

На кичерах сивасти трави,
черлений камінь у ріці.
Смолиста ніч, і день смуглявий,
немов циганка на лиці.

Розсміяні палкі потоки,
немов коханці до дівчат,
злітають до долин глибоких,
що в сивій мряці тихо сплять,
і куриться із квітів запах,
немов з лульок барвистих дим.
Дрижать ялиці в вітру лапах,
голосяТЬ шепотом дрібним,
течуть униз краплинни шуму,
немов з гарячих пнів смола.
Сповитий в зелень і задуму,
п'є оленъ воду з джерела.
Квітчасте сонце спить в криниці
на мохом стеленому дні.
Кущем горючим таємниці
виходить ранком з глибині.
Співає пуша сном кудлатим,
прадавнім шумом загуло.
На схилі гір, неначе лата,
пришите до лісів село.

Корчма, мов кущ, що родить зорі,
свічками палиться вночі.
З горілки б'ють дими прозорі,
скриплять іржавії ключі.
Смичком вогнистим тнутъ цигани,
розкотисто співає бас.
Пече музика, й голос тъмяний,
і струн сп'янілих лютий бряз.
Тремтить на флейті пальців десять,
музичне дерево горить.
Із бубна, мов із дзбана, ллється
роздзвонений, гарячий крик.
Палає скрипка, тихне, в'яне,
і серце бубна співом п'яне.
І про опришків сотий раз

оповідає в пісні бас:
свячені кулі, литий пояс,
таємне зілля, дика бортъ,
заклята ніч і смерть в напоях,
що їх коханцям варить чорт.
Шалений місяць — мрійний тенор
веде містичну пісню тьми.
Дівчина, наче веретено,
в танку спідницями шумить.

Ще пам'ятаю: на воді
дрижачі іскри ранок сіє.
Ще пам'ятаю: білий дім,
де стіни з дерева та мрії.
Ще пам'ятаю: в сонці міст
рудий хребет ліниво гріє,
неначе велетенський кіт,
що в сні ледачім очі щулить.
І дім і міст, мабуть, стоять,
але для мене вже минули
і тільки спомином горять.
Неситий крук над мостом крякав,
плило рікою сонце в світ.
Туди ходив ловити раки,
коли мені було п'ять літ.
Колола пальчики шипшина,
устамиссав солодку кров.
На зорі задививсь хлопчина,
але своєї не знайшов.

Тут сиве небо й сиві очі
у затурбованих людей.
Сльота дуднить і шиби мочить,
розмови стишені веде.
Під сивим небом розстелилась

земля вівса та ялівцю.
Скорбота мохом оповила
задуману країну цю.
Як символ злиднів виростає
голодне зілля — лобода.
Відвічне небо і безкрає,
відвічна лемківська нужда.
В таємних кручах давня Лада
ворожить хлопцям молодим.
В церквах горить Христовий ладан
і куриться молитви дим.
На небі тільки сині зорі
вислухують благальний спів
людей, що, прості та безкрилі,
цілуючи в німій покорі
брудні обніжки вівтарів
устами, чорними від пилу,
що їхні губи припорошить,
моління шлють Христу і Духу,
щоб допоміг здобути гроші
на хліб, на сіль і на сивуху.

Земля не родить, віс вітер,
на полі мох, мов теплий одяг,
а люди, як в усьому світі,
все родяться, терплять, вмирають.
Пожежі й повені проходять,
лишаючи лиш пустирі,
рокочуть війни і минають,
зміняються володарі,
літа пливуть, мов гірські води,
і про опришків дощ осінній
вже тільки спомини виводить.
Чимало бур так прогуло.
Лиш ти однакове й незмінне,
далеке лемківське село.

Туди, мов стріли, шлю слова,
туди крилата пісня лине.
З села такого вийшов я,
життя звеличник — верховинець.
З людей, що, щирі та звичайні,
приймали смирно долі пай
і поклонялись неба тайні
під знаком співного серпа.
І, може, був би тут остався,
як інші, покорився сам
і, до землі німий припавши,
молився радісним вівсам,
та Той, що легкість дав сарні,
а бджолам квіти золоті
і кігті сталені для рися,
слова співучі дав мені
і гострі зуби, щоб в житті
я твердо й просто боронився.

Широкий світ, від серця ширший
і ширший вітер на селі.
Не помістити в цьому вірші
ні зір, ні неба, ні землі.
Шляхи широкі у безкрасі,
поїхав хлопцем я у світ.
Насправді стриму час не має,
хоч важко це нам зрозуміть.
Турботи, радощі, омані,
кохання, зрада, ночі тъмяні
і сіроокеє дівча.
Одчаю шал, і пал любовний,
і хмільність щастя і печаль,
нестямний захват молитовний,
доглибна знеохоти їдь
і ласка творчості найвища —
це все дало мені життя.

Його звеличую тут я
і кличу дням: мене п'яніть,
п'яніть мене! Хай смерті ближче,
хай на минулому іржа,
хай снігова спливе пороша,
думки нестримано дрижать,
а кожна, мов кришталь, ясна.
О молодосте, ти одна
незаплямована й хороша.

Співуча тінь, крислатий явір
і тесаний, дзвінкий поріг.
Отак змальовує уява
місця хлоп'ячих мрій та втіх.

ЕЛЕГІЯ ПРО КЛЮЧІ ВІД КОХАННЯ

1

Зелений лист, крилатий ключ,
і веретено, і обруч,
і знов сп'яняє, як сп'яняла,
похмільна юності кабала.
Палати знов і знову мерзти,
кохати знов і знов п'яніти!
На пальці елегійний перстень,
на серці елегійний квітень.

Містечко в сяйві ночі біле.
Невже ж тут друзів не згадать?
Росли ми разом і п'яніли,
кохаючи палких дівчат.
Тайлісся від мрій бентежних,
вдавали гордих і твердих
і рвались в обшири безмежні,

що нам стелилися до ніг.
Дарунків повна юність світла,
мов скриня сповнена скарбів,
та мрія — ночі тьмяна квітка —
вела, де обріїв межа
манила, мов любовний спів.
Щербилась леза на ножах,
і спалювались поривання.
Квітчались місяцем доми,
і тримтячи кохали ми,
хоча соромились кохання.
Почалось так: жарким тюльпаном
горіло сонце юним снам.
Дзвонила в ста фортепіанах
омелодійнена весна.
Смички, мов луки, вигинала
і веретена обертала,
ячала сотнею скрипок,
в криницях м'ятних напувалась,
рядном квітчастим розстелялась
і сипала пісні й пісок.

Пригадуєш: весна горіла,
немов закохане дівча.
Навпроти вийшов ти несміло
невловне щастя зустрічатъ.
Пригадуєш: циганський вітер
дівчатам поцілунки крав.
Кохання сім гарячих літер
на твому серці написав.

Пізналисъ ми. Весна дзичала,
немов стріла, що небо тне.
Кохала і з коханням в'яла
дівчина, сп'янена вогнем.

Листар носив листи зелені,
листи шуміли. Ех, весна!
Плету пісні на веретені
про молодість, що промина.

2

Ночами грала окарина,
співали басом ковалі.
Несмілій і палкий хлопчина
не вмів знайти кохання слів.
Співали ранком білі теслі,
крутився колом дім ткачів.
Кохання мапу хлопець креслив,
весни дванадцять обручів.

Так народилася пісня в серці,
все замінилося у спів.
На амбразурі місяць сперся
й по шибі, мов краплина, сплив.
Вдивляючись в уста, що кличуть,
в розсміяних очей вогні,
різьбив ти в пам'яті обличчя,
щоб перелить його в пісні.
Кохав і зраджував кохану,
та пісні ти не обманив.
Й завжди вірний, в північ тъмяну
ходив шукати в лісі слів.

Отак сплелись життя і пісня,
переливаючись в одне.
Одчай натхнення й радість пізня.
Куди ж ведуть слова мене?
Кохання й розпач так пізнало
жадібне серце юнака.
Устам лакомим завжди мало
палючих поцілунків. Так

перетремтіло, продрижало,
зажевріло, і відлунало,
і спалахнуло, і зів'яло,
в болючу пісню перейшло.

Мов строф гончар, що ліпить дзбани
з розспіваної глини слів,
промінюючи плач і сміх
в ліричне ремесло й купецтво,
невтищним серцем зрозумів,
що речі дві найкращі з всіх:
ясне кохання
й похмуре
мистецтво.

Співали ранком білі теслі,
на веретенах сміх ткачів.
Палючі строфи хлопець креслив,
весни дванадцять обручів.

Листар носив листи зелені,
листи шуміли. Ех, весна!
Плету пісні на веретені
про молодість, що промина.

Співають весняні ключі,
дзвенять черлені обручі,
і знов палає, як палала,
п'янлива юності кабáла.

**ЕЛЕГІЯ
ПРО ПЕРСТЕНЬ ПІСНІ**

Я маю дім, при домі сад,
ліричні яблуні у ньому.
Мов свіже молоко — роса,
розваги мед мені палкому.
Мов капелюх, квітчастий дах,
і дім мальований, мов скриня.
Злодії ходять по садах
крізь перелази та вориння.
Обгородити треба конче,
покласти мур з каміння й сну.
Росте в мойому саді сонце —
похмільна квітка тютюну.

Виходжу в сад і юне серце
незаспокосне й невтишне
окрилюю зеленим скерцом
розспіваної тужно вишні.
Виходжу в сад, як сонце гасне
і вечір, мов струна, тремтить.
Життя звабливе і прекрасне
в одній хвилині пережить!
Виходжу в сад, слова зриваю,
дерев натхненних щедру дань.
Ой, хлопче, хлопче, ти в одчаю
красі нестяжній в очі глянь!

Спалився вечір елегійний,
зів'яв, мов пісня, спопелів.
Збирай у дзбан слова спокійні,
свій молитовно юний спів!
Як ватра, сонце доторіло,
пожаром очі обпекло.

В горючому вінку несміло
схилаю радісне чоло.

Обвечоріло. Обкурилось,
мов сто кадильниць, ніч димить.
Кружалном сонце покотилось
назустріч місяцеві й тьмі.
Цвітучий дим, синява муть,
ніч зорями на небі шиє.
Ти, хлопче, обережний будь,
весна росою очі виїсть.

Знов пахне подув конвалійний,
насичується медом кров.
Хоч крок відміряно спокійний,
невтишне серце б'ється знов.
Господар саду — юний лірик —
повільно йду під ночі спів.
Несу в долоні обважнілій
кіш, повний спілих місяців.

Шумлять дерева елегійно.
Про що шумлять?
— Кохання й сон.
Так вечора душні обійми
вколоишуть серце в свій полон.
Taємні тіні — квіти ночі,
це душі білених дерев.
До місяця летіти хочуть,
та вітер їх не забере.

О туго радісна й велика,
слова стрілчасті в небеса!
Це місяць — молодий музика
настроює, мов скрипку, сад.
Нестримна мріє і химерна!

Прослався в безвість ночі шлях.
Ні, небо слів тих не поверне,
і не поверне їх земля.

Дерев послухай! Їхню сповідь
у книгу ночі запиши!
Мов явір, що тінь власну ловить,
схились до власної душі!
У книзі ночі срібні букви,
натхненні сторінки шумлять.
Її не візьмете до рук ви,
її до серця треба взяти.
Мов зорі сплячі в глибині,
осяяні недійсним сном,
пробудяться слова на дні
душі окриленої, і
відповідає співом дно.
Відповідає співом явір,
відповідає співом ніч,
спиняється невтишний крок.
Натхненним циркулем уяви
накреслиш коло рівних строф.
Хай серце сп'янене в цю мить
окрилюється і горить,
nehай злітають догори,
nehай зриваються увиш
думки схвильовані й крилаті!
О слово, що в устах тримтиш,
невже ж мені тебе спиняти?
Я чую, як приходиш, чорна,
п'янлива та болюча пісне,
шукав змісту гостра форма,
єдина, що мій жах помістить,
і мою радість світляну,
і всю знемоги глибину,
і словом просто в серці тну,

аж трисне кров, мов крик одчаю,
з нестями й щастя умираю.

На дверях дому знак зловісний,
на дверях дому — перстень пісні.

ЕЛЕГІЯ
ПРО ПЕРСТЕНЬ МОЛОДОСТІ

Розсунулись, мов карти, стіни,
угору стеля поплила,
і вікна згасли в синій тіні,
найближчі речі вкрила мла.
Так ява стала сном.

Уже не стеля, лиш глибінь,
уже не стіни — далечінь
і, наче іскри в тиші сплячій,
далекі, недосяжні в мряці,
дзвінкі, мінливі та дрижачі,
засяли зорі над столом.

І я спокійний та невгнутий
під небом, що важке, мов камінь.
Мені сьогодні не заснути.
Пишу холодними руками
оці слова.

Ріка шумить, мов млин, що мрії меле.
Головокружним ночі хмелем
п'яніє голова.
Ось гаємнішає природа
в безбожно первісній красі
(словами не розкрити тайн її).
Яка ж страшна оцього світу врода,
що отруїла дні мої.

От жив звичайно, як усі,
мантачив безтурботно час,
аж забаглось мені нараз
чогось незнаного.
Сьогодні вже не так, не так:
складнішає життя,
і, наче чорний стяг,
шумить над серцем кожна ніч,
і місяць — мідний птах,
тасмна рожа неба, лампа
поетів та сновид
веде мене в сріблистих снах
зигзагом мрії та безумства
понад безодню світу.
Мов ртуть, підноситься солодкий жах
до горла і до мізку,
аж струни-нерви задрижать.
Тоді вдаряє пісня стусаном ножа,
тоді лунає пісня різко.

Ну, сам скажи,
навіщо це усе,
навіщо мерзти
в краси холоднім сяйві.
Ось, краще бережи
твоєї молодості перстень.
Отих хвилин,
коли ще світ, мов серце, був широкий,
коли не снivся сон лихий мені,
коли ще хлопцем сивооким
сміявся щиро й дзвінко
та без журби мантачив дні.

Так час перегортас
мого життя нову сторінку.

І знаю тільки те,
що треба пісню, наче тінь, нести з собою,
що треба йти, невпинно йти
назустріч мертвій тишині
за зовом вітру — за зовом ночі,
аж попіл сну засипле очі.
Спочине серце під крилатим кленом,
порине в море трав зелене,
і тільки пісня вільна, спіла,
жива, нестримна, горда, сміла
ітиме далі вже без мене.

П'ятниця, 25 серпня 1933

ВЕСІЛЛЯ

Почалось так: упився я
від перших власних строф похмілля.
Був тільки місяць дружбою
на мому з піснею весіллі.
Як сталось те, як задзвеніло,
сказать не вмів оцього вам би,
коли б так серце не горіло.
Так народились перші ямби.
Слова не тесані в гамарні,
слова, осріблени в вогні.
Складають радісні пісні
в весни заквітчаній друкарні.

ДО МОЕЇ ПІСНІ

Крутиться світ весняний і зелений.
Ясень співає, і серце співа.
Пісня натхненним кружля веретеном,
на веретені срібляться слова.

Ясень, осяяний сонцем, упився,
перстень натхнення на серці тремтить.
Гей же, п'яній, і лети, і крутися,
пісне моїх двадцятьох і трьох літ!

Неділя, 21 травня 1933

РАННІЙ ВІТЕР

Крилатий вітер, дужий вітер,
що зорі, листя й ластівки несе,
сп'яняє серце. Ех, летіти
в зелений квітень, в синь пісень!

Піднявся день, мов олень з кручі,
ніч відплила, мов корабель.
Крилатий вітер і пахучий,
мов дзенькіт сріблених шабель.

НАЗУСТРІЧ

Росте хлоп'я, мов кущ малини,
підкови на шляхах дзвенять.
Ось ластівки в книжках пташиних
записують початок дня.

Запрягши сонце до теліги,
назустріч виїду весні.
Окріленим, хрещатим снігом
співають в квітні юні дні.

КОРЧМА

Про дівчат і про купців
оповідає давня повість.
Крилата чарка у руці,
жага і трунок гусне в крові.

Червінці дзвонянять на столі,
і місяць — найхмільніший келих.
Схилився вечір до землі
і срібним сяйвом ріки стелить.

НА ШЛЯХУ

Обплетений вітрами ранок
шугне, мов циганя, з води
і на піску кричить з нестями,
обсмалений і молодий.

Ріка зміяста з дном співучим,
хвилясто хльостають вітри,
і день ховає місяць в кручу,
мов у кишенню гріш старий.

Клюють ліщину співом коси,
дзвенить, мов мідь, широкий шлях.
Іде розсміяний і босий
хлопчина з сонцем на плечах.

НА ВІТЕР

Кинь пісню на вітер,
на вітер слова!
Десь шепотом віти,
десь шумом трава.

Не в воду глибоку,
а в сонце пливеш.
Подумай, нівроку:
ех, світ цей без меж!

Дме вітер у руна
життя молоде.
на яблуні струнах
долоні кладе.

Немає ще яблук...
Хтось кличе з яруг.
Послухай: це зяблик,
це сірий твій друг.

Ти сонно на яві,
ти п'яний від сну.
Десь шепотом явір
вітає весну.

Десь шелестом сливи...
Що більше тобі?
Сьогодні щасливий
ти птах, далебі!

Неділя, 8 січня 1933

ПЕЙЗАЖ З ВІКНА

Дивись: шумує день погожий,
кипить зелена заметіль.
В товстому дзбані варить рожі,
аж піна бризкає звідтіль.

Дуднить по шибах дощ цинобри,
і скло відблискує, мов сталь.
Парує курявою обрій,
хвилює в димі ранніх сальв.

Підвівши очі з-понад книжки,
побачиш світ барвистим сном,
і думка, вирвавшися нишком,
мов нетля, б'ється у вікно.

ЧАРКИ

Зелений ясень, серп і коні.
Прилипнув хлопець до вікна.
В чарки сріблисті і червоні
поналивалася весна.

I хочеться хлопчині конче
від весняних воріт ключа.
З трави неждано скочить сонце,
немов сполохане лоша.

СВІТАНОК

Сплигнула ніч з шумких дерев,
втікаючи понад дахами.
Замаяв голуб і дере
крильми хмарин іржаві плями.

Мов дзенькіт товчених склянок,
ясна музика підпливає.
Світанку куриться вино,
і небо в синяві безкрає.

А ж юне серце затремтить,
незаспокоєне й несите.
Устами спраглими в цю мить
всю хмільність світу хочу спити.

ВЕРЕТЕНО

Стрільчастий день, прозорий холод
і вся невпійманість краси.
Широко креслиш пісні коло.
Ех, пахне ранок. Срібло й синь.

Душа острунена й зелена.
Сміється сніг, сміюся я.
Червоним сонця веретеном
закрутить молоде хлоп'я.

КНЯЗЬ

Ще гори куряться від снігу,
сім стріл неначе сім пісень,
і юнака вітає день
окриленим найменням: Ігор.

ГоряТЬ скрипки в весільній брамі,
на ній стобарвний прапор дня.
Іду в захопленні й нестямі,
весни розспіваної князь.

ДОРОГИ

Розгорнулась земля, наче книжка
(дороги, дороги, дороги).

Зашуміла трава і принишкла,
простелилась нам юним під ноги.

Тільки небо і тільки пшениця
(над нами, за нами, під нами).
Тільки безкрай і далеч іскриться,
тільки безвість вітає вітрами.

Голубінь, золотавість і зелень
(яруги, галявини, кручі).
Розспівались таємно: дзінь-дзелень
цвіркуни в конюшині пахучій.

Залізиста вода із криниці
(дороги, дороги, дороги).
О, відкрий нам свої таємниці,
дивний місяцю мідянорогий!

Бо в дорогах звабливая врода
(о зелень! о юність! о мріє!).
Наша молодість, наче природа,
колосистим ще літом доспіє.

Четвер, 4 і п'ятниця,
5 травня 1933

КЛЕНИ

Схилились два самітні клени,
читаючи весни буквар,
і знов молюсь землі зеленій,
зелений сам, немов трава.

Оброслий мохом лис учений
поетику для кленів склав.
Співає день, співають клени,
лопоче сонячна стріла.

ДО ВЕСНИ

Весно — слов'янко синьоока,
тобі мої пісні складаю!
Вода шумить у сто потоках,
що з дна сріблистим мохом сяють.

Направо льон і льон наліво,
дібрововою весілля їде.
Скрипки окрилюються співом,
і дзвонять тарілки із міді.

Розкотисті музики грають,
свячене сонце в короваю.
Весна весільна і п'янлива,
червоний клен, мов стяг.

Це ти мене заворожила
на смерть і на життя.

ПІВЕНЬ

Зоря майнула, мов стріла,
неначе іскра, пісня згасла,
і тільки з мокрого зела
роса краплинами сплила,
мов слово, чиста й ясна.

Вже обріїв зігнувся рівень
у круглу смугу обруча,
і ніч почала вже кінчатись,
неначе ватра, догоряти.
Ось ранок синім возом іде
і сонця сніп в село везе.
Крильми шумить червоний півень —
співучий з міді
серп.

СЕЛО

Корови моляться до сонця,
що полум'яним сходить маком.
Струнка тополя тонша й тонша,
мов дерево ставало б птахом.

Від воза місяць відпрягають.
Широке, конопляне небо.
Обвіяна далінь безкрайя,
і в сивім димі лісу гребінь.

З гір яворове листя лине.
Кужіль, і півень, і колиска.
Вливається день до долини,
мов свіже молоко до миски.

РІЗДВО

Народився бог на санях
в лемківськім містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії
крутиться довкола стріх.
У долоні у Марії
місяць — золотий горіх.

КОЛЯДА

Тешуть теслі з срібла сани,
стелиться сніжиста путь.
На тих санях в синь незнану
Дитя боже повезуть.

Тешуть теслі з срібла сани,
сняться веснянії сни.
На тих санях Ясна Пані,
очі наче у сарни.

Ходить сонце у крисані,
спить слов'янськеє Дитя.
Ідуть сани, плаче Пані,
снігом стелиться життя.

ЗЕЛЬМАН

**Закрутився світ безкрайй,
зелень на землі й на небі.
Ой, дівчатам заплітають
у волосся сонця гребінь.**

**День зелений, день хрещатий,
герці радісних лошат.
В пісні важко передати
те, чим крилиться душа.**

**Їде Зельман білим возом,
тропарями дзвонить ранок.
О, скажи, весільна лозо,
чому в серці хмільно й п'яно.**

ЗЕЛЕНА ЄВАНГЕЛІЯ

**Весна — неначе карусель,
на каруселі білі коні.
Гірське село в садах морель,
і місяць, мов тюльпан, червоний.**

**Стіл ясеновий, на столі
слов'янський дзбан, у дзбані сонце.
Ти поклоняйся лиш землі,
землі стобарвній, наче сон цей!**

ПРАЛІТО

1

Впливаємо в соснове море,
в сосновий шум, сосновий спів.
Над нами небо неозоре,
над нами дах струнких верхів,
над нами віддихом глибоким
парують оліясті пні.

І чуєш, як під твоїм кроком
зростають зела запашні.

Тут не бажаєм більш нічого —
обкутатися мохом сну,
в пра первісний природи морок,
в прадавню впости глибину.

Хай в нашім тілі, наче в соснах,
густа живиця закипить.
Хай в наші жили зелень млосна
і полум'я спливе й блакить.

2

Вростем у землю, наче сосни
(лопоче лісу коругов).
Наллеться в наші жили млосний
рослинний сік — зелена кров.
Корінням вгрузнуть ноги в глину,
долоні листям обростуть.
А бджоли до очей прилинуть
і мед, мов з квітів, питимуть.

Уже не кров — важка олія
в затвердлих ядрах набряка.
Немов малина, спіє mrія,
солодка, пристрасна й п'янка.

Кущем черленим край дороги
ростеш у шумі тишини.
Лиш олень —
самець струнконогий
полохливої шука сарни.

ЗМІЯ

Змія рослинна й кущувата,
змія покручена й слизька,
мов мокра палиця картата,
співає хлопцеві в руках.

Змія, моя рожа, гребеняста
росте з-під каменя кущем.
Слова рослинні і хвилясті
злітають радісним дощем.

Мов папороть, перед очами
стає праਪервіність твоя.
Ти ще рослина, ти ще камінь,
тебе обкручує змія.

ЛІС

Навчися лісової мови
із книги лисів та сарнят!
Виходить місяць до діброви
писати елегії на пнях.

Струмки полощуть срібло тиши,
в росі купається трава.
Хай найпростіші з всіх слова
у книзі лісу ніч напише!

ЛИСТ

На клаптику паперу
рука напише слово
коротке:

прощай.

Хоч тьмяні очі знову, знову
обіцяють солодкий
одчай.

На клаптику паперу
рука напише тремтячи,
що тісно двом серцям
на світі
широкому.

Весна 1933

ДАВНІЙ МОТИВ

Там хата білена, й осніжені каштани,
і місяць, наче сторож, ходить коло хати.
Це не сторінка з давнього роману,
це спомин хлопця, що не вмів кохати.

Мов дві гілки ліщини, розійшлися
дороги,
і вечір сині тіні кидає на воду.
Окремо в бурях пристрасті й знемоги
п'ємо життя печальну насолоду.

ЕЛЕГІЯ
ПРО ПЕРСТЕНЬ НОЧІ

П'яніючи отруйним чадом
ночей сріблистих та гірких,
дивлюся в місяця свічадо
крізь шибу, повну світляних,
холодних, синіх і тремких
далеких відблисків світів,
що, кинуті у тьму, горять
самітні, горді, золоті,
немов знаків санскритських ряд,
які прадавнім сном дзвенять
і перешіптують із дна,
загубленого в морок дня,
слова старої ворожби
в ім'я землі, в ім'я вогню.
Так віддають у владу сну
і заколихують спочить
серця, сп'янілі в життєвій
нестяжній, лютій боротьбі.
І чують очі дотик вій,
і бачать іскри голубі.
Співають на дахах сновиди,
осріблюються краєвиди,
шумлять, мов ліс, в кімнатах стіни,
і місяць мертвий, місяць синій
відчиняє п'ять брам ночі
над містом чорним та іскристим.
Тъмяніють ліхтарів вогні,
і в шиби стріли б'ють сріблисти —
це стріли зір на вишині.
Зриваються слова з скрипок,
в краси одчаю скам'янілих,
і знов з портрета, з срібла рам
мальований на полотні

до мене кличе мій двійник.
Як я, шалені пише вірші,
і рецитує, і співа,
і, замінившись в музику,
портрет, співаючи, майнє.
Тоді червона пляма крику
уста, мов іскра, перетне.
До мізку, в серце, до думок
вливає ніч, немов бальзам,
солодку краплю божевілля.

Годинник б'є, дві рожі, свічка
і маска — смерті чи кохання?
І завжди ніч і ніч відвічна
і перша, й тисячна, й остання.

НАД КНИЖКОЮ ПОЕЗІИ

Люблю не раз вертатись до старого табурету,
де кілька книжечок лежить завинених в
газету.

Коли з-за неба виринає ніч назустріч дніві,
мов спомин, випливають із полиць
слова вишневі.

Слови, що пахнуть житом, сіном, сонячними
днями,
надихані землею та навіяні вітрами.

Слови, що вимріяні у безсонні, довгі ночі,
коли стріла натхнення, вбита в серце,
їддю точить.

Зникають речі, розвиваються довкола стіни.
Тремчу над книжкою у вічності холодній тіні.

Лютень 1933

НІЧ

Розкрита книжка, лампа, блудні нетлі,
ляга на серце ржа думок.
На стінах тіні в'яжуть круглі петлі
в чудний і нерозплутаний клубок.

Мов чорний кіт, сів череватий чайник,
годинник, наче джміль, гуде.
Яка ж солодка ця принада тайни
та слово, що, мов з каменю, тверде!

Бляшане небо, олив'яний місяць
і ночі попелястий дим.
Невже ж нема на цьому світі місця
поривам нездійсненим та палким?

ПІЗНЯ ГОДИНА

Об вікно кажан крильми вдаряє,
все принишкло, стихло, охололо.
Безвість манить нездійсненим раєм,
наче ртуть, спливає в жили холод.

Ходиш, ходиш, дивні тіні водиш,
з болем родиться у серці пісня.
Поплили над світом чорні води
ночі.

Спати йди.
Година пізня.

Понеділок, 1 травня 1933

РАНОК

Ранок блиснув. Сонце, мов червона цегла,
покотилося бляхою дахів.

Ранок тіні й мрії розгорнув і знагла
піснею возів прогомонів.

Знову перекреслить неба синь безмірну
зір падучих лінія крива.

Місто дивно біле, майже неймовірне,
з мли, немов з уяви, виплива.

Тільки цей куток ще тінню обійнятий,
скрипка, струни обвільнивши, спить.

Сонна тиша, лиш перо дзвінке й крилате
по папері, мов стріла, дзичить.

Серпень, 1933

СУВОРИЙ ВІРШ

Не втекти вже, дарма, від жорстоких цих днів,
не втекти вже ні в мрію, ні в пісню.

Мов фальшива струна, так дзвенить
кожний спів
під суворих світань весну пізню.

Вже не вирватись більше з затислих обійм,
треба глянути дням просто в вічі,
хоч навпроти вдаряє скажений прибій,
невблаганим нас визовом кличе.

Не сковатись, дарма, в тиху тінь самоти,
не закрити долонями зору.

Гострий відблиск і відгомін хвиль долетить
крізь імлу, хоч найбільш непрозору.

Не сховатись, дарма, під наметом краси,
в чаді п'яному строф кришталевих.
Вітре днів, мої власні слова рознеси,
на шляхах їх розвій стомилевих!

О поете, дарма, вже тобі не втекти,
треба визнати те, що найгірше:
чи самого себе не оббріхуєш ти
в цих п'янливих, розспіваних віршах?

Понеділок, 19-та середа, 21 грудня 1932

СТРІЛА

Подай мені лютню з каміння,
холодну мов лід і блискучу мов сталь!
О, не кантилена осіння,
зими променистий, іскристий кришталь.

Не зайві жалі легкозмінні,
не мелений мелос, не настрій шовковий.
Хай струни, як вістря кремінні,
деруть мої пальці і гнуть аж до крові.

О, визволь від слова безсили,
розвавлю притаєну зради змію.
Напружую струни і жили,
хай пісню, мов стрілу, у серце вам вб'ю.

Четвер, 13 і вівторок, 18 квітня 1933

СПРОТИВ

Чи то струни, чи не струни,
чи о, може, вістря шпаг?
Вік минув зеленорунний,
що садами ніжно пах.

Навіть скрипки срібні жили
не заплачуть серед туч,
хоч на серце наложили
днів твердих тісний обруч.

Так стоятиме навпроти,
хоч до цього не привик,
наче скам'янілий спротив,
цей моєї пісні крик.

Середа, 18 січня 1933

ГІРКЕ ВИНО

Мої дні жорстокі та холодні
полину навіяли в пісні,
потонули обрії в безодні
чорної весни.

Знов підказує мені до вуха
слів спокуслива, похмільна їТЬ,
що поглине серце завірюха,
хоч би мимохіть.

Так складатиму в дні анестезії
цю отруйну дань моїм часам,
бо дарма: гірке вино поезії
мушу пити сам.

Нерозумна мрія зрадно кличе,
 знаю, що омана це й фантом:
 хочу вирізьбити днів обличчя
 вірша долотом.

Вівторок, 22 грудня 1932

ГІРКА НІЧ

Заснули люди в чорнім місті,
 під ковдрами леліють сни.
 Твоєї мрії не помістить
 цей світ безкрай та тісний.

Замовкли голоси охриплі,
 і спокій крила розпина,
 і північ зерна маку сипле,
 та не для тебе тишина.

І ось дрібний чорнявий хлопець
 піdnіс долоні до чола.
 Ні, суті світу ти не схопиш,
 не вирвеш віршем корінь зла.

Середа, 22 березня 1933

ПОЕТОВА ВЕСНА

Ну що ж, поете безіменних мрій?
В твоїй чернетці пишних віршів рій
дзвінкими римами впиває, як вино.

Ти крізь вікно
у далечінь глядиш:
виприскують сріблясті стебла трав,
небавом бризнути яблуні бруньками
і край дороги виросте спориш.
На березовій скрипці вітер грав
і, наче шовком, вітер кожний камінь.
Ти піснею розпалене чоло
в долоні похилив.
Ось ярою весною зацвіло,
і ти ще раз щаслив.
Твоє перо, думкам слухняне,
нових пісень ладнає гармонійний стрій.
Тремтить захоплення струною голос твій,
і з неба ждеш вечірньої роси,
і ловиш оком п'яним
на синім обрії хмаринки біло-льняні
у завороженому перстені краси.
Не знаєш сам, чи весело тобі, чи сумно,
і б'є весна до голови.
• • •
А за вікном юнацтво горде та безумне
готується на зрив новий.

Середа, 29 березня 1933

ДО НАС!

Каштани в ранок сивий, попелястий
шуміли над твоїм вікном.
Ти встав, щоб далі ткати, далі прясти
турбот, пісень та мрій фантом.

(Каштани наче прапори хвилясті).

Хай час від цвілі береже
шляхетне срібло весняного співу.
Та лиш послухай: тут уже
нова лунає пісня — рожа гніву.

Ось краще ти до нас ходи,
де, наче сосни ріvnі та високі,
юнацтва смілого ряди
відмірюють дзвінкі, пруживі кроки.

Субота, 26 серпня 1933

НІЧ НА ПЛОЩІ ЮРА

Північ чорна, наче вугіль,
ходить тінь по площі Юра,
в'ються обручами смуги
на блискучих сірих мурах.
Місяць — таємничий перстень,
вправлений у ночі гебан.
Будеш в сріблі сяйві мерзти
під холодним дахом неба.
Відрізнити сам не можеш,
що тут привид, а що ява,
чи це марево, чи, може,

дійсність, наче сон, лукава.
Це із скла й музики вежі,
це вогонь, що вже не гріє,
це останні світу межі,
це архітектура мрії.
Північ чорна, наче вугіль,
попіл сну на очі сипле,
різьбить сріблом в довгі смуги
небо, до землі прилипле.

Дзвонить ніч на площі Юра.
Хрест неначе ключ могутній.
І стає, мов тінь похмура,
нерозгадане майбутнє.

П'ятниця, 24 березня 1933

КЛИЧУ

Ці слова схвильовані,
ці слова неспокійні, грізні.
Іддю часу опльовані,
нече коні, бичовані
батогами, злітають пісні.

Це тобі я складаю дань слів,
динаміко суворих днів!

Хоч в саду понад сливою
романтичної пташки нема,
мов добою щасливою,
свое серце виспівую,
бо мовчати не можу, дарма!

Моя пісня тобі і мій спів,
динаміко суворих днів!

Ось вітрами дебелими
вже надходить епоха світань.
Не словами веселими
з баладовими селами —
різко кличу в майбутнє: повстань!
Це для тебе любов моя й гнів,
динаміко суворих днів!

Середа, 18 серпня 1933

РАНОК ЮНАКІВ

Вилітають — лиш стопи дзвенять,
аж майдан задрижав, розспівався.
Наче курява, стукіт піднявся,
мов туман, коли вітер шугне,
буря кроків пливе в запашне,
промінливе повітря та гне
по дорозі усе, мов солому.
На піску, на камінню дзвінкуму
в бігу ноги скресали вогня.
Ні, даремно було би спинять,
ваші обрії, ваша земля вся.

П'яний ранок —
кучеряве дівча
на життя та на смерть поцілувє.
Наче іскри летять з обруча,
в весняній, закосиченій кузні,
це так сонячні стріли дзичать,
коли б'ють вас у груди потужні,
коли обрії головокружні
приманливо розкриють глибінь
і запрошують тут, куди тінь,
наче яструб, над серцем колус.

Підорвавшись стрілою з землі,
вигук ваш залунає навколо.
Попід небом, що в синій імлі,
недосяжне, таємне, холодне,
розгорнулось, мов книга безодні,
розстелилось в дрімучі лани,
хвилюванням тремкої струни
переливний роздзвониться голос.

Раннє сонце —

молоде оленя
прибігає з-за лісу до вас.
Пролітають — лиши стопи дзвенять,
лиши майдан під ногами співа.

КІНЧАЮЧИ

Кінчаючи цієї книги
спіvnі, п'янливі сторінки,
не думай, друже, що у них я
горіти зможу крізь віки.

Із поривань, натхнень, одчую
останеться лиши попіл мрій.
Бо ж пам'ятник крихкий лишаю
турботі й радості своїй.

Книжка
«Книга Лева»
(1936)

ПЕРША ГЛАВА

ЗНАК ЛЕВА

Умерлих квітів царство — спить
пустиня
в піску сорочці золото-червоній.
Малюк осот — рослинне чортовиння,
екстазу сонця й блискавок погоні.

Живі свічки понад землі труною,
жорсткий бур'ян нараз кущем горючим.
Немов кущі розхилені рукою,
розхиляться бездонні віри кручі.

І бачиш вічність — небо опалеве
і шум червоних полум'я потоків.
З-за гір століть веде сузір'я Лева,
цей знак монархів, воїнів, пророків.

Тьмяніє сонце в хмарі птахів сизих,
його вінчають лаври бурі, сині
і грім, мов підпис золотий у книзі,
триватиме на 'сторінках пустині.

Автограф грому в царській книзі Левів,
написаній вітрами з-під Синаю,
з узбіч гори, що шпиль пісків парчевий
вінками божих блискавиць квітчає.

Синайський вітре, бий в відкриті карти!
Без тебе я порожній посуд форми.
Весь день над віщим джерелом на варті,
а ніч — мов біблія червона й чорна.

ДАНИІЛ У ЯМІ ЛЕВІВ

Пропахчене, духотне чорне золото
ночей пустині,
просвітлене пурпурою, розбарвлене
у сіть мозаїк.
Це підшивка червона під кожухом ночі.
Морок синій
на піч землі, навбач погаслу, хоч іще жарку,
сідає.

Готуються до льоту надми піскові, мов хмари
птаства,
що сіло на спочинок і ось-ось відлине в
безмір вільний,
акорди на акордах,
тераси на терасах,
кола в колах,
сяють дальші царства,
іржуть сарданапали до в розпусті
терзаних невільниць.

Палюча ніч пророків. Кануть литі
з золота хвилини.
Долоні пальм покірних до плеяд звелись
в журливій просьбі,
щоб їх не мучив вічний вітру поспіх.
З заворіття кличе
на суд перед сумлінням зір монарший рев
царя пустині.

Самум музики дме в уста пустелі.
Мряк палата біла.

Акорд в акорд,
удар в удар,
зоря об зорю,
світла хвилі
з пурпuri хмар, порубана в сто тонів гама,
вітру крила.

З печери, з-поміж левів лине в безвість
голос Даниїла:
«Прасвітлий, праєдиний, що мене —
рослину ялову —
в саду життя величнім посадив
і грієш сонцем ласки!
Поки черва і цвіль не сточать тіла
миршавеньку грудку,
у вічнім колі пристрастей, у вічній тіні
пальми смутку,
б'ючись за м'ясо, золото і владу,
у хвилині кожній
за розкоші шматок віддати все готові,
нужд вельможі,
несем свої дешеві лаври і свій rozум
нестатечний.

Кудою поверну небачний крок,
там небезпеки прізви,
лиш ти один мене з зубів Нічого,
з кігтів долі вирвеш!

Коли при мénі станеш ти —
у ямі левів я bezпечний».

БАЛАДА ПРО ПРОРОКА ИОНУ

Апокриф

Мій прадід плив, бувало, на хребті кита,
три дні й три ночі проповідував глибинам.
Зелений велетень — вода тяжка й густа
пророка колихала, наче мати сина.

Біблійна, довга борода — з ебену стяг —
являлась зорям сходу на букетах піни.
Долонь лілеї понад водами простяг,
благословляючи пливучих в даль дельфінів.

Три рази сонце й місяць. Добрий, вірний кит
з пророком плавав тихо, рівно, обережно.
На ложе дна прибої клались, як роки,
коли міняються, мов дня і ночі стежі.

Чи знаєш тъмяне царство — світ
мільйона див,
зелено-чорну батьківщину восьминогів?
Бо навіть сон таких не дасть нам образів,
як ніч в правічному пожарі дна морського.

Хто викохав потворну постать цих істот?
Природи жарт жорстокий, марнотратний
безум?
Б'ють глухо риби-молоти у штоляні вод,
і риби-пили крають водне сонце лезом.

Це друге сонце з дна —
двійник того з-під хмар
і квола тінь його й повторення імлаве,
згубивши зміст червоний — життєтворний
жар,
лежить в могилі водяній на хвилях-лавах.

Життя колиска перша тут, стихій кубло
(коли ще дух святий ширяв понад водою)
Й могила повсякчасна; це туди зійшло
в щоденній самозгубі, самостраті сонце!

Ще, може, десь живе страшний іхтіозавр,
мерзотний рибо-гад, дракон сріблястолуский.
Медуз квітчають губки, мов холодний лавр,
фіалки моря — губки й м'якуни — молюски.

Колишеться достойно сонний лев морський,
морів монарх, в слизькій короні

з зірковітнів,
що рясно розцвітають в пущі водяній
в океанічні весни і підводні квітні.

Плавучий острів м'яса — довга лава риб
знялась над звіроквітним, над губчастим
гаєм.

Пророк, долонею спинивши літ вітрів,
в океанічній мові слово починає:

«Це той, що створює й винищує світи,
післав мене до вас, брати з дна вод, акули!»
Акули слухають, підводячи хребти,
Мов луки випнуті в майбутнє і минуле.

«Це той, що гасить ночі й світить
свічі днів,
моїми вас усіх благословить руками!»
З далеких срібних вод, мов хмара, окуні
пливуть, вдаряючи, як веслами, плавцями.

«Це той, що із долоні кидає вітри;
про вас теж пам'ятає, створи ден жахливих!»
І краб за крабом, мов червоний, дужий гриб,
з безодні виростає й морщиться із дива.

«Це той, що сонце звільнює від ночі криг,
із перших світу днів піклується аж досі!»
Ось в бéзкрай лави, лави, лави осятрів,
за ними по кордони дальніх вод лососі.

«Ви — гін сліпий! Помильна кожна
з ваших мір,
бо тільки він один, щоб мірять непомильно!»
Упала ясність, наче блиск з відкритих зір,
що навіть сом на сома споглядає пильно.

Коли на грудях моря розстелялась мла,
хвиль сонних перемови повторяли птахи.
Як ніч, слімак із мушлі місяця, повзла,
затихну ліру сонця ніс дельфін на захід.

Тоді пророк навчав поліпів і стоніг,
що, тіл соромлячись страшних,
мерзких і чорних,
ненавиділи світ і мстилися за гріх
природи, що зродила їх таких потворних.

Дельфін відплів уже за сьомий берег дня,
куші коралів згасли, як вечірні липи.
Тоді пророк молився і охороняв
блаженний сон утихомирених поліпів.

Кінчаю вже цю найдивнішу із балад
про прадіда свого й океанічний вечір.
Земля в орбіті завертається назад
у молодість свою, в примарний сон праречі.

Шаблями пройденими повертаю дні
природи в мряковиння й первнів перші шуми:
мов божий стовп, стойть мільйоннолітня ніч,
в прадавньому хаосі землі й води всуміш.

ПІСНЯ ПРО ДОЧАСНЕ СВІТЛО

Вже не блакить — це вже блакитняви
фонтани
і небо неймовірне — в смуги звук потягій.
О квіте тіла, хто ж тут більш, як ти,
коханий,
як ти, ненавиджений, плеканий і клятий!

Глуха стіна нічого, що між серце й серце
лягає, мов незнаного хвильна музика,
чи це полуди тільки миршавеньке скельце,
чи безмір вічного для серця завеликий?

Колиско пристрастей, о наші пута й крила,
окови найсолодші й хмелю найхмільніший!
Ти та, що лучить нас, і та, що ділить, сила,
два напрями стерна одного людських рішень.

Блакиті дзвін шорсткий з духоти омліває
і кров повітря — світло ллється із розщілин.
Що вічний сон оман сплітає з плям мозаїк,
те п'ю й, п'ючи, ще більше прагну
серцем цілим.

Тераси світла — гами щораз вищих
звуків
одна на одній вгору понад мряки мохом.
— Йде зливний дощ блакиті на зомлілі руки.
Це небо валиться, небесна катастрофа!

Молюсь землі в червоному окропі крові
і небо кличу тugoю, що вічно ранить.
Із уст моїх поганських спів тече Христовий,
немов вино з води у Галилейській Қані.

САМАРИТЯНКА БІЛЯ КРИНИЦІ

Оперта об криничний мур — щербату ліру
з пнів камінних —
Ширяє думкою, куди пішов неземний
чужоземець.
Мов струни, струмені настроєні на гаму
звуків змінних
зажурно повторяють думу про нестаток
цього світу.
Хто він — отой в господню винницю
трудящих слуг насмець?
Схиляється на цямрину, й душа її
блакитна й біла
здається чиста й тиха вся, мов найтихіший
квіт над квітом.
Сопілка із сопілкою, сестра з сестрою,
щось несміло
розвідають, і журливо, і подзвінно,
і повчально.
Алеями акордів сонце йде у сад
музикі дальній.

Пливе овець отара в білім молоці своєї вовни,
минає місяць квітів — звіть його трояндень!
— світла повний.
Блакить і білява. Сопілок перемови.
Вітровіння.
Пора поразки йде на квіття,
суне час гіркого сім'я.
Новину добру сповіщає вітер з лукомор'я
травам,
і сірі грона попелу вже доспівають
в пнях шершавих.
У захист муз — блаженний гай ісходить
сонце поміж птахів

і пильно правлять обряд меду запобігливі
комахи.

Все ж ця краса, хоч нескладна й нехитра,
серця не напоїть
водою, що по ній уже не прагнем більше.
Зовсім інше!

Вода краси учитъ нас прагнути вище,
тонше і світліше.

Цей струмінь тільки пропливає нами,
ми його не творим,
ми тільки посуд, ще й покірний посуд,
що красу сприймає.

І наново жаждущі прагнемо краси,
яку сотворим
в душі самі в неяловім зусиллі
вільного горіння

й води живої ласки, що одна —
одна всезаспокійна.

Коли ось серцем линеш за натхненноустим
чужоземцем,
схились, далека сестро, над дорогоцінний
струмінь Слова

й води живої дай мені —
твоєї спраги спадкоємцю!

ШІСТЬ СТРОФ МІСТИКИ

Скотилася ніч униз, мов плащ
з плечей Христових,
з проколотого боку неба ллеться світло.
Горою ятряться ще рани з зір тернових,
ізнизу мряка мис стопи дня розквітлі.

Земля, немов народжена ні з чого вперше,
виточується з-поза гір хаосу мрячних.
Хрещу новим найменням кожен квіт
найменший
і кожен убиваю назвою небачно.

І кожен квіт відроджується удесяте
і сяє знову безіменний під росою,
а сонце — діамант музики, світла свято
очам, що хочуть все пізнати, світ подвоїть.

Подвоїть і потроїть і в сто кроть помножить,
аж зрозумію: не мені речей схопити
у клітку слова. Ляжу на зеленім ложі,
голоден яблука землі і світлом ситий.

Роса тече гісопом — золотава піна
і благородний струм впливає в тіла посуд.
З речей потока дно недвижне, твердь нетлінна
в екстазі срібні прозирає й звук проносить.

Бо тільки наглий захват зможе суть розкрити,
ввести в сполуку нас, в містичну єдність
з світом.
Зітхає небо, до хреста землі прибите,
і стигма сонця на моїй долоні світить.

СКАРГА ТЕРНУ

Затихло. Птахи більше листя не колишуть,
і порохно у темряві, мов погляд смерті,
свердлить холодним світлом мріячні нетрі
лісу,
як око, в дно життя задивлене уперто.

Краплина крові з рани ночі — це калини
маленька ягода між листям червоніє.
Мій брате оленю, обидва ми із глини,
та ти життя від мене краще розумієш!

Усе, що знаєм: більше зір, як маку зерен,
вузли життя немов вузли пташиних льотів.
Щоночі скаржиться рослинним болем терен,
що мусів він колись чоло Христа колоти.

ТЕРЕН СПІВАЄ

«Мій друже лавре, що вінчаєш осяги поетів,
солодкий после муз із листям,
що подібне лезам,
твоя міцна, безсмертна зелень,
о зеленолезий,
за гарні форми нагорода і за творчий безум.

О дубе, князю пущ, достойне дерево монарше
в короні осені — пурпурі листя,
з пнем корявим,
коли, щоб відпочити в тіні,
спиняється у марші,
схилляєшся до уст вождів шорстким
причастям слави.

І ти, оливний кущу, що не в'янеш і ряснієш
зеленим золотом, в триванні свому
самоцільний,
учиш замирення з життям і зелені надії
і Ноям, що блукають, шлеш у далеч
шум прихильний.

Проте не ви: цвітучі, славлені,
рослин вельможі,
а я — покірний терен,
покруч дерева приземний,
нелюблений, погорджуваний, сірий і
буденний,
зазнав найвишої із ласк — чоло вінчати боже».

ПІСНЯ ПРО ЧОРНІ ЛАВРИ

Насущний хліб натхнення.

О, мені не заздріть, друзі!
Воно щоденний ворог, ялова морока з словом,
і нехіть до себе самого й ночі у напрузі,
і неспроможність визволитись в купелю
обнови,
вернутись до життя й черствий хліб
дійсного сприйняття.
Надгробок щастю став на юності своїй багатій
на помилки! Надгробок сонцю на землі
округлій!

Хоч нетямущий в найсолодшій муз науці,
друг твій,
коли із серця кличе, то мистецтво
в кожнім слові,
бо сірість слова не музикою, а кров'ю поїТЬ,
а кров — музика в флейтах жил червона
грає з туги.
Ти — ведений знаттям солодким і достатним,
двоїш
і троїш слово, й слово зраджує тебе удруге
й утретє; слово, наче квіт без змісту
й барви сірий.
Чуже натхнення слову, як чуже усякій мірі.

Дивись: вдаряє струм речей найглибший
в стіни пісні.
Безрукі пні подовжені на тіні
сплять кремезні,
і місяць — цар червоний чорної країни
півсну,
вдягнувши хмару, мов бобровий плащ,
ширяє в безмір.

Опалізує далеч попелястим світлом сходу,
земля в одній хвилині тьму,
тьму-тъменну квіття родить.

Глухої флейти темний звук здіймається
угору,
на шпиль натхнення пнеться,
мов повій на мур червоний;
низька землі музика горне в себе кожен порух
етеру, й вищає, й стрункішає,
і світлом дзвонить,
і дзвонить чорним дзвоном ночі,
аж стає на грані
нічого й вічного. Вже квіти миуться в слеї.
Роси сляй, що святить поле. У пурпурі ранній
вогненні язики святого духа над землею!

Але який помістить посуд те, що в слові гине.
Ці строфы для натхнення лиш тісні
й холодні маски.
Відкрий чоло під чорні лаври ночі, що єдині
вінчатимуть твої поразки!

ПЕРШЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦЦО

ШЛЮБ

За тло — блакить. В ній щиглі і
кларнети.

Схилився явір над водою. Коні
і кругле сонце золотим браслетом
заплетене у кучері левконій.

І мох вогню, і вітру ясний галас,
і буря світла на води дзеркалах,
мов зламана веселка, що упала
на камінь і удвоє розламалась.

Левконій теплий шепіт. Дальній бубон
червоного майдану, де стрічаєм
ізнов на гривах куряв дні. О люба,
браслетом сонця ранок нас вінчает.

ВЕСНЯНА НІЧ

Настурцій ніч і ніч конвалій.
Пливе музика радієва.
В саду тривожний жду — ніч палить —
тебе, далека зоре, Єво!

Карузо ночі — тенор місяць
у скриньці радієвій кличе.
Для наших дум замало місця,
кохання вічна таємнице!

І для сердець замало світла,
землі замало і п'яніння!
Вітри ранкові, наче мітли,
з стежок змітають ніч весінню.

ТРОЯНДИ

Пора троянд спізнилась, сестро,
так довго ждали, аж приходить.
На милі сонця, світла верстви
розміряно і землі й води.

Хоча це світло надто кволе,
хоч надто рано й сніг упертий,
ощадне сонце й зелень гола,
все ж день рясний на чар нестертий.

В крові з троянд умивши руки,
під горлиць воркування перше
ідем, далека, поміж буки,
зоря з зорею й серце з серцем.

ГВОЗДИКИ

Зелені сутінки. Гвоздики —
посли весни. П'яній до краю!
Який цей світ знов став великий!
І знов твої листи читаю.

Вгорі зелена яма світла,
ядро — гвоздика електрична.
Ні, ми до того ще не звикли,
що наша молодість не вічна.

Але колись до цього звикнем...
Та поки що свята омана —
ота дружба з життям не никне,
що нас, моя кохана,
помазує весни єлеєм.

ПІВОНІЙ

Червона молодість півоній.
Яка краса! Яке п'яніння!
Візьми мое чоло в долоні
Й оборони, моя весіння!

Бо переслідує крізь морок,—
ще крок, ще крок, мене поцілить
мій друг найкращий і мій ворог
найавзвятіший, боже миць!

Натхнення темне, музо вічна!
Б'є ніч у тіней чорні дзвони.
На чорнім тлі, мов кров трагічна,
півоній 'молодість червона.

ТЮЛЬПАНИ

Червоне золото тюльпанів
на сірім сонці — танці з лика
і механічний сад мелодій,
де в чорних дисках спить музика.

Металу в'язень — людський голос
засуджений в кружок порожній,
і світу в'язень — людське серце
цього збагнути неспроможне.

Крізь сірий шовк — безбарв'я сіре
червоне золото тюльпанів.
Цвісти, горіти й проминати,
лишати все, йдучи в незнане!

ФІЯЛКИ

Фіялки й телефонна трубка
заворожливим сяйвом кличе,
і місяць, мов червона губка,
зминає попіл дня з обличчя.

Слимак з ебену, темна мушля
і вухо ночі — лійка чорна,
і пахощі духмяні душать,
мов пальці на кларнеті горла.

З очей фіялок смутком кришиш
і пригортасяш, сестро рання!

Простягнуті долоні тиші
над нашим вічним проминанням.

ЧОМУ?

У ванні короп золотистий
плюскоче, наче з піни панна,
і в курявлі рожевих іскор
кружляє веретеном ванна.

Мідниця ранку повна піни
із мила сонця. Миуть хмари.
На сім ключів замкнулись сіни,
де ти в блакитному пожарі.

У ванні короп плеще з дива,
побачивши тебе — сон ясний.

Але чому ти нещаслива,
чому очей фіалки гаснуть?

СУТІНЬ

Долоні сну в весінніх сінях
лягли на струн прощальнім шумі.
В твоїх очах блакитна сутінь.
Не дно кларнета — дно задуми!
Мов зустрічі давно забуті,
подертий шовк твоїх левконій.
Мембрана пам'яті найтонша,
не пропустивши світла, дзвонить.
Навіщо, сестро,
навіщо пестиш тіні тіней?
Закрижаніле соло сонця
мов дно музики
 ув оркестрі,
що грає в сну блакитних сінях.

ПІСЕНЬКА ДО СНУ

Не думай! Спи! Думки — отрута щастю.
Цвітуть дві тіні — дві лілеї чорні.
Не думай! Спи! До всіх скорбот прি�chasний,
і так усього в думці не обгорнеш.

Прощаючись із спомином останнім,
що тінню вихиливсь з-за яви краю,
в солодкім марнотратстві почуваннів
кохання вищвіле знов прикликаєш.

Це справді зло, що покохав занадто,
заміцно, зарозтратно. Захват ясний
в екстазу чорну ночі не міняти!

Засни! Чи це життя, чи лампа гасне?

ТРИ СТРОФИ З ЗАПИСНИКА

**Мов птах, співає телефонна трубка,
мов чорний птах в ліщині срібній дроту.
Коли покине друг і зрадить любка,
що вибереш: зненависть чи скорботу?**

О квітко звуків в чорнім шовку сяєв!
Музика б'є в обличчя, мов зле птаство.
Життя нам юний захват відбирає,
мов скнара, заздрий на своє багатство.

ЛІТНІЙ ВЕЧІР

Від спеки місто важко диші,
й чоло його шорстке й червоне
під віялом нічної тиші
поволі стигне і холоне.

Тремке натхнення віддзвеніло,
застигло в мудрій вірша брилі.
Твое чи не твое це діло,
ти сам збагнути вже не в силі.

Крізь гамір дня незмінне «завжди».
Заснеш,
 заснеш без зір, поете,
життя на звуки розмінявши,
мов золото в дрібні монети.

APS POETICA

Мініатюри сонця — яблуко натхнення
на дереві життя — на дереві мистецтва,
і творчість, наче присуд, творчість невмоленна
і з світом торг красою — муз скupих купецтво.

За кожен кусень щастя кара. Тільки обрій
узором кола вчить про досконалість міри.
Прилюдно сповідаєсь *urgbi et orgbi*
із захвату, із горя, з гордощів, з зневіри.

І прийдуть із єлеєм, прийдуть з терезами
краси помильні судді і відважать смуток,
діапазон п'яніння, думку, слова гаму,
а ти, як завжди, будеш сам, щоб все забути.

ARS CRITICA

Мистецтво — що ж?
Це надаремне
в дно дня, дно дна сягати словом,
в ядро ціляти світла темне.
Ні, не чорнила — треба крові!

Хай ваші терези розумні
відважать форму, зміст, прикраси,
достоту зміряють безумне
і скажуть: небагато важить.
Хай!

Але в те сутнє, в дно дна срібне
не сягнуть мірою ні разу
і сятимуть, мов царство мідне,
ці строфі щільні і доцільні,
ці строфі — формули екстази.

ДРУЖНЯ ГУТИРКА

Поезія?

— Ні, не питай,
який рецепт її есенцій!
П'ючи свій золотавий чай,
так пробалакаємо день цей.

Узори гарних слів, мережка,
екстракти мови в срібній чаші —
хай їх краси аптекар зважить!
Ні, не туди, коханий, стежка!
Символіка завбога наша,
і орнаментика засіра.
Де ж міра мір, єдина міра?

Чай процідивши, попрощавшись,
розходимось. Ніч — чорна мушля,
ті самі зорі в ній, що завжди,
той самий захват серце душить.
Тоді, чужі дрібній прикрасі,
слова, затиснуті у горлі,
слова, гальмовані в екстазі,
б'ють, мов джерела животворні.

ПОДВІИНІЙ КОНЦЕРТ

Коробка радієва й квіття.
Крізь чорну скриньку йде музика,
і душі квітів світлом світять,
що з нього ясність б'є велика.

Дрібненька флота звуків, човен
мелодій на морях етеру
і світла з квітів вечір повен
zmінив кімнату в чар-печеру.

А знизу під концертом квіття,
мов кара за краси провину,
жде кіш подвір'я — царство сміття,
де квіти й звуки згодом згинуть.

Дивись у яму мертвих квітів!
О, чи зумієш, майстре сяєв,
своє мистецтво протерпіти?
Не тільки їх краса карає.

ДРУГА ГЛАВА

МОНУМЕНТАЛЬНИЙ КРАЄВИД

Червоні куби мурів, кола жовтих площ,
квадрати скверів.
Людино, думки циркулем відмірой
зорі і міста!

На брилі брила, коло в колі,
вікна понад вікна й двері,
стає на мідних сходах сонце,
мов статуя золота.

Басейни — мов дзеркала нерухомі
в куряви червоній.
Тут небо миється в воді густій і срібній,
наче ртуть.

В зеленім полум'ї трави пасуться
мармурові коні,
камінні янголи у парку металево
в сурми дмуть.

Герої сходять з п'єдесталів,
сиплються з пузонів іскри,
і сонце на гарматі, й пропори
з музеїв у вогні,
і леви з пропорів рядами йдуть
маєстатично містом,
і їде мармуровий вождь на кучерявому коні.

ПЛОЩА ЯНГОЛІВ

Iванові Іванцеві

На площі театральній мармуровий тенор
вже двісті літ співає зорям золотим.
Коли з наказу ночі стануть веретена,
завмерлі ткальні сповиває сивий дим.

Дівчата від станків вертаються додому
і мріють в сласних снах про тенорів палких,
як пестять їх нестяжно й миють співом горла
й руді коти зрадливо ластяться до них.

Господар міста — лев, що спить
під арсеналом,
підводиться поволі, йде в пустиню площ.
Герої сплять, в домах розпусти ще співають,
і бунтарям у тюрмах волю дзвонить дощ.

На площі мідних янголів, сповитій втиші,
коли інкавст червоний розливає тьма,
історик з п'єдесталу про минуле пише
і гусяче перо мачає в каламар.

АПОКАЛІПСИС

Підводяться, мов сонні, велетенські леви,
силуєти
тяжких, прирослих до землі,
кам'яностопих тюрем,
і в'язнів по ночах відвідують коханки
і комети,
і місяць, мов рудий павук,
повзе поволі муром.

Коли слова на порох стерті,
сповідатись зорям зайво.
На зорях, мов на стінах, цвіль, черва,
зелінка й вогкість.
Обличчя в'язнів міє місяць синім
і холодним сяйвом,
аж обростуть за ніч, мов круглі пні,
кошлатим мохом.

Підземних рік слизьке, примарне зілля,
мокрі зорі й змії,
долини місяця оброслі горіховим гаєм.
Сто днів і сто ночей ідуть руді дощі
і вітер віє,
вода підноситься і зорі й тюрми заливає.

Де не оставсь на каменю ні камінь,
де зрівнялись гори,
знов мулярі нову тюрму будують
з брил квітчастих.
Цвіте під шибеницями багряне
квіття мандрагори,
і мотуз вішальників для живих
приносить щастя.

**ЗОРЕЛЕВ,
АБО СУЗІР'Я ЛЕВА**

Води живого срібла повні, сплять криниці
ласки, криниці ласки вічної, що мурів цих
діткнулась. Вже більше літ хода їх не вбирає в лавр
поразки, ні форуму марнот не будить
метушливий галас.

В цистерні ночі миуються майбутні зорі ранку,
погруддя сонця з гриви полум'ям в музеї
ночи. Вже іній літ сріблить руїни. Мов по ланці
ланку, повільний вітер пхає хмари й цвілі час
хлюпоче.

Плече в плече заплівшись тісно,
йдуть кущі глодини, джерела зелені із надр земних, де клекотало
хвильне життя базарів, де роїлися хвилини.
На цвінтар золотих монархій хмари
тінь упала.

Княжна екстази — ніч веде слова
камінним гаєм між лаври, де з листків пливе
музика таємниче і соловейко, брат зорі, про смерть сестри
співає. Трагічний вітер на порожній сцені світу
кличе.

Де мармурний кінь із гриви
 молоком застиглим
іржанням тужним надаремне будить
 далні Трої.
З очей героїв зерно дзъобають
 бездушні щиглі.

Заходить Зорелев за тінь епохи золотої.

ЧАРГОРОД, АБО ЯК НАРОДЖУЮТЬСЯ МІТИ

Найблакитніше з всіх блакитних див —
 занебо,
що, як вогонь з-за мряки, світить
 з-поза ночі.
Хто-небудь зір до неба звів де-небудь,
вгадай, чи сон, чи серце, чи воно шепоче!

Найблакитніша з всіх ночей блакитних —
 наша.
Хто-небудь та де-небудь хай зо мною кличе!
Ця пісня нас не зрадить — срібний чад
 і чаша,
я присягаю вірність перед зір обличчям.

Хто без зорі йде в світ — вже без зорі
 назавжди.
Ой, хто з життям не замирився —
 все самотній!
Зоря втинає срібні коси на могилі правди,
і, наче темні грони, висять дні скорботні.

Мов піна на питві краси — гірке мистецтво,
і музаз, що в саду плекає левенята,

веде своїх обранців на хмільне купецтво,
щоб продали ночам, на що душа багата.

Питаєш, як оці зродились вірші — міти,
як муза мітотворна діє своїм впливом:
Руїни царств червоних куряться до світла,
неземний царгород — Чаргород над заливом.

Тече дванадцять рік крізь солов'їне місто,
в тонку пастушу флейту дме вітрів дозорець,
музики білий мур, і стріл крилаті вісті,
достойний лев, слаба людина, й вірні зорі.

ПІСКИ

•
Пустині мідне озеро, й кощаві скелі,
червоні і глухі рівнини летаргії.
Лілеї зір сходячих клоняться пустелі,
що грізно підіймає гриви суховіїв.

Порожня і дірява сонця шкаралуша,
що, наче скорпіон, само себе вбиває
жалом свого проміння, й на червоних пущах
душі його крилата й звільнена від форми
ширяє в просторах, аж за зеленим краєм,
за муром ста ночей, що фосфорні та чорні,
спочине у вулканах сонних і погаслих.

Отут колиска бур поснулих в скельних яслах,
тут родяться вітри, що на сто крилах згодом
стяги червоних заграв хілять понад сходом.
Кубло орлів поразки вигнаних з прараю
квітчає лисий шпиль, де мідну ніч вітають

лілеї зір сходячих й ос грайливі перли
в тонкій, ледь-ледь помітній неба оболоні.
Піски плащем червоним на пустелі лоні
зірвалися до льоту, впали і завмерли.

І тільки вдумливі й премудрі іхневмони,
до вітру лір приклавши уші, чують дзвонів
підземних таємничий і далекий поклик.
Піски і зорі завириують крутежами,
і скелі залопочуть, мов на вітрі щогли.
Пустиня, мов левиця, у півні й пів'яви
грудьми ста бур зітхає й попіл червонавий,
мов хмари з сірки й крейди, вдихує, просохла.
На бурунах піску качаються шакали,
їх очі, мов монети божевілля, впали
у гирла куряви і у безумства ями.

Це будяться міста прадавні під пісками.

ХОРОВІД

Танцюють татуйовані дівчата на майдані
мрії,
пісок палючий під стопою, мов смола червона,
тане,
і я з-перед ста сотень літ різьблю на бубні
сонця танець,
лопочуть два кийки, мов крила птаха,
що з похмілля мріє.

Прощальним співом спалахнувши, гасну,
наче сонна хмара,
танки дівчат прикриє папороть,
немов землі долоня.

Вертаються з узгір'їв тиши дивні хороводи
й клонять
обличчя з міді під букетами
вечірнього пожару.

За берегами смутку, де лягла відвічна
ніч зелена,
за сімома верхами
й сімома морями,
в край таємний
масстатично сходять буйволи червоні
на підземні
левади, де засяє їм умерле сонце —
диск з ебену.

ЗАТЕРТИ СЛІДИ

Багрянородна ніч. Тривожний серця токіт.
Земля і кров. Пливем у вир затоки квіття.
З Провалля Зради шепіт.

Ляк — мов птах стоокий.
Одне на одному шарами сплять століття.

Джмелі — у вухах пальми золотаві кільця
і місяць, мов кораль на шиї бога Півдня,
на кучерах агав браслети багрокрильців,
не урна в барв узорах — це високорівня.

Вперед! Фосфоризують непрохідні багна,
земля видихує люльками квітів запах,
і фарбою цеглястою малює янгол
новий потопу план на зорях, мов на мапах.

Я жив тут. В неоліті... може, ще давніше...
Мої малюнки буйволів замазав місяць.
І фосфор ночі, й оліво землі гнітуче,
що серцеві тяжать, та серця не помістять.

ПІСНЯ ПРО НЕЗНИЩЕННІСТЬ МАТЕРІЇ

Забрівши у хащі, закутаний у вітер,
накритий небом і обмотаний піснями,
лежу, мов мудрий лис, під папороті квітом,
і стигну, і холону, й твердну в білий камінь.

Рослинних рік підноситься зелена повінь,
годин, комет і листя безперервний лопіт.
Заллє мене потоп, розчавить білим сонцем,
і тіло стане вуглем, з пісні буде попіл.

Прокотяться, як лава, тисячні століття,
де ми жили, ростимуть без наймення пальми
і вугіль з наших тіл цвістиме чорним квіттям,
задзвонять в мое серце джагани в копальні.

ОКЕАНІЯ, АБО В ДОЛИНАХ МОРСЬКИХ ЛЕВІВ

Як з праці ранку вилітає сонця куля
округла, мов бусоля, і швидка, мов мева,
зелений струмінь вод вкриває пил рожевий,
немов багрових бджіл розсипується вулій.

Дельфіни золоті сурмлять на мідних мушлях,
як блискавиця в льоті, тризуб хвилі поре,
вали червоні й мореплавців білі душі
блукають, наче тіні без наймення, морем.

ПОЛЯРІЯ

Застигло море в чаші, різьбленій із льоду.
Золотоустий місяць — містик у блакиті.
Полярні янголи колишуть божі води,
і звірі виуть глухо, спраглі і неситі.

Ще тут не доповзло людей руде хробацтво,
багрове небо на хребтах підносять лиси,
кити хвостами миють зорі, й біле птаство,
мов стріли з звірокруга, непорушно висить.

Як Діва з зодіаку чеше карі коси
й горбатий Водяник закличе тіні з лісов,
Земля, мов шкаралуша, гнеться і голосить.
Це душі мамонтів бредуть червоним сніgom.

АРКТИКА

Комети, що цвітуть хвостами, наче пави,
червоні шиби моря в олив'яних рамках,
де скелі льодові під снігом кучерявим
розсунулись поволі, мов таємна брама.

На бурунів хребтах качаються тюлені,
звірята сходять з зодіака, й червоніє
у сяїві магнетичних піль метал зелений
морів примарних, що подібні сонній
мрії.

Мов синє оливо, заклякле небо висить,
і череп місяця розбитий і безбарвний
упав на сніг, коли отари білих листів
в країну небуття вела зоря полярна.

ДРУГЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦЦО

МОЛИТВА ДО ЗІР

Не сріblo миршаве, не хміль,
не лавр сумнівний і двозначний,
не дотепів грайливих сіль,
не успіх в грі на риск небачній,
не уст золотомовних мед,
не почестей солодка манна
і навіть не чеснот букет,
що світлість їх не раз оманна,
не винограду темний сік
у колі дружньому за часм,
не муз слей, що на ввесь вік
тавром людину назначає,
не вигаданий в хитрий лад,
щоб мірять душі, вчений лікоть,
не донохвальців млявий чад,
нешцирих хвальб слизька музика,
не захист мрій — блаженний дім,
але молімся зорям дальнім,
щоб нам дали на світі цім
життя величне і страдальне.

СІРИЙ ГІМН

Стовпі із попелу угору!
Міста в дротах — під вітром ліри.
Це тут, де мурів скупість взором,
без сяйва навіть сонце сіре.

Тут люди, мури і бацилі
тим самим піддані законам
і тулуби печей похилі,
де розцвітають іскори грони.

Хто падає, за ним не тужать,
бо срібло сліз не для розтрати,
скупі на скарб навбач байдужий.
Хвалю життя шорстке й сукате!

КОЛО ЗМІН

Жаркий, духотний день, зомлівши,
мов стовп, упав на груди ночі.
Що ти згубив, не знайдеш більше,
і час надію розхлюпоче.

Ще піна світла з дзбана сонця
парус пилом з теплих мурів.
Не жди від долі оборонця,
від пазурів в овечій шкурі!

З-за золотого шумовиння
ніч блакитніс чиста й вічна.

Знов знайдеш суть у колі зміннім,
щоб в зміст незмінний вірить міцно.

МАРНОТРАТНИЙ ГІМН

**І зір розтратниця — зла ніч і день сліпучий
розтратно твореним і нищеним багатством...**

**Чергою явищ неповторних в світу кручі
зростання й проминання сплетені суцільно.
Вирує квітний дощ, бацилі, світло, птаство.**

**Коли в днія гаморі жвилину знайдеш вільну,
задумайся на мить про сонця марнотратство!**

ДНО ПЕИЗАЖУ

**Корови й дині. Білий янгол
на лопуха зеленій плахті.
Хто будить в серці тужну п'янкість
і хто колише темний страх твій?**

**Що неоправданий, тасмний,
мов кріт, від дна коріння риє
і грає, мов кларнет підземний,
в кипінні форм, у барв завії.
І як зродився без причини,
так без причини щезне знагла.
Природи лоно мрячне й синє,
 і сонця кіш,
 і кіш землі,
 що в ньому
корови, квіття, дині й янгол.**

МІЙ ДАВНІЙ ГОЛОС

Палкий, нічим незаспокійний,
ловлю слова, мов барвні скельця.
Як же ж я терня туги рвійне
з корінням вирву з штольні серця?

Терпке похмілля свіжих ранків
п'янить, як і давніш п'янило.
Дивлюсь в блакитну призму склянки,
де заламалось небо в хвилі.

Рожевий чай, мов піна з сонця,
зелений морок сном колише.
Заслуханий у дружній вітер,
свій давній голос чую в тиші:

«Аж юне серце затремтить,
незаспокосне й несите.
Устами спраглими в цю мить
всю хмільність світу хочу спити»*.

* — остання строфа з вірша «Світанок» у зб. «Три перстені» (прим. Б.-І. Антонича).

БУРЯ

Надходить буря. Сиві вільхи
в тривозі туляться до себе.
Щоб відідхнути, просить пільги,
хоч на хвилину, в багрі небо.

Мов стовп, піднявся вихор тричі,
і сяють блискавки, аж маки
червоні сплющають зіниці
і клоняться хорунжим ляку.

Кларнетів схлип, і вітру помах,
і вис лис — нічний астроном.
Червона неба папілома
прорізана, мов бляха, громом.

Це з-понад бурі безкрай вільний,
схилившись, риє в хмарах ями.
Тоді слова швидкі й доцільні,
мов леза, скрещую з громами.

ДИВО

Над ранком. Зорі з вовни мряки,
мов злоті гудзики з плаща,
відпоре день і сім'ям маку
розсипле солов'ям в кущах.

В сувоях тиші сплять долині,
де мох задуми й мох імли,
аж скотиться стозерна дinya
на лопуховий ранку лист.

Як диню сонця зсуне вітер
на решето ясних долин,
розділюють зіници квіти
і листя рветься в дальню синь.

А серце, що, незаспокійне,
збагнути хоче все до дна,
тріпочеться і з листям рвійним
до болю прагне дива дня.

ВІЩИЙ ДУБ

Сніг зеленіє в свіtlі ночі,
сніг блакитніє в свіtlі дня.
Цей дуб — то дерево пророче,
корява ліра з його пня.

Сніг попеліє в сірий вечір,
щоранку у вогнях цвіте.
Із ранні сонця кровотечі
б'ють в царство снігу золоте.

Лиш дуб один крізь біле море,
дельфін рослинний, вдалъ пливе
і лірою сніг-саван поре,
віщуючи життя живе.

КОЛОДІЙСТВО

Вже сонця колесо збиває стельмах,
ще обруча — до осі полум'яної!

Цим возом їхатиме завтра Зельман,
ключар і староста гульби весняної.

Відносить стельмах сонце ковалеві:
— Обруч найбагряніший викуй, майстре
мій,
щоб сонце жевріло ясніш від гриви лева
весні трояндній й осені оайстреній!

ЧЕРЕМХИ

Мов свічка, куриться черемха
в побожній вечора руці.
Вертаються з вечірні лемки,
до хат задумано йдучи.

Моя країно верховинна,—
ні, не забути твоїх черемх,
коли над ними місяць лине
вівсяним калачем!

БАТЬКІВЩИНА

**Жовті косатні цвітуть на мокрих луках,
як за днів дитинства, в кучерявій млі.
Вилітають ластівками стріли з лука,
білі стріли літ.**

**Оси золоті в чарках троянд розквітлих,
мокрі зорі куряться під сизий вечір.
Ще горить твоєї молодості світло,
хоч новий десяток літ береш на плечі.**

**Слухай: Батьківщина свого сина кличе
найпростішим, неповторним, вічним
словом.**

**У воді відбились зорі і обличчя,
кароокі люди і співуча мова.**

УРИВОК

**Боюсь згасити світло лампи,
бо може стати ще страшніш,
і ніч, розкладена на ямби,
у серце вбилась, наче ніж.**

**Ніяк заснути! Кличуть півні,
годинник б'є, і місяць лине.
Мій сон, мій голос неспокійний
в моїй трагічній Батьківщині.**

ЗАБУТА ЗЕМЛЯ

Село вночі свічок не світить,
боїться місяця збудити,
що жовтим без наймення квітом
цвіте в садах, дощем умитий.

Густа вода спливає з гребель,
де обрії спинились в леті.
У бурих кублах побіч себе
звірята, люди і комети.

Забута земле під дощами,
під оливом рудого неба!
Ця пісня серцю наче камінь,
а все ж її співати треба.

ЧЕРВОНА КИТАЙКА

Горять, як ватра, забобони
віків минулих — снів іскристих.
В китайці заходу червоній
моєї молодості місто.

Лопочуть зорі на тополях,
і люди хрестяться з тривоги,
коли ножами місяць колють
хасиди в чорних синагогах.

Мое містечко таємниче
в хлоп'ячих споминів заслоні!
І знов минула юність кличе,
як давні кличуть забобони.

ДО ХОЛОДНИХ ЗІР

Накрита неба бурим дахом,
мов бронза, ніч тьмяніє й стигне.
Як вбиті в ніч горючі цвяхи,
холонуть зорі в сині криги.

Насуплений, їдкий, запеклий,
заслониш очі лунатичні,
бо твое серце — чорне пекло,
середньовічне і містичне.

Тремти в цей вечір забобонний,
мов астролог, дивися в зорі!
Хай всіх, хай всіх, як ти, бездомних
пригорне ніч, вогонь і море!

ТРЕТЬЯ ГЛАВА

СЛОВО ДО РОЗСТРІЛЯНИХ

Це правда:

кров з каміння може змити дощ,
червона місяця хустина може стерти,
але наймення ваші,

багряніш від рож,
горять у пам'яті на плитах незатертих.

Змагались ви уперто й мріяли й жили,
кохалися в суворості, як ми у гулях,
і ваші очі

сяли вічністю,
коли
у серці, мов зоря, застрягла біла куля.

Грудень 1934

СЛОВО ПРО ЧОРНИЙ ПОЛК

Об слово дзвонить слово — кусні бронзи віщі.
— Співаю, не кляну
розгромленим полкам, пощербленим рядам,
потрощеним когортам!
Хвала усім, що з пристрастю цілють сестру
на бойовищах,
а тим, що ляк в них, мов слимак у мушлі,
й гнуть тростини спин, погорда!

Луна поразки б'є об мої вуха, мов з глибин
бездні зради
громів, поламаних у кусні й скоплених у
сіть, прощальна скарга.
Дивлюсь у морок, як тятиви скель,
напнувши луки водоспадів,
мов стріли круто втяті, птаство криводъобе
викидають знагла.

Зоріс. В відвороті полк. А набазис під
небом африканським.
Ліс вбитих в небо списів коле місяць, кров
руда тече із нього,
і ебеновий вождь з сережкою зорі у вусі,
спів поганський
жбурнувши в хмари, наче визив, прокляне
поразки бога злого.

Немає ласки — і багнети грузнуть в тіло,
мов плуги в чернозем,
у буйне поле чорних тіл багнети сіють зерно
послуху і ладу,
щоб аж до сьомого коліна пам'ятали й знав
назавжди кожен,
щоб син онукові, онук нащадкові, мов скарб,
передали, переказали,
як кріпили владу.

І густо стеляться один при одному,
як вирубаний праліс,
у черепах почавлених булькочуть мозки,
мов олива жовта.
Хто сіє кров, той жне зненависть.
Тож беріть оце хрещення сталі!
Зеленоока чорна княжно, музо месників,
калюжі бовтай!

Дракони, що бензину п'ють, на птахів схожі
і на носорогів,
дракони, що плюють зміїну слину —
оливо й вогонь зернистий,
являються, немов із місяця печер вернувшись,
й їм під ноги
мітла комети, куряви здіймаючи, мете людей,
мов листя.

На купах чорних рук і чорних ніг червона
кров і жовта піна,
слизька смертельна піна з уст, розтерзаних
гарматним поцілунком.
Тюльпани надр підземних — вибухають,
мов кущі вогненні, міни,
салютами з глибин землі вітаючи
непереможно й лунко.

Гармати розкладають віяла димів, мов крила
перед льотом,
зриваються й колесами толочать звали тіл
і хlam залізя,
на чорних щелепах клейста смертна слина,
очі злиплі потом,
пил з блях і слизь з ротів і крові грязь
язик зорі рудої лиже.

Хриплять горлянки глухо, і мерзка ядуха
пальці криво корчить,
мов листя, сплащені долоні — квіти стоптані
життя жагою
спалахують востаннє, й кидають прокльони
в небо богоборці.
Усі скарби за мить одну життя! Лиш ніч усіх
назавжди гойть.

Лопата сонця грузне в жовту теплу рінь,
копаючи могили,
лопата сонця, хрест струнких вітрів,
шакалів похоронний обряд.
О чорне тіло, в шовк рудий піску сповите,
тихе і безсиле,
де перед миттю пристрасті кипіли ще!
Землі долоне добра!

Хай чорна богоматір з жар-ікони поведе
бійців до краю,
де вже дракони не лякатимуть, де тиша вічна
й сонні води!
Б'є слово в слово — кусні бронзи дзвонять.
Так прощальний спів кінчаймо,
коли розбитий чорний полк в країну зір
на вічну ніч відходить.

Лютень 1936

СЛОВО ПРО ЗОЛОТИЙ ПОЛК ЗАСПІВ

Хай, розгорнувши строфи, наче крила,
наступає пісня!
Хай б'є в здріблений вік достойних фраз
і хитрих передбачень,
коли натхнення заплитке і розпач роблений
та кволий,
в вік володіння букви і пожитку, без мети
бусолі,
в вік змиршавільй, в час легкого успіху,
гнучкої міри,

хай б'є зухвала пісня,
хай кличе вищим вітром дихать,
мірилом вищим мірять,
міцніш в людину вірить!

В атаку сунуть чоти строф,
наїживши багнети рим,
слова ціляють влучно, кожне точне,
кожне вогнепальне,
коротко й різко, раз у раз,
рокоче строф хорунжий — ритм,
колона пісні йде в розстрільній на екстази
шанець дальній,
щоб про бійців незламно вірних стати гідною
співати.
Тоді наструнко салютують строфи мужності
й посвяті!

СЛОВО ПРО АЛЬКАЗАР

День сороковий полум'я й погуби догоряє
в славі,
день сороковий брат на брата накладає хижу
руку.
Війна злочинна, братогубна. Сонце ранене
кривавить.
Незламна тисяча обранців здавлює в серцях
розпуку,
б'ючись, хтозна, чи не із друзями
недавніми віч-на-віч.
День сороковий без спочину й сну,
в дощі вогненнім зливнім.

Вже голод скручує кишку в сухе мотузя.
Далі навіть
порепані з гарячки губи вимовляти слів
забудуть.
Не шкура вже — кора на пнях, на людських
пнях шорстких із сажі,
зів'ялі язики телепають в устах
просохлим листям,
лиш очі, очі сяють молодо, натхненно
й променисто.

Задиханий, вривчастий токіт мітральєз
на мить не щухне.
До сонця стіл скривавлених вітри один
по однім ляжуть,
і ніч, мов чорний лев, пробуждена на шанці
віс глухо.
Толедо на сімох узгір'ях, на червоній кручі
Taxo,
це місто до хреста пустелі цвяхами ста башт
прибите.
Земля — червона бляха, місяць в обрій вгруз
найгрубшим цвяхом,
пустиня, мати вітру, від людей бере .
за проїзд мито.
В мереживі крутих провулків горде місто
ювеліренъ,
де сонце з патини століть застигло
аж зелено-сіре,
тепер в трояндах пострілів зміняє ніч
у день багровий.

Хащі димів, багаття буре, сірі
й бронзові діброви,
трава колюча — ворса на кожухах
скель слизька від крові.

Лежать покошені тіла — рясні джерела
з них булькочутъ,
джерела струменів червоних. В перегуках
хрипнуть дула,
в акордах мітральєз повзуть танкети,
жалалять оси-кулі,
фонтан піску плює петарда, крові млява,
тъмяна п'янкість,
на гусеницях кручених коліс горбатий
тулуб танка.

Пустиня, мов червона ліра, під долонею
вітрів
видзвонює покутню псальму, свій пустельний
«*Dies irae*»,
і хор гармат, виригуючи з гирл свій
олив'яний спів,
погуби заповідь оповіщає в сторони чотири.
На морі полум'я міцне судно —
незламний Альказар
в тюльпанах тисячі експлозій, в квітах,
зрослих з динаміту,
в короні із картечів, очервонений, сповитий
в жар,
на наших ось очах проходить прямо
з дійсности до міту.
В росі вогненній міс мармурово-кам'яне
обличчя,
щоб дати ще одне свідоцтво людській тузі
за величині.

Жовтень, 1936

КОЛИСКОВА

Вузли доріг затиснуті на горлах сіл.
Знов сняться сни минулі.
Сідають дні, мов птахи, на хатах і
розгортають крила вітру.
Скриплять колиски: «Синку, спи, накрию
сном тебе, мов листям мирту,
лиш не ходи, хлоп'ятко, в ліс, бо вовк тебе у
лісі з'їсть, ой люлі!»
Співає на шляху піхота: «Не стелися по землі,
барвінку!»
Пан сотник лютий: «Покрутило б язики вам,
покручі прокляті!»
Ударило у мідь дороги, мов у жовтий бубон,
сонце дзвінко,
кийки проміння б'ють червоним верблем
у калюж рудяви лати.
Під спів піхоти сходить вечір. Ще в
розприслім сонці сяє зброя.
Вже ніч. До зір пришпилені кокарди літаків.
Ніхто не будить
розквітлих квіттям снів дитячих,
і не бачили,
не знали люди,
коли зоря спинилась над колискою
майбутнього героя.

НА ТРИ ШЛЯХИ

На три шляхи за лисогори, за високорівню
ворог відступає.

Лежить на білій плахті снігу сонце —
стяг попоротий від куль.

Мов сторожі кордонів пітьми, ждуть
горбатодзьобі круки свого паю,
хоч лижуть ще червоні язики з розжеврених
до краю дул.

Ще металеві горла літаків серед прокльонів
клекоту і гулу
викрикують у світу сторони чотири свій
прощальний спів,
і ллеться сніг, мов синій лій, у ззеленілій
та дірявий сонця тулуб
і, мов печать, значить, застигши
синім воском на очах мерців.

Ще з літака, мов із відра, в казан долини
ллеться струм вогню густого,
аж вцілений літак, мов птах проколотий,
хитнеться й затремтить.

В станицю до вождя телефонує з поля бою
янгол перемоги,
з-над звітів, map і планів постать
згорблена підводиться на мить.

«Тут бойовище, пане генерале, так, це я!» —
телефонує янгол.

«Мій вірний, любий друге!» —
дзвонить відповідь зворушена вождя.
Стас, у записник історії кладе свій підпис
твердо, креслить дату.

Виходить із квартири й дивиться
на дальній,
звечорілий шлях.

СТЯГИ В КУРЯВІ

Гудки патруль над ранком дзвоняТЬ
в білім місті.

Збудившись, леви з грив стрясаЮТЬ
зорі й сніг.

Порожні, сині плоЩі в мряці золотистіЙ
колишуться, мов птахи, і біжать з-під ніг.

Дівчата, що вночі в снах ясних розцвітали,
в устах почувши терпкість ранку

й свіжу синь,
здригаЮТЬСЯ, як промінь сонця в око жалить,
долонями взиваючи останню тінь.

Мов піна на тарелях, сонний сніг на плоЩах,
гудки, мов кулі в скло, влітаЮТЬ до кімнат.
Як шаль, дівчатам ший обвиває острах,
піднявшиСЯ з прогалин думки, з серця дна.

Аж сонце, що промінням чеше гриви левів
й оливою мастить їм вигнуті хребти,
відвернеться. Так око неба коралеве
подивиться тривожно, чи й кудою йти.

Знечев'я бризне постріл перший, другий,
третій...

І сонце — крапля ртуті в неба синім склі —
сполохане, хитнеться й, тремтячи у леті,
униз покотиться в подертий стяг землі.

Розприснеться й гарячим лоєм на обличчях
холоне, як людьми закрутить наглий вир
і сивим клоччям диму куряться рушниці,
випльовуючи кусні сонця з ситих гирл.

Летять з горбатих мурів постріли,
мов щиглі.

Ой, поцілує куля ніжно лева в рот!
І тепле оліво в левиних пащах стигне,
аж прoderеться день — розрізане шатро.

Вирукуть вулиці — скажені каруселі,
і юшка олива в котлах димучих площ
булькоче і кипить, немов смола пекельна,
звернутий
з землі у небо
смаглий дощ.

Коли стає густа заслона мряки тонша,
мов нетлі, виринають постаті з димів,
і виплюті з землі угору кусні сонця
вплітаються

у дальній
клекіт
літаків.

Принишкли, наче листя, люди занімілі,
мов клин, в куль тьму впоровся навіжений
марш,
аж площі закрутилися,
зірвались,
полетіли

у небо!

Бачиш:
наші йдуть,
це
прапор наш!

СЛОВО
ПРО ПОЛК ПІХОТИ

Ми молодість тверду і кучеряву
складаємо, мов прапор, на лафетах.
У куряви цілує очі слава,
горять на небі кулі і комети.

Змішалися, у куряви склубившиесь,
статуї люди перед арсеналом.
Ми, на багнети сонце настромивши,
виходимо нестремно і зухвало.

Юрба в вертепах вулиць, наче повінь.
З-під ратуші єриваються два леви,
біжать в юрбу, толочать,
брук сплив кров'ю,
юрба кипить, шаліє. Місце левам!

Під гул, під бряз валторен і тарелів
виходять леви попереду роти,
ведуть їх. Хай їх вітають трелем
пузони полку п'ятого піхоти!

Хай всі, хай всі побачать і почують
з трибун, з балконів,
з брам, з дахів сріблистих:
востаннє вам піхота салютує!
Шрапнелі сонця вибухають в місті.

Ми молодість тверду і кучеряву
складаємо, мов прапор, на лафетах.
У куряви на синім небі сяє
майбутньої Республіки планета.

Богдан-Ігор Антонич
у дитинстві.

Тут стояв будинок
Антоничів у с. Новиця
Горицького повіту
на Лемківщині
(нині в складі ПНР),
де народився поет.

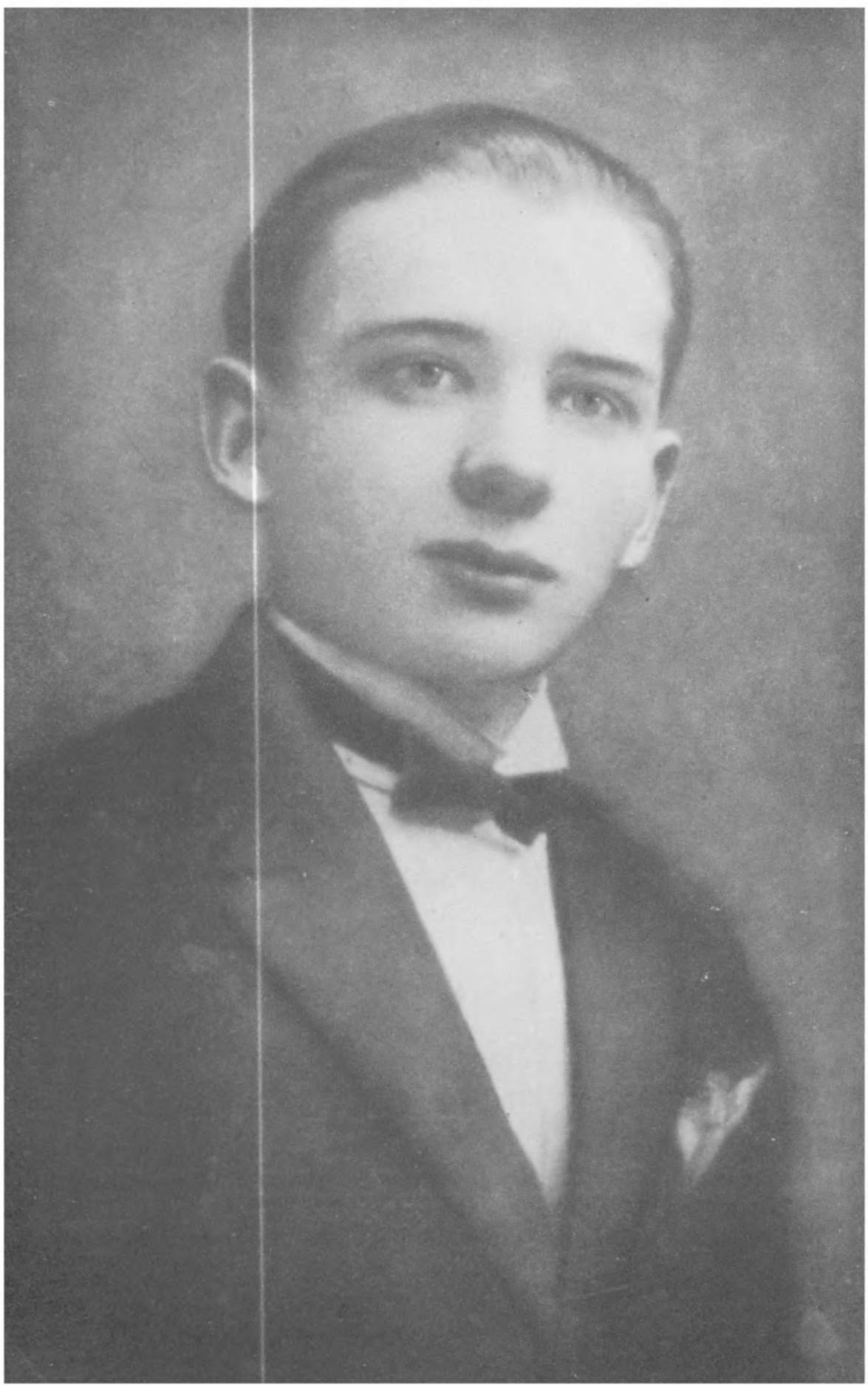

Мати поета.

Батько поета.

Б.-І. Антонич-
гімназист.

Свідоцтво
про народження Б.-І. Антонича.
Атестат зрілості Б.-І. Антонича.

Церква у с. Новиця
на Лемківщині —
батьківщині поета.

Imperium Austriae

Nro. 93

Uroesis

Premiatio

Dominum Galicie

Deanatus

Precatio

Districtus Gorlicensis

Parochia

Holowca

Testimonium ortus et baptismi.

Officium parochiale ecclesiae ~~maestri~~ ~~Wojciechowicze~~ ~~Wojciechowicze~~ et singulis quorum
interest aut interesse potent, praesentibus tenet, in libro metricon baptisatorum pro
~~pago Gorlicensis~~ destinato tomo V pag 9 Nro set 22 sequentia
reperi: Anno Domini Millesimo nonagesimo nono
hoc est ~~anno~~ die ~~5~~ ~~May~~ ~~1910~~ mensis octobris
natus sub Nro domus 43 et die 20 octobris
baptizat ~~est~~ est:

Numen baptisati	Religo	Sexus	Thomus	Parentes.	
				Pater	Mater

Baptizans *R.D. Basilius Oliva Aleksander*
carb. *Antonius filius R.D. Hinc Holowca natus*
Bohdanowicze *grecath admissus est Holowca*
mitrator loci nowicy grecath. Julian
filius Antonii parvus in Holowca
Not et Eudo Lepawiec Holowca
in Polonia, natus est Parka Premiecia Plewnei
not. B.

Supradicti in persona natus latere tantum
et natus R.D. Iohannes Dukiet grecath parvus R.D. natus
Die 20 octobris 1910 ceremonias supradictas consummavit
R.D. Nicolaus Holowcowicz grecath parvus in Polonia

In quorum fidem his testimonialibus literis signis ecclesiae certe. *Parochia Holowca*

Datum die 20 octobris 1910 am.

Basilius Antonius
grecath. Octobris 20.

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO

dworskiego.

PAŃSTWOWA KOMISJA EGZAMINACYJNA

ŚWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI

Antonius Bojan

urodzony dnia 5 miesiąca stycznia
roku 1909 w Nowym
województwa Krakowskiego
wyznania grecko katol.
po ukończeniu nauki w Janówce
gimnazjum im. króla Zofii
w Sanoku.

do którego był przyjęty
wrocławskim roku 1920 zdawał w dniu nie podanego roku 1920
gimnazjalny zwyczajny egzamin dojrzałości typu humanistycznego wobec
 Państwowej Komisji Egzaminacyjnej, powołanej przez Kuratorium Okręgu
Szkolnego dworskiego
pismem z dnia 16 kwietnia 1928 Nr. 1/2873/28 otrzymał
następujące oceny ostateczne z przedmiotów egzaminacyjnych:

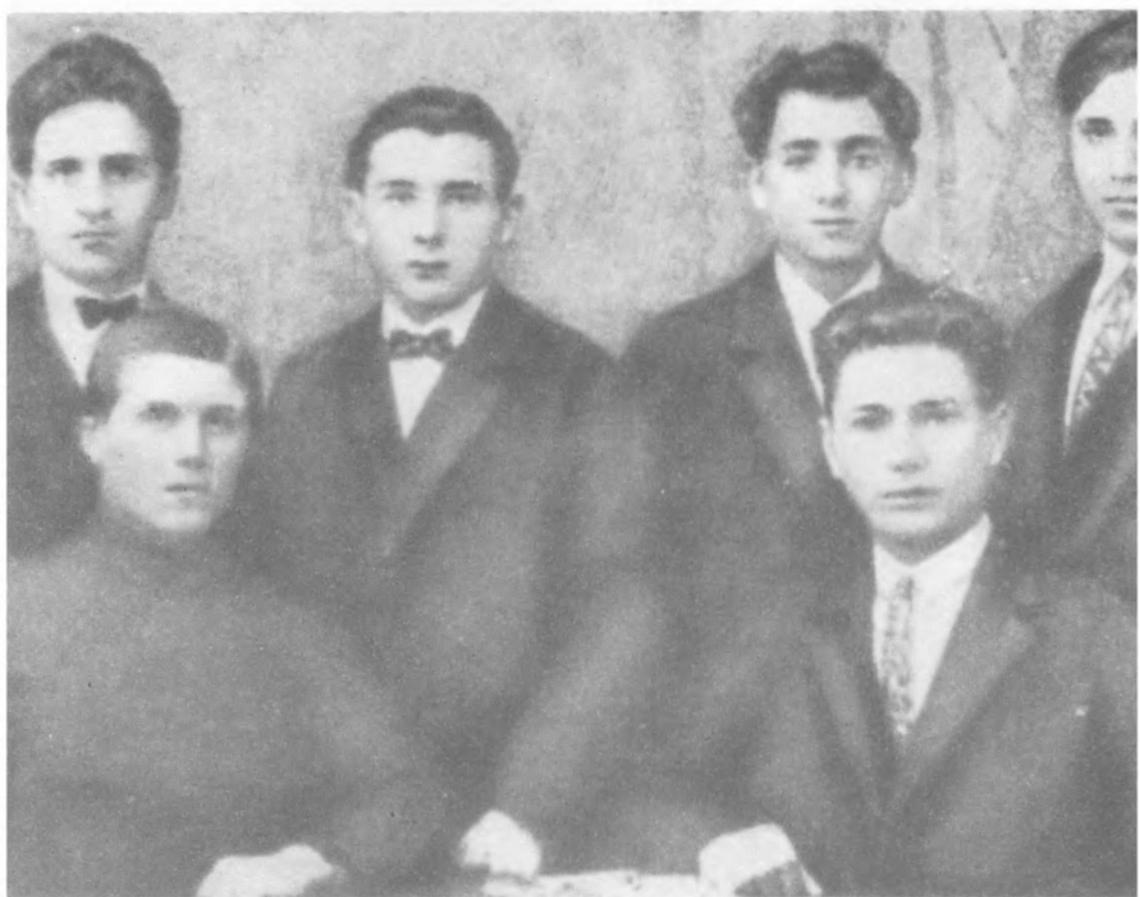
... ...

Baranek ...

Ольга Олійник,
наречена поета.

Б.-І. Антонич
(третій зліва)
між українськими студентами
Саноцької гімназії.

Б.-І. Антонич —
студент Львівського університету.

Обкладинка
першої збірки поета
«Привітання життя».

Будинок у Львові,
де жив поет.

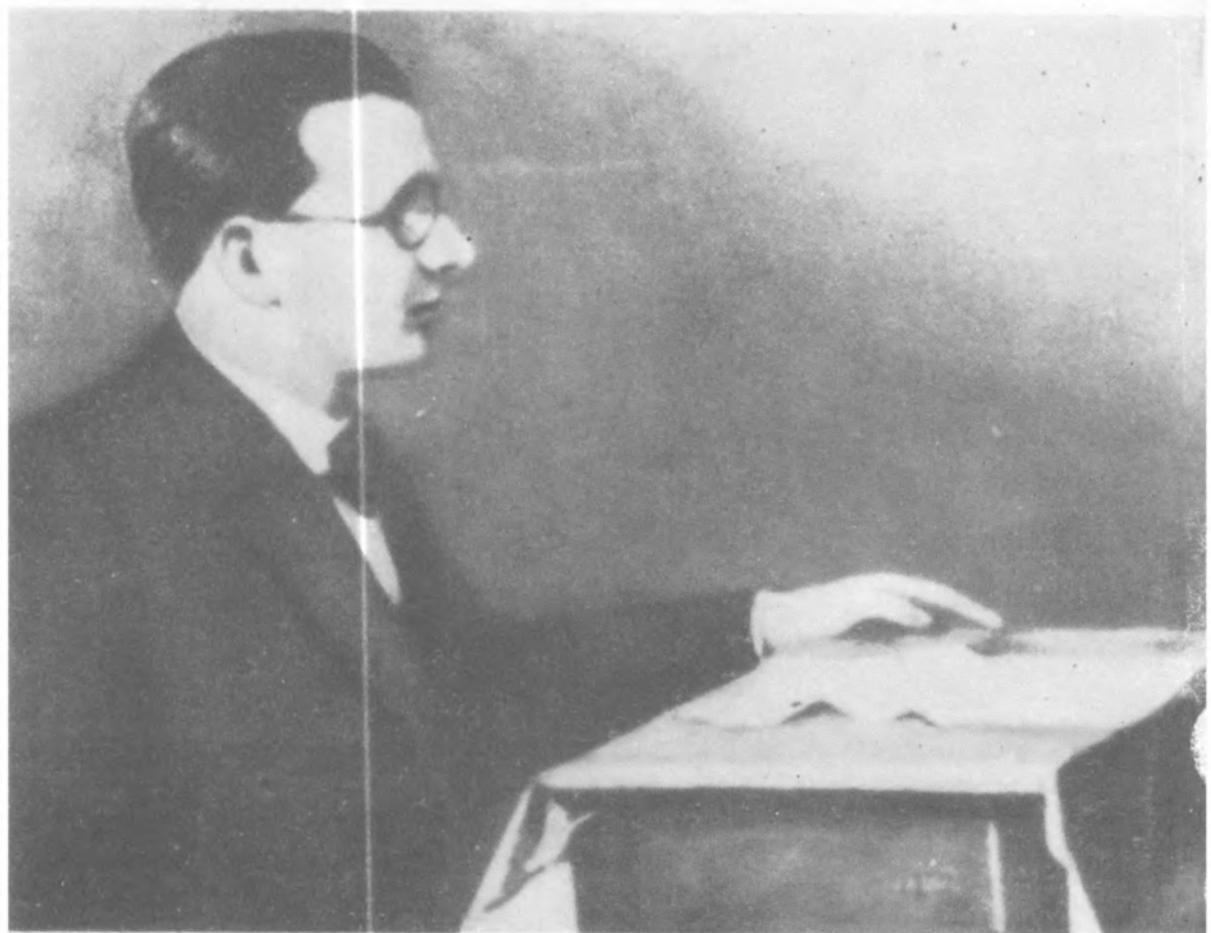

Будинок батьків
Б.-І. Антонича
в с. Бортятині на Львівщині.
Зараз — восьмирічна школа.

Б.-І. Антонич
(перший зліва у другому ряду)
в гуртку україністів
Львівського університету.

Б.-І. Антонич
під час виступу.
Фото 1936 р.(?)

**Книжка
«Зелена евангелія»
(1938)**

ПЕРША ГЛАВА

Із всіх явищ найдивніше явище —
існування

ЗАПРОШЕННЯ

Вже спалюється день на вугіль ночі,
росоювечір трави з попелу полоще,
і ляк, мов свердел, твоє серце точить,
і місяць тіні згублені полошить.

Самітний друже, мов у ночі пояс,
ти в таємничість світу оповитий.

В цей вечір весняний ходи зо мною
в корчмі на місяці горілку пити.

1931

ЖИТТЯ ПО-ГРЕЦЬКИ БІОС

Овес, метелики і присяги коханців.
Весна закрутить хмільно веретена травня.
Лисиці, куни і дівчата вранці
виходять мити очі в буйнолозих плавнях.
Годинник сонця квітам б'є години,
і стуллються маки ввечері бентежно.
Отак під небом недосяжним і безмежним
ростуть і родяться звірята, люди і рослини.

29 березня 1935

ДО ІСТОТ
З ЗЕЛЕНОЇ ЗОРІ

Закони «біосу» однакові для всіх:
народження, страждання й смерть.
Що лишиться по мені: попіл слів моїх,
що лишиться по нас: з кісток трава зросте.

Лисиці, леви, ластівки і люди,
зеленої зорі черва і листя
матерії законам піддані незмінним,
як небо понад нами синє і сріблисте!

Я розумію вас, звірята і рослини,
я чую, як шумлять комети і зростають трави.
Антонич теж звіря сумне і кучеряве.

18 травня 1935

ЕПІЧНИЙ ВЕЧІР

Під прaporом мідянолистих буків,
де сонце покотилось вогняним тарелем,
засмаглі хлопці, мов джмелі на луках,
гудуть, і вибухає пил зrudих цегелень.

На бурунах трави, в зеленім димі
coliшутсься корови, мов тяжкі колоди,
і зорі в зорі дзвонянять понад ними,
й шумлять під ними буйно життєтворчі води.

Той струм, що з сонних квітів синім димом
проходить в стиглість ядер, спрагу росту
будить,
насіння кільчиться, упавши в плідну вогкість.

Мужчини волохаті палять темним оком
дівок широкобедрих, смаглих, повногрудих.
Горбатий янгол лісу манить теплим мохом.

Завиті у пергамент неба зодіаки
ввижаються нам у хрестах щоночі,
і мрії наших вір горяТЬ стожарним маком.

І з зір загаслих іскри осявають очі,
червоні піvnі синій місяць кличуть —
це буревій краси, праਪернів громовиця!

Так родяться релігії й суспільний лад.
Боги й звірня. Громада до громади.
Епічний вечір починає владу,
і синій, вічний стяг лопоче таємниче.

Усote прославляю буйноту життя!

27 жовтня 1935

ЕКСТАТИЧНИЙ ВОСЬМИСТРОФ

Шумлять у скринях зеленаві зерна льону,
масний і теплий пил вирує у олійнях.
Щораз в корявих липах спалахнє
проклъоном
душа зелена, гнівна і незаспокійна.

Черві не піддається буйний струм життєвий,
з дерев зелені іскри дятлі крешуть.
Зорі червінцем платить скupo вечір дневі
за сонце, що його в червоний мох розчеше.

Червона сажа заходу вкриває липи,
що круглі, мов решета, сіють сонне сім'я,
і струни листя замовкають наглим схлипом
під вітру дотиком, що тишу шумом вим'яв.

Дівчата із оліснь пахнуть млосно льоном,
коли, мов квіт, коханцям розкривають тіло,
і сонце вибухає божевільним дзвоном,
в гучні тарелі хмар вдаряє оп'яніло.

Знічев'я затикає в навіженім гімні,
немов макуха, що олією спливає,
і ллються струмені шалені і нестримні
в коріння тіл, у жили лип, у нетрі гаю.

Дивіться: це пожежа світу, буря первнів,
рослини моляться, шаліє кожен колір,
із споду у коріння дмуть вітри підземні,
аж липа, мов кларнет, заграс перша соло.

Ось димарі землі, ось куряться дерева
в зеленім, золотавім і багровім димі.
В соломі мряки пні, верхів'я у прощальній
завії сонця, що, мов птах, зайшло за ними.

І сонце заходу, і літо, ѹ липи мрійні,
змінливість вічну світу ввечері і вранці,
я прославляю невгомонний труд в олійні,
горіння душ, екстазу тіл і хміль коханців.

11 грудня 1935

КОНЦЕРТ

Горлянки соловейків плещуть, мов гобої,
у димі пахощів, в чаду лілейних куряв,
аж спів змінився в запах, мов за ворожбою,
роплився в квітний пил.

Це тільки увертура.
На солов'їне гасло дружні перемови
усіх музичнодзьобих ста племен пташиних,
і ллється звук на звук, лиш у зозуль прамові
прадавній корінь «ку» у горде соло лине.

Самці й самички у зальотах і докорах,
в цівках пташиних горл, мов шорох срібних
зерен.

У відповідь сп'янілим до нестями хором
спалахує червоним співом квітня терен.

Мов бризки піни з зір, ряба оркестра квітів,
немов на лезо лезом, піснею за пісню
на поклик відповіла, аж збудився вітер
і вимотався зтиші, де йому затісно.

І ширшає концерт. Шалені перегуки
здіймає квіття хор у барв грайливій піні,
і ніч — блакитний фільтр зміняє барви в
звуки,
музики кип'яток наливши в лійку сині.

Із звуку в звук, з клітини у клітину, з шуму
ядра одного в шум рясний рослинних хорів
електрика натхнення ллється змінним
струмом,

билини тонів вигинаючи угору.

Між листя й клоччя вплівся спів,
мов блиск червінців,
кипуче, рвійно, склипно і золотоструйно

окріп мелодії вливається по вінця,
кущами піни й полум'я розцвіши буйно.

І спів росте, мов повінь. Від землі по зорі
переливається від краю аж до краю.
Та чуйте: ще зростає вшир і вгору,
коріння ста дубів — підземні ліри грають.

Тут б'є, із надр прорвавшись, джерело
похмілля,
як вітру стовп, знялась музика звідси,
і змії, мов смички, сичать на струнах зілля,
їм труби пнів із уст землі дають глибокий
відзив.

Від співу місяць стерся, мов зужитий шеляг,
заник, змінився в млу, а може, в квіття віддих,
та не дають його шукати в рвійних трелях
розприслі соловейки — і не видно сліду.

Аж горла миті сріблом пухнуть від напруги,
солодке і п'янке знесилля морщить жили,
і скручуються звуки в світла смуги,
в птах очі сплющені від розкоші знесили.

Низькі октави — чорність і червоність всуміш
проходять в синь і зелень —
два стрункі акорди.
Високе «е» на скрипці з молодого шуму
у сніжність фляжолетів, що, мов холод, горді.

І зорі — діри в флейті ночі, що проваллям
розкрилась над землею, наче срібний розпач,
почули дотик майстра, й пальці флейту
палять,
і флейта палиться, мов квіт, струнка і проста.

Сплелися зорі, птахи, вітер і рослини
в один клубок клітин, в нерозпутане клоччя,
і лиш музика, мов потоп, усе поглине,
як вир, втягає в дно всі первні дні і ночі.

Надлюдські справи це, нелюдські квітів
льоти,
празелень звуків, флейт прамова, дно
натхнення.
Невидний і нечутний чийсь незнаний дотик
і трав, мов струн поземних, супровід зелений.

Для розуму зачинені, невидні двері
відчинить звук, мов ключ, мов ключ
чуття несхібний.
Не птах, не квіт, це грас зміст, це грають
перvnі
речей і дій, музика суті, дно незглибне.

Хто пише квітам ноти, хто ключами в'яже
в мелодію розприслі барви, краплі, шуми?
Хто квіття зміст і розпач зір плете в пасажі,
аж лігатурами спливає співу струмінь?

Пейзаж мелодії мальований в атласі,
музики башта обросла акордів хмелем,
щаблі драбини гам поламані у басі,
спалахують щомить короткі ритурнелі.

Нашарування звуків, красви迪 співу,
тераса на терасі, зорі тхнуть морозом.
Не клич натхнення! Ніч брову зламає сиву,
а те, що звуть мистецтвом,
творять
шал і розум.

Не клич, не клич небачно імені натхнення,
бо ось воно, як вітер, що звільнився з неба
і втік за межі простору у струм заземний.
На смугах п'яти ліній кільця нот — муз
гребінь.

А я вже віддиху зловити більш не можу
і падаю, мов пень, у ями й вири гімнів.
Тоді найвищий тон бере в оркестрі ранок,
коли в таріль землі тарелем сонця гrimne.

14 квітня 1936

ПЕРШЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦЦО

ПЕРША ГЛАВА БІБЛІЇ

Коли співав ще камінь, мали крила змії
і Єва одягалась в черемхове листя,
тоді буйніший і хмільніший вітер віяв
і море сяяло під зорями сріблисто.

Коли із яблуні зірвала Єва місяць,
у раї збунтувались буйногриві леви,
Адамові сини по світі розійшлися,
здвигаючи міста і тереми для Єви.

4 квітня 1935

ВЕСІЛЬНА

Для Олечки

Послухай: б'є весільний бубон
і клени клоняться, мов пави.
В твоє волосся, моя люба,
заплівся місяць кучерявий.

Чому пригасла скрипка трохи,
чому тремтить твоя долоня?
Ніч срібним сяйвом, наче мохом,
обмотує підкови коням.

12 березня 1935

ВЕСІЛЬНА НІЧ

Палає ніч пташиним співом.
Хто ж, люба, ложе нам постелить?
Дивись, як сяє мерехтливо
у вікна місяць — чару келих.

Хрешчатим мохом і коханням
нас оплете нестягне щастя.
Сто місяців тремтить зарання
у снах гарячих і квітчастих.

10 березня 1935

ХМІЛЬ

Дівчино, хмелю весняний,
довкола мене оплетися!
Кують нам дятлі з моху сни
і в сто гаях лопоче листя.

Весна омасних весіль
і кожна ніч, немов отрута.
Твоїх долонь ласкавий хміль
і тайна щастя незбагнuta.

9 березня 1935

ДВА СЕРЦЯ

У вечір, в обрії, у спів
підем, обнявши, перед себе.
Мов черепицю із дахів,
зриває вітер зорі з неба.

І, відділивши, від юрби,
загорнемося в хутро ночі.
Хай два серця — два голуби
спізвуочно й тужно затріпочуть.

3 квітня 1935

ТЕРНИНА

Немов метелик полум'яний,
на кущ тернини сонце сіло.
У твої очі синьо-тъмні
дивлюсь натхненно і несміло.

Коли нас ніч розділить сонних,
серця заб'ються в нас окремо,
щербатий місяць снами томить,
чарує мертві і зелено.
Та не лякайся, моя люба,
спокійно тої жди хвилини,
коли коханням день окрилить,
коли весна на кущ тернини
метелик сонця знов пришипилить.

29 березня 1935

ПІДКОВИ

На сто возах весна приїде,
мов луки, вигнуться смички.
Крізь сито дощ весінній цідить,
і дяк запалює свічки.

Та їхатъ ми ще не готові,
й баси нам нетерпляче тнутъ.
Хай, люба, місяць на підкови
нам ковалі перекують.

9 березня 1935

БАРВІНКОВА ЩИРІСТЬ

Кохай мене звичайно й просто,
так, як кохають всі дівчата.
Коли проходиш білим мостом,
зоря в твоє волосся вп'ята.

Так палко вміють цілувати
лиш ті, що перший раз цілють.
В тремтінні слів твоїх крилатих
я барвінкову щирість чую.

9 квітня 1935

МАЛИЙ ГІМН

Стріла намірена до льоту,
струна настроєна до гри.
Червоні зорі, мов монети,
в калитці вечора лягли.

А серце? Серцю лиш п'яніти,
тремтіти і кохатъ йому.
Звеличую усote вітер,
звеличую стокрот весну.

12 березня 1935

ПОРТРЕТ ТЕСЛИ

Він був закоханий в мистецтво і мистець
в коханні,
тесав церкви стрілчасті й чарував жінок,
тесав слова натхненні й на скрипці грав
квітчастій.
Горіли молодиці і дівчата в п'янім щасті.
Ой, не одна згубила з них вінок!

Коли умер, лишились його твори:
дзвінкі пісні й церкви сріблистобанні.
Дяки співали, і співали хори,
церкви були в смеречину убрани.
Ой, голосило в кучерявий ранок
дванадцять найкращих коханок.

4 квітня 1935

ТЕСЛІВ СИН

Дубова скриня, в скрині пісня і сокира.
Сокирою хвалив щодня твій батько бога.
Твій дід теж тесля був. Стоять церкви чотири,
що ними завершив своє життя убоге.

На жаль, твоя долоня вже не до сокири,
не мрії з дерева тесатимеш крилаті.
Так відлітають птахи наших гір у вирій
долин квітчастих, на дівчата й льон багатих.

16 березня 1935

ЯРМАРОК

Мій брат — кравець хлоп'ячих мрій,
зішив з землею небо.
Горяť хустки у крамарів,
немов стобарвний гребінь.

Співають теслі, бубни б'ють.
Розкрию таємницю:
червоне сонце продають
на ярмарку в Горлицях.

20 січня 1935

ЗОЗУЛЯ

**Ой, закувала знов зозуля.
Мабуть, кус вже сотий раз?
Вже двадцять весен в юних гулях
відмірюю піснями час.**

**Роса сріблилась на малинах,
хлоп'я молилось до весни.
Зозулями хвилини линуть
і хлопцеві малюють сни.**

20 січня 1935

НАУКА

**Навчися в теслів ремесла,
навчись тесати слово.
Весна лірична відплила,
теслярське літо знову.**

**Горю молитвою сокири,
ношу із срібла строфи.
Летять слова в співучий вирій
під неба синім мохом.**

20 січня 1935

ДО ДНА

Я витесав поему з срібла,
поема — мов ялиця.
Весна спинилась і приблідла,
мов з дива молодиця.

Співай, сокиро, теслі безум,
роздісуй пісню знову!
Углиб, до дна співуче лезо
встромляю в корінь слова.

20 січня 1935

МІЙ ЦЕХ

В майому цеху теслів і митців
п'янливі тасмниці, зваби і омани.
Перо і пензель, тримтячи в руці,
проколюють думок метелики весняні.

Співна сокира й гостре долото
формують глину слів і дерево музики.
Цей світ — хмільної пісні полотно,
митцеві замалий — для теслі
завеликий.

20 січня 1935

ДРУГА ГЛАВА

ХЛІБ НАСУЩНИЙ

У дно, у суть, у корінь речі, в лоно,
у надро слова і у надро сонця!
в екстазнім шалі, в час, коли найтонша,
роздерти вглиб свідомості запону,
аж зсунеться із нас, мов зайва шкура.

Лілеї сну пом'явши, плахта куряв
звилась у трубку з золотої бляхи.
У землю вбите полум'яним цвяхом,
розколює надвое сонце обрій.
Мов карти, в кучерявій вітру торбі
мішаються блакитні краєвиди.
Проходять сонні люди, мов сновиди,
колишуться на линвах ясних ранків.
В тривожних радощах,
химерно й п'янко
вгинається, мов близки леза, мова.
До дна землі

й до дна цупкого слова
вдираюся завзято і уперто
і видираю в заздрісної смерті
пісні,
п'яніння,
ночі й дні.

4 січня 1936

БИКИ И БУКИ

Потік рослин клекоче над землею. Лісу лави
мов мрячні мури. Б'ють джерела зелені над
пнями
і меду жовте полум'я в бочках колод дірявих
рудий вогонь кори, сунниць густі рябіють
пліями.

Знов котить вітер ночі колесо з узгір'їв лисих
за берег зір, де біліють тіней луки.
На спомин давніх вод знов кличе струмінь,
що з екстази висох.
Земля погрожує злим зорям п'ястуками
буків.

Мов ряд зубів трухлявих, пні стирчать із ям,
мов з паші.
Йде день. Дарма зоря в сестри-калини
просить крові,
аж біла з розпачу впаде, немов без зміstu
слово,
на груди дня, що підіймає мряки сиві хащі.

Спитъ тіла пень у борі зір і пристрастей,
ледачий,
спитъ тіла пень й душа у ньому, мов заснула
ватра,
а бук до бука, мов бики печерні, в люті
скачутъ,
коли багрова плахта сонця кров у них
роз'ятритъ.

28 травня 1936

ЗНАК ДУБА

За греблею трьох днів і трьох ночей,
 де вир заклякий,
бездня зелені в півсоннім півбутті безкрай.
Прив'язані до пнів, попутані вітри й бог ляку
столицій, хитрий бог, що все нове обличчя
 має.

Приземні блискавиці-змії сковзають пнями
слизькими від роси, що молоком холоне в
 склициу.

Ніч марнотратна нищить надмір форм,
 як зайві плями,
лиш дуб, мов скнара, береже монет
 зелених листя.

Зоря на промінь сперлася, мов на кий,
 стоїть над яром,
де борсуком у лігві зло сковалось і притихло.
Чадять урочища мокравин, цвіль кадить
 рудим пожаром,
а ніч, як чорний буйвол, в рогах місяць —
 шерсті віхоть.

Безумна безліч форм. Багатство, що
 призначене для мар,
а ввиш пустеля неба — людський ляк і
 захват, мертвє світло,
лиш дуб, рослинний лев, над лісом, гордий
 і скупий монарх,
підводить вранці сонця жезл над
 марнотратним світом.

9 червня 1936

ІДОЛЬСЬКІ НОЧІ

На хмарах відблиск місяця повторений,
на хмарі хмара — срібний мур, під муром
Від зір, мов струни, шнури листя над землею
грибиrudимитарілкамидзвонятьвхорах
ловіть лиси.

Оркестр рослинних голосні пузони-пні дубові
усоте просурмлять неписаним законам ночі,
і принесуть вовки діброві жертви з м'яса й
крові,
руді обтерті щоки об рослин музичне клоччя.

Ніч хижих прав і темних чарів. В діжах багон
місять
брудно-червоне тісто грязі. Сови ладять зраду.
Тож хай моргне зоря бровою срібною на
місяць,
зоря — сестра музики й вартова нічного ладу.

До квіту липне квіт — в густій росі,
як в білім клею,
товста, олійна зелень лісу в плахті ночі
грубій.
Вузли коріння, мов ключі музичні, під землею
сплітаються в мелодію, що грає в пнях у
трубах.

Це тут кутирів лісових таємний круг і вежа,
це тут виснажуються бур майбутніх перевали,
щоб блискавка на блискавку, мов лезо
навхрест леза.

вдаряючи з розгоном, крила людських снів
ламала,
щоб крила хат вінчала шлюбом полум'я
й пожару,
щоб темний ляк — дитя підземне кликала
щоночі.

Де поза розумом чуття провалля,
наче нетрі темні,
незрозуміла мова вір прадавніх нас оточить.

Слово за словом, мов ріка весною криги,
точить.

16 травня 1936

СХРЕЩЕННЯ

Об хмару хмара, мов об дошку дошка,
ударить глухо, й небо затріщить.
З лопати хмари сиплються дощі,
немов пісок дзвінкий.

В зелену ложку
листка бере калина дощ, мов юшку,
і п'є, і п'є, мов струмінь щастя жданий,
мов бризки сім'я, мов росу цілющу,
відкривши ягід гроно полум'яне,
як віяло червонопере гроно,
аж рветься дощ, як втятій посторонок,
і вітер звільнений вирує колом.

До чорних уст припавши спрагло,
мов палиця, у смерч скрутivся й коле
обличчя наші, наче розкіш нагла.

Вузли долонь — у ритміці кохання
ключі музичні, й ти — ляклива ланя.
Не в біблії, не на троянднім ложі,
пий бурю плідну і цілющу.

Може,

землі замало навіть для кохання,
хіба зрівнятись з бурею всією!
Гей, відходить буря, проспівавши лунко,
лиш грім із громом, мов змія в змію,
ще раз сплелись в останнім поцілунку.
Не знаючи, віддаш себе всією.

Так що ж,

ні, не ламай долонь, ні рож.

16 травня 1936

ДУЕТ

Поволі повертаємося у землю, як в колиску,
вузли зелені зілля в'яжуть нас — два спутані
акорди.
Сокира сонця вбита в пень дубовий лезом
бліску,
музика моху, ласка вітру, дуб, мов ідол,
гордий.

На тратві дня, що нас несе, тіла слухняні
й теплі
зростаються з собою, мов два сни,
два вірні квіти.
Мов шерсть кота, нас гріє мох. Заміниш зорі
в шепіт,
заміниш кров у зелень і музику. Небо світить.

Де берег дня, за морем неба, сплять
вітри майбутні
і наші вірні зорі — наші долі ждуть в
заморях,
поки не здійсняться з землі наказу. Все
несутнє
відкинемо і лиш екстазу чисту візьмем зорям.

Болить натхнення крові. Брови, мов дві
стріли, колють,
і мур мелодії над нами, мов луна велика,
немов крило вітрів. Від зір залежить наша
доля.

Гориши рослинна й спрагла, мов земля.
Ти вся музика.

18 травня 1936

САД

Біологічний вірш у двох відмінах

1

Тріпочутися слова, мов бджоли на дощі,
вривається розмова, ледве розпочата,
спалахують думки й ховаються мерцій,
і погляд, мов метелик, ясний і крилатий.

Кімната нам заміниться в квітчастий сад,
і сплетемось, обнявшись кучерявим листям.
Вросту, мов корінь, в тебе, й спалахне роса
на наших ясних снах, омаєних сріблисто.

2

Нас двоє — два кошлаті й сплетені кущі,
і усміх наш — метелик ніжний і крилатий.
Проколені думки, мов бджоли на дощі,
тріпочутися, на гостре терня міцно вп'яті.

Пісні, мов ягоди, омають щодня
той сад, де ми ростем, обнявшись тісно
листям.

Углиб, аж до коріння все отут сповня
рослинний бог кохання, первісний і чистий.

15 березня 1935

ДРУГЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦЦО

КОРЧМАРСЬКІ ЧАРИ

Кіптява свічка й ніж щербатий,
червінна королева з карт.
Змішалась ява з сном крилатим
і все недійсне — ніч і чар.

Тремтять уста на чарки вінцях,
і горло здавлює відчай.
Корчмарю, сто даю червінців,
лиш місяця мені продай!

13 березня 1935

КОСОВИЦЯ

Немов бруск, гострить скінчивши,
косар за пояс сонце вклав.
А ж день розкрився ширше й глибше,
як він засукував рукав.

Слова співучих сіножатей
покошені до строф лягли.
Вже труд натхнений і крилатий
скінчився, й піт з чола зітри.

22 березня 1935

ЯВОРОВА ПОВІСТЬ

Мала балада

Мав дяк в селі найкращу доню,
дівчину явір покохав.
Почула плід у свому лоні
по ночі, п'яній від гріха.

Дізнавшись, дяк умер з неслави,
мов ніч, похмурний був і гнівний.
Кущем, як мати, кучерявим
росте син явора й дяківни.

31 березня 1935

ЧЕРЕМХОВИЙ ВІРШ

Вже ніч нагріта п'яним квіттям
димиться в черемховій млі,
і букви, наче зорі, світять
в розкритій книжці на столі.

Стіл обростає буйним листям,
і разом з кріслом я вже кущ.
З черемх читаю — з книг столистих —
рослинну мудрість вічних пуш.

21 березня 1935

ПРОПОВІДЬ ДО РИБ

До карасів, до коропів і до дельфінів,
до всіх братів з солодких і солоних вод:
— Ви не давайте нам ікри ані фішбінів,
ми прагнем ваших просторів, і волі,
і пригод.

Важка вода, та від води ще важче небо.
Тому принаджує нас ваша глибина,
чарує й кличе нас спокусливо до себе
ваш коралевий бог з морського дна.

4 квітня 1935

КОРОПИ

Співають коропи, і крають води леза,
дахи, мов віка скринь, підносить вітер,
і проповідь говорить окуням береза.
Це все недійсне, навіть неймовірне,
цьому не вірте!

Та дійсне те, що бачив я уранці
там, де ріка коріння мися гаю,
коли вітри, мов пристрасні коханці,
до купелі дівчата роздягають.

3 квітня 1935

ВІЛЬХИ

Весна на вільхах палить ладан,
і пахне ранків холод синій.
Зелений кодекс квітня влада
для карасів напише й лінів.

До ставу, що закрився гасм,
ідуть дівчата хмари прати,
і вітер листя розгортас,
бо хоче сонце з вільх зірвати.

І серце знов знаходить слово
струнке, закохане й сп'яніле!
У небо ясне й малинове,
мов птахи, вільхи полетіли.

14 квітня 1935

КАЛИНА

Калина похилилась вниз,
мов ягода, росте червоне слово.
Весні окриленій молись,
карбуй на камні пісню калинову!

Та промінь сонця, мов стріла,
проколе слово і проріже камінь,
і лиш калина, як цвіла,
цвіте щороку листям і піснями.

9 березня 1935

ЗИМА

Кравці лисицям хутра шиють,
вітри на бурю грізно трублять.
О боже, стережи в завію
і людські, і звірячі кубла.

У сто млинах зима пшеницю
на сніг сріблясто-синій меле.
Назустріч бурі ніч іскриться,
привалюючи небом села.

31 березня 1935

ЗАХІД

Над лугом хмари кучеряві,
як вівці, що пасе їх місяць.
Ростуть дівчата, наче трави,
на втіху хлопцям і гульвісам.

Воли рогами сонце колють,
аж з нього кров тече багряна.
Зачервонились трави в полю —
це захід куриться, мов рана.

23 квітня 1935

ВЕСНА

Росте Антонич, і росте трава,
і зеленіють кучеряви вільхи.
Ой, нахилися, нахилися тільки,
почуєш найтайніші з всіх слова.

Дощем квітневим, весно, не тривож!
Хто стовк, мов дзбан скляний, блакитне небо,
хто сипле листя — кусні скла на тебе?
У решето ловити хочеш дощ?

З всіх найдивніша мова гайова:
в рушницю ночі вклав хтось зорі-кулі,
на вільяхах місяць розклюють зозулі,
росте Антонич, і росте трава.

ВИШНІ

Антонич був хрущем і жив колись на вишнях,
на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко.
Моя країно зоряна, біблійна й пишна,
квітчаста батьківщино вишні й соловейка!

Де вечори з євангелії, де світанки,
де небо сонцем привалило білі села,
цвітуть натхненні вишні кучеряво й п'янко,
як за Шевченка, знову поять пісню хмелем.

16 квітня 1935

МІФ

Неначе в книгах праарійських
підкова, човен і стріла.
В діброві сяє срібне військо,
шумлять санскритські слова.

Русяви й стрункочолі йдуть племена,
і їхні друзі — кінь та корабель.
ГоряТЬ на небі ясних зір знамена,
мов перехрест окрилених шабель.

22 грудня 1934

ВІТЕР СТОЛІТЬ

І вітер віє від століть,
крилатий, вільний і неспинний,
і вчить свободи, туги вчить
за чимсь незнаним і нестримним.

І повторяє нам прибитим
у зривах страчених намарне,
що вже ніяк життя спинити
і що життя це не казарма.

13 березня 1935

СЕЛО

Застрягло сонце між два клени,
димить обвіяна рілля,
і піль коловорот зелений
довкола сонця закружляв.

Ріка мов пояс; лісу смуга;
мов повінь, трави піднялись.
І знову йде молебень плуга,
де війни віяли колись.

12 березня 1935

ДАХИ

Оте село у вільхах і ліщині,
де на дахах червона черепиця,
загорнеш, наче в плахту, в небо синє
та молодість загорнеш в таємницю.

Калинову чи пам'ятаєш кручу,
де пастухи в криниці сонце поять?
Напишеш повість: вечори пахучі,
задума вільх, дахів багровий пояс.

2 квітня 1935

ХАТИ

Хати, немов гриби червоні,
ростуть під вітром буйновійним.
У черепицю дощ задзвонить.
Мое село, ти ще спокійне?

По давніх війнах, що минули,
в лісах багрових виуть лиси.
Ще люди зáграв не забули,
знов над селом комета висить.

В ріці дівчата сонце миють,
прийшли над воду вільхи рядом.
Тут оріуть від століть, тут сіють
і бунтарів карас влада.

12 квітня 1935

ПОВОРОТ

Вернувся я, де вільхи й риби,
де м'ята, іви, де квітчасті стіни;
і знов цілую чорні скиби,
припавши перед сонцем на коліна.

Ой, похилилось надо мною,
як мати понад сином, полум'яне.
І знов мене земля напоїть,
мов квіт росою, поцілунком тъмяним.

І чорні скиби, й сині плавні,
на плоті хмари, наче плахти, висять.
Тут я у кучерявім травні
під вільхами і сонцем народився.

23 квітня 1935

КРАЇНА БЛАГОВІЩЕННЯ

Завія зéлені, пожежа зéлені,
і квіття курява, і солов'їні схили.
Столи весільні — ох — столи не встелені,
і бджіл тьма-темрява, і молитовні липи.

В ромашок спів слимак дороги ввився круто,
і ранку кіш, що в ньому птаха — сонця помах.
Задума — не задума, смуток і не смуток,
це на крайні цій трагічна папілома.

Мов два дракони, сонце й місяць, зорі-галич,
і білі села, й білий жар, і білість куряв.
Шевченко йде — вогонь, людина, буря —
і дивиться в столітню далеч:

в вогні пробуджена
князівна.

Хай на очах землі печать — тьми чорна
штолнья!
І день не день, і ніч не ніч, і спів не віщий нам.

О земле, земле батьківська, клятьбо
бездольна,
моя країно благовіщення!

10 березня 1936

ТРЕТЬЯ ГЛАВА

ДВІ ГЛАВИ З ЛІТУРГІЇ КОХАННЯ

1

Твій усміх має спокій квіту,
бо суть тобі дана й відкрита:
цвісти й горіти, в пустку світу
з красою йти, щоб краще жити.

Щоб жити краще, ширше,вище!
О, більше світла! Більше сонця!
Ні, від життя ми не взяли ще
усього, що потрібне конче!

Хай тільки наших уст причастя,
вже пустка світу повна маю.
Це той насущний клаптик щастя,
що жадно в долі видираєм.

2

Твій усміх знаєтишу квіту,
коли яснієш, сестро світла!
Від безміру глухого світу
оборони, моя розквітла!

Коли брат вечір — брат наш спільний
дав нам сніп зір і сніп конвалій,
не гріх, а пісня богомільна
оте, що в серці тужно палить.

Сердець молебень відспівавши,
відходиш, мов коротка казка.
І так було й так буде завжди:
об'явлена кохання ласка.

15 серпня 1936

ЗОЛОТОМОРЕ

Йде дощ малин. Племена бджіл шаліють.
Струни світла
поторгані. Приїхали посли з золотоморя.
Квартет долонь — два спутані акорди.
Мряки мітли.
В червоний ягід дощ в'їжджає білий кінь.
Про зорі

мовлять посли, та їхня мова нам незрозуміла.
Колись давно співала неня про золотоморе,
підводне царство, де ночує сонце в білих
віллах
у зливі світла. Іде віз — колеса съомизорі.

Це від'їзд дня. Струна долоні грає.
Тихне в стиску.
Червона молодість малини звільна попеліс.
Поволі входиш в сон, немов вертаєшся в
колиску,
перина моху на постелі лісу. Тіні віял.

В устах зорі тростина флейти. Ніч квітчає
чола,
законам пристрасті слухняні. Дуб святий.
Мчить ланя.
Лежиши на хутрі ночі тепла й вірна. Мудре
коло
життя довершено. За смерть сильніше
лиш кохання.

24 травня 1936

РУНО

Поїдемо удвоє по закляте руно.
З долоні вітру, що прощався з нами, грудка
погаслої зорі упала, мов дарунок.
Вперед! Сім миль кохання і остання —
смутку.

В завії образів поезія і буря.
Дороги стрічка зв'язана у сонця вузол.
Клонюсь тобі, о пані кучерявих куряв,
що дзвониш диском літ, струнка епічна
музо!

Два коні з снігу й піни й дно кохання темне,
моє життя взяла ти в пальці, мов балончик,
і аж на п'ятій милі спочиватимемо
на лопуховім листі молодого сонця.

Лілеї з молока і співу над проваллям,
де кубляться й булькочуть сонні трясовини.
Ось восьма миля смутку і уста, що палять
хмільніше від зорі й коротше від хвилини.

8 січня 1936

**МОЛИТВА
ЗА ДУШІ ТОПІЛЬНИЦЬ**

Ми — зводники дівчат, коханці перемовні,
ми, що любок міняли, мов квітчасті мушлі,
за тих, що нас поїли дурманом любовним,
за наших жертв молімось, нещасливі душі!

На дні слизький і мокрий місяць —
шлюбний перстень,
і сонце тут холодне, мов загаслий камінь.
Танечниці підводні, наші давні сестри,
дельфінів обіймають мертвими руками.

О ти, що стелиш море зорями і мохом,
у небо не бери дівчат з цвітучих мушель,
зішли найбільшу ласку — забуття усього,
в коралі заміни топільниць білі душі!

17 грудня 1935

ПОСЛИ НОЧІ

Причалив човен сонця в пристань —
у вікно на дубі
і кинув на прощання сім червоних весел.
Стовпи струнких тополь підперли небо.
Мовкнуть губи.
Прийшли посли від ночі. Чи поїдеш, юний
тесле?

Де соковиті грона зір плекає брат твій — ідол
у винницях на хмарах, у саду із плахт
плавучих,
коли калина ввечорі засмаглюється блідо,
немов музики двері, відчинились світла кручі.

Підводиш очі — ягоди блакитні на безодні,
мов перший клинописець, списуєш закони
ладу.
Палає срібний лій у каганцях зірок холодних,
і змії, мов свічки зелені, світять воском яду.

Твій кінь, мов чорне полум'я,
мов вітер спійманий,
лиш гриви молоко спливає шиєю гнуучкою,
гребе ногою, як веслом, й на зов шляхів
далеких
ширяє ніздря. В нас серця, що вічно рвуться
й двоять,
і жовті квіти людські — мізки в черепах,
як в глеках.

18 травня 1936

ДО ГОРДОЇ РОСЛИНИ,
ЦЕВТО ДО СЕБЕ САМОГО

Широкоплечі пні. Черва і червень.
З погаслих зір срібляве порохно
обсипує дубове листя. Дно
підземних рік. Тремтять рослинні первні.

Хмарин хустина на обличчі неба.
Співає сонно гімн гниття черва.
За ранній лук мов сонячна брова.
Проміння кусні — світло тонкостебле.

Зелена башта — дуб стрільчастоверхий,
підвішивши із ночі чорних нар,
виполює черву й гниття пожар
зливає свіжим соком — бог упертий.

Мов мідь живу, наснажує рослини
електрика зеленої землі,
але і ти — рослино горда, що
співаєш це, не знаючи пощо,
колись, мов пеня, подолана від тлі,
покотишся землі на груди сині.

1 квітня 1936

ДЗВІНКОВА ПАНІ

В'їжджає віз на третю греблю ночі. Хто нас,
вітре, кличе?

Чи скоро вийде нам назустріч білий схід,
мов олень з бору?

І ти для мене дивний, і я сам для себе
таємничий.

Мій віз, мов птах, два крила куряви здіймає
з вітром поруч.

Дай карти, пані квітня, карти дай і ворожи
з долоні!

Я їду в радість дня, я їду в смуток ночі, чуєш,
серце?

Ех, ти не чуєш, ні! Тож граймо в карти!

Заколиш на лоні
бездонної весни! Сип вітер в сни і зорі сип,
мов скельця!

Тож граймо в темні карти долі! Хай це, може,
карти смерті.

Приходь, струнка княгине, дзвінко й розсуди
мене і вітер!

Нас двох сьогодні забагато. І обидва ми
уперти.

Хвилину дай, хвилину дай! Дарма при зорях
пальці гріти.

Мій дім за третьою зорею. В ньому жде мене
кохана.

Заходить ніч увита з клоччя сну, що від
проміння тонше,
зір цвяхами прибита до землі, де плещуть
аж до рана
останні солов'ї, що миють крила у сходячім
сонці.

В зорі рожевих пальцях карта смутку
затремтить і в'яне.
Хвилину дай п'яніти! Впитись дай собою
до нестями,
а карту смутку — карту злу в криницю вкинь,
рожева пані,
і віз мій поведи горою понад всі зрадливі ями!

Долина третіх півнів. Ранній плюскіт щиглів
у блакиті.
Роса на сивих квітах — поволока з золотого
клєю.
Із пелюсток долонь летять слова у молодість
сповіті;
кохана, вітер, пані дзвінкова і дім, що за
зорею.

13 лютня 1936

ДІМ ЗА ЗОРЕЮ

Струмує гімн рослин, що кличуть про
нестримність зросту,
і серцю, мов по сьомій чарці, невисловно
п'янко.
Від'їду вже. Тут був я тільки принагідним
гостем.
До інших зір молитимусь і інших ждати
ранків.

Набрезклі пуп'янки бубнявіють в клейстій
піні,
як зорі до рослин, зустрівшись в поцілунку,
липнуть,
і крізь лійки фіялок ніч фільтрує чар весінній,
аж пригорщами пахощів у чаші квіття сипне.

Зелена ніч рослин душна екстазою знемоги,
у скорчах розкоші кущі, коріння, й пальці,
й листя
насіння вибухає, й місяць коле землю рогом,
аж згасне днем закритий, що, мов змій,
за ним іскриться.

Коріння в черепах мерців сукате й соковите,
життя вstromляє свердли гудзуваті в кубла
смерті,
і дуб прискакує до дуба — два боги сердиті,
ударивши з розгоном в пні, сплітаються
уперти.

Вирукоть кола світляні — невломні мотовила,
ось благовіщення світанку — й сонце ніч
розмелє.

Пий сьому чарку радощів! Хай серцю
хміль і крила!

Поезії кипучої і мудрої, мов зелень!

Живу коротку мить. Чи довше житиму,
не знаю,
тож вчусь в рослин сп'яніння, зросту
і буяння соків.

Мабуть, мій дім не тут.

Мабуть, аж за зорею.

Поки
я тут, інстинктом чую це: співаю — тож
існую.

Під шкаралущею землі булькочуть рвійні
води,
крайнебо в млах фіялкових за ранком,
мов за муром.

Від'їду вже з долонями на лірі сонця сходу,
співаючи хвалу надлюдським
і рослинним бурям.

7 березня 1936

Книжка
«Ротації»
(1938)

РОТАЦІЇ

Біжать алеї звуків, саджених у гами.
Мов на акорд, упав поверх на поверх.
Греблі жовтих мурів, денний вулиць гамір
від берега по берег, тінь вінків дубових.

Мусує день, мов склянка золотого чаю,
прочищена блакить, ввиш мряки
шумовиння.
Идутъ люди жовтихъ мѣстъ, и ѹхні очі сяютъ,
хоч смутокъ вглибъ ховаютъ, мовъ гірке
насіння.

Церкви, цукерні, біржі — духові і тілу.
Для зір і для монет. Ждучи рідких
окрушин
крихкого щастя, прочуваем інші цілі.
Мов зонд у рану, розпач грузне в наші душі.

Але за муром джаз і танці лампіонів,
балет балончиків, хор барв, мов хор гобоїв,
і жовті груди велетенських стадіонів
зітхають глухо під бурхливою юрбою.

І стеляться до ніг дими — покірні птахи,
а сонце, мов павук, на мурів скіснім луку

антен червоне павутиння розіп'явши,
мов мертві мухи, лóвить і вбиває звуки.

Мистці рослин — тюльпани, дбаючи за
форму,
припавши на коліна, барвно й гарно
гинуть,
а за законами нам невідомих формул
вирують дні й міста й вирують бормашини.

Дроти тримають мов нерви.

Теплий білий листик,
зоря в конверті, кілька слів і квіт шипшини.
Кружляють, мов пом'яте листя, сни
дентисток
над вирвами нудних мелодій бормашини.

11 червня 1936

МІСТА Й МУЗИ

Дубове листя, терези купців, цигани,
щоденний гамір і щоночі вічні зорі.
Життя, що найтрудніше із мистецтв. Догана
за кожний зайвий день. Жде ніч —
суддя суворий.

Уста солодкомовні зрадять. Може, спомин
не лишиться з турбот, що нам орали чола.
Крило плаща із пліч. Крило вітрів над домом,
вузли димів, що в'яжуть небо з міста колом.

Герої, мужоложники, поети, дійсно,
чесноти квіття і на простиralі плями,
дні й ночі, хлопців соромливих солодійство,
і жарти шулерів, і смутку темні ями.

Десь крекче катеринка, довгі світла смуги
вирують на обличчях, мов павині пера,
а людська доля в дзьобику кривім папуги
колишеться шматком дешевого паперу:
кохання,

**підорож,
розлука,
слава,
успіх —**

за двадцять сотиків купити можна щастя.
Сплітається і розплітається дня усміх,
папуга, пісня й сонця золоте причастя.

Неждані зустрічі. Оркестри грають в парках.
Проходять сім'ї чесні й на дітей багаті.
Злий вітер, що натхненням людську
ропач шарпав,
вже тихне. Карт букети і хмаринок лети.

20 травня 1936

ВЕСНА

Тече весна, й бадьорі сажотруси,
мов щиглі, на дахах, і мла зелена.
Дівчина, що кохає полісмена,
співа на площі, де їй серце вкрав,
а капельмайстер кучерявих авт
тримає в білих рукавичках кусень
сонця.

Тече весна, й балончики зелені,
немов букети перших мрій хлоп'ячих,
колишуться й виплигують із жмені
хлопчини, що за ними тихо плаче.

Бояться діти чорних сажотрусів,
за гудзики тримаються завзято,
і день зелені тіні в серце трусить,
і клоняться йому кущі півоній
в червоних латах.

Не іскри пелехаті і не квіти
з рожевих пін, розхлюпаних ногою,
метелики, мов пил, спливають роем
в калюжі сонця, де купають крила,
аж сажа золота усіх прикрила.
Від них, як від веселки іскор, світить
зелений кіш весни.

За десять сотиків рябий балончик,
мов юна мрія, смілий і яскравий,
втекти забаг із щиглями на сонце,
крилату мудрість вітру барвно славить.

Дівчина з оберемком мокрих рож
співає, мов зозуля, тужно й палко,
й над каруселями летючих площ,
мов синє срібло, полісменська пálка.

ВЕРБЕЛЬ

Ось бубон ранку — кругле сонце
до маршу будить вояків.
Лопочуть верблі по казармах,
весна тріпочеться, мов спів,
весна тріпочеться, мов птах,
у клітці сірих коридорів,
і день накреслює свій шлях
на мапі неба. Гаснуть зорі,
мов очі втомлених коханок.

Ось кленів ряд в стобарвній зливі.
Весни пожежа підпалила ранок —
і знову день окрилений,
і знову день п'янливий.
Вітри на кленах грають,
мов на мідних трубах,
вітри — світанку сурмачі.

Дівчатам млосно, болісно і любо,
в обіймах мліють, ячути.
Пробудяться, розкриють тъмяні очі,
почувши верблі, верблі вояків.

Це верблі весняні, це верблі у маршрут,
та серце схвилював цей спів,
нагадуючи верблі смерті.

Слова коханців юних і палких,
слова, мов гроші, пристрастю протерті,
німіють. Все ж таки
життя кипучого нікому не зв'язати!

І кидає весна слова команди,
прикази радісні й крилаті
нестримних перемог, осяяних оман.

Стойть казарма чорним кубом,
дуднить під кроками майдан,
і ранок б'є у сонця бубон...

22 лютого 1935

БАЛАДА ПРОВУЛКА

Де, заламавши руки сині,
рятунку кличе ніч намарне,
колишутсья п'яниці й тіні
біля кульгавої ліхтарні.

Блакитним квітом похилившись,
ліхтарня, мов лілея, в'яне,
і світ недійсний, тільки миші
ведуть шевців на місяць п'яних.

В корчмі із зорями й дзвінками,
де лупії і сажотруси
співають гімни над склянками
і славлять ніч і чар спокуси.

Крива ядуха пані смутку,
схилившись до касопорців
обличчям зморщеним, мов губка,
фальшиві карти в пальцях корчить.

Оперши лікті у задумі,
нічного промислу любимці
пливуть на плахтах диму й шуму
під лопіт зір у скрипки скриньці.

В кублі химер, верзінь, наруги
під хлип свічок — tremтливих птахів
ворожать лупіям папуги,
і грузнуть в стіл слова, мов цяхи.

Знічев'я плачуть горлорізи
і сповідаються горілці,
і, мов павук, у горло лізе
забутий спів, подертий в кільця.

Знов сажотруси стягом гімну
життя похвалу залопочуть.
Хто це у кухоль знагла гримнув?

Чарки, мов птахи, відлітають
понад столами, попід стелю
лопочуть крилами скляними,
дзвінками грають понад синім
кущем димів, що корчму стелять.

Зів'яла вже зоря остання,
і місяць теж зів'яти мусів,
та в черепа розбитій мушлі
шумить і плеще аж до рання
хор лупіїв і сажотрусів.

30 січня 1936

НАЗАВЖДИ

БАЛАДА ПРО БЛАКИТНУ СМЕРТЬ

Примарні камениці і коші подвір'їв,
мов нетрі мороку, вузькі і мокрі сходи,
провалля ночі, що його ніхто не зміряв,
і смуток темних брам, і цвілі млосний подих.
Зім'ятий і заляпаний паперу клаптик,
коротка, проста записка: «Ніхто не винен,
злочинця не шукати!» Йде у тихих лаптях,
мов мудрий кіт, дахами місяць, нетля лине.

З розкритих проводів букетом синя пара,
із мідних, спухлих жил блакитна кров
струмуює.

З-за шафи, що в півні принишка з ляку
марить,
примарне соло на кларнеті смутку, чуєш?

Палає струм блакитний, мов душа в
нажненні,
і шептіт божевілля два серця колише
з-під дна свідомості.

I ніч у вир шалений!
І синім квіттям газ в подертий килим тиші!

На ліжко, човен розкоші й нудьги кохання,
сідає миша місячна — цинічна й куца,
і тіло з тілом, тісно сплетені востаннє,
в неситих скорчах болю й насолоди в'ються.

Похилений над ними синій янгол газу
вінчає їх вогнем блакитним, наче миртом,
і душі, мов лілеї, кидає в екстазу,
аж спаляться, немов останні краплі спирту.

24 грудня 1935

ДНО ТИЩІ

Сліуче-чорний вугіль ночі, глиб і серця
шахта,
природи дно — дно таємниці й неба синє
лоно;
лящить у вухах сон — зім'ята та подерта
плахта,
і дзвонить в темряві співуче серце телефону.

Так будиться хаос забутий літ дитячих світу,
з-поза свідомості запони дивиться прадавнє,
мов озеро, чарує в сріблі заля, й синім квітом
проломаний удвоє місяць на долівці в'яне.

І темне місячне ядро з твердої шкадалущі
вилускують долоні тиші, що усе загорнуть.
Дівчат кирпатий янгол рас, й час статуй
кришить,
лиш труби мегафонів сяють, мов тюльпани
чорні.

4 січня 1936

КІНЕЦЬ СВІТУ

Мов бура плахта, хмара круків
сідає на дахах бриластих,
і місяць, звівши сині руки,
немов пророк, став місто клясти.

За всі гріхи і всі провини,
за малість, зрадність і підлоту,
за злочини, що повне ними
кубло презирства і голоти.

Тоді розпутники і гарпагони
покутних псалмів заспівали,
і калібани били в дзвони,
й гетери, мов кобили, ржали.

Мерзенні, сороміцькі, мертві
люїзи з ліжок виходили,
й сарданапалів гордих жертви
червоні язики гостили.

Мов стріл дванадцять з неба пращі,
вітрів дванадцять шле додолу,
й Земля розкрила зворів пащі,
й розбите в кусні Сонця коло.

Гримить підземний лоскіт здаля,
вдаряє в мури буря дзвонів,
і місто котиться в провалля
під лопіт крил і мегафонів.

4 січня 1936

КОНЦЕРТ З МЕРКУРІЯ

Як віко скриню, ніч прикрила муравлисько
міста,
в долинах забуття ростуть гіркі мигдалі сну.
На голови міщан злітають зорі, наче листя,
у скорчах болю і багатства людський вир
заснув.

Бур'ян дахів, співуче зілля, міцний кущ —
антени.
На ніч сплітаються коханці, мов гарячий
хміль.
Червоні раки ламп повзуть по меблях
і по стінах,
холоне тіло в сні, душа гніє й сріблиться
цвіль.

Руда коханка в теплім ліжку і зоря в
портфелі,
старі перини, мокрі рожі і черва з книжок.
В радіостанції натхнений спікер накладає
на ночі грамофон холодний місяця кружок.

20 травня 1935

МЕРТВІ АВТА

Мов кусні зір розбитих, сплять на цвінтарях
машин завмерлі авта,
червоне квіття цвілі міряє застиглі в мідь
роки й хвилини,
і лиш незнане сонячне ядро колишеться,
як вічна правда,
що теж незнана й теж для нас невловна,
наче синій дух бензини.
Буває, що мерців з металу люди, мов шакали,
в сні тривожать
і крам своїх жадоб, і спраг, і нужд, мов на
базарі, розкладають,
і мертві тулуби у синяві ночей стають
за грішні ложа
бездомних любощиків кривляк і шлюх, що зорі
зла в них чад вливають.
Як ми копаєм кості ящурів під скелями
віків забутих,
колись копатимуть на цвінтарях міст наших
кості металеві.
Дівчата з квіттям без наймення, пальми
родять хліб, зелена рута
й нові міста із площами з блакиті,
де качаються жар-леви.
Та тіні неспокійні, привиди невтишні
з-під землі стають,
з-під площ, з-під трав.

Метрополю,
долонями червоних мурів упокій крилаті
душі авт!

5 листопада 1935

СУРМИ ОСТАНЬОГО ДНЯ

Стоповерхові кам'яници сплять,
немов потомлені звірята,
географи малюють зорі крейдою на неба мапі,
в рудому сяйві ліхтарів дощу краплини,
мов пісок крилатий,
і місяць золотим котом лежить у мене на
канапі.

Ржавіють мертві риби у басейнах,
вуголь і троянди чорні,
купці й роздягнені дівчата, в'язні в тюрмах
і поети.
Оркестра полісменів дме меланхолійно
в труби і валторни,
коли міщанський бог рахує зорі, душі і
монети.

Живуть під містом, наче у казках, кити,
дельфіни і тритони
в густій і чорній, мов смола, воді,
в страшних пивницях сто,
примарні папороті, грифи і затоплені комети
й дзвони.

— О пущо з каменю, коли тебе
змете новий потоп?

1 травня 1936

ЗАКІНЧУЮЧИ

Хто ж потребує слів твоїх?
Чи той, що важить хліб і сіль,
чи той, що відсотки рахує,
чи той, що у безсонну ніч
бунтарські зазиви друкує,
чи той, кого гарячка палить
і з голоду запеклий вже,
чи той, що чорні тюрми валить,
чи той, що тюрми береже?

Книжка «Велика гармонія»

UT IN OMNIBUS CLORIFICETUR DEUS

Хай у всьому прославиться бог

Ти поклав мені на плечі — страшний тягар,
двигати його я мушу, мушу конче.
Щасливіші мертві речі — з усіх Сахар
найстрашніше палить ласк Твоїх пожар.
Ти поклав мені на плечі — сонце.

Показав моїм німим очам — жорстоку ціль,
пурпурове сонце в синій скрині неба,
але грому ти не дав устам —

лиш шум топіль,
що ростуть самітні серед тихих піль,
а мені доконче громової мови треба.

Я мізерний, шепелявий, лихий поет,
як же ж вискажу Твоє всеіснування
без великих слів, без слави? На мій хребет
кинув найлютішу з усіх кебет,
бо мовчання уст від літ зарання.

Хоч піду на роздоріжжя, на жовту оболонь,
говоритиму з прохожим кожним, наче з
брatom:

слухай, друже, мусну збіжжя й чоло
в задумі склонь:
сірих днів мандрівче, бо слідів Його долонь
повний цілий всесвіт, повний кожний атом.

VENI SANCTE SPIRITUS!

Прийди, Святий Духу!

Прийди, прийди до мене, Голубе Святий,
ясними крилами заграй понад моїм столом,
наповни серце щастям янгольської повноти
та хорони мене перед безсилля злом.

Угору голову прихилену в утомі
з-над жовтих фоліантів,
з-над паперів піднесу.

У серці, наче у пергаментовім томі,
раптово відчитаю вогняну Твою красу.

Безмежжя відчуттям налий ущерь, до краю
мою приземну душу, вкриту пилом, мов
дорога.

Та не бажаю передсіння раю, бо я знаю:
страшна, страшна це річ живим упasti
в руки бога.

Великий Женче Душ, Ти серпом золотим
із мого серця сумнівів бур'ян та хопту витни,
щоб перед оком вічности стояв,
мов непохитний тин,
я гордий та твердий, мов криця,
лицар Твій блакитний.

MUSICA NOCTIS

Музика ночі

Запали на небі смолоскип блідого місяця,
зорями темноту ночі просвіти,
хай серця, що хворі є із самоти, потішаться,
як побачать тисячні Твої світи.

В серці, що сповите тихого спокою шарфами,
милозвучний, гармонійний кожен тон.
Далеч обзивається ледь-ледь чутними
арфами,
вітер строїть ніч під божий камертон.

Наче гарне, стигле літо на весінній поводі,
у душі дозріла спіла повнота.
Злегка тъмяні, сиві барви, тільки вдалини,
на овиді,
сонця, що заходить, баня золота.

Літня, тепла ніч угору на недеї, кичери
піднесеться пахощами квітів багатьох.
Слухаймо великого концерту, як увечорі
на фортепіано світу — кладе долоні бог.

23 березня 1932

DE MORTE I

Про смерть

**Аж колись похилюся в задумі
над рікою життя, що минуло,
та погляну в німім, тихім сумі
на русло, що покрите намулом.**

**Аж колись, аж за літ, може, сорок,
одиниця лиха, сірий брат,
життєвий струшуватиму порох
із подертих паломницьких шат.**

**Аж колись, аж за літ, може, сорок,
пересічна, звичайна людина,
ще побачу я правду крізь морок
і відкину геть кий пілігрима.**

**Прийде янгол і присуд мечем
на блакитнім напише папері,
прийде смерть і сріблястим ключем
відімкне мені вічності двері.**

23 березня 1932

GLORIA IN EXCELSIS

Слава на висотах

Обняти всіх людей
з великої, ясної радості,
до всіх гукати: гей!
Сміятися без журно, радо.

Немов мале дитя,
плескати у долоні голосно, здорово.
Сьогодні без пуття,
сьогодні всі без глузді, всі обов'язково.

Сьогодні гояться всі рани,
сьогодні всміхнені всі люди.
Ставайте в хор, вперед, сопрани,
хай янгол диригентом буде.

Хай грає пісня перед герця,
бо це найбільша з перемог.
У жолобі моого серця
сьогодні народився бог.

23 березня 1932

DE MORTE IV

Про смерть IV

**Я є спокійний, наче тиша на воді,
я маю досить, досить сили,
щоб не боятись навіть і тоді,
коли загляне в очі лілік.**

**Як затріпоче крилами над мною
і вжалить зір, налитий кров'ю віщерь,
то буде мовою німою
одне-одніське слово — смерть.**

**Бо навіть привид чорний смерті
душі моєї не розстроїть струн.
О боже, дай, щоб навіть впертий
мене ніколи не зігнув бурун.**

**О боже, дай, щоб я в змаганні
стояв, мов скеля, проти орд,
щоб смерть моя була — останній
гармонії акорд.**

24 березня 1932

DE MORTE II

Про смерть II

Не вмію сказати нікому,
де вона, де вона, де?
Може, за кожним рогом дому
на мене жде.

Не вмію сказати точно,
де є вона.
Аж врешті, мов збиточник,
вип'є мене, наче келих вина.

Кожний із нас — життю є брат,
ніхто не хоче вмерти,
аж ніч заплатить місяць — золотий дукат,
завдаток смерті.

Знаю, що дні є все гірші,
що будить нас щось по ночах.
Хай ліком на смерті жах
будуть ці вірші.

24 березня 1933

DUAE VIAE

Дві дороги

Далекими шляхами я шукав тебе, мій боже,
вітрів питався рвучих, швидкокрилих:

де є він?

Даремно думав, що на тугу мудрість
книг поможе,
що заспокоїть, що вдоволить спраглий
серця гін.

Питався за тобою всяких стрінутих людей,
одначе всі вони мені тебе не показали;
шукав тебе в низинах, в горах,

на шпилях недей,
в курній мужицькій хаті і в гладкій
балевій залі.

У тьмяних сутінках запилених бібліотек,
у дивних буквах нечітких старого фоліяла,
в словах, що їх писав колись монах,

учений грек,
одначе в них лиш мертвa цвіль
минулого дрімала.

I не знайшов тебе, дарма шукав, хоч тільки
змоги,
щоби побачити твою присутність. Всюди
темно.

Не зناв, що розминулись поруч себе
дві дороги:
ти теж шукав мене — у моїм серці.
Теж даремно.

24 березня 1932

ARS POETICA II, 1.

Мистецтво поезії II, I

**Я звичайний піїта,
кожний мене захоплює день.
Не розумію світа,
не розумію власних пісень.**

**Пити захват до краю...
Голос без журний, немов цвіркуна,
от так собі співаю,
тільки дзвенить на горах луна.**

**Захоплення початок,
релігії й сонетів;
захоплення нам родить
апостолів і поетів.**

**Не вмію писати віршів,
сміюся з правил і вимог.
Для мене поетику
складає сам бог.**

Четвер, 24 березня 1932

АМЕН

Амінь

Закінчений концерт,
лиш відгомін — омана.
Кінець усього — смерть,
таємна та незнана.

I радісне й сумне
минає, мов примара.
Вже бог кладе мене,
мов скрипку, до футляра.

Закінчений вже спів,
уже струна не грає.
Несказане цих слів
хай серце доспіває.

Щоб серце доспівало,
його ти перемінь.
До щастя треба мало:
гармонії.

Амінь.

24 березня 1932

VINEA DIVINA
Господній виноградник

О життя все має тисячі принад,
навіть і тоді, коли сумне й тверде,
та зате
в кожній радості ховає безліч зрад.

О життя, різноманітне в однині,
о життя, тисячобарвне в сірині,
та зате в найбільшім щасті є на дні
лиш полин.

О поезіє щоденних наших справ,
о романтико звичайних людських прав,
та зате нудьги і гіркоти набрав
келих вин.

О життя все має тисячі принад,
навіть і тоді, як сире і сумне;
лиш одне:
в божій винниці збирати виноград.

П'ятниця, 25 березня 1932

DEUS MAGNIFICUS

Великий господь

На найвищій недеї гір — є Він,
на найглибшім моря дні — є Він,
на небі, гамазеї гір — є Він,
в кожній ночі, в кожнім дні — є Він.

Його чути в шумі вітру та морських
бурхливих пін,
всюди, всюди є — Великий та Єдиний;
та найбільший Він серед убогих стін
і в молитві дитини.

Коли кличеш поночі — Він є,
коли кличеш помочі — Він є,
коли шукаєш — Він є,
його вже маєш, бо в тобі — є.

Він — кожній речі мелодію дає,
Він — гармонія, він — акорд музичний,
Він — камертон, що строїть серце твоє,
Він — Звук Доконаний, Величний.

П'ятниця, 25 березня 1932

TE DEUM LAUDAMUS I

Тебе, бога, хвалимо I

Земля — арфа мільйоннострунна,
арфа злотострунна,
земля — шарфа мільйоннорунна,
шарфа зеленострунна,
zemля — скрипка дрібнотонна,
скрипка срібнодзвонна,
zemля — буря невгомонна, буря всебурунна.

Кожний день — вічна молитва до Тебе,
кожна ніч — вічний до Тебе псалом,
кожний день — туга людини за небом,
кожна ніч — боротьба добра зі злом.

Небо — над землею синій дах,
небо — вічний знак питання,
небо — синє, як невинність у очах,
небо — туги ціль остання.

Земля — злотострунна арфа твоєї слави,
день і ніч — молитва туги і бажання,
небо — людська ціль остання,
все разом — велика гармонія тебе славить.

25 березня 1932

ADVOCATUS DIABOLI

Оборонець диявола

Як стану перед вогняним твоїм лицем,
спокійний, без покори,
не переляканій свого життя кінцем,
до каяття не скорий,

питатимеш мене про всі мої діла,
скажу, немов тепер це:
«Моя душа поплямлена життям і зла,
але поглянь на серце».

Тоді ти покладеш на терези ваги
мою всю гордість, всю любов,
глядітиму без ляку, хоч не був плохий,
бо серце переважить знов.

Однаке передчасна радість є моя,
і нетривала, і оманська,
бо раптом розум зашепоче, мов змія:
«Твоя любов була поганська».

П'ятниця, 25 березня 1933

RESURECTIO

Воскресення

Дзвони грають зарання, бо зоря сходить рання,
дзвони грають, вітають, бо зоря є ясна,
дзвони грають зарання, від самого світання,
дзвони грають, вітають, воскресає весна.

Дзвони б'ють без угаву, б'ють на радість,
на славу,
дзвони б'ють в п'янім серці, хоч замовкли,
б'ють знов,
дзвони б'ють без угаву, будять тишу імлаву,
дзвони б'ють, бо у серці воскресає любов.

Дзвони б'ють невгамовно, кличуть чудо містерії,
дзвони б'ють срібнотонно, струмінь радісних слів,
дзвони б'ють самодзвонно, бо це духа й матерії,
дзвони б'ють, гармонійний воскресає двоспів.

Дзвони грають шовково, осяніо, барокково,
дзвони грають, вся земля на привіт поспіша,
дзвони грають шовково, будять Сонячне Слово,
дзвони грають, бо моя воскресає душа.

П'ятниця, 25 березня 1933

MOMENTUM CUM DEO

Хвилина з богом

Як важко, як важко, як важко
 знайти хоч єдину хвилину,
 щоб можна забути щоденність,
 щоб дух у верхів'я полинув.

Бо вабить, бо манить, бо надить,
 бо вічно займає в полон
 життя, повне чару, принади,
 блищить із зрадливих заслон.

Життя різнобарвне, шалене,
 все різне, все інше, нове,
 приходить дряпіжно до мене,
 захоплює, дурить і рве.

Як важко, як важко, як важко
 Забути щоденність нам,
 Єдину, коротку хвилину
 гуторити з богом... сам на сам.

П'ятниця, 25 березня 1933

LITANIA

Молитва

Боже, чи ти знаєш, як нам віри треба —
більше, як насущного, черствого хліба,
чи ти знаєш нашу тугу ввиш, до неба,
як тяжить щоденщини колиба.

Як треба усміху твоїого,
як радості серцям,
як оборони від усього злого,
як сонячної віри треба нам.

Як блакитної квітки надії,
як великої правди-сонця уночі,
як золотої рівноваги дійсності і мрії,
як гармонії душі.

Боже, нам Об'явлення треба знову,
нас січуть осінні сумніву дощі.

Хай почуємо ми Полум'яну Мову
в горючім кущі.

Субота, 26 березня 1932

МОЛИТВА

Молитва людська є, неначе дим,
кружляє над селом, мов білий лебідь,
аж стовбуром кудрявим, золотим
розвіється по кришталевім небі.

Молитва людська — це готицька вежа,
що виструнена нáвсторч у блакить,
що захват майстра й біль її мережив —
над гамором юрби німа мовчить.

Молитва людська є, немов тополя,
на небо дивиться над ланом жит,
струнка, тонка, самітна серед поля,
хитається від вітру та дрижить.

Молитва людська є, немов орел,
над хмари вилетить з землі порога,
аж задрижить, неначе перепел:
побачить вогняне обличчя бога.

Субота, 26 березня 1933

БУДЕНЬ

В годині п'ятій рано
зірватись жваво з ліжка.
Так радісно, весняно!
Левада, ліс, доріжка.

Година сьома рано,
вертатись час додому.
Хліб житній на сніданок,
найліпший лік на втому.

День, сонце в повній силі
та неба синя таця.
Поволі плинуть хвилі;
звичайна, сіра праця.

Дня мовкнуть дифірамби,
ніч гасить сонця рожу.
Тепер на хвалу божу
складати прості ямби.

Субота, 26 березня 1932

СВЯТА ПРОСТОТА

Великий світ, широкий,
довкола круглий обрій.
О, як це дуже добре
четири мати роки!

Світ грас· мерехтливо,
безкраїй, дужий світ.
О, без кінця щасливо
лиш двадцять мати літ.

Велика простота —
найвища досконалість.
Найіність є свята,
довершенням є малість.

Щаслива ця людина.
ясна її дорога:
найінно, мов дитина,
молиться до бoga!

Субота, 26 березня 1932

НАЇВНІСТЬ

Що це кого турбує,
що я складаю вірші?
Чи добре є, чи гірше,
це байдуже йому є.

Що це кого цікавить,
що я складаю ямби?
Одне сказав я вам би:
для божої все слави.

Малі до щастя дверці:
захоплення та неба,
гармонії у серці —
нічого більш не треба.

Чи добре дні, чи гірше,
думки спокійні, рівні.
На хвалу божу вірші
пишу собі наївні.

Субота, 26 березня 1932

ARS POETICA II. 4.

Мистецтво поезії, II, 4.

Захоплений дітвак,
захоплений красою,
один із тих бурлак,
які живуть росою.

Захоплений до краю,
мов барва в рожі згусла.
Нічого більш не маю,
лишень кедрові гусла.

Для Нього хочу грati,
рукою в гусла бити.
Сто струн, мов срібні грati,
що ними кедр обвитий.

Час задзвенить у трúну,
пригорне бог мене
і вислужену стрúну
косою перетне.

Субота, 26 березня 1932

VENI CREADOR!

Творче, прийди!

Творче сотні місяців, мільйона зір,
Майстре осяйної музики етеру,
променями сонця сходить твій спокійний зір
в найчорнішу душу й в найчорнішу
з всіх печеру.

Пане тиші й реву бур,
Настройнику дня й ночі,
Сонячної Правди не пізнаємо ніколи вже?
Ми підносимо на небо неспокійні очі,
та воно мовчить і заздро таємниці стереже.

Пане барв і звуків, запаху квіток
і шуму хвиль,
в кожній речі ти Калагатія,
ти Добро й Краса,
для усього ти мета, найбільший,
недосяжний шпиль,
о прийди, Всесильний Творче, злинь до нас,
немов роса.

Ти акорд космічної гармонії довкола,
я — енгармонійний — серед хвиль боротись
мушу;
та коли б моя душа униз упала квола,
дисонанс заглуш і громом вбий безсилу
душу.

Неділя, 27 березня 1932

CONFITEOR

Визнаю

**Я боровся із богом завзято,
не хотів похилити стрункого чола.
О життя моого щедра розтрато!
Пишна гордість мене за собою вела.**

**Пишна гордість, зухвала та сміла,
полонила мене, обійняла в кліщі.
Я співав боготворення тіла
та благав його: визволь мене від душі.**

**Лиш на власнім безумстві опертий,
я бажав увесь шлях перейти тільки сам.
Без хитання в наближенні смерти
навіть небо відштовхував, п'яний життям.**

**А сьогодні я спілий, мов літом,
покінчив молодечі штукарства та герці,
погодився із Богом та світом
і знайшов досконалу гармонію в серці.**

Неділя, 27 березня 1932

MATER DOLOROSA

Страдальна Мати

**В темну, чорну ніч
віяли вітри..
Срібних зір не ліч;
мерехтить лиш три.**

**Три самітні зорі,
наче сльози три,
наче перли в морі,
віяли вітри.**

**Чорна плахта ночі
навкруги шатром.
Чи що бачать очі?
Мати йде шляхом.**

**Темряви година,
зорі жовтим зерном.
Йде із серцем сина,
що пробите терном.**

Неділя, 27 березня 1932

LIBER PEREGRINORUM, 3

**Книга прочан, 3
(Єрусалим)**

**Дорога жовта під ногами,
блакитне небо понад нами.
Іду незнаними шляхами.
Людина — вічний пілігрим.**

**Тужу за сміхом і весною,
співають птахи понад мною,
дзвінкі пісні пливуть ясою
перед паломником німим.**

**На плечах свій несу тягар,
у синій скрині божий дар;
хоч палить спеки лютий жар,
хоч батогом бичує злим.**

**I так мандрую без упину,
мов чотки, пхаю кожну днину,
і аж тоді я відпочину,
коли дійду в Єрусалим.**

Неділя, 27 березня 1932

AVE MARIA!

Радуйся, Маріє!

Зарання сонячного дня — я шепочу твоє
дзвінке ім'я
прилинь, мов спів, мов ранний легіт,
мов жемчужна мрія,
прилинь із першим розцвітом дрібних
пелюсток рож,
вгамуй енгармонійних струн на арфі
серця дрож.

Ave Maria.

Моя душа — це битий шлях на невідомих
дійсності полях,
життєвий вітер пороху на нього вже навіяв.
Прилинь, Пречиста, понад бідним серцем
тихо стань,
долонею вгамуй енгармонійність цих
дрижань.

Ave Maria.

Твоя поява — райський сон, коли ідеш крізь
гай шумних сосон,
ясна, майліва, ніжна, мерехтлива, мов лелія.
Прилинь і принеси цілющий лік в борні
важкій,
енгармонійний скрегіт арфи серця заспокій.

Ave Maria.

Зарання й ввечері щодня в задумі шепочу
твоє ім'я.

Імення — пісня сонячна, гармонія, надія.
Прилинь, Всенепорочна, й віджени від
мене зло,

ясну долоню поклади на молоде чоло.

Ave Maria.

Неділя, 27 березня 1932

ЗЕЛЕНІ СВЯТА

Сьогодні є Зелені Свята,
зелена вже трава.
Моя душа була розп'ята,
сьогодні знов жива.

Усі до церкви поспішіть!
Вій, теплий вітр, повітай!
На дверях власної душі
я вішаю зелений май.

Усюди щастя, радість, сміхи,
мов юність вічно є ще.
Здається, що сам бог з утіхи
собі в долоні плеще.

Все казкою стас прожогом,
не видно світового бруду.
В долоні пlesкати із богом
і я собі теж буду.

Понеділок, 28 березня 1932

DE MORTE, III

Про смерть, III

Реквієм

**Вже долоня янгола торкнулась гордого чола,
ти спочив, мій друже, у могилі.
Вже для тебе не існує суперечності
добра і зла,
не існують речі злі та милі.**

**Вічності ти передав, що вічне, а землі,
що зéмне,
і з життям рахунки покінчив.
Божий післанець докладно почислив,
що ясне й темне
у душі було й ти вже щаслив.**

**Біла тінь твоя вже знає з всіх
найбільшу таємницю,
бенкетує серед вічних бесід.
Серце відійшло в чернозем, може, виросло
в пшеницю,
а тепер твоїм є тілом всесвіт.**

**Станув час — це бог спинив твої грядучі дні.
Я піду небавом за тобою,
та тепер шукаю ще гармонії життя й борні —
ти ж знайшов гармонію спокою.**

Вівторок, 29 березня 1932

ARS POETICA, II, 2
Мистецтво поезії, II, 2

Співати про хату
малу, небагату,
де добре є брату,
де радісно жить.

Співати про весну,
шалену, чудесну,
зелену, небесну,
про сонячну мить.

Співати про горе,
як радість поборе
його, хоч мов море;
про сміх перемог.

Та ще про хвилину,
найвищу, єдину,
коли це людину
відвідує бог.

Вівторок, 29 березня 1932

Для мене день,
що без пісень,
це чорна ніч
для юних віч.

Для мене день,
що без пісень,
є наче гріб,
що смерть застіб.

Для мене день,
що без пісень,
є мов туман
блідих оман.

Глядіти ввиш —
це знати лиш:
таж в бога день —
буket з пісень.

Вівторок, 29 березня 1932

TRIANGULUM

Трикутник

(Віра, надія, любов)

**Бажаєш, що незнане,
що невідоме
з тugoю серця дріжить.**

**Блакитний цвіт зів'яне,
углиб потоне,
більше не хочеш вже жить.**

**Забитий стрілою смуток
та біль глибокий,
вір і надійся знов.**

**Бо щастя — це трикутник,
а в нім три боки:
віра, надія, любов.**

Вівторок, 29 березня 1932

РУБАЧ, ч. 2.

О чорний пугачу, не кряч,
що всюди лиш журба є,
бо є ще радісний рубач,
що дрова з піснею рубає.

Ще є веселий дроворуб,
веде з життям невпинно рукопашний бій,
завжди веселий, наче дуб.
Поете чорних рук, потіхи зерно сій!

Бо прийде, прийде нагороди день
терплячим, милосердним і хоробрим.
Не знатимеш уже сумних пісень.
Найбільше щастя — бути добрим.

Понести радість і любов
до бідних, до похилених, нуждарських хат
і стільки нарубати дров,
щоб більше не було нетоплених кімнат.

Вівторок, 29 березня 1932

ЧЕТВЕРТИЙ КУТ
(Віра, надія, любов, 2)

О, вічно тужать людські душі,
час принесе поразку.
Хай нам шепоче янгол в уші
нову шовкову казку.

Прилине срібний янгол уночі,
примара невидима,
аж батьківщину осяйну сплячи
побачиш над очима.

Піznати знов єдине й важнє,
почути знов забуте,
та осягнути недосяжне,
здобути нездобуте.

Де від землі до вічності є скрут,
скажи мені, мій dome!
В трикутнику знайти четвертий кут —
Велике Невідоме.

Вівторок, 29 березня 1932

CREDO

Вірю

(Віра, надія, любов, 3)

Струн чимало
задрижало
на серця дні.

Вірю у віднову духа в купелі надії весняній.

Грають ліри,
зерно віри
в серці лущ.

Вірю у віднову духа крізь горючий кущ.

Струн багато
перетято,
о серце, ний.

**Вірю, що надійде день нового об'явлення
вогняний.**

Струн чимало
задрижало,
заграли всі.

Вірю у велику несподіванку душі.

Вівторок, 29 березня 1932

SPES

Надія

(Віра, надія, любов, 4)

Коли довкола ніч є чорна,
життя важке, неначе жорна,
а серце з болю мліє,
приходиши ти,
надіє.

Приносиш ясний усміх долі,
хвороба гоїться поволі,
обнова в серці спіє.

О нам світи,
надіє.

Коли розпечені в нас чола,
душа отруєна та квола,
твій свіжий холод віє.

До нас лети,
надіє.

Іде на манівці дорога,
не бачиш сонця з-за порога,
зневіра в серці тліє,
приходиши ти,
надіє,
дочко бога!

Вівторок, 29 березня 1932

AGNUS DEI

Божий Агнець

Ти не гордий орел сизокрилий,
що заслонює крилами сонце, мов хмара в
очах,
ти не хижий звір, лев повен сили,
що довкола кубла лютим ревом викликує
жах.

Я знаю друге твоє ім'я:
Боже Ягня.

Ти не гнів, Ти не грім, Ти не кара,
тільки спів, тільки дім доброти та
пробачення звук.

Ти не меч, не вогонь, не примара,
дай мені в серця дні відчитати письмо
Твоїх рук.

Я кличу до Тебе щодня:
Боже Ягня.

Ти не ніч, Ти не темінь для нас.
Ти для віч вічне світло, по темряві
рання просвіта.

Ти не скрегіт і не дисонанс,
Ти акорд дзвінкодзвонний, єдина гармонія
світа,
Ти пісня сонця і ясного дня:
Боже Ягня.

Ти не біль, ти не міль, що гризе.
Ти любов, Ти нам знов до душі радість ллеш,
добрий боже.

Ти потіха, ти лік на все зло.
А як витримати людське серце у злиднях не
може,
В темноті кличе одне ім'я:
Боже Ягня.

Понеділок, 11 квітня 1932

MATER GLORIOSA

Прославлена мати

Грайте, арфи, грайте, ліри, грайте, лютні,
грайте, гусла,
радість лийте, журбу змийте, горе вкрийте
весняним плащем.

Хай розкішно плещуть срібнохвилі,
дрібнопилі русла,
з неба рожі запашні й блискучі перли божі
золотим дощем.

Грайте, арфи, грайте, ліри, грайте, гусла,
грайте, лютні,
бийте, дзвони, лийте тони сонячні й могутні,
бо виходить божа мати з неба синьої палати,
вбрана в семибарвної веселки
злототкані шати.

Грайте, арфи, грайте, ліри, грайте, лютні
срібний спів,
радуйся, о радуйся, о радуйся, Маріє!
О яких мені знайти палких
і милозвучних слів,
щоб це висловити й виспівати,
що в нас серце мріє?

Грайте, арфи, грайте, гусла, грайте, лютні,
грайте, ліри.
О яким величним, небосяжним,
божественним тоном
висловлю моєого серця радість я —
самотній, сірий?
О розкрай мої приземні очі ласки й доброти
хітоном!

30, 31 травня 1932

ASCENSIO

Вознесення

Замкнулись неба двері,
замкнулись неба срібні брами,
ти відійшов в етері,
німа журба лишилась з нами.

О ти зневіри терне,
що раниш нашу душу голу!
Коли, коли нам верне
з галузкою надії Голуб?

Читаємо письмо,
слова розсипані на труш,
вознесення ждемо
приземних, бідних наших душ.

Мов море в час прибою
із берегів тікає круга,
щоденно за тобою
летить до неба людська туга.

APAGE SATANAS!

Геть, дияволе!

Перебираю ночі й дні, мов чотки, поодинці,
шепоче тихо щось до вух, мов шум
листків камеї.

Це янгол вигнаний на кришталевій катеринці
солодку пісню грає під вікном душі моєї.

«Ходи, ходи! — кричить зелена і ярка
папуга.—

Ходи, ходи — тут розкіш жде,
шалена та гаряча».

Сова гугнява відзивається глумливо з луга.
Холодні іскри. Очі вже нічого більш
не бачать.

А шепіт лине далі, повен туги, болю, ляку:
«Я, як і ти, самотній, нещасливий».

Крячуть круки.
«Прийми, прийми в свій дім мандрівця
й вічного бурлаку,
прийми, прийми поета бунту, розкоші
й розпуки.

Я нарисую таємниці знак на твоїх двірцях,
хай буде дружній договір між мною і тобою».
Виходжу перед хату і поріг моєго серця
зливаю всецілющою, свяченою водою.

1 червня 1932

TE DEUM LAUDAMUS, II

Хвалім господа, II

Для Тебе море грає осяйний, палкий псалом,
для Тебе вітер громові, лункі пісні співа,
для Тебе лютий буревій морським хвилює
дном,
для Тебе шепотом шовковим шелестить трава.

Про Тебе ліс розказує чудову, дивну,
тиху повість,
про тебе вічно пам'ятають незабудки сині,
про Тебе сонце сповіщає Полум'яну Новість,
про Тебе янгол казку шепотить до вух дитині.

Для Тебе сяє золото стрімких, високих бань,
для Тебе ладаном горять жемчужні вівтарі,
для Тебе сплачують поети слів
натхнених дань,
для Тебе б'ють у срібні струни віщі гуслярі.

Про Тебе об'явління ждали крізь віки погани,
про Тебе нам говорить казка давніх літ
тепер ще,
про Тебе думку носить навіть духогуб
поганий,
про Тебе, добрий боже, мріє кожне
людське серце.

2 червня 1932

KYRIE ELEJSON!

Господи, помилуй!

В німім захопленні підношу вгору руки,
німим захопленням блищасть примерклі очі.
Моїм устам вимову дай для Тебе милу.

Господи помилуй
від мовчання ночі.

Палким захопленням горяТЬ приземні очі,
в палкім захопленні підвожжу вгору руки.
Моїм устам натхнення божого дай силу.

Господи помилуй
від тавра розпуки.

Моя душа стає спокійна та здорова,
деру очима темну далеч непрозору.
Моїм устам дай гостру мову легкокрилу!

Господи помилуй
від темноти зору.

Очима далеч тну незнану, непрозору,
моя душа вже знов спокійна та здорова.
Моїм устам дай мову творчу, вільну, спілу!

Господи помилуй
від безсили слова.

2 червня 1932

MAGNIFICAT

Величання

Співай, душе моя, похвальну псальму богу,
словами-зорями, словами-перлами
лунай і мерехти,
співай, душе, ясного сонця перемогу,
словами-рожами, словами-іскрами горить
вогонь святий.

**Співай, душа моя, могутню пісню богу,
злети на мене Голуб-Дух і крилами закрий,
натхненний зміст налий у мене в форму вбогу,
нехай горить в очах захоплення вогонь**

Співай, душе моя, пречисту пісню богу.
О радуйся, о веселися вся!
Вкажи захопленим очам твою дорогу,
хай арфою твоєю стану я.

О серце, заспівай йому похвальну псальму.
Він єдиний бог величний.
Натхнення вітер гне душі моєї пальму.
Він є в усім акорд музичний.

3 червня 1932

ARS POETICA

Мистецтво поезії

Гексаметри, трохеї,
бурхливі анапести —
це має блиск камеї,
це вуха шовком пестить.

Глибокі асонанси,
сонетів пишний спів
і милозвучні станси —
це є аптека слів.

Це запашні парфуми,
це є блискіток крам.
Їх у натхнення шумі
поети гнуть для дам.

Я знаю інші вірші;
хоч не додержують вимог,
вони від тих не гірші:
пісні, що їх диктує бог.

SALVE REGINA!

Спасай, царице!

Salve regina!

Будиться серце та б'є,
будиться людська душа із приземних пелюх,
златоволосі жита падуть на коліна,
обрій здіймає з гір сонце,
нemов з голови капелюх,
на привітання Твоє.

Salve regina!

Перед тобою пливуть
сонячні хвилі та янгол-окличник,
перед тобою пахощі рожі,
фіялок та свіжого сіна,
перед тобою наші серця із твоєю журбою
линуть.

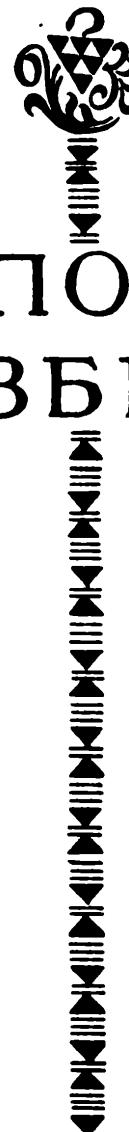
Salve regina!

На неба синім плаю
їдеш трухцем золотою каруцю в чотири коні,
білі, мов сніг, мов дитяча душа,
мов на морі піна,
ясноволосий візник — кучерявий янгол —
тримає віжки в долоні.
Срібнострунні арфи грають.

Salve regina!

Кудою переїдеш — велика переміна,
кудою переїдеш — життя сміється,
а на ночівлю Ти приїдеш в небагату,
курну, прокляту
мойого серця хату.

24 березня 1932

ПОЗА
ЗБІРКАМИ

РІЗДВО

...чому є сніг такий м'який, сріблястий,
оксамитний та пушистий, наче теплий блам,
наче пух, що по воді здається плисти,
вітер не сказав мені, й я не скажу теж вам.

...ця думка — сам не знаю, звідкіля, пощó?
Давній сірий образ, почорніла листва.
Сніг мені нагадує далеке свято, що
має запах чоколяди та дитинства.

В тихий вечір на світанку хижого життя
написав тоді мій перший вірш —
мій перший гріх.

Зорі — на тарілці хмар розсипана кутя,
Місяць — на ялинці неба золотий горіх.

Січень (?), 1932

ГЛУХО БЕЗВІСТЬ ГУДЕ...

Глухо безвість гуде. Ти і ніч кам'яна.
Серце б'ється у грудях, як зловлений птах.
О, не має цей світ ані меж, ані дна,
а однакче мовчання печать на устах.

МАНІФЕСТ СЕРЦЯ

Рубаєте словами, мов сокирами,
грімкі, могутні виголошуєте фрази як а, б...
але в свое загляньте серце широко,
чи не оббріхуєте ви самі себе.

Ставляєте сучасний світ під
ваших віршів дуло,
говорите: ми вістуни грядучих бур.
О не такими вже вітрами дуло,
о не такі вже тарани вдаряли в мур.

Ви кричите:
за нами б'є столунний тупіт тупо в тротуар,
туман підноситься червоний з поля.
Що ж вам на те:
це блеф, уяви гра, провиддя це пусте,
це Вакханалія розхристаних примар,
не так родилася правдива воля.
Поставлю одначе справу руба,
без алгорії, просто з мосту, без ослон:
коли стає кобила історії дуба¹
чи ви — її хвостом?

Вибираєте ви порожнечу в милозвучних
слів трико,
махаєте поемами довженними, годинними
і декламуєте: кров, крови, кров'ю,
в крові, крові.

Я інший покажу закон:
право на щастя людини,
право любити.

Лютень, 1932

¹ Вислів найбільшого поета червоної Росії Маяковського
(Прим. автора).

TERRA INCOGNITA

Сідаймо в човен. Поїдемо в подорож довкола
наших сердець.
Може, відкриємо нову, незнану землю.

1 квітня 1932

ТИША

Тиша — це мова, якою говорить до людини
бог.

1 квітня 1932

СМЕРТЬ ГЕТЕ

Відчини, мій Фрідріху¹, вікно,
хай погляну на широкий світ.
Бачу чорне незображенне дно,
а над ним золототкану сіть.

Привиди кружляють наді мною,
постаті, що їх колись творив.
Прилітають з правою сумною,
що останній буде цей мій зрив.

Березневе запашне повітря,
навкруги весни передчуття.
А для мене гострить срібне вістря
смерть і скоро перетне життя.

¹ Вірний слуга Гете, що був при смерті поета. (Прим. автора).

Вийди на ҳвилину, Екермане¹,
на момент лиши мене самого,
хай душа із вічністю зістане,
щоб полагодити справи з богом.

Чую призов із землі, від споду,
чую подих вічності глибокий,
чую з-за вікна холодний подув,
льодові, скляні, драпіжні кроки.

Вже приходить срібна смерть до мене,
вже стас навшпиньки за дверми.
Серце з жаху стукає шалене:
що є там? Навіщо світ німий?

Друже мій, навіщо ти мовчиш?
Парка² нитку розірве прожогом.
Вже не потішай мене, залиш!
Хочу поладнати справи з богом.

Все мое життя — одне змагання
за найвищу, повну досконалість.
Фавста мрія та мета остання:
в «панта реї»³ знайти єдину сталість.

Все мое життя — одне змагання
за гармонію людини й бога.
В осені моого життя й зарання
я все чув, що людська правда вбога.

¹ Найближчий приятель поета, автор славних «Розмов». (Прим. автора).

² Парка або Майра — доля, вжив. нитка долі, парка долі.

³ Все пливе, все змінюється (Гераклій). (Прим. Б.-І. Антонича).

Кожний день для мене був щаблем
до нових, до невідомих тайн.
Вічно таємниць горіх гризем,
вічно є для нас таємний Райн.

Кожний день для мене був щаблем,
що веде в найвище недосяжне.
Вічно в незбагненне ми пливем,
лиш воно для нас є вічно важне.

Я творив з життя великий міт,
я шукав тебе, о божественна казко.
Хоч на плечах більш вісімдесяти літ,
все-таки вмирати важко.

А ж пізнав я таємницю міту,
де в Європу перша йде дорога,
вивчився я в грецьких майстрів заповіту,
як людина може сотворити бога.

А ж тоді дійшов я до мети
та здобув заклятий казки край,
аж тоді заграв огонь святий.
Я сказав хвилині: «Все тривай!»

А тепер пануй над мною, смерті владо,
та не цілого мене захопиш,
я — твій спадкоємець, сонячна Елладо,
я лишуся — тайним радником Європи.

31 березня — 2 травня 1932

HA CTAPT

На старт, на старт, бронзовом'язі юнаки,
вже кличе, кличе нас різкий гудок,
у грудях б'ють серця палкі,
вбиваймо в землю крок.

Глибокий віддих, наче рівноваги вісь,
повітря зачерпнути до грудей,
хай вимис легені скрізь
суха вода з недей.

На старт, на старт, гудок гуде,
зове з імли!
вправляймо ритм, вправляймо жвавий рух,
щоб рівнобіжно в нас росли
і юне тіло, й юний дух.

24 квітня 1932

ЖІНОЧА ДОЛЯ

Городець за вікном, в нім боже деревце,
а місяць, п'яний сном, виходить понад це,
що вічне та без меж і що триває день,
навіщо, серце, ждеш, навіщо ждеш пісень.

А вечір на лице сріблистий сум несе,
жіноча доля — це так ждати, ждати все.
В вікні горить вогонь, його ти не загась,
раптовий стиск долонь,

шовковий з казки князь.

О срібносяйний сне, о ноче, ноче, ноче!
Нехай душа засне,
вже місяць понад гори виліз.
Та серцеві життя шепоче:
пріма апріліс.

Вівторок, 26 квітня 1932

ВЕЙМАР

Місто спокійне, далеке, як вічність.
Станьте, потомлені, тихі прочани,
хвилю цю в серці назавжди увічніть,
чола хиліть униз повні пошани.

Місто — на скрипці акорд гармонійний,
місто еллінської рівноваги.
Тут скарб Європа поклала безцінний,
дvi срібні труни в німих саркофагах.

Місто — обличчя твоє досконале —
вирізьбив стисло стилос сталевий
століть.

Тут, що це рабство, ніколи не знали;
думаєш заздро над ним сумний мимохітъ.

Місто — готицько-романска співзвучність.
Видно на кожнім тут домі долоню віків,
давнього майстра мистецтво та зручиність,
давньої пісні заклятий у мармурі спів.

Більш як сто літ, а здається, що нині.
Тіні сідають у парку на лавку,
про речі вічні й про те, що вмить гине,
з Гете балакає князь Карло Август.

Туга несе тут мене й вабить тайна.
Може, тут вухо шум вічний ухопить,
може, столиця культури — Веймар —
скаже мені таємницю Європи.

Травень, 1932

НАТХНЕННЯ

Такий бува момент, що в серці полумінь пече,
напруга почуваннів межі розрива,
злітають блискавки з осяяних очей,
та іскрами думок палає голова.

Немов льоди душі твоєї попливли б
увиш,
підносять слова щиріш і правдивіш,
мов квіт зарання, відімкнеться серця глиб.
— Тоді стає брехнею кожен вірш.

19 і 20 травня 1932

ПІСНЯ ПРО ІЗГОЯ

Чи ви знаєте пісню вигнанчу,
чи ви чули коли вже її?
Наболілу, бунтарську й підданчу,
що в ній туга, розпука і їдь.

Ох, зворушення в серці заплаче,
не дас говорити мені.
Чи ви знаєте думи бурлачі,
з криком болю замовклим на дні?

Безпощадні, отруйні, зловісні,
крик зневіри лунає із дна.
Та моєї не бійтесь пісні,
хай до серця промовить вона.

Хоч ці строфи похмурі, зловісні,
та одначе не збавлять вас сну.
О, моєї не бійтесь пісні,
хоч словами-бичами вас тну.

Світ великий, безмежний, широкий,
не обняті думками його.
Де задержить утомлені кроки
всім байдужий, недужий ізгой?

Світ безкраїй, безмежний, широкий,
має тисячі, тисячі міст.
Де задержить утомлені кроки
занімілий, задуманий гість?

Світ багатий, розкішний, привітний
має тисячі, тисячі міст.
Та одначе є люди самітні,
мов заблукані птахи без гнізд

О, не витримав стільки би другий,
він надію поніс у душі.
Хай його відцуралися други
та покинули товариші.

Відійшли, не лишився з них жаден,
залишили самого в журбі.
Кожний день, кожна ніч силу краде...
І все сам, і все сам у юрбі.

Хоч надія у серці не гине,
на чолі незатерте тавро:
це чужинець, чужинець, чужинець,
хто його привітає добром?

Хто його привітає як друга,
хто поможе, поможе йому?
Тільки посміх, погорда, наруга...
Лиш байдужність він знайде німу.

Стільки правд, стільки діл є оманних.
Хоч на світі багато людей
нешасливих, сумних, безталанних,
він між ними самітно все йде.

Лиш затиснені з впертістю жмені,
в них ще сила палка, молода.
Щораз слабші та слабші легені...
І заглянула в очі нужда.

У гарячці чоло, у пожарі,
повне гострих, відкривних думок.
На чужиннім, гладкім тротуарі
заломився паломника крок.

Туги серця слова не повторять,
все даремне, даремне на біль.
Чуже місто, чужа санаторія...
І лиш подув далекий із піль.

Тільки подув далекий приносить
свіжий запах німої землі.
Вже цієї мандрівки є досить,
цих блукань в безпросвітній імлі.

Вже спочине, спочине, спочине,
наближається всьому кінець.
Привітання з його батьківщини
принесе легкокрилий гонець.

Привітання землі материне
хай почує останній ще раз.
Хай думками в минуле порине,
бо забути, заснути вже час.

Давлять груди німі, білі стіни
та шпитальна, примар повна ніч.
Хтось надходить, хтось стукає в сіни...
Глухий кашель і з уст кровотіч.

Вже прийшла чорна ніч в темнім крепі,
відітхнула глибоко земля.
Ще останній, придавлений шепіт:
— Я вертаюсь, Вкраїно моя.

4—6 червня 1932

САДИ

Задзвеніли сади,
задзвеніли піснями.
Я такий молодий,
повний юними днями.

Одяглися сади
в черешневесі плаття.
Рвучий струмінь води
наче юне завзяття.

Засміялись уста,
засміялися очі.
Грас радість пуста
в весняні, теплі ночі.

Вже зелені сади,
вже весни кантилена.
Ще мій сміх молодий,
і душа ще зелена.

Зашуміли сади,
плине легіт привітний.
Я такий молодий,
я одначе самітний.

Вже розквітлі сади,
вже весни повно й світла
в кожнім плесі води,
і душа вже розквітла.

Заквітчались сади,
прийде знову ніч літня.
Де, дівчино, де ти —
ясна мадонно квітня?

19 червня 1932

ГІМН ПЕРЕД СВІТАННЯМ

Похмурі дні, суворі дні,
що гіркотою налили пісні,
тревожними питаннями лягають на уста,
вкривають обрії, мов непрозора мла густа,
примарами карають нас у сні
похмурі дні, суворі дні.

Гарячкою попалені шепочуть губи:
що буде?

Даремно торгає рука вузли кошлаві,
даремно грубу петлю рве, що шию давить.
Усюди
блукаючи в нестямі, зір дороги губить.

Похмурі дні, суворі дні,
змаганнями вантажні та грізні,
немов ідкою ржою, до нутра гризути серця.
Зловісна небезпеки тінь не покида лиця,
хвилини, мов хомут, стають тісні.

Бурхливий вітер видирає сторінки з книжок
і розвіває вчених слів скарби, немов лубок,
тонких співців тонкі пісні.

Розсипуються срібні строфи, наче попіл,
а мудрість

від старості трухляву викидають з дому,
мов баражло, що непотрібне вже ні кому.

Лиш кудли

туманів подув чеше й тане все в розтопі.
І нігтями тверде життя.

Усе немов без глузду, без пуття.

Зневіри трійло свердлом точить мозок аж
до дна,
чи явиться сліпим очам дорога хоч одна,
чи знайдемо одне хоч вороття,
щоби перемогти життя.

Та знову проростає творчих сил
змагання,
мов стебла
трави з-під моху.
В родильних болях в'ється світ,
щоб породити з попелу нову епоху.
До неба
зліта похмурий гімн перед ясним
світанням.

1932

ЛИСТОПАДОВИЙ ВІРШ,
що в ньому друзям своїм
побажання посилає поет

Чи чуєш роздзвонені кроки зими,
що скляно та срібно ідуть?
Уже до мети навертаємо й ми
життєву путь.

Чи чуєш на полі розмову німу,
як вітер шепоче в ніч тъмяну?
Мій друже, спокійний будь і не сумуй,
що квіти в'януть.

Як будеш великий, щоб силу ти мав,
щоб радість життя тобі дало,
щоби перемоги покрив тоді лавр
твоє чоло.

12 жовтня 1932

ПРИМАРИ

Мій друже незнаний здалека,
чи дійде до тебе цей вірш?
Зашморгнута петля на горло
нас давить і тисне все гірш.

Хотів би сказати це краще,
не вмію знайти інших слів,
не можу співати інакше,
як усміх в устах пошарів.

Бліді та упирні обличчя
все будять мене серед сну.
В ніч темну зриваюсь і кличу,
бо бачу примару страшну.

Хіба не забути ніколи
очей лиховісно-грізних,
тих іскор, що згірдно кололи,
тих іскор, що били із них?

Мов тінь, що за мною все ходить,
цей привид жахливо німий,
Високі до неба є сходи,
глибокі є безвісті тьми.

Ця пісня — не лагода ніжна —
сягає і глибше, і ширш.
Хай зрине на тебе дряпіжно,
мов яструб, похмурий цей вірш.

Прости, що у душу ллю трійло,
прости мені, друже, цей спів.
Не можу співати спокійно,
бо в серці розпука та гнів.

18 і 19 грудня 1932

ЗАПОВІТ ЛИСТОПАДУ

**Не закопати до могил
цього, що творче та живе,
ні Чорний Янгол — лопотом зловісних крил
струни душі не перерве.**

**Вже слізози й арфи не потрібні,
ні плач за днями, що розбилися об скелю.
Не вішайте на стелю
прикрас жалоби чорно-срібних.**

**Вже не придавить камінь часу
стихійних мрій, що виросли з землі,
хоча б гірку отрути чашу
подали руки злі.**

**Ще зацвітуть лани просторії,
забудемо, що пережили.
Ще вирівняє бог могили
колесами історії.**

**Не загнуздати вже живла,
не вижере пісок очей,
бо є найвища Влада Влад,
що присуд ізрече.**

**Не випалить сердець посуха
та не запаморочить сном юрби.
Не закопати у гроби
живого духа.**

Понеділок 19 та середа 21 грудня 1932

ГОСТРИМ НОЖЕМ

Муза ударила в груди мене
гострим, холодним ножем.
Юність осяяна блиском жене,
кожним осліплена днем.

Вис вітрами безмежний пустар,
безкрай і вічності тінь.
В творчій гарячці шепочуть уста,
спалені їддю хотінь.

Знов під ногами палає земля,
серце бичем розпече.
Бачиш: народу твоєого цей шлях
різьбить століття мечем.

Простору вітер додолу нас гне,
гордо навпроти ідем.
Муза ударила в груди мене
Гострим, блискучим ножем.

31 січня — 1 лютого 1933

ТИША

Весна.

В городі пахнуть рожі,
немов любовні

слова.

А може, це не рожі, тільки
трава.

Хто зна?

Однаке байдуже,
чи це є запах слів,

чи рож.

Сріблястий вечір, тишу маєш.
Чого ще бажаєш?

Надходить ніч.

8 січня 1933

БАТЬКІВЩИНА

«Що це є Батьківщина?» — раз питалась Оля,
а батько радо відповів на це дитині:

«Знай, батьківщина — це ріка, що серед поля,
поза селом, ген, попід лісом, тихо плине,
це в саді нашому дерева, зілля, квіти,
це на ланах пшениця золотокоса,
це той, що віє з піль, пахучий теплий вітер,
це на левадах скошена трава в покосах,
це наші всі пісні і молитви щоденні,
це рідна мова — скарб, якого ти не згубиш,
це небо, синє вдень, а серед ночі темне,
це, моя Олю, все, що ти так щиро любиш».

16 і 27 березня 1933

(За Вл. Белзою)

ПОЕТ

Б. Лепкому

Похилився поет над минулим,
Над життям, що піснями цвіло,
І думки, мов птахи, поринули
У закутане в казку село.

Похилився поет над рікою
Понад сонячним дзеркалом хвиль,
Лиховісною тінню важкою
В нім відбився гірський, синій шпиль.

І подумав поет: все минає,
Це відоме, звичайне таке,
А одначе ця думка страшна є.
В ній щось моторошне та гірке.

Похилився поет над минулим,
Доторкнувся до споминів струн.
Аж раптово над ним промайнуло
Старосвітське: «Не ввесь я умру».

1933

ПАРОДІЯ
ДО «ДИВНОГО ГОСТЯ», 1

Прощавай мені рукою!
Три та три є шість.
Сидить поет над рікою,
огірка поволі їсть.

Небо синє знов,
немов ультрамарина.
Розмріяна дівчина
марить про любов.

12 лютня 1933

ОСТАННЯ НІЧ

Крик невимовний у горлі застяг,
він п'ястуками у стіни бив.
Місяць, що вісів на небі, мов стяг,
бліском отруйним у серце сплив.

Завжди холодний, байдужий, злий мур
у порожнечі беззвучно дуднів.
Виплив із сутіні запит похмурий:
«Скільки лишилось ще днів?»

Тиша лящала у вухах, мов тріск,
німо хвилини стікали дощем.
Тільки придушений відгомін різко:
«Хочу ще жити, жити ще!»

Спротив розбився безсило об мур,
ніч залила камеру вщерть.
Виповз із темряви чорний щур —
смерть.

24 лютня 1933

БЕЗУМНА МИТЬ

**Благословенна мить єдина,
як серце гнівом спалахне.
Вантажна спротивом година
обличчя опече грізне.**

**Напружені думки ізнову
під жилами твоого чола,
аж зрине гостра постанова,
мов з тятиви дзвінка стріла.**

**Благословенні дні безумні,
як іскри блиснуть із лиця.
Не буде гризти волі сумнів,
який знесилює серця.**

25 лютня 1933

ВЖЕ СПАЛИЛИСЬ ДУМКИ...

**Вже спалились думки,
вже спалились слова,
тільки гомін лункий
і болить голова.**

**Розіллялись моря.
Чи не чуєш, чи спиш,
як епоха вдаря
у майбутнього спиж.**

8 березня 1933

**НАЧЕ ЯСТРУБ
ПОНАД ЖЕРТВОЮ...**

Наче яструб понад жертвою,
біль над ним кружляв.
Глибиною мертвовою
розгорнулася земля.

I тинявся попід стелею,
i палив уста,
i в душі пустелею
проростав.

До стіни прилипнув ліктями:
злинув біль i жах униз,
льодовими кігтями
горло стис.

Смерть причасна каратиме,
ходить кроками зі скла.
На подвір'я зі скла.
На подвір'я поза гратах
шибениці тінь лягла.

15 березня 1933

ЛЬВІВСЬКА ЕЛЕГІЯ

Знов зеленіють сріблясті каштани
на Стрийській алеї,
хочеш сказати усім, мов об'явління нове:
тільки дивіться довкола із серцем
розкритим на неї,
пишна весна на миль сім широкодзвонно
пливе.

Сонце в городах запалить, немов ліхтарі,
пишні рожі,
бризнути квітками сади, полум'ям
іскор живих.
Знову мене зачарує і знову мене заворожить
подув весни молодий, завжди цілющий
для всіх.

День кришталевий, прозорий, а ранок
у млі попелястий.
Ні, хоч хотів би, рішуче не можеш життя
більше клясти.

27 березня 1933

ДО НОВЕЛИ «ТРИ МАНДОЛІНИ»

Дівчина перша, ѹ перші вірші,
і місяць — мідний перелесник.
Слова палкіші, віддих ширший
і терпко мандолінні весни.

Дівчина перша, ѹ перші вірші,
і місяць — зрадний перемовник.
Уста щиріші, груди ширші,
п'янкий дурман пісень любовних.

Налита радістю година,
найбільший скарб — весінні чари,
захоплення снага єдина,
на все — зелені окуляри.

5 квітня 1933

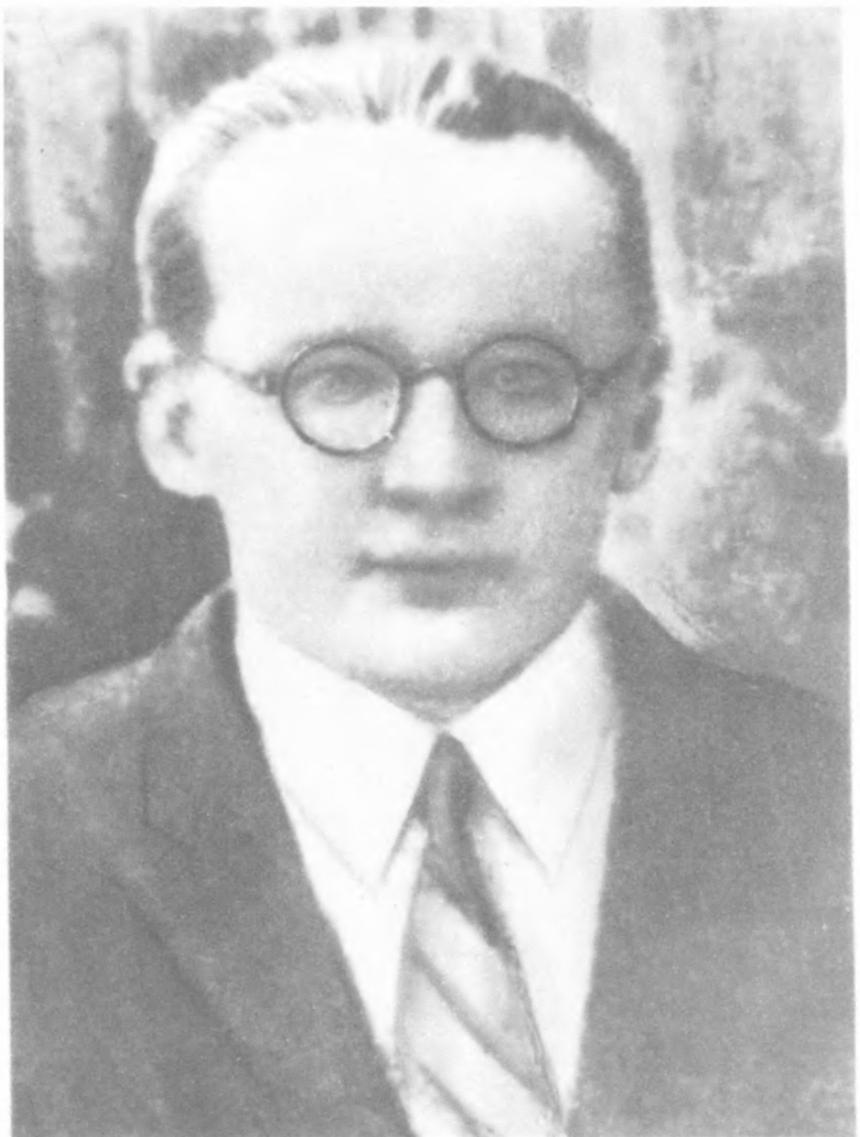
ВОНИ

Бліді, похмурі, худощаві юнаки
жують у серці гнів, розпуку та надію.
Під неба тягарем в них кожен крок важкий,
на їдь, що труїть їх, нічого вже не вдіють.

Багаті досвідом, хоч молоді роками,

думки їх дозрівали в темній тиші камер.

9 квітня 1933

Б.-І. Антонич.
Фото останнього року життя.

Портрет Б.-І. Антонича
(1936 р., олія).
Художник В. Лосовський.

Frägen Tchernowit

Автографы поэта.

Togia

23. ciprino 1930-29 censore 1933.

Toponimia

(*„Dział zasuwki z wodnociącej zapłaty*
„Zasuwki zapłaty”, bryły ujemne,
wzgl. z. „Dział zasuwki”).

16

Όποιες γενναίες θέματα αναφέρεται στην πατέρα της
Ελένη Σπυροπόύλου η οποία παρέστη
για επίκαιο αντίθετο στην πατέρα της στην πόλη της
Αθήνας μετά την αποχώρηση.

Cochlearia apicina (Wendt) V. S. (C. apicina)

2006

Spes. brevidens. circumscribi etenim

1940-1941

...and the world's first atomic bomb.

The zappos.com logo: a smiling zebra wearing a top hat.

100,000,000 kg per year of zinc

Clin. pectoris circumflexus angustiorum.

...and majoring majoring again.

Re-education repressive factors

for comparison. *reduced* *luminescent* *sample* 3

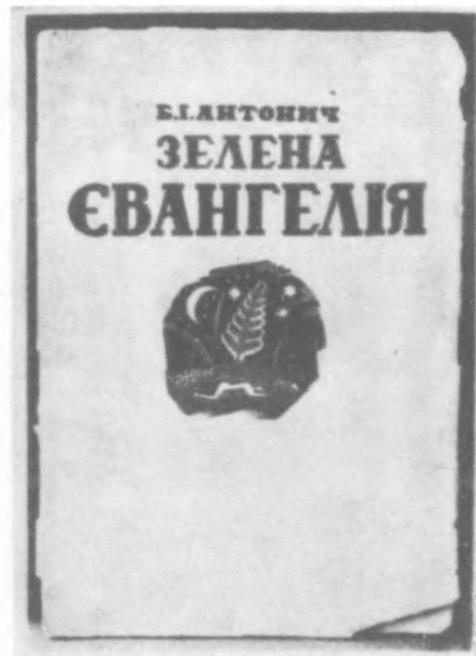
Портрет
Б.-І. Антонича,
виконаний
художником
В. Лосовським.

Б.-І. Антонич
(сидить другий зліва) —
член жюрі
товариства письменників
і журналістів у Львові.

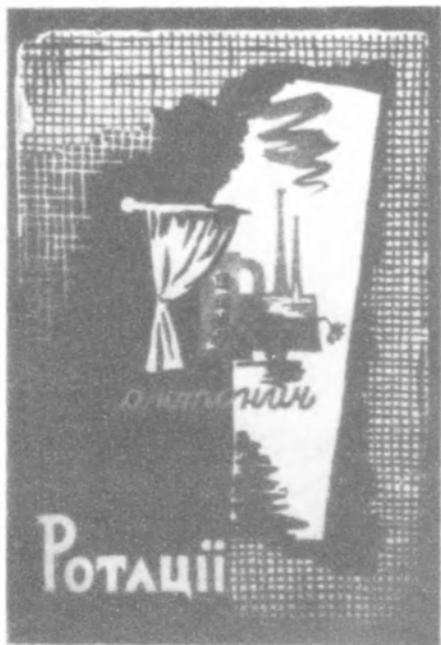
Обкладинки
збірок Б.-І. Антонича
«Зелена євангелія»,
«Книга Лева».

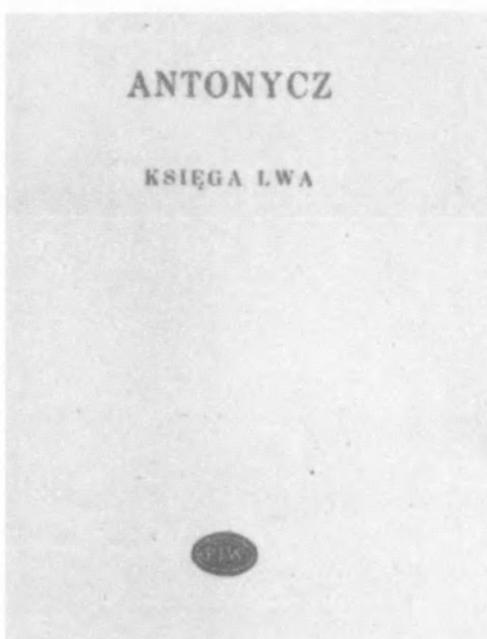
ПЕРША ГЛАВА

Богдано-Ігоревському д. Костю
в пам'ять про заснування спільноти
18 лютого 1920 р.

Обкладинки збірки
«Ротації» та видань поета
у Польщі, Чехословаччині.

BOHDAN IHOR
ANTONYC

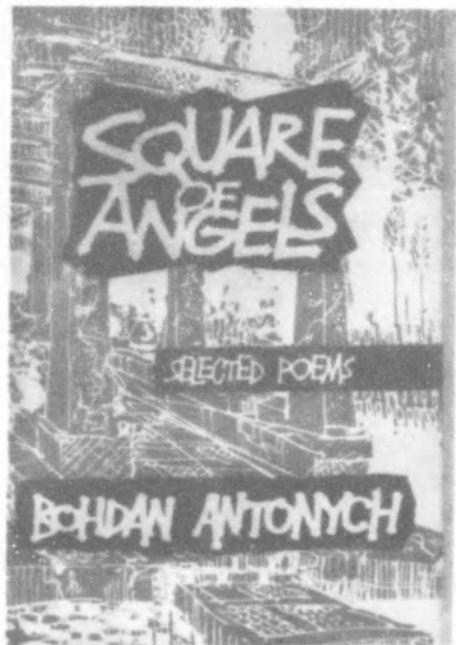
BOGDAN
ANTONYC

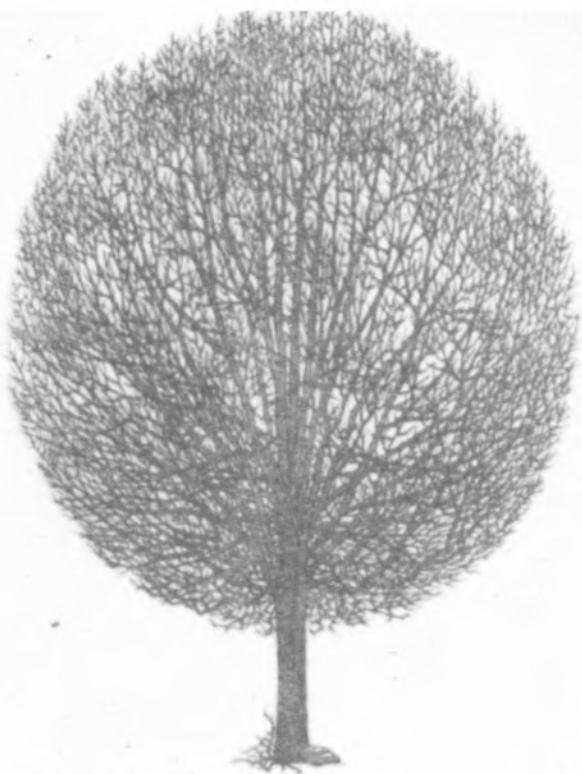

EDICIA LIPA

БОГДАН ІГОР АНТОНИЧ

ПЕРСТЕНІ
МОЛОДОСТІ

АНТОНИЧ

Обкладинка збірки творів поета,
виданої в США.

Автограф перекладу вірша
Р.-М. Рільке.

Автограф вірша «Весна».

Автограф вірша «Тернина».

Па́инс Майи Пу́лс.
Ба́рнс
(Der Gelangene)
I

Упс мое пылье на солнце
на море на берегу не зно,
но большого Третьего
барка же сидят птицы

япон

Эх это мое счастье сии огни
и я сплю в пустыне
прозрачных звезд на берегу моря
моря мое я мое

Канада! мое счастье
бесконечное блеск сияет
Маки мое же я счастье -
Ах и я звезды мое

II

Погружайся в воду, бывает и лучше так
небольшими шагами вперед и вперед и вперед
и залезай на море и залезай
моро же залезай и залезай же море

И все мое здешнее мое: забытое пантеон мое.
и все мое здешнее за пределами земли земли -
заслышавших не знаю nothing знаю
мое изображение и сидит ни о чем не знает боязь

Весна.

Росне Аномон і росне мураль
і з лісівію буярією листах
Он нахисише пізанські місця,
погуже пакітникам з боку сада

Довгі у лістинечки весно, не мураласі!
Хто смобл, чоб оглядів єланій, розкішний
хто суне місце - буєши двері на меде?
У ревено побудув хорем дому?

З боків пакітниками мова садів:
І в ріжниці норі блідів хмосе зорі - буєши
на листах місце розкішний зорі
росне Аномон і росне мураль

Птичка

Человека не устанет,
на землю птичка соня сид.
У моря она сидит и сидит
и волны погоняючи не видит.

Когда нас не разбудят соня.
Архангела засыпать нас спешат,
птичка соня спать не пускай.
Чайку погоня и засыпай.
Но не забудь, что соня
снотишила нас хладом.
Боги ходящие дает спасение,
боги боятся не быть птичкой
солнечной. Охуя знать нынешнюю.

Пам'ятник на могилі батьків.

Церква та дзвіниця
в с. Бортятині на Львівщині.
Тут часто бував поет.

Ілюстрація художника Є. Безніска
до драматичної поеми «Довбуш»

Дружній шарж

5

жовтня 1987 р.

Львівська організація Спілки високомісіонерів
України

Львівська обласна організація Товариства
книголюбів

5

жовтня 1987 р.

*До тебе. Батькощаво зе че лічта.
ведуть усі стажки в усі дорохи.*

ВЕЧІР ЛІРИКИ

Богдана Ігоря Антонича

Вечір відбудеться в приміщенні Івано-Франківського Клубу літераторів
ім. Івана Франка (Івано-Франківськ, вул. Чернишевського, 17)

Початок о 16 годині

Реклама вечора
Б.-І. Антонича,
проведеного в жовтні
1987 р.

ВИЙДИ З КІМНАТИ

Вийди з кімнати, вийди з кімнати,
відчини вікно.

Місяць пузатий, вітер крилатий,
ніч — п'янке вино.

Бачиш: довкола темряви кола
обійняли світ.

Чуєш: з діброви лине шовковий,
ніжний шелест віт.

Далеч іскриста, срібні намиста,
мерехтливий зір.

Безвість, що кличе нас таємниче,
вічності узір.

Вийди з кімнати, вийди з кімнати,
двері відчини.

В синій безодні подув холодний
злі розвіє сни.

11 квітня 1933

КАМ'ЯНІ СТРОФИ

На землі каміння, а на небі зорі,
і одні, і другі є однаково тяжкі,
та хоч спротив серце плугом крику зоре,
з уст не зрине слово скарги в жалості м'якій.

Навпаки, у твому серці мужній спокій,
гордо й твердо піднесеш на небо гострий зір,
аж у тишині безмовній та глибокій
градом стріл спливуть на землю мільйони зір.

І мовчатимуть уста під синій неба смерк,
мов статуя з каменю, холодна та німа,
бо є тільки безвість, і є тільки смерть,
і нічого більш нема.

13 квітня 1933

ТІНІ НАД МІСТОМ

Над містом ширяють тіні,
над містом із свистом літак,
над містом місяць, наче ліхтарня,
а в місті ліхтарні — червоний мак.
Так треба, треба так.

Поет має окуляри

в золотій оправі
і читає реклами кіно «Омана»...
А ніч, мов каштан, цвітуча, зоряна,
ніч — бензиною п'яна.

Завтра відчиняю вікно.
Ранок терпкий, мов кисле вино.

Ледве запалиться світлом світання,
на вулиці хлопець у дірявих черевиках
продажає газети.

Вигукує:
«Японський міністр заповідає війну!»

Місто — сонет з каміння, цегли й скла.

14 квітня 1933

ЗЕРНО СОЧЕВИЦІ

За одно маленьке зерно сочевиці
я продав, безумний, свою душу.
Мають риби ріки, мають гнізда птиці,
тільки я один без свого дому,
без своєї зірки жити мушу.

В ріках риби та на небі зорі,
а в твоїй кімнаті ти і мухи.
Срібні очі риб, мов скло, прозорі,
ніч — котел темноти й зір безрухий.

Ти, що живиш і пstrуга, й комаху,
полум'я даєш кометі,
борони від вічності і страху
риб, комах, поетів.

14 квітня 1933

**ДИВНО,
А ОДНАЧЕ ТАКИ ТАК...**

1

Дивно, а одначе таки так:
стрілою смутку вдарила весна у груди,
а сонце —
червоний птах
чорною тінню
над серцем блудить.
Дивно це, а проте таки так:
сонце — отруйна троянда
(о, не сон це) — троюдить.

2

Вулиця парує і пахне гнило,
мов густа олія, ллється на дахи задуха.
Щось незнане й невідоме
твоє серце полонило,
й кров дуднить у скронях глухо.

3

I місто — не місто,
і ява — не ява.
Іскристо, сріблисто
кружляє уява.

16 квітня 1933

ВЕЧІР

Вечір холодний. Не диво. Весна.
Вечір високий, глибокий, без дна.
Росяний росами-зорями сон,
п'яній від пахощів мокрих сосón.

Вийди самітний тоді перед дім,
тиша обійме тебе, мов мороз.
Вечір шепоче в танкú молодім,
палиться срібними іскрами рос.

Чисті, холодні кришталі різьби
з мармуру мрії, уяви, думок.
Палиться росами, шепче комиш,
зорі заплутались в дивний клубок,
тихо впаде поміж трави одна.

Вечір холодний. Не диво. Весна.

18 квітня 1933

СТРАШНА ТІНЬ

Немов візник широкі віжки,
підносить ніч імли сувої.
Підходить хтось до мого ліжка
і стукає над головою.

Буджуся, розкриваю очі,
під віями ще сну останки.
Не розумію, хто морочить,
адже далеко ще до ранку.

Підвожуся, питаю, кличу,
а зуби з жаху дзвонять: — Хто ти? —
І чую холод на обличчю
і осоружний дух мертвоти.

Зриваюся, беру пістолю,
кричу: — Пропадь, розвійся, щезни,
а ні, то кулями проколю! —
Та він, мов хмара, величезний.

І пухне, мов пухир надутий,
аж німо кам'яніс погляд,
щоби останній раз майнути,
і розпливається в непроглядь.

І вже не бачу більш нічого,
і знову ніч така, як кожна. ¹⁴
Лиш темрява, лиш миші шорох,
але заснути вже не можна.

І маю сильну постанову
забути те, що раз проклято,
щоб з-за дверей не вийшов знову
в ніч темну вбитий провокатор.

3 травня 1933

ДИФІРАМБ

Як не співати твоє геройство, людино!
Як не складать тобі пісень лаврових,
мармурових.

Ти завжди йшла непереможно і нестримно
до правди, і до перемоги, й до обнови.

З твого серця кресала іскри мужня мрія,
твої груди вдихали глибоко запах поля;
ти вперто йшла вперед, а коли навіть
затмирала надія,
вела тебе незламна і невгнута воля.

Ти — завойовників ногами топтала землі,
ти — з каменю різьбила душі.
І час твоїх слідів не змие,
і час твоїх статуй не зрушить.

Гори різьбили твої змагання,
ріки жолобила твоя гадка.
Хвала твоїм пориванням,
хвала твоїм упадкам.

22 травня 1933

жолудь

Мов блискавка різнула око,
не бачу більш, не чую більш.
Лиш десь на серця дні глибоко
дуднить зловісно вірш.

Аж місяць круглий, наче жолудь,
скотився з неба, впав і ліг.
Аж кров із жил стекла додолу,
все мармур, крейда, сніг.

Так дійсність мріям все перечить,
в усьому правда лише одна,
що від життя немає втечі,
а вічність є страшна.

26 травня 1933

ЗА ЗОРЕЮ, ЩО СТРІЛОЮ СЯЕ...

За зорею, що стрілою сяє,
побреду, неначе тінь.
Розгорнулась льодовим розмаєм
синьо-срібна далечінь.

Зоряна безодня, шлях широкий,
в темряві загасне спів.
Тільки місяць — сторож одинокий —
береже моїх слідів.

7 і 15 серпня 1933

НАШ ПЕРСТЕНЬ

І кров, і ртуть — вогонь і холод,
що жилами пливуть крізь тіло —
мов перстень, час замкне навколо
непереможно і всеціло.

Хай гострим серпом вік доспілій
колосся mrій із серця витне,
залишиться цей погляд смілий,
чоло невгнуте, непохитне.

До всього людського причетна,
гордуючи шляхом утертим,
ось молодість високолетна
зірве холодний овоч смерти.

14 і 15 серпня 1933

МАЛИЙ ГІМН

Не втіха, друже, не насолода
отак сплітали черги рим.
Пливу піснями на Лети водах
до пристані, що зветься — стрим.

Переливати в бездушність слова
сердечний зміст найкращих літ.
Так руйнувати і так наново
щоденно будувати світ.

Піду самотній і непохитний
з зорею Ночі над чолом.
В цім несподіванім, в цім рванім ритмі
у порожнечу б'ю крилом.

Тонкі поети, палкі герої
так само гинуть, так само йдуть.
Моєї пісні — моєї зброї —
перед ніким я не складу.

21 і 22 серпня 1933

ЧАЙНИК

Розкрита книжка, лямпа, блудні нетлі,
ляга на серце ржа думок.
На стінах тіні в'яжуть круглі петлі
в чудний і нерозплутаний клубок.

Мов чорний кіт, сів череватий чайник,
годинник, наче джміль, гуде.
Яка ж солодка ця принада тайни
та слово, що, мов камінь, є тверде.

Бляшане небо, олив'яний місяць,
і ночі попелястий дим.
Невже ж нема на цьому світі місця
поривам нездійсненим та палким?

1934

РАНОК У МІСТІ

«Не пий води на товщ! Йдеш спати —
зуби вимий!» —
спадщинна мудрість, мудрість, що не в'яне.
Мальовані квітчасто кубла чесних сімей,
канарка, ліжко, цуцик і стандарт кохання.

В м'якім атласі ночі сплять, мов пні,
подружжя,
труна любови — ліжко, кислий хміль,
подагра.

Це душі та тіла на терезах байдужних,
а місто вінчане стягами перших зáграв.

Кохаються й ідять, жадібно, заздро й товсто,
і парафінову олію ллють в зужиті шлунки,
а сон, мов тепле хутро, гріє тіло повстю,
аж день букетом світла гrimne в шиби лунко.

А ж ранок сонця кран відкрутить
певно й різко,
розгорне плахти тіней, ночі чорне клоччя;
мов з водогону струмінь, світло ллє на місто
дня течія й у вулиць річища булькоче.

СОКРАТ

(Пародія-шарж до «Дивного гостя»)

Сьогодні над Атенами погода,
блакитне небо сяє від принад.
Колон дорійських досконалий лад —
це є не те, що варварська колода.

Почути мудрість знову є нагода,
бо серед ринку ходить сам Сократ
і учням повторяє по сто крат,
що над усім лиш духа є свобода.

Навчає мудрощів усяких він,
та голос його котиться, мов дзвін,
а лоб у нього лисий, наче липа.

Коли дає науку він святу
про вічність, справедливість, чистоту,
навпроти вже з мітлою йде Ксантипа.

ВТОМИВШИСЬ ЖАРОМ, ДЕНЬ...

Втомившись жаром, день
обличчя сонця вклав
в дві хмари, як в долоні.

І сонце нам услід
з хмар дивиться на світ,
немов Христос в іконі.

26 липня 1936

ФРАНКО

Не легко відійти в країну вічності німу,
хоча яка була б дорога днів трудна і сіра.
На сто вузлів сплелись думки з землею,
 й аж йому
життя з долоні випало, немов розбита ліра.
Учитель і поет, виховник, будівничий, що
було для нього кожне слово чином, кожне
 ділом,
не музам дань складав і не собі співав, а щоб
шляхи майбутнього в мету спрямовувати
 сміло.
Підвівся і, відклавши пісню, мов гребець
 весло,
до гнівних зір війни молився віщо в ніч
 весінню,
і з ложа смерті слав думки на шлях,
 що ним ішло
його натхнення виховане днів тих покоління.

1936

СХІД СОНЦЯ

Страшне вино ночей доспілих
по вінця в черепі хлюпоче.
Буджуся сонний, неспокійний,
і місяць чавить мої очі.
Та раптом чую: вище, тонше,
стрункіше дзвонить ясна синь.
Драконе місяцю, загинь!
Ось білий бог ізходить — сонце.

11 березня 1936

ЗЕЛЕНА ВІРА

Зелений бог рослин і звірів
учить мене п'янкої віри,
релігії ночей весінніх,
коли праਪерні у кипінні,
у вічній зміні все незмінні.
(Релігії ночей кипучих,
коли гримлять рослинні тучі).

Зелений бог буяння й зросту
зітре на попіл мої кості,
щоб виростало, щоб кипіло
п'янких рослин зелене тіло.

Хто ти, що клониш чола куряв,
вогонь, чи бог, чи птах, чи буря?

14 березня 1936

МОЛИТВА

Навчіть мене, рослини, зросту,
буяння, і кипіння, й хмелю..
Прасловом, наче зерном простим,
хай вцілю в суть, мов птаха трелем.

Навчіть мене, рослини, тиші,
щоб став сильний, мов дужі ріки,
коли до сну їх приколише
луна неземної музики.

Навчіть мене, рослини, щастя,
навчіть без скарги умирati!
Спrijимаю сонце, мов причастя,
хмільним молінням і стрільчатим.

Хай сонце — прабог всіх релігій —
золотопере й життєсійне,
благословить мій дім крилатий.

Накреслю взір його неземний,
святий, арійський знак таємний,
накреслю я його на хаті
і буду спати вже спокійний.

14 березня 1936

НІЧ

Між хмар із зорями, мов з житом,
бере на плечі ніч і йде.
У круглім місяця кориті
замісить тісто золоте.

Дівки п'яні, мов грім, проходять,
реве із зодіака Бик.
Земля запліднена, і води
у куряві масних музик.

ТЮЛЬПАНИ ДВА...

Тюльпани два, мов ти зо мною,
на двох краях життя пустелі
даремне кличуть, лиш водою
йдуть світла золоті тунелі.

Червоне полум'я двох квітів
крізь сіру тінь, крізь сіру тишу.
Так родяться мистецтво й міти
із туги за далеким, вищим...

За кращим, більшим, за незнаним,
що підняло б над світу низом.
Два райські птахи — два тюльпани —
каре ніч за мрії безум.

Червоне полум'я двох квітів
просвітлює сіряву сутінь,
червоне полум'я тюльпанів —
цвісти, горіти, проминути.

ШЕВЧЕНКО

Не пишний монумент із мармуру Ти залишив
по собі,
коли туди віходив, звідкіля немає вороття.
За бронзу й мідь тривкіше слово — і як
завжди сонце сходить
і не цвітуть свічок лілеї молитвами забуття.
Не тихне сторож вишні — соловейко в місяція
пожарах,
дівчата не вмовкають, і зозулиним
весіннім чарам

все піддане. Земля і на землі закон
зростання й крові.
Змінливість вічна і трива незмінність прав і
справ.
Країна, що над нею місяць грас, як і грав,
воловшково, пшенично, черешнево, вільхово,
вербово.

Не тихне клик чаїний над лиманами,
що в них заснули
вітри завмерлих бур, немов стяги
потоплених човнів,
де сплять сповиті у китайку дні минулі
і море морщить хвилі, наче людські чола
наглий гнів.

Це Ти сто літ показував мету і шлях
стовпом вогнистим,
ми виросли у спадщині Твоїй, як в сяйві сонця
листя:
у куряви воєн, у мряці буднів час Тебе не
зрушив.
Твоє наймення мов молитву кладемо на стяг,
бо знаємо, що мов тавро понесемо в життя
печать Твоїх палючих слів, що пропекла до
дна нам душі.

1936

КОВЗАНИ

Гей, тріскає кріпка, бадьора зимова погода,
на лижвах грає блиск, мов на ножів сталевім
вістрі,
веселість лускає в лискучих, льодових
городах.
Гей, крешуть наші ковзани із льоду срібні
іскри.

Праворуч, навпрямки, ліворуч, поруч себе,
гей!
Навприядки, навсидячки, навстоячки,
навтіки,
сріблястий сміх, іскристий біг,
барвистий ніг трохей.
Гей, скільки радощів, весілля, щастя, сміху,
втіхи.

Танцюємо, гарцюємо, гуляємо, уга!
Киплячий ритм, без журний вальс і перегони,
мети.
З пістолів — сміху кулями, бо наша вже
снага.
Над нами на своїх өліпсах в ковзанні планети.

РОЗМОВА З ЛИСТКОМ

Діткнулась ставу осені рука,
Паде на хвилі журавлине: кру,
І поширяється далеч укруг,
Друкує в хмарах зорями друкар.

В руці з землі листок маленький дру.
О, як є повно в нім зими примар,

Та крихта літа ще життя трима.
Листок маленький, мій зів'ялий друг.

Розвіється життя останній хунт,
Що вітер все про нього грав, брехун,
Коли за щастя вів із ним ти спір.

Та не сумуй; ти весну мав. Тям те:
Не раз майстерством є та щастям теж
Знання самоошуки пити спирт.

ПОХМУРИЙ ГІМН

Похилі чола,
похмурі очі,
розпуха гола,
мов свердлом, точить.
Тревожний голос
шепоче стиха,
та зір навколо
шукає лиха.
Тревожні очі:
німим що буде?
І серед ночі
блукають люди.
Зимою, літом,
мороз чи спека —
йде острах світом
та небезпека.
Гарячка й туга
уста спалила,
і кряче пугач —
зла чорна сила.
Стукочуть кузні
десь таємниче,

і усміх дружній
застиг в обличчі.
Заблісне обрій
вогнями зливи,
добі хоробрій
час невмолимий.
Зневіри трійло,
сліпий недогляд,
та неспокійно
у далеч погляд.
І раптом: стукіт,
тупіт,
гул
копит.

Далеко
дудоня.
Стрясеться
долоня.
І раптом: глухо.
І до землі в тривозі вухо:
земля дрижить.
І чути:
з грюкотом гряде далека мить.
Надходять роки,
суворі роки.
Незламні кроки
вже на Нову прямують путь,
Нове
майбутнє
МОЛОТОМ
кують.

ЛЕЩЕТА РІ

На кичери, гори, ліси,
мілкого срібла басейни —
навпрошки, навскоки, навкоси,
навпрямки, навперейми!

Вітер гір, мов холодна вода,
вимис нам легені.
Морозу сила молода
висталить наші жмені.

Сила пекуча, тріскуча морозу
вигострить, наче бритву, віддих.
На поверхню білих хвиль голомозу
вибігнуть очі на звіди.

Заклятий в нас нестримний рух,
заклятий в нас нестримний гін.
Б’є серце, мов обух,
б’є серце, наче дзвін.

Перейде через обрій
червоний сонця віз.
У погоні хоробрій
вдарить в півкулю неба шалений
наш узвіз.

З галузей синього неба, з хмар
пелехатих дерев
листя зір золоте впаде на срібло снігів.
Смолоскипами вітру підпалимо рев —
хай лютує метілі гнів.
Десятками ватер на схилі узбіч
привітаємо ніч.

На крилах лещет,
наялозених маззю,
розвіваємо з серця біль вщент,
не дамо рости хабаззю.

Б'є серце, мов обух,
б'є серце, наче дзвін.
Заклятий в нас нестримний рух,
заклятий в нас нестримний гін.

Суворе щастя недей
хоч на момент знайти,
вірлам перегукнути: гей!
Навмання нам пуття.
З криком перемоги прибігнем до мети,
їдучи снігом життя.

ЩАСТЯ

З усіх людей найбільше я щасливий,
будую білий калиновий міст.
Мій дім скляний не з казки, лиш
правдивий.
Великої моєї філософії
такий безглуздий зміст.

Не заплачу стражданню й горю мита,
люблю риск, небезпеку й сум'яття.
Я є рушниця, радістю набита,
якою вистрілю на честь життя.
Я п'ю його до дна, без сумнівів, без журб
і бід,
ніщо, що людське,— не є мені чуже,
а що сьогодні я не маю грошей на обід.—
байдуже.

НАРОДНИ ІДЕЇ

За вікнами пливе ніч тиха,
та тиша сутінками диха,
сидить в кімнаті при столі,
десь, мов сичі, сичать жалі,
далекий шептіт лине в вуха,
далека далеч давить духа.

Ступає сумнів сном поволі
та стукає тихцем до волі.
Глухий глузливий глум, пиха
голки гадюк у серце пжа
та на чоло бліде піт кволий.
Уста шепочуть: чи ніколи?

Та враз в очах заграв огонь,
гарячу скронь взяв до долонь.
В хитанні мукою свою
знайшов пророк нову ідею.

ДУМА ПРО ПЛАКАТИ

Рядами, рядами, рядами,
Довгими смугами, над кам'яними
бруками

Висимо,
Лежимо,
Сидимо
Ми на мурах розіп'яті,
Ми плакати, плакати, плакати.

І вдень і вніч ми все одні,
У вдень і вніч ми все різні,
Міняємося,

Минаємося,
Кидаємося
В безвістя
Серед міста.
Ми розвійні вулиць брати,
Ми плакати, плакати, плакати.

А над нами небо плине,
А над нами бетон лине,
А між небом і бетоном
Одним стоном, одним стоном
Місто, місто розікрите, розколисте та
розмите.

Ми на мурів лук нап'яті,
Ми плакати, плакати, плакати.

Від рож червоні,
Від мурів зелені,
Від фіолків фіолетів,
Від неба блакитів
Ми вкрали.
Набрали,
Насали
Ми яскраві красок плати,
Ми плакати, плакати, плакати.

Водограєм,
Буйним граєм,
Злотом, сріблом осліпляєм,
Мозайкою осяваєм,
Ми в вуличний чар закляті,
Ми плакати, плакати, плакати.

Ми все знаєм,
Що? де? є?
Ми всілякі вісті маєм:
Хто? вже? ще?

Ми про все повідомляєм.
Величаєм,
Поганьбляєм.
Ми вістуни все закляті,
Ми плакати, плакати, плакати.

Ми мусимо все кричати,
Душу свою сповідати,
Тайни свої виявляти,
До ух лестиво шептати,
До ух рипливо гrimати,
Без упину,
Без спочину,
До загину
Ми не можемо спочати,
Ми плакати, плакати, плакати.

Людей зводим,
В блуд їх вводим,
Ляском маним,
Ляском п'яним.
Жонглери, маклери, манажери
Все відкриті,
Все одверті,
Не закриті,
Покраяні,
Мальовані,
Проститутки, юди, свати,
Ми плакати, плакати, плакати.

НІЧ В МІСТІ

Ніч сідає на рогах вулиць
і тулить сірі кудли в цемент стін
а часу гін
платаючись в сітях дротів
по цинках блях
з даху на дах
з цвяху на цвях
котиться
і коле свої груди о колючки громозводів
котиться і коле
час-перекотиполе
місяць розп'ятир на антенах і рудий лоб
обмотав шматками міді
а зимні долоні вітру
що пахне глиною підміських піль
холодять парені виски й біль
мучениці там біль ліхтарні
тінь розлягається по мурах
афіші жаху
журяться жарівки зорі на стелі паражі
неба
глядять як у ніг їх
на хрузлярі в чорних окулярах
безшелесно їде гріх.

ВЕСНА

В загравах лун виходять ранки з нетрів
ночі
плямами багрів
тряндять зломи пошарпаних нам персами
землі примар
сонце в хомуті блідих брудних хмар
тягне перед собою плуги вкруг
за плугом плуг
повз гори повз луг
за скибами скиби
і борозди і рови
трутися об землю триби
сонця о чоло як в крові
а як робітник в блузі наче
бліск пожеж
втомлений лоб обмотує шматами вечірніх
тіней
піт
на
піль
безмеж
весна запліднена дотиками сонця
лягає на чернозем порізаний поритий
і зітхає криком чорних скиб
о як важко родити.

СРІБНІ САНИ

Не мусили писати віршів,
спокійний мати день, спокійну ніч.
Віднині смак вина мені погіршав,
світ помутнів довкола віч.
Не знаєте страждань поета,
для нього дні — мов шпаги, ночі —
гірші,
кожна хвиля має гостроту стилета,
переслідують і гонять ненаписані вірші.
Галки, ворони, гави
лопочуть крилами в ночах і днях.
Рахманна лента слави
за серця не заплатить жах.
Галки, ворони, гави
клюють усі гадки в сувоях втоми,
в божевільнім гоні, без угаву
їдуть серцем сріблястими саньми.
Дуднить, гуде земля,
лящасть і свищуть батоги.
О кругойдучий шлях,
клятьба моєї снаги.
Зайві, зайві остороги
Трійка диких бігунів
гуляє й гризе остроги,
бере під ноги місяця пів.
Курява срібним клубом
топтаний сніг несе.
З рушниці гримнули їм в зуби,
хай щезнуть, пропадуть на все.
А може, ні... Думки несталі.
Нехай стрілою грудь пробита,
нехай торощать далі
мене їх золоті копита.

КНИЖКА

(З приводу «Свята книжки»)

Оде вони: одна в обгортці сірій,
а інша чепурненька, наче пава.
І різний зміст: ця щира, повна віри
і серця повна, писана горінням
і кров'ю писана, а та важка
надумою і правд насінням,
хоча не раз буває і така,
що в гарний одяг... вбрала зміст лукавий.

Чи журишся, радієш, чи то мрієш
про краще Завтра, чи шукаєш слова
науки у непевності й незнанні,
чи слів потіхи у журбі й ваганні,
чи теж, коли переливається по вінця
снага юнацька, буйна, молода,

чи журишся, радієш, чи то мариш —
це завжди вірний, помогти готовий
наш друг, це наша радість, це товариш
хвилин дозвілля і хвилин труда.
Побудник надокучний, що з дрімоти
нас кличе, соннощі й нудьгу зганяє,
це лік на ялове неробство наше
і на ледачість нашу, на турботи,
це лік — але й суддя, що нас картає.

Це теж скарбниця, що у ній складаєм
не мій, не твій, а —
скарб усіх нас спільний,
горіння, прямування, волю збірну
збірноти, що в ній суджено нам жити,
народу мудрість і натхнення квіти.

Це теж скарбниця, що у ній знаходим
по наших предках спадок віри й праці.
Це теж посол, що нас охоче вводить
у тереми надбання інших націй.

Помрем і матері-землі ласкавій
складем тягар життя, що закоротке
здається завжди нам, щоб наші справи
і наші думи в дійсність перелить,
задовгє знов, щоб тягару не чути,
шумке й хвильне, ненависне й солодке.
Усі відійдемо натруджені,
лиш слово наше й пам'ять наших вчинків,
горіння і скорботи вічний слід,
у ній записані й осуджені,
триватимуть у невідомість літ!

«ПРОСВІТІ»

На варті, на варті поставим
щоденне зусилля невпинне,
і світло «Просвіти» розпалим,
розоремо землю цілінну.

Простуєм, простуєм шляхи
і світло крізь пітьму, крізь морок несем.
Будуєм, будуєм, будуєм мости
в майбутнє, що ними до цілі ведем.

Мов іскру погаслу, ми будим
надію про завтра світліше,
щоб віри не тратили люди,
щоб бачили шлях свій ясніше.

Простуєм, простуєм шляхи
і світло крізь пітьму, крізь морок несем.
Будуєм, будуєм, будуєм мости
в майбутнє, що ними до цілі ведем.

Готуєм, гуртуєм роками
і труд починаєм з основи,
щоб стала «Просвіта» за камінь,
за цемент в майбутній обнові.

Простуєм, простуєм шляхи
і світло крізь пітьму, крізь морок несем.
Будуєм, будуєм, будуєм мости
в мабутнє, що ними до цілі ведем.

1937

ГОЛОС МОРЯ

з Ярослава Врхліцького

Мов гамір труб і бубнів, псалма дзвонів,
Мов водоспад, що вниз невпинно рве,
Мов тисяч львиць, що кожна з них реве,
Пташиних буря крил та крик мільйонів,

Сплітається тут тисяч різних тонів,
Тут бренькотить, там знов брязк, шум
пливе,

А з цього гімну, тучі й свару зве
Синайського щось відгомоном трону:

«Безмежна, вічна симфоніє,
В акордах з вітром віддих бога грає,
З моїм його хід серця в змязі б'є

Осанна, що ніколи не вмирає.
В грозі поет моїх крас келих п'є,
Моїм теж глибом в вічність споглядає!»

* * *

З Райнер Марія Рільке

Хто-небудь в розпуці де-небудь на світі,
Хто-небудь в розпуці без причини на
світі —
В розпуці ради мене.

Хто-небудь сміється де-небудь у ночі,
Хто-небудь сміється без причини у ночі —
Сміється із мене.

Хто-небудь мандрує де-небудь на світі,
Хто-небудь мандрує без мети на світі —
Мандрує до мене.

Хто-небудь вмирає де-небудь на світі,
Хто-небудь вмирає без причини на світі —
Глядить на мене.

З ЗЕЛЕНИХ ДУМОК ОДНОГО ЛИСА¹

Я не людина, я рослина,
а часом я мале листя.

Співало дванадцять дівчаток: ой стелися,
хрещатий барвінку,
і сонце в ріці веретеном зеленим крутилось...

Написана єдина істина: рости!..

Хвила усьому, що росте,
хвила усьому, що існує!

Живу, терплю й умру, як всі звірята.

Звірята й зорі, люди і рослини —
у всіх одна праматір,
природа вічна, невичерпна і невтомна,
хоч час крилатий з вітром лине...

Шумить, мов мушля, море,—
дзбан холодного напою,
земля, мов мамут, зелені трави в сонці гріє
й їжиться лісами.

І сонце, що його він розчавив ногою,
тепер лежить на нім, мов намогильний
камінь.

У черепі моїм пошлюбне ложе двох гадюк...
Невже ж? Невже, кохана, нам не вічно жити?
І де межа життя проходить в попіл смерті?
Лежить на марах ночі день минулий...

¹ Ці незвичайні поетичної сили і краси уривки вибираємо із зшитків Антонича. Таких уривків складав він багато і використовував потім записаний матеріал у більших віршах. Та хоч це тільки фрагменти, деякі з них в одному рядку ховають цілу тему. Заголовок теж Антоничів. (Прим. редакції ж. «Ми»).

І ця балада так зродилась,
як усміх місяця кривавий.
І риби з моря моляться до риб із зодіаків.

Ой, залюбились в твоїй дівчині
і вітер юний і зорі сині.
Вітер не віє, зорі не сяють,
твою дівчину палко кохають.

Вдивляючись в уста, як кличуть,
в розсміяних ночей огні,
різьблять у пам'яті обличчя,
щоб перелить його в пісні.

Таємні тіні — квіти ночі,
це душі білених дерев,
до місяця летіти хочуть,
та вітер їх не забере.

Молитва ранку до останніх зір...

Коріння тиші, врослі в глину ночі...

П'ять крил зорі і змислів п'ять у людськім
тілі,
і ліжко — човен мрій, трагедій, сподівання.

...І крейдою зорі накреслить білий знак на
карті долі.
І вечір молитовно склав долоні зір...
Із квіту, мов слимак із мушлі, виповзає
запах...

Киплять сади під снігом квіття.
Коса дороги в курявлі розплетена лежить.

І ніч підкови зір в долонях казки губить.

В лісній абетці дивні букви,
наприклад, жолудь значить: у.
У діалекті дятлів стукіт
передає фонему цю.

О смутку молодий, о радосте струнка!

Сестра Антонича — лисиця...

До Тебе, Батьківщино — земле вічна,
ведуть усі стежки й усі дороги.

ДОВБУШ

Опера в трьох діях
(шістьох відслонах)

Особи:

*Олекса Довбуш
Дзвінка
Степан, її чоловік
Свекор, Степанів батько
Свекруха, Степанова мати
Кастелянша
Баюрак, опришок
Орфенюк, опришок
Пилип, мандрівний крамар
Перший весільник
Другий весільник
Перший опришок
Другий опришок
Весільники, селяни й селянки,
Опришки.*

ДІЯ ПЕРША

ВІДСЛОНА 1

Кімната в хаті Степана. Праворуч стіл і в правій бічній стіні двері до ванькира. Ліворуч у задній стіні двері в хороми, де йдуть гулі. На столі калач з деревцем.

При відкритті сцени в кімнаті батьки Степана й частина весільних гостей. Інші входять крізь хороми, тримаючись за руки. Спершу за сценою гук весільних вистрілів з пістолів, згодом спів хорів. Степан і Дзвінка входять з хорами.

Хор боярів¹ (що саже входять у кімнату)

Та відчини, свату, хату,
відчини і сіни!

Ведемо весну крилату,
ясен ранок синій.

Ой розтвори, свату, хату.
розтвори і ліску²,
уведем тобі, як сонце,
молоду невістку.

Хор дружок і молодиць
Стелиться хміль по долині —
подушки зелені.

Привели ми ранок синій
до нової нені.

Ой відчини, свату, хату,
відчини і ліску!

Ведемо тобі, мов сонце,
молоду невістку.

Частина боярів, дружків, гостей сідає за стіл.
Одночасно співають.

Хор парубків

Увійшла молода у нові двори
та й сплеснула в долоні,
але свекор, мов ніч, чомусь гнівний і злий,
не виходить до доні.

Черлені³ коралі й черлені зірки
при очах її гаснуть. *

Матимеш невістку, мов квітку гірську,
молоденьку й красну.

Ой закувала зозуля молодій
і молодому тричі.

¹ Старші весільні гости.

² Ворота.

³ Відтінок червоної барви.

**Вийди, свекре, на порозі не стій,
чуеш: зозуля кличе.**

**Хор дружок і молодиць
Увійшла молода у нові двори
та й сплеснула в долоні,
але свекор, мов ніч, затъмарився і злий
не виходить до доні.**

**Мед налитий у борті покрай,
весно, ранок із мряк розплітай
і вільх зелені коси!**

**Розхмури, розхмури, свекре, очі свої,
на порозі, мов сонце, невістка стоїть,
дарунком перепросить.**

Дзвінка

**Увійшла я, батеньки, у ваші двори
та й сплеснула в долоні.**

**Чому ж, тату, ви гнівні і злі,
не вітаєте доні?**

Дзвінка підходить до свекра й перев'язує його шовковою хустиною. За цей час хор співає:

**Хор дружок і молодиць
Увійшла молода у нові двори
та й сплеснула в долоні.
Уже свекор, мов день розсвітився ясний,
вийшов, вийшов до доні.**

Свекор ламає калач, бере куски з нього й мед і частувє гостей.

Свекор

**Щоб були ви такі чесні та величні в бога,
як цей калач,
а життя щоб вам було таке солодке,
як цей мед!**

Наступає пропій. Степан бере чарку й припиває до гостей по черзі.

С т е п а н (до одного з гостей)

Припиваю до вас на здоров'я, на щастя.

Усі хором співають разом, перемовляючись.

Х о р д р у ж о к і м о л о д и ц ь

Ой кувала зозулечка

на вишні, на латі.

Як ти будеш пробувати
в свекрушиній хаті?

Свекор лихий, свекор лихий,
свекруха ще гірша.

Бідна ж моя голівочка,
моя мати ліпша.

Х о р б о я р і в і п а р у б к і в

Ой кувала зозулечка

на вишні, на латі.

Як ти будеш пробувати
в свекрушиній хаті?

Свекор лихий, свекор лихий,
свекруха ще гірша.

Бідна ж твоя голівочка,
твоя мати ліпша.

С т е п а н (до іншого з гостей)

Припиваю на щастя, на здоров'я.

П е р ш и й в е с і л ь н и к
(сидить за столом, до сусіда)

Абисте були здорові,
куме Петре! Що чувати?

Д р у г и й в е с і л ь н и к (сидить побіч першого)
Тяжкі часи, тяжкі часи...

П е р ш и й
Кажуть: страшні розбої...

Д р у г и й
Добре так панам!

П е р ш и й
Що ви кажете? Хай нас бог хоронить!

Д р у г и й

(до крамаря Пилипа, що сидить недалеко мовчазний,
сперши голову на долоні)

Ви в світі бували. Торгуєте в усій верховині та
й у доли заходите. Розкажіть нам щось но-
вого.

Х о р г о с т е й

Про опришків, про опришків!

П е р ш и й

Може, якусь нову співанку, що про них скла-
дають. Ви все знаєте.

С т е п а н

(підходить з пляшкою й чаркою до Пилипа)

Припиваю до вас на здоров'я, на добрий торг.
Заспівайте нам щось!

Х о р г о с т е й

Про Довбуша, про Довбуша!

Пилип підводиться, п'є й починає баладу про
Довбуша.

П и л и п

Кожух зелений на ізворі
весна вдягає молода.

Мов сині мури, мрячні гори,
кипить в сто струменях вода.
В ґруні, де скель і зір колиска
єдина постіль для опришка,
де місяць, наче вартовий,
на промінь сперся, мов на кий,
і дивиться в таємну глушу
та стереже нічних дітей,—
поніс там Довбуш буйну душу
й життя широке й молоде.
Над легіннями легінь перший,
найдужчий і найзавзятіший
на топірець промінний сперся,
мов сонце, через сонце перевісив.

Незайманий, як і верхів'я,
як вся підхмарна батьківщина,
закоханий в пущ перемови
з ватагою крилатих лине.
Являється, як помста й кара
на всіх, що йдуть у верховину
з жадобою, мов хижа хмара,
мов сарана, до неї линуть.
Ніким не займану займати
не дозволяє він ні кому.
В ґрунях, вертепах його хата
і іншого не знає дому.
Панів і корчмарів неситих,
що в гори сунуть павуками,
червоним із рушниці квітом
вітає він і куль джмелями.
Вода в потоці світлолиця,
мов пір'я зоряне голубки.
Його не причарує любка,
не приворожить молодиця.
Не віск під оком сонця тане,
не мед липкий, що квіти клейть,—
жінки в його долонях в'януть,
як вітром зламані лілеї...
Та ні одну не покохав ще
і серця ні одній не дав.
Гуляти кучерями краще,..
впиватись волею галяв.

Про нього кажуть: навіть чорта
у таємничих, диких бортах
поцілив, мов шуліку, раз.
Чорт, мов слімак, убгався в мушлю,
харчав, плював із себе душу,
аж в іскор куряви погас.
Тоді явився янгол білий,

мов блиск сто зір, палали очі:
«Проси дарунків, сину, сміло,
якої нагороди хочеш?»
На це опришок щиро й просто:
«Кинь чар від куль і від отрути!»

Із цього дня ніякий постріл
його не зможе досягнути,
поки не кличуть перші піvnі.
Лиш срібна куля, лита в піvnіч,
мов зірка кута, гостро стята,
водою з місяця свячена,
слозами скривдженіх проклята,
зловіща куля навіжена
зуміє серце ватажкове,
мов клин, надвое розколоти.
Де не сягає людське слово,
де ліг всесильний чару дотик,
за сьомим грунем, сьомим гаєм,
мов птака, пісня лет спиняє.
Отаке про Довбуша співають.

Весільники слухають ще деякий час, мов занімілі.

С т е п а н

Дивні речі, дивні речі...

П е р ш и й в е с і л ь н и к

(нишком до другого, показуючи на Степана)

Наш молодий мав теж якісь справи
з ватажком.

Д р у г и й

Може, й мав. Лиштіть це...

Степан іде припивати до інших гостей.

БАЛЕТ

Знагла лоскіт у сінях.

Голос від дверей

Довбуш!

Х о р

Довбуш!

Д о в б у ш (*стукає в дверях*)

Так, Довбуш!

Х о р

О-о-о...

Д о в б у ш

Боїтесь? Ха-ха-ха... Нема чого.

Голоси, сповнені подиву й ляку, водночас не вмов-
кають в юрбі.

Х о р

Довбуш. О-о-о-о-о...

Д о в б у ш

Прийшли припити на щастя, на здоров'я
княгині й князеві! Боярам чесним,
славним дружбам, дружкам красним...

С т е п а н (*виступає перед Довбуше*)

Вітайте, ватажку!

Д з в і н к а (*до одної з дружок захоплено*)

Мій боже! Це Довбуш!

Це сам Довбуш... сам Довбуш!

Д о в б у ш

Простіть, що непрошенні злинули в гості,
мов птахи з гір, коли день гасне.

С т е п а н

Це почесть для мене,
що ви з сторін далеких
потрудились на моє весілля.

Д о в б у ш

Ми чули про княгиню — про сонце ясне,
про квітку гірську, що не в'яне
день білий і нічку синю.

Прийшли припити на здоров'я,
на щастя княгині!

Княгиню, покажи нам княгиню,
друже Степане!

С т е п а н

I я й моя княгиня вітаємо вас, ватажку!
Не погордуйте, чим бог дав,
на що хата багата.
Просимо в бояри.

Дзвінка виступає вперед, стає поруч Степана
й злегка кланяється Довбушеві.

С т е п а н і Д з в і н к а

Просимо в бояри.

С в е к о р і с в е к р а (*виступають теж уперед*)
Вітаємо нових боярів.

Д о в б у ш

Коли просить сама красна княгиня,
хто ж відмовив би?

*(Звертається до своїх легінів,
що входять за ним у кімнату).*

Коли нас вітають гречно,
гречно будем і ми гостювати.

Х о р опришків

Заходьмо безпечно
до гречного дому!
Слава молодій і молодому,
слава весільній хаті!

С т е п а н (*відступає трохи позад, нишком до свекрів*)

Але маємо гостей!

Ще цього треба було.

С в е к р а (*нишком*)

Господи, ще якого лиха нанесуть!

Д з в і н к а (*до себе*)

Довбуш, що про нього пісні складають,
що піснями про нього дітей колишуть,—
повірити важко!

Такий, наче не опришок,
а князь із казки!

Довбуш підходить до стола й бере чарку. Степан
наливав.

С т е п а н

Випийте, ватажку!

До вас...

Д о в б у ш

За красу, за молодість, за здоров'я княгині!

Ні, не зайво ми линули побачити диво,

справді, друзі, не перебільшила чутка:

з такою жінкою то кожен день щасливий,

із нею позникають з хати смутки,

мов роси, що спливуть по калині.

За красу, за молодість, за здоров'я княгині!

С т е п а н і Д з в і н к а

Просимо за стіл.

Ведуть Довбуша за стіл. Довбуш сідає побіч
Дзвінки.

Хвилина мовчанки.

Д з в і н к а

Ви звідкіля прийшли до нас, ватажку?

Д о в б у ш

Звідкіля прийшли?.. Молодице!

Для опришка немає хати,

це вітра питати,

звідкіля прилітає.

За сьомим грунем, за сьомим гаєм...

Д з в і н к а

Так кажуть казки, ватажку.

Д о в б у ш

Ми теж з казки, ми всі з казки,

з правдивої казки.

Д з в і н к а

Але я боюсь таких казок.

Х о р опришків

Питайся вітра, куди літає?

Довбуш

За сьомим ґрунем, за сьомим гаєм.

Хоропришків

Зорі питайся, куди відлине?

Довбуш

За сьоме море, за море синє.

Хоропришків

Питайся сонця, куди заходить?

Довбуш

За сьомий берег, де чорні води.

Дует

Дзвінка

Але для мене кращий спокій хати.

І коло хати сад квітчай.

І білі вівці в полонині.

І коло дому шум ліщини,
коли приходить ласка тиші.

Довбуш

Ви не хотіли б так, як я, літати,
похміллям синіх гір впиватись,
де на верхів'ях вечір синій
і темні ночі верховини,
що сон опришка заколишуть.

Степан

(нишком до Пилипа, що сидить навпроти Довбуша)

Не знаєте, що до нас привело опришків?

Пилип (усміхається таємниче)

Може, й знаю...

Степан

Лихо дурно неходить по людях.

Хіба не схочуть грабувати?

Пилип

Може, й схочуть...

Степан кидає похмурий погляд на Довбуша.

Тільки не те, що ви думаєте.

Довбуш (*крізь стіл*)
Егей, що я бачу?
Кум Пилип теж тут!
Що ви там перемовляєтесь, товариство?
Пилип (*підводиться уклінно й вітається*)
Крамар усюди заходить.
Скоріше навіть від опришків залітає.
Довбуш
Так, це правда. Крамар заходить
скоріше навіть від опришків,
але опришки на те, щоб згодом
крамарів завертати.
Обидва сміються.

Пилип
Дійсно, крамарі й опришки не один раз
зустрічаються на спільному шляху.
Але на той товар, що тут,
не ласий старий крамар,
хіба легінь молодий.
Обидва підсміхаються до себе.

Довбуш
Не знати, може, й у старому крамарі
горить ще молодий вогонь.
Бо тут таки можна втратити голову...
(*Дивиться на Дзвінку*).

Пилип
Тільки не мені... Колись бувало, пане ватахку, колись бувало, але не тепер.
Де мені сьогодні до цього?

Довбуш (*задумливо*)
Хто знає, хто знає,
яку свічку чорт світить?

Довбуш повертається зовсім до Дзвінки, але Пилип ще перебиває.

П и л и п

Аможе, буде якийсь торг, пане ватажку?

Д о в б у ш

Чорт би вас усіх! Ви тільки за торг,
тільки за червінці. Довбуш тепер не торгує.
Згодом-згодом. Потрудіться на верховину!

П и л и п (улесливо)

Чудово!

Д о в б у ш (до Дзвінки)

Коли гірський беркут побачить здобич,
не надумується. Догляне зайця,
що тріпочеться листком у траві,
і шибовсть стрілою згори на сірого!

Д з в і н к а

Але я не хотіла б бути цим зайцем.

Д о в б у ш

Чи справді не хотіли б? Чи справді боїтесь?

Дивиться визивно в Дзвінчині очі, а ця закриває
їх віями й опускає вниз. Хвилину клопітлива мовчанка. Згодом Дзвінка підсуває Довбушеві миски
з стравами та й знешочу бере яблуко з короваю
і подає ватажкові.

Д з в і н к а

Це найкраще з моого короваю.

Довбуш бере, сміючись. Степан здалеку кидає на
нього похмурий погляд.

Д о в б у ш

**Наша пррабаба теж подала
прадідові яблуко.**

П и л и п

(докидає крізь стіл, як дотеп)

I від нього згинув!

Д о в б у ш

(сміючись до Пилипа)

**Але оце червоне яблуко
зам'яке на Довбушеве серце.**

П и л и п

Проте є й інші яблука, пане ватажку,
твердіші, тверді яблука з олива.

Д о в б у ш (нагло насуплюючись)

І цих не боїться мое серце,
і ці для нього зам'які.

П и л и п

Коли олив'яні яблука зам'які,
то можуть знайтися ще інші.

Д о в б у ш (грізно)

Які, які це, куме Пилипе?

Пилип уриває переляканій і змовкає, ніяковіс,
наче корчився б.

Д о в б у ш (до Дзвінки)

Не бійтесь, красна молодище!
То тільки цей арідний крамар нам
своїми словами, мов грішми, забряжчав.
(По хвилині).

Хай оце червоне яблуко від вас
стане доброю зіркою над моїм життям!

Д з в і н к а

(усміхаючись привітно)

Щоб тільки стало нею!

С т е п а н

*(що ввесь час кружляв занепокоєний і нетерпеливий,
наче прочуваючи щось злого, підходить до свекри)*

Мамо, вже час кінчати набуватись,
вже час заводини робити.

С в е к р а

(виступає наперед)

Ой дружечки-подруженьки,
попрощайтесь із княгинею!

Дружби виводять Дзвінку із-за стола. Довбуш
усміхається.

Хор дружок і подруг
Ой світе ж мій, світе,
як маковий цвіте!
Коли б була знала,
що жде доля зла,
була б діувала,
рожею цвіла.

Дзвінка
Та я собі, молоденька,
плакати не буду,
бо я свого діування
таки не забуду.

Хор дружок і подруг
О світе ж мій, світе,
як маковий цвіте!
Коли б була знала,
що жде доля зла,
була б діувала,
рожею цвіла.

Довбуш моргає на своїх легінів, виступає вперед і ловить Дзвінку одною рукою за плече. Дзвінка ховає обличчя в долоні, пручастіться й тріпочеться в ватажковій руці, мов злякано птаха.

Довбуш (*визивно*)

У комору красну Дзвінку поведу — я!

Дзвінка
Матінко моя!

Хор усіх
А-а-а-а...

Довбуш
(до Степана, що кидається перед нього)

Будеш рік набуватись, камрате,
будеш двадцять, будеш сорок,
будуть мліти вам від розкоші ночі,
але сьогодні світ до Довбуша належить,
а світ — то Дзвінчині очі...

Степан (похмуро)

Не зробите цього, ватажку!

Довбуш підсовує йому топірець перед очі, з різних кутів бурмотять грізно опришки.

Довбуш

Понюхай бартку, камрате!

Поблід, ну що?

**Сьогодні у Довбуша свято,
Довбуша не спинить ніхто!**

Степан опускає безпомічно голову й руки. Довбуш виймає з-за пояса калитку.

Довбуш

**Мадярські таляри, молдавські червінці на
дорозі не лежать.**

Дас Степанові. Цей бере, спершу хитається, оглядається довкола, вкінці відступає від Довбуша й кидає йому калитку під ноги. Брязкіт розсипаних монет.

Довбуш (іронічно)

Як бачу, ти відважний, друже.

**Але не таких відважних я гнув,
мов крихку лозу. В цих пальцях, бачиш?
Здоров, друже!**

Бере Дзвінку на руки й несе її рішучим кроком до комори.

Хор усіх

О-о-о-о...

Усі звертаються в сторону дверей до ванькира, що в них зникав Довбуш із Дзвінкою. Степан, оглянувшись і побачивши, що ніхто на нього не дивиться, склияється до землі й збирає поспішно розсипані гроші.

ЗАСЛОНА

ВІДСЛОНА ДРУГА

Комора (ванькир) в хаті Степана, праворуч постіль, ліворуч на задній стіні вікно в сад. Збоку двері. Стільці.

Трохи пізніше. Продовження дії з попередньої відслони. Пошлюбна ніч. Спершу сцена в темряві. (Музика). За сценою весільники й опришки кінчають набуватись. Раз у раз долітають відгомони весінньої ночі й останків весільної гульби. Згодом з темряви виринає ясніше віконце в сад. Починає світати. За весь час тривання цієї відслони поволі й ступнево прояснюється. Біля вікна виступає з сутінків постать Довбуша, що саме кінчав зодягатись. Перепоясуючись, закладає черезес і вкладає пістолі за пояс. Голос Дзвінки від постелі, що ще тоне в тіні.

Дзвінка

Оле! Чому так скоро?

(Мовчанка).

Оле! Чому не відповідаєш?

Довбуш

Вже час ладнатись

у дорогу. Бачиш: з-за гаю

світ прозирає. За мить над бором

викотить сонце, мов червоний кіш,

що з нього сиплються свої проміння.

Годі! Опришки тільки тоді кохаються в сонці, коли безпечно на своїх царинах.

Дзвінка

Ти боїшся, Оле! Чого?

Довбуш

Я не боюсь, але зайво

виставляти хлопців під кулі погані,

мов хорт, витровить нас сонячне сяйво.

Ми вже майже день на одному місці, і то в селі. Чутка про нас, певно, рознеслась на сто конях, опришок ніде не гостює довше.

З сутінків виринає Дзвінка й, підійшовши, закидає Довбушеві руки на шию.

Дзвінка

Ні, не лишай мене, Оле! Ле!

Не пущу... ще не підеш, не підеш!

Довбуш

Годі, любочко, годі. Час іде. Не можу.
Може, ще колись навідаюсь. Дарунків принесу.

Дзвінка

Дарунків не хочу. Тебе хочу.

Довбуш

Вже мала мене. Опришка не можна довше мати.

Підходить ближче до вікна й дивиться в нього.
Світло довкола обличчя. Щораз більше дня... за хвилину буде його повна хата.

Дзвінка (*захоплено простягнувши долоні*)

Мій князь!

Матінко, чи це мені снилось?

Довбуш (*усміхаючись*)

Ні, не снилось.

Дзвінка

А мені повірити важко.

Цей день і ця ніч мов не дійсність, а сон.
Було мое весілля, скрипка грала,
мене кудись вели, заводили й відводили.
а потім явився князь із казки
і поніс мене у свій полон.

Довбуш

Тож хай буде, що це казка, що це тільки казка.

Гаразд, казок забивають легше.

Дзвінка

Але я цієї казки не забуду.

Ніколи не забуду, ні!

Я тебе давно знала, про тебе говорили всі люди, я тебе давно вже бачила у сні.

Про тебе всі розказували, що ти тут, що ти там, що на місто з хмарою легінів, що вчора в верховині, мов орел, сам, про тебе складали пісень,

і не минав один день, щоб від тебе нових чуток не приносили.

Я цих пісень напам'ять училась,

...що дужий, відважний, гарний,

що долонею кулі, мов галузкою джмелів, і кулі, мов білі ласочки, йому до ніг відганяє, і пани його ловлять з сторін усіх,

але їхні заходи намарне,

...що всі жінки за ним пропадають,

і кохають, і тужать, і в'януть за ним.

Я це знала напевне: він прийде,

він явиться, він стане на порозі

і скаже: я Довбуш, я по тебе прийшов,

Дзвінко,— і візьме мене на руки,

і приголубить, і понесе до гір,

де вільний вітер і де хижий звір,

і буде при мені ввесь час

мій князь!

Д о в б у ш

Але там за стіною жде другий князь і, певне, тисне зуби.

Д з в і н к а

Я його не знаю, він мені не любий, ні я йому не люба, він мені чужий, ні добрий, ні злий.

Матінка казали: господарський син, батько казали: дужий багатир, маєтків, скільки серце прагне, полонини в нього здовж і вшир, скільки оком сягнеш,

люди казали: він колись з опришками
кумався,

добра в них насотав,
самого Довбуша знов,
дужий багатир, гідний багатир,
славний багатир.

Ні про що не думала, нічого не знала,
барвінок рвали, вінок плели
й мене у церкву повели і повінчали.
Але тепер для мене тільки ти!

Довбуш
Заспокойся, ну заспокойся!

Дзвінка
Хіба не хочеш ти моєї згуби?
Візьми мене з собою, любий!
Я віддана тобі, лишень тобі
і більш ні кому.

Довбуш
Немає в мене дому.

Дзвінка
З тобою я усюди щаслива,
у бур колисці очуватиму,
під зорями й вітрами спатиму,
щоб тільки із тобою.

Довбуш
Я не дозволю, щоб каралась ти
по грунях, вертепах та ізворах.

Дзвінка
Так кинь гори!

У тебе золота, наче снігу.
Забери скарби, і з підхмарних лісов
перенесемось в доли, униз,
далеко на південь або на північ,
де тебе ніхто не знає.
Де заживемо, як пани,
де панам станемо рівня.

Д о в б у ш

**Ха, ха, ха... Спокуснице! Це ти хотіла б,
щоб я опришківство кинув?**

Дивись, яка чудова рада!

Так знай, голубко:

**Довбуш не зрадить своєї долі, не зрадить.
Що раз писане йому, писано назавжди.**

Д з в і н к а

І ти писаний мені назавжди.

Д о в б у ш

Неправда!

Я опришок

і вільний птах..

Облиш заходи, голубко!

**Розійдемось, моя любко,
не зловиши птaha,**

дарма!

Дзвінка мовкне, мов приголомшена. З саду долітає пташиний спів. Довбуш нагло задумується, лагідніс, голубить Дзвінку й просить м'яко:

Д о в б у ш

Дзвінка, Дзвіночка!

Скажи, заспівай що на прощання!

Д з в і н к а (*по хвилині надуми*)

Соловейку — князю ночі,

не дзвони в діброві!

Ніч нам з карт виворожила:

не тривати любові.

Соловейку — князю ночі,

не клич із ліщини!

Зірки наші розлучились,

одна з них відліне.

Соловейку — князю ночі,

не співай на терні!

Ніч закрила карти долі,

щастия не поверне.

Соловейку — князю ночі,
не мани із лугу!
Від'їжджає мій коханий,
може, знайде другу.
Лиха зоре, невідома,
долі нам не плутай!
Від'їжджає мій єдиний,
залишивши смуток.
Соловейку — князю ночі,
не співай на вільсі!
Стежки наші розійшлися,
не зійдуться більше.

дует

Дзвінка

Соловейку — князю ночі,
вже рожевий ранок.
Куди, куди від'їжджаеш
і по що, коханий!

Довбуш

Соловейку — князю ночі,
вже рожевий ранок.
Уже, уже від'їждаю,
час не жде, кохана!

Дзвінка й Довбуш

Соловейку — князю ночі,
не клич із долини!
Стежки наші відділились,
мов гілки ліщини.

Дзвінка

Соловейку — князю ночі,
не співай! День білий.
Від'їжджає мій єдиний,
серце обідніло.

Довбуш

Соловейку — князю ночі,
не співай! День білий.

Від'їжджаю вже, єдина,
зорі відзоріли.

Дзвінка Довбуш
Соловейку — князю ночі,
не п'яній на вільсі!
Стежки наші розійшлися,
не зійдуться більше.

Дзвінка
Ні, це неправда!
Ти ще вернешся до мене,
мусиш вернутись,
конче, конче, конче!..
Це неправду каже
ця пісенька сумна.
Мені свого серця не збагнути,
але воно вірить, шалене,
що доля писана нам одна
і зведе стежки наші знов.

Від вікна б'є жмут проміння.

Довбуш
Вже зійшло сонце.
Час, час мені...

Голоси опришків з-за сцени: — Пане ватажку!
Ого-о-ов!

Прощай! Ну добре, добре,
вернусь, вернусь, напевне,
з дарунками багатими.
Вернусь, гаразд!
Коралі пришлю,
вісточку пішлю
від себе не раз.

Дзвінка
Тільки довго ждати не дай!
(Кидається йому на шию).
Ні, ні, не пущу, єдиний,

**ще хвилинку, хвилиничку,
ще трохи, трішки...**

Довбуш

**Вже й так надто довго
забарився.**

(Вирвавшись, іде до дверей).

Здорова! Прощай!

(Виходить).

ЗАСЛОНА

ДІЯ ДРУГА

Верховина. Галлявина на одному з гірських горбів. Праворуч видніє здаля вхід до печери й злами скель. Позаду трохи ліворуч видно схил горба, так що можна частинно бачити, коли на нього сходять чи з нього сходять. Здалеку ліс. Тут і там декілька каменюк. Біля одної праворуч спертий на лікті напівсидить, напівлежить Довбуш. Посередині на мураві розтaborилася як-небудь, без ладу ватага опришків. Осторонь клунки з добром. Здалеку з лісових пасовиськ іржання коней. Дехто з опришків сидить, дехто лежить.

Передвечірній час.

Хор опришків

**Прийде вечір — вірний друг,
втихне дня прощальний спів.**

**Нам, бездомним, дім навкруг,
скельні лігва — дім орлів.**

Прийде вечір — вірний друг.

Зір і долі не збагнеш.

**Всі заснем, заснем навкруг,
тільки варта не засне.**

Довбуш вмішується знехотя, відрухово до хору опришків і затягає разом з ними.

**Воле, воле — світ цей без меж,
воле, воле — птахів без хат,**

воле, воле — ти нас ведеш,
воле, воле — вільним вмирать!
Перший опришок
Ну, хвала богу,
богородчани вже далеко за нами!
Другий опришок
Чорт не здігнав би
і не знайшов до нас дороги.
Перший опришок
Чорт ні, але люди можуть.
Баюрак (*зачувши, скоплюється*)
Гей — там! На чортову маму!
Покрутило б язики вам, як сухе листя!
Тут заходять тільки ведмеді й опришки,
але не люди.
Хто ще дурну сlinу м'яти в роті сміє?
Другий опришок
Коли ватажок із нами,
ніхто нам нічого не вдіє.
Баюрак
Ватажок, не ватажок,
із нами, не із нами,
з чортовими синами,
але коли ти опришок, так будь опришок.
Що кому — і так від свого не втечеш,
скоріше, пізніше
потрапиш на свій пай.
Чорт на дуду, ти на дуду грай!
Не розміняє баба твоєї сили,
скоріше, пізніше
кат тебе, голубе, приголубить,
приколише.
Хор опришків
Хай слімак з заліза гак —
поміж ребра круто впрутъ,
хай червоні слізни ллють,

хай з рушниць палючий мак,
башта, дівка, чорт і кат,
доля вже кому така!

Свого паю не втекти,
завжди найдорожча ти.

Довбуш встриває й собі, як уперше.

Хор опришків з Довбушем
Воле, воле, незаймана воле,
воле, воле, наша воле!

Довбуш підводиться й виступає перед гурт опришків.

Довбуш

Хлопці, відпочили вже?

Хор опришків

Відпочили, пане ватажку,
готові хоч би зараз в дорогу!

Довбуш

Еге ж?

Хор опришків

Ій-богу!

Хоч би ще цієї ночі,
хоч би вдруге на Богородчани
чи на інше яке чортове кубло!

Довбуш

Хвацькі легіні, аж серце тішиться.

Чудово! ♦

Але цієї ночі буде ще надто скоро.

І нам теж щось належиться,
неправда ж?

Хор опришків

Твоя правда, ватажку, як завжди.

Довбуш

Бо таки натомились ви здорово,
що й казати, робота була небуденна

і напустили ви своєї й чужої крові,
як з відра.

(Задумується).

Але, може, так і треба,
може, так і треба...

Х о р о п р и ш к і в

Не боїмось нікого й нічого, пекла, ні суду.

Д о в б у ш

(більш до себе, як до опришків)

Хто має право нас судити?

Богородчанський пан не пан був,

а тварюка.

До неба кличе кров, але й до неба
кличе й кривда, кличе й людська мука.

Хто має право мене судити?

Не люди, напевне, не вони,
не ті, що схоплених нас судять.

Над ними самими треба суду.

І ми люди, і вони люди,
всі ми з глини,

але людські серця з воску й міді.

Від доброти, як від проміння, м'якнуть
у віск,

але від кривди холонуть і ціпеніють,
тверднуть у мідь.

Ці гори, ці ліси, ці долини
ще пам'ятають давню славу.

Це наша спадщина по предках, по батьках.

Тут кожний з нас, як кому завгодно,
вільний жити міг,

і на чуже ніхто не був голодний,
але хто кликав їх

із їхнім ладом, із їхнім правом?

Не тісно нам колись було,
та тепер тісно стало.

Хто має право нас судити?

(По хвилині).

Але не час, не місце тут
на ці поуки,
Хто пішов за мною,
знає, що його жде.

Х о р о п р и ш к і в
Коли лиш Довбуш нас веде,
на все із ним готові.

Д о в б у ш
Не проливати зайво крові!
Скільки в Богородчанах залишилось?

Б а ю р а к
Наших двох, слуг і вартових,
може, й уchetверте стільки.
З десяток чортові післали душ.

Х о р о п р и ш к і в
Гаряча ніч була, ватажку!

Д о в б у ш
Із вами я спокійний. Не важко
чи перед бога, чи чорта на суд,
коли друзі прекрасні у лаві
услід з тобою йдуть.

Х о р о п р и ш к і в
Коли, мов сокіл, проводир,
байдуже: в небо — в пекла вир!

Д о в б у ш (*по короткій перерві*)
А тепер подіlimо здобич,
тільки над'їде друга частина ватаги.

Б а ю р а к
За мить тут будуть, тільки ще не видно.

Д о в б у ш (*проходить*)
Але пам'ятайте, хлопці,
таляри — спокуслива річ.
Опришок бере їх, коли захоче, як і жінки,
але не зв'язується ні з одними, ні з другими.

Б а ю р а к

Таляри з бляхи, жінки з воску,
бляха стирається, віск мнеться.
По деякому часу вже не до вжитку.

Х о р о п р и ш к і в
Ха-ха-ха...

Д о в б у ш
Ех, ти старий падлюко,
ще досі не вигоріло в тобі чортове полу́м'я!

Опришки сміються.

Довбуш, проходжуючись, відходить остронь, пра-
воруч. Задуманий. Опришки затягають свої.

Х о р о п р и ш к і в
Хай хробак залізний — гак
в башті мук між ребра вб'ють,
хай червоні слози ллють —
краплі олива до віч,
петля, дівка, кат і чорт,
що кому від долі — от!
Ні, від лиха не втекти,
завжди найдорожча ти.

Д о в б у ш з х о р о м
Воле, воле, незаймана воле,
воле, воле, наша воле!
(По хвилині).

П е р ш и й о п р и ш о к

А тих як немас, так немас.
Ватага поділилась на два гурти,
щоб легше було втекти від погоні.
Ми вже давно тут, а іх ще не видно,
Може, їм що скoilось!

Д р у г и й о п р и ш о к
Не крячи дурниць! Як тобі не стидно?

Перший опришок
Бо теж легкодушно було Орфенюкові
давати провід. Молодик, ватажків
любимчик,
гей-гей, соколя, аж рветься, але де в нього
досвід.

Баюрак (*перегук*)

**Хто знову? не крути язиком,
як зсохлою бадилякою!**

**Відлетів би тобі з пелекатої пики,
мов сопляк із стріхи!**

Хор опришків

Xa-xa-xa...

Д р у г и й о п р и ш о к (с х о п л ю е т с я)
І д у т ь у ж е !

Може бути умовний сигнал.

Усі опришки зриваються, метушаться й повертають голови в сторону плаю, що веде скилом горба на його верх. Дехто прикладає долоні понад очі. Довбуш повертається за ними, куди спокійніше.

Хор опришків

Справді, вже йдуть!

Усі, як один! Славно!

Під горбом зсідають з коней.

Здіймають клунки. Несуть.

Полонянка між ними. Ех, квіточка красна!

Славно, Орфенюк, вели!

Довбуш (исміхаючись).

Спокійно, хлопці

Хор оприш

Вже йду

Баюрак

А Орфенюк за тою шлях

МОВ СНОВИДА ЗА

Хор опришків

Баюрак

**А голова на шиї, мов соняшник на
бадишині,**

крутиться за сонцем спідниці.

Хоропришків

Ха-ха-ха... От пустунчик!

Довбуш (з усмішкою)

Спокійніше, товариство, спокійніше!

Баюрак (повертаючись до Довбуша)

**Пане ватажку, треба
провірити, чи товар (крам) ненарущений.**

Хоропришків

Ха-ха-ха.

**Найперше виходять на верх декілька опришків з
бесагами. Приносять другу частину здобичі. Складають її у правий кут.**

Довбуш

**Баба ласа річ, але таляри ще спокусливіші.
Треба подивитись!**

**Відходить у правий кут, де опришки, що принесли
клунки, здають йому звіт з дороги. Видно, як
плаєм на схилі йде кастелянша. Виходить на горб.
За нею декілька кроків задивлений у неї Орфенюк.
Згодом ще кілька опришків.**

Хоропришків (махаючи долонями й топірцями)

Славне товариство! Славне, Орфенюк!

**Кастелянша виходить на середину. Роздивляється
в усі сторони не надто збентежена.**

Кастелянша

Ох, це тут кубло цього Довбуша.

(Роздивляється по хвилині).

Але де він сам?

**Опришки, що ось тільки прийшли, мішаються у
гурт із давніми. Одні одним швидко розказують.
Жававі жести. Орфенюк стає ліворуч, трохи окремо,
дивиться на кастеляншу.**

Баюрак трохи виступає з гурту.

Баюрак

Ох, красна панська чічка,
так кортить до ватажка-сокола?

А ми що? Може, гірші?

Тільки подивись: хлопці — як смереки.

Кастелянша

Та я найдужчого, найславнішого
з вас хочу побачити, Довбуша,
що про нього стільки розказують.
Ведіть мене до нього!

Баюрак

Пождіть, панянко, зараз повернеться,
тільки провірить здобич.

Кастелянша

Що за нетакт!

Я чула: це опришок — chevalier,
а він найперше хлопочеться грішми,
та тільки згодом дамою.

Опришки потрохи присовуються ближче й придива-
ляються до кастелянші з невкриваною цікавістю.

Орфенюк (більш до себе, з захватом)

Прекрасна, наче вимальована на іконі!

Баюрак (з другої сторони, теж наче до себе).

Ну, кізонько, хоч старий,
але ще погуляв би.

Орфенюк

Які в неї білі долоні!

Лиш раз такі бачив на іконі,
що її матуся із скиту привезли.

Баюрак

Як вона чудно пахне!

(Кривить обличчя й зітхає кумедно).

К а с т е л я н ш а

Мон Dieu!

Чи ці мурда показились?

О р ф е н ю к

Як вона мусить кохати!

Б а ю р а к

Гей, кізочко, може б, гречний данець?

Х о р о п р и ш к і в

Може б, погуляти?

Кастелянша відступає трохи назад.

Х о р о п р и ш к і в

У нас також палкі коханки,
дівчата й молодиці, як вогонь,
кохають й милуються аж до болю п'янко,
але таких

гладких

тонких

долонь

немає в них,

о кастелянко!

Опришки заточують півколо. Поволі наближаються до кастелянші, мов обруч, що затіснюється. Сяють у них пристрасно очі. Кастелянша бентежиться.

К а с т е л я н ш а

**Ох, як смердять їхні сорочки,
вже не видержу!**

Х о р о п р и ш к і в

Але таких

струнких,

тонких

долонь

немає в них,

о кастелянко!

Кастелянша

Мон Dieu! Я безборонна дама!

Півколо опришків вже зовсім близько. Баюрак хоче зловити її за руки, але тоді схоплюється Орфенюк, що ввесь час стояв від гурту остронь, швидким жестом добуває з-за пояса пістоля й прискакує з ним до Баюрака.

Х о р опришків і кастелянша (скрикують)

О-о-о...

Баюрак скручує Орфенюкову долоню, постріл іде вбік, старий опришок хватав молодика за груди й кидав ним об землю.

Б а ю р а к

Щеня! На мене?

Довбуш, почувши постріл, вибігає на середину сцени й розділює обидвох. З очей б'є вогонь гніву.

Д о в б у ш

Як ви сміли?

Усі опришки, похнюпившись, зашарівши, слухняно відступають.

К а с т е л я н ш а (зітхає)

Що за пригода!

З охотою зомліла б!

Яке це було б стилеве,
невинна дама мліє між страшними
опришками, тільки боюсь, що в них немає
овер'янових крапель.

Д о в б у ш (злегка вклонившись)

Гарна пані, вибачте цю прикрість!

К а с т е л я н ш а

Дуже радо. Це ви той славний Довбуш?

Д о в б у ш

Так. Як тут стою перед вами.

К а с т е л я н ш а

Яка прекрасна пригода!

Думала, що тільки на Корсиці
можна таку пережити.

Заблукана в лісах каруца, зламане колесо,
напад опришків, я, безборонна, в полоні
жорстоких розбишак, чвал погоні,
і ось являється лицарський chevalier
і мене визволяє.

Довбуш

Тільки простіть, красна пані, я ж опришок,
а ніякий шваль, ніякий кравець.

Кастелянша

Борони боже! Як так можна зрозуміти!

Ви ж не звичайний опришок, ви князь
верховини,

слава про вас лине
луною навкруги.

Про вашу відвагу і чемність для дам...

Довбуш

А так! Бояться і пани
мене. Це знаю сам.

Кастелянша

Довкола дикі скелі,
сплять ліси під віялами хмар.

Наче англійський парк
у стилі *romantique*.

Довбуш

Не розумію, пані.

Кастелянша

Баранчики хмарин на небі,
мов стріли з луків, линуть лані,
тут золотий ще вік.

Культурою ще не зіпсовані
ефеби, тільки...

Довбуш

Тільки?

Кастелянша

Погано сорочки смердять.

Д о в б у ш

Ну, дарма!

К а с т е л я н ш а

**Мов на старинних урнах,
нагадуються образи:**

**чутливі пастухи із сопілками,
хлюпоче джерело об камінь.**

Тут можна жити так без журно...

Д о в б у ш

**Та тих чутливих пастухів
женуть до праці карбачами.**

**Так нас зродила кривда й гнів
і вигнала лісами.**

К а с т е л я н ш а

Яке це дивне!

**Шляхетний ватажку, в вас мусить бути
якась трагічна таємниця,
у серці рана...**

Ви ж le brigand romantique!

Д о в б у ш

Зовсім не знав, що я той якийсь...

Перший раз це чую.

К а с т е л я н ш а

Ох, розумію добре:

стріла Купідона.

Збиточний Купідон. Ну, ну...

Д о в б у ш

Не знаю цього пана.

К а с т е л я н ш а

Це ж пустун-хлопчина

із золотопорою стрілою.

**Ох, він чарує, й манить грою,
і ранить...**

Д о в б у ш

Але ж мене ніяка куля...

Кастелянша

Чула, чула: не чіпає,
та Купідонова стріла
нікого не міне.

Довбуш

Навіть мене. Ха, ха, ха...
Що це за чари?

Кастелянша

Кохання!

На слізози Абеляра,
ви шляхетний ватажок
і нікого не кохали б?

Довбуш

Нікого.

(Задумується).

Що ж?

Кастелянша

Не вірю вам.

(Сміється й погрожує зальотно).

Ех, зводнику! Мон cher!

Десь на серця дні щось таке
маленьке, а вперте не застрияло?

Пригадайте собі. Може, десь...

може, колись... може, один раз...

якась пригода... Я ці речі добре знаю.

Довбуш задуманий мовчить.

Кастелянша

Ну, не згадали?

Довбуш (вагаючись, задуманий)

Не знаю, пані.

Кастелянша

Так знай,

що кохання приходить неждано,
не вгадаєш: коли, де і як.

Один погляд — і в серці вже рана

і солодкий тріпочеться ляк.
Так, кохання — це дивна пригода,
раз в житті, часом два, часом більш.
Чи не хочеш, чи хочеш, та й годі,
мов топельник, поринеш у хміль.

Приліас невловне, як подув,
приманливе, мов туга зозуль,
а заколе, то глибше від гладу,
болючіше від пестощів куль.

Легококриле й сліпе, наче доля,
мов стріла із невидних долонь.
Не вважає, чи ранить, чи коле,
чи пече, не питав вогонь

Ненадійно, знічев'я, ні з чого.
мов недуга, зла карта у грі.
Це музика, що манить до злого,
це музика зваблива, як гріх.

Був тверезий, та раптом вже п'яний,
мов сновида, що ходить у сні.
Це музика, що повна омані,
але й щастя буває у ній.

Хоч беззвартне в житті, мов здій шеляг,
та не купиш його за скарби.
Зрадні чари ховає у трелях,
гне й ламає найдужчі дуби.

Був щасливий, мов птах, і веселий,
аж зустрінеш пустоти дитя.
Часом злине легке, як метелик,
часом нищить, мов буря, життя.

За весь час цієї пісні видно на Довбушевім обличчі гру почувань. Орфенюк, що, як і перше, стоїть з боку сцени остронь, задивлений у кастеляншу, теж уважно прислухається її співові. Кожне з трьох що інше думає.

ТЕРЦЕТ

Кастелянша, Довбуш і Орфенюк
Був щасливий, мов птах, і веселий,
аж зустрінув пустоти дитя.

Часом злине легке, як метелик,
часом нищить, мов буря, життя.

Неждано сигнали вартових за сценою, умовлений знак трубкою (трембітою, рогом, вистрілом). Коротка метушня. Всі здивовані, дехто наляканий.

Довбуш
Спокійно, спокійно, друзі!

(*До кастелянши*).

Хтось до нас іде, може, навіть погоня.
Простіть, пані, що заховасмо вас,
поки знатимемо, в чому річ.

Зайдіть за оцю скелю!

Двое опришків відводять кастеляншу направо за найближчий скельний облаз. Опришки, що повернули голови в сторону, звідкіля пролунав остережливий знак, дивляться сторожко в далеч.

Хор опришків
Когось ведуть
з лісу, плаєм.
Туди ідуть.

Видно, як схилом горба зліва йдуть два вартові з крамарем Пилипом. За хвилину виходять на сцену.

Довбуш
Це ви, куме Пилипе!
Стільки метушні,
а ні з чого, лиш через вас.

**Ми тут навіть не півдня,
а ви вже зайшли до нас!**

П и л и п

**Привіт, пане ватажку!
Це так: слідами-слідами...**

Д о в б у ш

Мов хірт, за нами... Чудово!

П и л и п

**Мое слово — тверде слово!
Як обіцяв, прийшов на торг.
Добра, бачу, доволі... доволі...
Не беру на борг.**

Д о в б у ш

**Звідкіля дізнались,
що в нас добро?**

П и л и п

**По поході... не було б добра?
Ех, не жартуйте, ватажку!
Догадатись не важко.**

Д о в б у ш

**Ви вже про похід... так швидко нас
знайшли!**

П и л и п

**Хе-хе-хе... Тож уся верховина
лунає про похід:
із Богородчан, мов грім, дзвенить,
від заграв рвуться коні
в клунях у тривозі...**

**А це схоплення в дорозі
кастелянової доні,
що з чужих країв недавно
вернулась. Славно, славно!
Чи я глухий, чи я сліпий?
Бий мене, сило божа, бий!
Кастелян волосся рве,
хе-хе-хе...**

Довбуш
Як ви все знаєте достоту!
Пилип
Самому маркота...
Хе-хе-хе...
Де ж вона, голубка,
пташинка-крушинка, де ж?
*(Оглядає табір опришків,
роздивляється хитро навколо).*
Чи не ось там за скелею? Еге ж?
Сховали щіпочку. Хе-хе-хе...
Довбуш (*різко виступаючи*)
Обережніш!.. Пилип... Пилип!..
Пилип (*злякавшись*)
Що з вами, пане ватажку?
На святого Кузьму й Дем'яна...
Пане...
Я за торгом.
Довбуш
Не буде більше торгу!
Ніколи вже між нами!
Пилип
Що це?..
Довбуш
Дволична гра — небезпечна гра
скінчиться раз!
Пилип (*хоче вдати сміх*)
Хе-хе-хе. Чи вас вкусила муха!
На святого духа...
Довбуш
Знаю вас,
маю вісті...
Ви тут солодкі, мов мед,
гуцулам співаете про мене,
торгуете зо мною, а в місті...

Від панів червінці, від старостів,
від війська заплата.
За мною вслід, мов тінь моя,
як вірний пес...
Скінчиться ваша лесть.
Слідкусте за мною, щоб їм переказати.
(Добуває з-за пояса пістоля).

Кажіть: яку кастелян обіцяв нагороду?

П и л и п *(белькоче)*

Пане ватаж...

Д о в б у ш

Як хробака, зімну,
зітру в мазь, мов черв'яка, розтопчу...

(Хватає Пилипа за груди, пригнічує донизу, що той падає на коліна, корчиться й белькоче. Тоді прикладає дуло пістоля до чола).

Мови «Отче наш» і «Богородице Діво»
перед смертю!

П и л и п

От-от-отче на-а-аш, і-і-іже с-си-си на небесіх-сіх,
да-да свя-тить-титься і-мя-мя
тво-е-е, да-да прий-прий-дет цар-цар-ствіс
тво-е-е, да-да бу-бу-дет во-во-ля твоя-я...
Д о в б у ш

Скоріш! Не маю часу.

П и л и п

...я-ко на небе-си-си і на зем-лі, хліб-хліб
на...

(Раптом здригається, мов нагадав собі щось, і розводить долоні):

Пане ватажку, ще маю вам щось сказати...
Дзвінка... знаєте, ця Дзвінка... з весілля,
з Космача... просила... благала... казала
переказати... що...
що... вже умру, не брешу... на мою матір...

Д о в б у ш

(що весь час тримав Пилипа одною рукою за груди, а другою пістоля при його чолі, пускає його й пістоля ховає за пояс).

Дзвінка? Що кажеш? Дзвінка...

(Задумується).

Що вона робить?

П и л и п (з близком надії в очах, швидко)

Тужить, марить, виглядає, леліє, ніє чічка,
найдіє голубка,

в'яне, хоче побачити, раз, один раз,
один раз...

Д о в б у ш

Ставай!

Пилип підводиться.

Пам'ятай, що це тільки ради неї...

Хай більше мое око тебе не бачить!

Пилип відступає. Відійшовши на край горба, кидася за себе погляд, повний зневисті, й відрухово затискає п'ястуки. Видно, як швидко сходить плаєм униз. Довбуш дивиться в далеч задуманий. Коли Пилип зник уже в долині. Довбуш бере ріг (трубку, трембіту, може бути вистріл) і дає знак. Опришки з усюдів схоплюються й гуртуються.

Д о в б у ш (кидає наказ)

В ряд!

(Коли всі стали).

Хлопці, друзі!

Підете всюди за мною?

Х о р о п р и ш к і в

Усюди, пане ватажку!

Д о в б у ш

Куди б я вас не вів?

Х о р о п р и ш к і в

Усюди, пане ватажку!

Д о в б у ш

Хоч як було б небезпечно?

Х о р о п р и ш к і в

Завжди, пане ватажку!

Д о в б у ш

Так збирайтесь в дорогу!

Добро берем з собою.

Опришки миттю розбігаються, одні вантажать клунки, інші лагодять зброю, поправляють одяг на собі. Довбуш спокійний, рішучий, усміхнений, випрямлений. По хвилині кидає знов наказ.

Д о в б у ш

В ряд!

Опришки стають.

Д о в б у ш

Усі?

Х о р о п р и ш к і в

Усі!

Д о в б у ш

Готові?

Х о р о п р и ш к і в

Готові!!

Д о в б у ш

Вже йдемо!

Х о р о п р и ш к і в

В якому напрямі?

Д о в б у ш

В напрямі Космача!

В гурті опришків шепті, здивовання.

Б а ю р а к (виступає з гурту)

Пане ватажку! Як я старий друг...

Вже знаю... це через цю бабу...

Пане ватажку! Баба — це погуба...

баба зрадить... кожна баба... баба це...

Д о в б у ш (різко)

В ряд!

Баюрак замовкає стає в ряд. Тоді видирається з гурту Орфенюк.

Орфенюк (схвильовано)

Пане ватажку! Карайте мене,
але не йдіть, не йдіть!

Я мав лихий сон. Упала зоря і...
Не йдіть, не йдіть, не йдіть!

Довбуш (лагідно)

Хлопче, що з тобою?
Ну, заспокойся! Цур тобі!

Не будь дитина! Знаю,
що небезпечно, що всюди погоня...
але не бійся, як я Довбуш, не бійся!
Ну, йдемо вже!

Орфенюк повертається до гурту. Тоді вибігає з-за скелі кастелянша з простягнутими долонями.

Кастелянша

Ох, тон Dieu, про мене забули!

Довбуш (сміючись до кастелянши)

Дійсно, були б забули.

Пані, їздите верхи?

Кастелянша (здивовано)

Що? Ну, так!

Довбуш кличе порухом долоні Орфенюка. Той виступає.

Довбуш (до Орфенюка)

Візьмеш пару коней
і відвезеш цю паню!

Лишиш її в Космачі у війта,
хай дістане сердега кастелянову нагороду.
Тільки...

(Приступає до Орфенюка й кладе йому долоню на плече)

тільки дай слово, що не втечеш з нею, не торкнешся її й повернешся!

Орфенюк

(напружує волю, хвилюючись, по хвилині рішуче)
Опришківське слово!

Довбуш (по хвилині задуми, тихіше)

А в Космачі

ще зійдеш... до Дзвінки... і скажеш,
що прийду завтра під ніч...

Хай зрадіє...

Орфенюк відступає й несміливо підходить до
Кастелянші.

Кастелянша

Ох, mon cher, вже прощаємося!
Mon briqand, mon corsaire. Яка дивна

пригода!

Яка чутлива сцена,
наче в спектаклі про Картуша!

Ох... ох...

Підносить хустинку до очей, згодом переходить
перед рядом опришків, махаючи хустинкою та
з віялом у другій долоні. Орфенюк іде за нею.
На краю горба вона зупиняється.

Ще раз adieu!

Кастелянша з Орфенюком сходять плаєм. Коли
вже зникли, Довбуш повертається до опришків.

Довбуш

Ми теж уже в дорогу. Мусимо кружляти,
щоб не зустрінути погоні.

За день будемо на місці.

В ряд!.. і вперед!

+

Опришки рядами, з топірцями, а дехто з рушницею
на плечах сходять поволі вниз з горба. Велике
криваве півколо заходячого сонця саме стає над
плаєм, так що похід опришків, здається, потопає в
багряній плямі сонця. До кроку співають марша.

Хор опришків (разом з Довбушем)

Ідем, ідем поволі, крок за кроком,
поволі сходим до долин із гір,

де наші лігва, мов орлів, високо,
сягають ввищ у край вітрів і зір.

Ідем, ідем, наш крок орлів побудить,
поволі сходим з верховин до сіл.
Тут вільний вітер, там покірні люди
впряглись в турботи, мов до плуга віл.

Ідем, ідем поволі, крок за кроком,
поволі сходим із верхів'я вниз,
де ждуть жінки палкі й пломінноокі,
що кинуть все, щоб нас кохати лиш.

Ідем, ідем, де мирні й смирні люди
блаженне щастя п'ють, мов кислий хміль.
Хто став опришком — дім його усюди
й ніде не має свого дому більш.

Ідем, ідем поволі, крок за кроком,
так за труною молодості йдуть,
але похміллям волі сяє наше око,
хоч знаємо: нас кат і башта ждуть.

Ідем, ідем поволі, крок за кроком,
поволі сходим до долин із гір,
де наші лігва, мов орлів, високо,
стремлять увісь в країну хмар і зір.

Довбуш сходить останній.

ЗАСЛОНА

ДІЯ ТРЕТЬЯ

ВІДСЛОНА 1

Та сама кімната, що в першій відслоні першої дії,
тільки без весільного прибрання. Дзвінка й Ор-
фенюк. Він кінчав саме свій звіт.

О р ф е н ю к

Тож пан ватажок зайде сьогодні
підвечір в село й прийде до вас ночувати.
Прощайте, красна молодище!

(Виходить).

Д з в і н к а

(хвилину стойть схвильована)

До мене? Довбуш! Сьогодні? Мій боже!

(По хвилині).

Серцю повірити важко, здається, неможливе,
але цей молодий опришок навіщо ж
дутив би мене? І чому я не кличу щаслива?
Адже ж мій Лесь, мій Лесик буде в мене.
Пояснити не вмію, зрозуміти не можу.

Днями й ночами ждала, вижидала,
ловила кожну чутку про нього, кожну
найдрібнішу поговірку, кожний шепіт
говорив щось про нього. Здавалось: без нього
зав'яну бадилою, без нього жити не можна.
Так першої ластівки ждуть по зимі весною,
так серед посухи жде трава роси: краплини,
як я вістоньки, вісточки ждала від нього.

Та чому тепер серце захололо,
чому обідніло й зів'яле принишкло,
і чому ж я не радію!?

(По хвилині).

Як це сталось, що він нагадав собі мене?
Цілий рік, довгий рік не пам'ятає,
ні разу знаку від себе не дав, аж тепер.
І пошо ж він до мене прийде? На ніч?

Знову на ніч? І відлетить собі, як тоді.
Не мені за ним літати! Немає в мене крил
до цього. Ох, цього дурману любовного
мое серце випило забагато!
І чому, чому мене проклято
цим коханням? За що? Не знаю.
(По хвилині)

I пощо ж він прийде до мене? Чи не на глум
мені?

Адже ж усе село гомонить про красну паню,
що захопив її. Сама бачила, як цей його вістун
віз її селом. Де ж мені до неї?! Де ж мені!!
У молоці купана, росою мальована,
панська чічка.

Не зумію так милувати, як вона.

I пощо ж він до мене прийде? На глум,
на глум мені.
(По хвилині).

I кохати не можна, й забути не можна,
і кохати годі, й не кохати годі.

Кажуть, що кохання, коли у серці
переллється, закипить, загусне,
то яdom виллється.

Чи це дійсне: він прийде?

*Мимохіть, без думки, механічно, за якоюсь підсвідомою
спонукою починає прибирати хату, згодом приспівеє).*

Ой зацвіте червоне зілля,
жар-зілля, зілля-смерть.

У мому серці дурману,
п'янкого дурману ущерть.

Ой зацвіте червоне зілля,
ой бідна ж моя голова!

Червоне злучить нас весілля,
кохання, що вбива.

Червоне злучить нас весілля,
і будеш завжди, завжди мій!

Ой зацвіте п'янке жар-зілля
у ночі весняній.

(По хвилині).

А цур! Навісна пісенька!
Мій боже, червоне весілля?

Відчиняються двері, й стає в них Степан. Бурмить під носом якесь привітання, входить до середини, здіймає капелюх і кидає на стіл, сідає важко на лавку. Дзвінка, наче побудилася, схоплюється, згодом дивиться задумано на Степана й неждано простягає долоні.

Дзвінка

Степане, Степанику, ти звідкіля?

Степан (здивований)

А звідкіля б? З праці.

Не ширяю попід хмари.

Що ж ти така солодка?

Дзвінка (з докором)

Степанику!

Степан

Хе-хе... Ні з цього ні з того
солодушка з неї зробилася!

Дзвінка

Степаночку, єдиний, коханий!

Степан

Дивіться: знічев'я став «коханий».

Дзвінка

Ти голодний?

Степан

Ну, звичайно, праця не розкошування.

Дзвінка йде до печі, але Степан порухом долоні стримує.

Пожди: що нового?

Дзвінка

(зайкується, має якийсь намір, хоче щось виявити,
але ще захищується)

Ну, нічого.

С т е п а н

Неправда. Щось сталося.

Д з в і н к а (хвилюючись)

Ні... нічого.

С т е п а н

Ой голубко, ти досі мене так не вітала.

Чулих слівець не звик від тебе чути.

Д з в і н к а

Дивуєшся?

С т е п а н

Коли вертався з полонини, бачив здалеку:

хтось виходив з хати.

Кажи!

Д з в і н к а

Ні... ніхто.

С т е п а н

Не крути! Кажи!

Д з в і н к а (в кінці рішається)

Це... це... вістун від Довбуша.

С т е п а н (схоплюється)

Від Довбуша?!

Д з в і н к а

А так! Він сам прийде до нас увечері.

С т е п а н (хвилюючись)

Не до «нас», а до тебе, голубко!

Д з в і н к а

Не знаю.

С т е п а н

(падає знов на лавку, прибитий)

Доля карає мене.

Думав, що накінець заживу спокійно.

Вже цілий рік мене ніхто не чіпав,

вже рік жив мирним життям,

як годиться гідному газді,

аж тут неждано...

(Підноситься схильований).

Думав, що той любас, той чужоложник
уже наситився тобою, має тебе досить,
що примари минулого не лякатимуть більше
нас,

що благородний мир увійде в нашу хату,
аж тут тобі маєш...

Чого моє минуле, чого опришківство
переслідує мене? Не хочу з ними,
не хочу з тим світом мати нічого спільногого.
Я син чесних газдів, син гідної сім'ї,
я тепер чесний газда на своєму паю,
і чого від мене хочуть ці палії,
пройдисвіти, шибайголови, волоцюги,
паливоди, нероби, гультяї,
харцизи й злодюги.

Пропадь, маро, розвійся, щезни!

Для вас верхи й ліси безмежні,
а дім мій мирний залишіть!

Хіба прийдеться утікати,
не виставлюсь на людський посміх,
не гомонітиме село за мною:
це чоловік опришкової любки!

Мерщій добро збираймо, винесемо з хати!

Вже час нам заховатись...

Д з в і н к а

(дивиться на нього з погордою, але перемагає себе)

Степане, не застануть нас,—
можуть хату спалити.

Степан розкладає безрадно долоні.

Д з в і н к а

Адже ти колись ходив з ними.

Наскільки збільшив ти своє майно
за їхні гроші?

А Довбушеві червінці?

(з іронією)

Моє приддане!

С т е п а н

Облиш це... Що минуло, те забулось.
Не розумію: раз зарисувати,
але набрався добра, так жий гідно,
а їм вічно хочеться бушувати,
а їм воля, боротьба, незайманість, орлі
лъоти!

Бездомна наволоч, зводники жінок,
мерзота!

Подумай, подумай тільки:
що скажуть люди, коли знов до тебе
прийде?

Д з в і н к а (зітхнувшi)

Ох, ти про це...

С т е п а н

Знаю, мое добре ім'я тобі ні за що.

Д з в і н к а (з докором)

Але ж, Степане!

(Насмішливо).

І знову, знову
опришок прийде з твоєю жінкою ночувати,
а ти гречно славного гостя вітатимеш.
І ти мій чоловік, мій легінь,
і ти хочеш, щоб я тебе кохала...
такого?

Добре, милуватиму, кохатиму, голубитиму,
але не тебе, а того, хто справжній легінь.

Степан дивиться похмуро в землю. Згодом під-
водиться, йде до стіни, здіймає рушницю з кілка й
оглядає її.

Кажуть, що його куля не йметься.

Чари-мари, чари-мари,
але хто зна: може, в цьому щось дійсне...

Д з в і н к а

Ти віриш?

Степан стенає плечима, не знаючи, що відповісти.
Тоді Дзвінка йде до скрині, відчиняє її, перегортас

тремтячими руками всякі предмети, а потрапивши на чоловіків сховок пороху й куль, бере першу скраю й тисне її в долоні.

Д з в і н к а

Це... це священна куля.

Степан дивиться недовірливо.

**Моїми слізьми посвячена,
моїм горем, моєю кривдою,
моїм зламаним коханням...**

С т е п а н (байдуже)

Хай собі! Обережність ніколи не завадить.

(Бере кулю, набиває рушницею, але вішає її знов на давнє місце. Проходитьесь).

Вже знаю.

Маю кращий спосіб.

Навіщо робити це самому?

**Навіщо брати на своє сумління
чиєсь життя?**

**Хто зна: може, по смерті щось і буває...
В усьому будь ти обережний!**

**Може, колись скажуть здати обрахунок.
Тоді скажеш: не вбив нікого.**

Навіщо нести вантаж душі чиєсь?

Вмиваю руки: хто інший зробить це.

Ну, і завжди безпечніше.

Ну, і нагорода за живого

більша. Ім потрібний

**на колесо, на гак, на ялицю,
щоб пострах був, щоб приклад був
для інших. Гей, орле, орле,
високо ти літав, високо залетиш!**

**За нагороду докупимо
ще полонини.**

Знаю, що робити.

Тільки сміло до діла!

(Підходить, лестячись, до Дзвінки).

**А ти, голубко, милуватимеш
свого законного чоловіка, ге?**

Дзвінка відштовхує його.

Вже йду!

(Швидко виходить, узявиши капелюха)—

Дзвінка

(стоїть, наче ступіла. Нагло схоплюється, мов про-
будилася із міцного сну. Кидаеться до вікна)

Степане! Агов! Степане!

Вернись!

(По хвилині).

Вернись!

(По хвилині).

**Вже пішов, не чує,
не видно його. Боже мій,
що я накоїла, що вдіяла, нещасна!**

По гайдуків пішов.

**Лесю, Лесику, соколе їсний,
не дам тебе, не дам тебе!**

(Вибігає з кімнати).

ЗАСЛОНА

ВІДСЛОНА 2

Майдан серед села. Позаду в деякій віддалі війтів дім. Ліворуч видніється здалеку Степанова хата. Низка інших будівель, порозкиданих нерівно, проходить у вулицю. На майдані гурт селян, спершу не надто великий, згодом з кожною хвилиною більшає. Можна завважити між ними якийсь турботливий неспокій, що теж по деякому часі виразно зростає. Раз у раз хтось проходить у тому чи цьому напрямі. Зустрічаються, спиняють, скупчуються в менші або більші гуртки, про щось один одному повідомляють, роздивляються навколо, гомонять рухливо з жвавими жестами.

Хор селян

**Ой не гаразд, ой не гаразд,
та й у верховині.**

**Навис, мов хмара, лютий час
на нашій країні.**

Ой не добро, ой не добро
по світу гуляє.
Вогонь, повітря, всяке зло,
мов галич, ширяє.

Колись не так було, не так,
живеть було прекрасно.
Прийшли тривога, злидні й ляк,
ясне сонце згасло.

Ой брате, зле, ой свате, зле
та й несправедливо.
Воно не так повинно вже ж!
Інакше судилось.

Наш дім не наш, наш лад не наш,
над нами хто інший.
Ой не гаразд, ой не гаразд,
та й жити смутніше.

Ой не гаразд, ой не гаразд
в верховині славній.
Чи ще зустрінем кращий час?
Чи вернеться давнє?

Голоси з-за сцени
Аго-о-ов!

Селяни
Що там? Що там?

Вбігає новий гурток селян, жваво розповідають,

Один гурт селян
Опришки під селом!
Сам Довбуш!
Сунуть просто до нас!

Другий гурт
Аби тільки не з лихою думкою!

Перший гурт
Довбуш, Довбуш суне!

Другий гурт
Ой, що то буде?
Ой, що то буде?

Від сторони війтового дому надходить Степан. Поволі наближається до юрби. Неспокійний, нерішучий, рухами виявляє вагання й затривоження. Видно: не знає, що робити, й хитається перед якоюсь важною постановою. Прислухається хвилину до голосів гурту. Згодом відходить трохи остроронь. В юрбі появляється — виринув, не знати звідкіля — крамар Пилип. Завважує Степана й його неспокій. Підходить ближче.

Пилип
Здорові! Хе-хе... Бачу: щось на серці сіло.
Степан (відпекується)
Еге... нічого!

Пилип
Не кажіть! Маю очі.
Бачу й розумію.
Так-так... Є чого журитись.

Степан (неохоче)
Лишіть!..

(По хвилині).

Пек вам!

Все відгадаєте.

Пилип (сміється).

Хто б по вас не пізнав?

Маю очі й розум.

Так-так... Довбуш знов у село суне.

**Хе-хе... Може, пригадаємо собі
горілочку з торішнього весілля?**

Степан (кидається, наче вжалений)
Не торкайте!

Пилип
Чому ж? Гаряча ви вода.

Старий друг і розраду дастъ
і пораду...
Ви від війта? Розумію...
С т е п а н (*хитається, чи признатись*)
Але його немає.
З тою якоюсь панею
аж до самого кастеляна поїхав.
Дідько її наніс.

Знову вагається, але Пилип немилосердно дивиться йому в вічі).

Гайдуки знов далеко.
Не добігну на час.

П и л и п

А так, вже по гайдуків запізно...
Ну й знов прийматимете
славного гостя, чим хата багата:
хлібом, сіллю й ще чимсь... Хе-хе...

С т е п а н

Чорт його приймав би!

П и л и п

Бо можна прийнятий інакше,
можна привітати й інакше,
гей-гей, ще славніше...

С т е п а н

Що ви кажете?

П и л и п

Гей-гей, ще славніше!

Поволі, стиха перемовляючись, відходять осторонь
у напрямі Степанової хати й никнуть між юрбою.
Гурт селян зростає й хвилюється щораз більше.
Здалеку чути тупіт копит, гамір іздців, брязкіт
зброї.

О д и н г у р т с е л я н
Опришки вже в селі.

Д р у г и й г у р т
Зсідають з коней на толоці.

**П е р ш и й г у р т
Пускають їх на траву.**

**Д р у г и й г у р т
Ідуть сюди.
П е р ш и й г у р т
Хлопці як смерічки!**

На майдан входить бадьоро й з розмахом ватага.
Довбуш, Баюрак і Орфенюк замішані в гурт. Оп-
ришки вітають селян, здіймаючи вгору топірці,
дехто крисаню. Селяни відповідають.

**О п р и ш к и
Здорові, чесні люди!
С е л я н и
Як бог дасть, легіники!
З чим приходите?**

**О п р и ш к и
Не з лихом.**

**С е л я н и
Абисте жили сто літ, соколята!
О п р и ш к и
Ми в гості до вас!**

**С е л я н и
Гостюйте, хорошенські!**

Довбуш виступав попереду своєї ватаги. З усіх
усюдів ще збігаються газди, парубоцтво, жінки,
дітвора тощо.

**Д о в б у ш
Славні газди, ми до вас у гостину,
на розраду. Банно самим
у лісах скитатись без впину.
Наскучилось. Прийшли
розважитись у гіднім товаристві.**

**С е л я н и
Вітайте, славний ватажку,
аби не в злу годину!**

Д о в б у ш
Як живеться чесній громаді?
С е л я н и
Ой не гаразд, ой не гаразд!
О д и н г у р т с е л я н
Кастелянські гайдуки в нас гостювали.
Д р у г и й г у р т
Замиряти нас прислали їх.
П е р ш и й г у р т
Ой нас замиряти, ой нас замиряти,
небесна сила їх скарала б!
Д р у г и й г у р т
Мовляв, ми всі опришки,
коли не по ділу, то по душі.
П е р ш и й г у р т
Три найгідніші газди погоріли.
Д р у г и й г у р т
Від вогню... від гайдуків, від наглої й несподі-
ваної смерті...
П е р ш и й г у р т
Від вогню, від води, від чужих порядків...
О б и д в а р а з о м
Господи, помилуй!
О п р и ш к и
А коли хочемо свої порядки чинити,
нам кажуть: ми опришки...
П е р ш и й г у р т с е л я н
Кастелянські орендарі шкуру здерли б...
О б и д в а г у р т и р а з о м
Ой не гаразд, ой не гаразд!
Д о в б у ш
Хай вийдуть уперед погорільці!
Виступають три газди.

Д о в б у ш (*до Баюрака й Орфенюка*)
Вирахуйте три ріvnі паї дукатів!

Три селяни кланяються глибоко Довбушеві і від-
бирають з рук Баюрака заплати.

А тепер ті, що найбільше потерпіли від
гайдуків!

Дедю Митре, ви найстарший,
назначайте чергу!

Газди підходять за чергою до міхів з багатством і
беруть свої паї від Баюрака й Орфенюка. Старий
дядько встановлює порядок. Брязкіт монет. За цей
час хор співає.

Х о р с е л я н

Дужий Довбуш, славний Довбуш
по всій верховині.

Хай про нього буйна слава
із вітрами лине!

Любий Довбуш, славний Довбуш
за щедрість велику.
Хай про нього кличе слава
аж до суду-віку!

Гідний Довбуш, легінь Довбуш
на всю Верховину,
Вість про нього кожен гуцул
перекаже сину.

Х о р с е л я н о к

Ясен Довбуш, красен Довбуш
в киптарі черленім.
Ім'я його в серцях наших
все носитимемо.

Х о р п а р у б к і в

Довбуш легінь, Довбуш легінь
понад легінями.

Хай для нього верховина
спалахне піснями!

У сі селяни

**Дужий Довбуш, славний Довбуш
за мужність завзяту.**

**Збережем про нього пам'ять
і славу крилату.**

**В одному моменті Баюрак підходить незавважно
до Довбуша й підказує йому.**

Баюрак

Пане ватажку, це вже марнотратство.

Що нам лишиться?

На вітер усе багатство?

Довбуш

**Ех ти, старий скнаро,
до дна сипте з міхів,
чуєш, до дна!**

Хай знає верховина, що Довбуш гуляє!

Баюрак відступає, стенає лихий плечима й повертається до міхів.

Хор

**Легінь Довбуш, славний Довбуш
на всю верховину...**

**Коли черга газдів кінчається, Баюрак, моргаючи
значливо в сторону Довбуша, виймає з одного
клунка коралі й піdnімає їх угору.**

Баюрак

А тепер дарунки для челяді...

**Жіноцтво скоплюється, одна за одною піdbігають,
метушаться, хвилюються.**

Хор жінок

**Матінко божа, зорі так не сяють,
як Довбушеві коралі!**

Баюрак (з значливим усміхом)

Але не бачу найкращої з красунь...

Довбуш заклопотаний Баюраковим помислом.
Жінки перезираються одна на одну, підсміхаються, штовхаються значуче ліктями.

Х о р ж і н о к

Це, певно, за Степанову...
Еге ж?.. Та ось вона!

Саме на майдан вбігає Дзвінка задихана, затривожена й прямує просто до Довбуша.

Д з в і н к а

Ватажку!.. Довбушу!
Хай віддих зловлю... тікай, тікай!

Д о в б у ш (схоплюється)

Дзвінко! Що з тобою?

Д з в і н к а

Тікай з села!.. Скоріш! Хутчіш!..
Гайдуки.. він... ну, Степан... мій чоловік
веде гайдуків.

Серед юрби помітне збентеження. Всі притихають, мов оглушенні, тільки Довбуш не тратить самовпевненості й рівноваги.

Д о в б у ш

Як це?

Д з в і н к а

А так! Пішов по гайдуків.
Я вибігла за ним, бігла аж на шлях,
але вже не дігнала, зник з очей.
Вже, певне, з гайдуками
вертається в село.

Д о в б у ш

Ти зайво налякалася.

Хай собі веде, кого хоче,
хоча б чортів з пекла!

Не Довбуша гайдуками полохати!
Зате я щасливий, що тебе бачу.

Д з в і н к а

**Але я боюсь. Я чую:
щось зле скоїться.
Тікай, тікай, Лесю,
не йди долі в зуби!**

Х о р

Ой, щоб не зла година...

Д о в б у ш

**Тож ні, люба,
а щоб не боялась:
(дає знак топірцем)
гей там, десять легінів,
сховатись за селом біля шляху,
коли б йшли гайдуки, спинити
стрілами, ми прийдемо в поміч.
Змірятись з ворогом завжди готовий!**

Відділ опришків виходить з майдану за село.

Х о р (уся юрба)

Славний наш ватажок!

Д о в б у ш

**А тепер, любі друзі,
не псуимо собі розваги!**

Юрба повертається знов у бадьюрій настрій. Хвилюється, майже починає танцювати.

Д о в б у ш (до Дзвінки)

**Зозулечко красна,
накінець при тобі!**

Х о р

Красний Довбуш, красна Дзвінка.

Сідай-рідай-дана.

**Будуть toti любки славні
зо свого кохання.**

Д о в б у ш

**Дзвінко, Дзвіночко,
не запросиш до своєї хати?
Прийшли гості гостювати.**

Д з в і н к а (відступає)

**Не мені тепер
гостей приймати!**

Д о в б у ш
Дзвінко, Дзвіночко,
що це тобі?
Так підем самі!
Огей! За наше кохання!

Хоче її обняти за стан, але Дзвінка виплигувє з-під його рук і повертається до своєї хати. Довбуш, здоганяючи її, швидко йде за нею.

Х о р
Сідай-рідай, сідай-рідай,
сідай-рідай-дана!

Юра на майдані переливається, мов прибої й відбої хвиль, метушиться, кружляє. Опришки розкидають з міхів на всі сторони останні залишки золота та іншого добра. Дзенькіт і брязкіт. Звідкілясь появляються чарки. Вирування, загальна гульня. Підводячи Довбуша, приспівують.

Х о р
Славна Дзвінка, славний Довбуш
з юнацької вдачі.
Ой, такого легіника
світ іще не бачив.

З А С Л О Н А

ВІДСЛОНА

Сіни в Степановій хаті. Праворуч дебелі входові двері. Позаду всередині двері в світлицю. Ліворуч міцна драбина, що нею входять на горище. Угорі над нею видніється вхід на горище. Густий сутінок, тут і там промежаний нитками проміння, що впадає крізь шпарини. Передвечірній час. Коли відкривається сцена, входить в подвір'я Степан, тривожно роздивляється, жваво заходить у світлицю й за мить вертається в сіни з рушницею в руках, ще раз підозріло оглядається, швидко підіймається щаблями драбини вгору й зникає в пролазі горища. За весь час долітають знадвору голоси юрби, заблукані уривки пісень, сильніші, то слабші приливи гамору, окремі вигуки тощо.

За мить хвиля голосів ударяє сильніше, наближається й спиняється в деякій віддалі. Відокремлюється відгомін чиїхось кроків, виразніше, вже ось під дверима. Тоді Степан вихиляється з горища й висовує перед себе цівку рушниці. Двері відчиняються й стас в них... Дзвінка. Дзвінка переходить поріг, не бачить у сутінках причасного Степана, робить декілька кроків у сіни й повертається обличчям до дверей, плечима до горища. В дверях появляється Довбуш. Степан робить розpacливий порух рукою, мовби хотів зігнати Дзвінку, що заслонює йому Довбуша, бачить, що даремно, й швидко ховається в глиб горища.

Довбуш (з докором)

Дзвінко,
ти так мене приймаш,
ти так мене віташ,
а я до тебе линув,
наче крила вирости б мені.

Дзвінка (з іронією)

Дійсно,
такого рідкого й славного гостя
треба б медом-вином частувати,
так що ж, чоловіка немає в хаті,
а ці крила вирости вам, ватажку,
либонь, трохи пізно.

Д о в б у ш

Дзвінко, не пізнаю тебе.

Невже ж це ти?

Тамта Дзвінка була така інша,
така неподібна до цеї,
зозулька ночі весняної,
що зіркою на мить засяла.

Д з в і н к а

Це гаразд, що мене не пізнаєш.

Не було коли мене піznати
за одну ніч, одну коротку ніч.

І я тебе запізно пізнала.

Запізно пізнала й зарано покохала.

Д о в б у ш

Пташко,

що тобі на гадку спало,
що з тобою сталося?

Я знову твій,
чого ж мені ти докоряєш?

Д з в і н к а

Не докоряю і нічого не хочу
і не спиняю більш.

Усе пройшло. Облиш!

Давніше плакала. Тепер вже ні.
ти не мій, і не мені
в'язать своє життя з твоїм.

Пошо ж до мене ти тепер прийшов?

Щоб повторити знов,
чого не можна повторити?

Д о в б у ш

Дзвінко, я, може, зле колись зробив,
проте я зовсім не перестав тебе кохати,
я саме аж тепер тебе насправді полюбив,
коли пізнав, що ніхто інший мені тебе не

зможе заступити,
що ти одна, одна на всьому світі.

Д з в і н к а

Уже даремно!

Було задовго ждати.

Кохання — це така квітка.

що її так легко,

так легко розтоптати.

Я теж маю свою гордість.

Знаю: не перша я й не остання.

Пошо ж у піжмурки нам гратись?

Д о в б у ш

Що було, не важно.

Так марнотратно, так легковажно

згасити зірку, що нам спільно сяла?

Що раз зв'язалось, не розв'язати,

що доля скувала, не розкувати

і не порвати нам!

Д з в і н к а

Ми інші вже, не ті, що нас життя звело.

Не зрозуміємось ніколи.

В сльозах кохання і скорботи

зів'яла наша квітка долі.

Д о в б у ш

Не кажи так мені,

не зів'яла, о ні!

Д з в і н к а

Я вже не та, не та, не та,

що ночі-ранки виглядала, .

я вже не та, не та, не та, ♦

що квіткою з кохання в'яла,

я вже не та, не та, не та,

що зір молила таємничих,

щоб любого дали обличчя

побачить ще хоч раз.

І я не та, і ти не той,

зустрілись ми запізно,

не зрозуміємось ніколи,

бо наші душі різні.
І ти не той,
про кого мріяла колись я,
і я не та,
яку хотів ти мати б,
тож краще нам розстатись,
розстатись рано, коханий!

Д о в б у ш

Дзвіночко! Не може бути!
Для мене це день
нового народження!
Для мене це початок кохання!

Д з в і н к а

Для мене це початок кінця.
Я вже не годна, не можу, не зумію.
В мені все вигоріло, випалилось, вихололо.
Не можу ні кохати, ні ненавидіти.
Подумай: чим було б тепер наше кохання?
Послухай: наше кохання — це пісня без
мелодії.

Послухай: наше кохання — це скрипка,
що не грає.
Подумай: наше кохання — це квітка без
запаху й барви.

Іди собі!

Щасливий будь і славний!

Д о в б у ш

Без тебе не буду ні щасливий, ні славний!
Гей, зозулечко, я не звик відходити ні з чим.
Беру сам, коли не хочуть дати.
Ти оце послухай:

ти пригорни ще раз,
ти приголуб ще раз,
може, коротка ця мить
давнім похміллям сп'янить.

Тож обійми ще раз,
тож приворож ще раз,
може, хвилина одна —
й вернеться перша весна.
Так пригорни ще раз,
так приголуб ще раз,
може, хвилина оця
замирить навіки серця.

Д з в і н к а

Навіки замирить аж смерть!
Ні, поцілунок мого щастя не верне,
поцілунок моєї кривди не зітре!

Довбуш поступає кілька кроків уперед, хоче обняти Дзвінку, але вона відскакує вбік і таким чином відслонює Довбуша від горища. Степан, що ждав нетерпеливо такої хвилини, зненацька стріляє. Довбуш поцілений захитується й хватас себе одною долонею за груди. Степан жваво сходить з горища вниз і на драбині вигукує, махаючи рушницею, що ще димить.

С т е п а н

Але куля зітре!
Це куля від неї!
Даруночок від любки!
Гу-гу!

Д з в і н к а

Боже, що я вдіяла!
Я не знала, що він тут...
Я цього не хотіла,
Лесю!

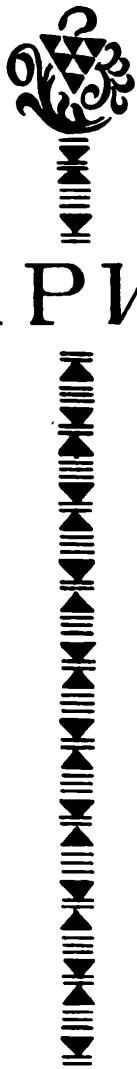
На відгук пострілу прибігають опришки, перші Орфенюк і Баюрак, за опришками суне вся юрба, спиняється в дверях, видно, як хвилюється й переливається бурхливо. Кілька опришків хватають Довбуша й піддержують його.

О р ф е н ю к
Ради бога, ватажку, що вам?
Б а ю р а к (*піднявши вгору топірець*)
Це, напевне, через цю суку!
Я казав, що баба — це погуба.
Що лиxo завжди через бабу...
Д о в б у ш (*спиняє його поруком долоні*)
Облиш її!..
Лиштіть цю хату в спокої!
Не чиніть лиха!
Вже, вже по всьому...
Легіники, друзі, братики!..
Знайте... я... я... бажав добра...
все пропало... це за мою слабість...
запізно... не можна йти крізь зло до добра...
Орфенюк, ватажківська бартка в твої
руки!..

(Подae Орфенюковi свiй топiрець).

Будь гiднiший вiд мене!..
А-а-а... темно...

K i n e ц ь

ПРИМІТКИ

До цього видання увійшла вся на сьогодні відома поетична спадщина Богдана-Ігоря Антонича. Досі його поетична творчість найповніше була представлена в книжці: Б.-І. Антонич, Зібрані твори, Нью-Йорк — Вінніпег, 1967 р. (Зредагували Святослав Гординський і Богдан Рубчак). Наше видання подає повністю всі збірки поета, лібретто опери «Довбуш», але в розділі «Поезії, що не ввійшли до книжок» вміщає сімнадцять речей, яких у нью-йоркському¹ виданні нема.

Певна річ, Святослав Гординський, в якого збереглися рукописи поета, видавши його твори, спричинився до того, що й наше видання стало повнішим і досконалішим.

Книжки Б.-І. Антонича подаються тут хронологічно за порядком, як вони виходили, а порядок поезій у книжках збережено авторський. Дати написання творів так само авторські.

Твори подаються за сучасним правописом. Найхарактерніші виправлення, які ми зробили, такого типу: «лямпа» — «лампа»; «старости» — «старості». Незмінними залишилися лексикальні й синтаксичні властивості мови поета.

Фотоматеріали до видання упорядкував Р. М. Лубківський.

«Привітання життя»

Перша збірка поезій Б.-І. Антонича. Вийшла у Львові 1931 року у видавництві «Дажбог», має 64 стор. Оформлення Володимира Ласовського. Збірка подається повністю. Передруковано за виданням: Б.-І. Антонич. Пісня про незнищенність матерії. К. «Рад. письменник», 1967.

«Три перстені»

Друга збірка поезій Б.-І. Антонича. Вийшла у Львові 1934 року накладом Богдана Дороцького, має 80 стор. Оформлення В. Ласовського. Подана повністю.

«Книга Лева»

Третя збірка поезій Б.-І. Антонича. Вийшла у Львові 1936 року, має 64 стор. В примітці зазначено, що твори цієї книжки написані в період з грудня 1934 до жовтня 1936 рр. Оформлення Святослава Гординського. Збірка подана повністю. Передруковано за львівським первісним виданням. У передмові до першого радянського видання творів Б.-І. Антонича автор цих приміток писав: «За винятком «Слова про Альказар» та двох-трьох містичних віршів із «Книги Лева», у його поезії все прогресивно-тенденційне, все людяне, все осяяне із нутровищ філософією життєствердження». То був надто суверій і неточний суд. Певна річ, у «Слові про Альказар» Антонич збився з ноти, але загальний настрій цього вірша-співу викликає захоплення. Це — протест проти братобивчої війни, взагалі проти воєнного безуму, протест актуальний і сьогодні. Щодо «містичних віршів» Б.-І. Антонича, то слід мати на увазі, що крізь їхню християнську оболонку пробиваються філософські пантеїстичні погляди поета, видніють цікаві й несподівані картини життя людського духу, а багатюща метафорика тих творів подиву гідна. Зрештою, читач зможе сам переконатися, що вся поезія Б.-І. Антонича пройнята життєствердними, благородними мотивами.

«Зелена евангелія»

Четверта збірка поезій Б.-І. Антонича. Вийшла по смерті поета у Львові 1938 року, має 56 стор. В книжці вміщено портрет Б.-І. Антонича роботи В. Ласовського. Оформлення С. Гординського. Ольга Олійник, наречена поета, твердила, що книжка була присвячена їй. Збірка подається повністю.

«Ротації»

П'ята збірка поезій Б.-І. Антонича. Вийшла по смерті поета у Львові 1938 року, має 20 стор. Оформлення В. Ласовського. (Деякі дослідники творчості Б.-І. Антонича твердять, що «Ротації» і «Зелену евангелію» видав Є. Ю. Пеленський, редактор «Дажбога», приятель і власник багатьох рукописів поета). Збірка подається повністю.

«Велика гармонія»

Шоста збірка поезій Б.-І. Антонича. Власне, її можна вважати другою, оскільки вона писалася 1932 року, після виходу його першої збірки. Вперше надрукована в названому вище нью-йоркському зібрannі творів поета. Збірка укладена на підставі рукописів, які зберігаються у С. Гординського, а також на підставі публікацій у львівському журналі «Дзвони». В цьому журналі (за 1932 рік) було надруковано одинадцять поезій з цієї книжки. Очевидно, автор не надавав своїм «релігійним» творам особливого значення, але ми ні повинні обмінати їх. «Велика гармонія» показує, як розвивався поет, як від церковного розуміння бога він переходить дотворення божої істоти в людському серці, як у його уяві богом ставала справедливість, краса й доброта. «Релігійність» Б.-І. Антонича сумнівна або, вірніше, поверхова. Бог, який «народився в жолобі» поетового серця,— це ідея людяності, а не ортодоксальний Ісус. У «Великій гармонії» чарує дитяча наївність і надзвичайна делі-

катність у поведінці з божеством, з уявною вищою силою, яка тут має християнські прикмети. Книжка ця, однаке, не вражає ні поетичностю, ні глибиною мислі, вона сухувата данина традиції, літературщині, і філософські сумніви, що в ній так прекрасно подекуди звучать, все ж не розвинули голосу, не стали її домінантою. Вірші збірки переважно носять латинські назви. Українські заголовки-переклади дала їм нью-йоркська редакція Антоничевих творів. Збірка подається повністю. Передруковано за виданням: Б.-І. Антонич, Зібрані твори. Нью-Йорк — Вінніпег, 1967

Поза збірками

Тут уміщено твори, надруковані поетом у різних львівських часописах, а також ніде не публіковані твори, що збереглися в різних людей у Львові, а також в архіві С. Гординського й потрапили до згадуваного «американського» видання. Цей розділ надзвичайно важливий для цілісного розуміння творчості поета.

«Довбуш»

Лібретто опери «Довбуш» Б.-І. Антонича. Існує в двох авторських редакціях. Уривок одної з них був надрукований у журналі «Ми» (Варшава, 1939 рік). В нашому виданні подається повністю варіант, який вперше побачив світ у львівському журналі «Жовтень» (№ 9 за 1965 рік), а потім був передрукований у книжковому виданні творів Б.-І. Антонича («Рад. письменник», Київ, 1967).

Незважаючи на те, що ціле двадцятиріччя (з 1967 року) на Україні не тільки не вдавали Б.-І. Антонича, але й намагалися дещо зробити для того, щоб його ім'я знову припало пиллюю й погасло, він став одним з найулюбленіших поетів нашої молоді, а серед юних літературних обдаровань — учителем і кумиром. Радісна прикмета нашого духовного життя. Творчість Б.-І. Антонича

вийшла за національні рамки. В Чехословаччині, в Польщі, в США його твори видані окремими книжками в перекладах — словацькою, польською та англійською мовами. Це поет, значення якого зростатиме з розвитком нашої культури, поет, якого читатимуть з більшим подивом, як сьогодні, у наступному столітті. Вихід його книжки в серії «Бібліотека поета» може вважатися підготовчим етапом до наукового, академічного, повного видання творів, потреба якого відчувається гостро вже нині.

СЛОВНИК

рідковживаних слів, діалектизмів, імен, місцевостей іншомовних висловів у поетичних творах Б.-І. Антонича

А б е л я р, П 'єр (1079—1142) — французький філософ і богослов, автор відомого в середньовіччі трактату «Так і ні».

А d i e u (фр.) — до побачення.

А на базис (гр.) — тривала подорож, похід.

А г с ро etica (лат.) — мистецтво поезії.

А г с с r i t i c a (лат.) — мистецтво критики.

А п о к а л і п с и с (гр.) — частина Нового завіту, де зібрані пророцтва про кінець світу, страхітливі картини знищення.

«**А п а г е, с а т а н а с**» (гр.) — геть, дияволе! Заклинання нечистої сили.

А р і д н и й — чортячий, від «арідник», що в гуцульському діалекті означає чорт, алий дух.

Б а й р о н Джордж - Г о р д о н (1788—1824) — великий англійський поет, основоположник романтизму в світовій літературі.

Б а ш т а — в гуцульському діалекті «тюрма».

Б и н д а — стрічка.

Б е л з а В л а д и с л а в (1847—1913) — польський поет. з 1888 року працював у Львові.

Б е р д о — пагорб, друге значення — деталь ткацького верстата.

Б е с к е т — гірський обрив, недоступне місце в горах.

Б л а м (пол.) — хутряний виріб.

Б о н з а — зневажлива кличка начальника, європейці так називали буддійських жерців та монахів.

Б о р т ь — дупло-вулик для бджіл у дереві.

Б р и д ж (англ.) — гра в карти.

Л е b r i g a n d г о м а n t i q u e (фр.) — романтичний розбійник.

Б у з — бузок.

Б у с о л ь — геодезичний прилад.

В а л т о р н а (*нім.*) — музичний духовий інструмент.

В е й м а р — місто в центральній Німеччині (належить до НДР), колишня столиця Тюрингії. У Веймарі жили великі письменники й композитори Гете, Шіллер, Гердер, Й.-С. Бах, Ф. Ліст.

В е р б е л ь (*нім.*) — барабанні звуки.

В е р т е р — герой роману Гете «Страждання молодого Вертера».

В і д в о р і т — відступ.

В о р и н а — жердка.

В о р и н н я — загорожа, складена з ворин.

В р х л і ц ь к и й Я р о с л а в (1853—1912) — визначний чеський поет.

Г а м а р н я — металоплавильна майстерня.

Г а р п а г о н (*гр.*) — скупар, герой комедії Мольєра «Скупар».

Г е б а н (*гр.*) — чорне африканське дерево, з якого виготовляють коштовні предмети.

Г е т е Й о г а н н - В о л ь ф г а н г (1749—1832 — великий німецький письменник і вчений.

Г е т е р а (*гр.*) — в Стародавній Греції артиса легкої поведінки.

Г і с ` о п (*гр.*) — рослина, з якої виготовляють ефірні масла.

Г о б о й (*фр.*) — музичний інструмент, подібний до флейти.

Г о в д а — покривало домашнього виробництва, та- кож — брила.

Г о р а ц і й (65—8 до н. е.) — визначний римський поет, який своєю творчістю впливав на вироблення громадянської лірики в європейській поезії.

Г р и ф (*лат.*) — у грецькій міфології крилатий лев з головою птаха; орлиноподібний птах, пожирач падла.

Г р у н ь — в гуцульському діалекті поле, пасовище, просто земля між двома паралельними потоками.

Д в и г а р — кран, двигун.

Д е й н е к а — в XVII столітті на Україні так називали повстанця, озброєного києм або колом.

Dies i g a e (лат.) — день гніву, день покари.

Д е м е н (гол.) — кермо чи стерно корабля.

Д ж а г а н' — кирка.

Д ж и н (англ.) — горілка, настояна на ялівцевих ягодах.

Е б е н — те саме, що гебан.

Е к с т а т и ч н и й — надмірно зворушений, нестяжний, від слова «екстаз». (Б.-І. Антонич вживав це слово в жіночому роді — «екстаза»).

Е к е р м а н Йоганн-Петер (1792—1854) — німецький письменник, співробітник Гете. Його книжка «Розмови з Гете» — важливий документ біографії великого письменника.

Е л е г і я — ліричний вірш задумливого, журливого характеру.

Є в а н г е л і є — (Б.-І. Антонич вживав форми «евангелія») — частина біблії, Новий завіт, де описується життя Ісуса Христа; книжка особливого значення, де зібрані найважливіші знання про певний предмет.

З е л ь м а н — герой українських веснянок та гайлок.

З м а г у н — той, хто вступає в змагання.

З і р к о в і т е н ь — неологізм Б.-І. Антонича.

З е л і н к а — зелена фарба.

З од і я к (гр.) — дванадцять сузір'їв на небесному екваторі, що володіють дванадцятьма періодами року.

І з г о й — вигнанець, людина, яка живе на чужині, але не має рівних прав з тими, серед яких перебуває.

І н к а в с т (гр.) — чорнило.

І н т е р м е ц ц о (іт.) — короткий музичний твір, який виконується між частинами великого твору.

І х н е в м о н (гр.) — в Стародавньому Єгипті так називали щура, шанованого фараонами за те, що він з'їдав яйця крокодилів.

- К а л а г а т і я** (*гр.*) — доброта і краса, означення певного ідеалу.
- К а л і б а н** — покруч, від «Калібана», героя драми Шекспіра «Буря».
- К а на Г а л і л е й съ к а** — містечко в Палестині, де, за євангельською легендою, Ісус Христос перетворив воду на вино.
- К а с о п о р е ць** — той, хто виламує каси, «випорює» з них гроші.
- К а р т у ш** Луї Домінік — французький опришок XVIII століття, прославлений на всю Европу.
- К а р у з о** Енріко (1873—1921) — визначний італійський співак, драматичний тенор виняткової краси.
- К о д а** (*іт.*) — закінчення в циклі поезій, завершувальна частина.
- К о р с и к а** — французький острів на Середземному морі, дики гори якого були пристановищем піратів.
- К о с м а ч** — село в Косівському районі Івано-Франківської області, де був убитий Олекса Довбуш.
- К с а н т и п а** — дружина Сократа, назва сварливої жінки.
- К у п і д о н** — в грецькій міфології бог кохання.
- К у т и р** — закамарок, нетрі.
- Л а д а** — давньоруська богиня любові.
- Л е в к о н і я** — трав'яниста декоративна рослина з пахучими, зібраними в китиці квітами різних кольорів.
- Л е п к и й** Богдан Сильвестрович (1872—1941) — український письменник, автор тексту пісні «Видиш, брате мій».
- Л е щ е т а р** — лижник, лещета в гуцульському діалекті — лижі.
- Л і г а т у р а** (*лат.*) — декілька пов'язаних між собою букв або нот, взагалі — пов'язання певних явищ.
- Л і т у р г і я** (*гр.*) — християнська церковна відправа, під час якої виконуються обряди, пов'язані з «таїнством причащення».

- Л ю б а с — коханець.**
- М а н Карл (1842—1912) — німецький письменник, автор пригодницьких романів.**
- М а н д р а г о р а (гр.) — «адамова голова», рослина, якій у давнину приписували чаюдійні властивості.**
- М а п а — карта.**
- М е й с ф і л д Джон (1878—1965) — англійський письменник.**
- М е г а ф о н (гр.) — гучномовець, підсилювач звуку.**
- М е р в а — гнила солома, гній**
- М е т р о п о л ь — метрополія, держава, що володіє колоніями, центр.**
- М і р т — мірта, вічнозелене дерево з темно-зеленим листям, що містить ефірну олію.**
- М і т р а л ь ə з а (фр.) — скорострільна гармата, кулемет.**
- М о п с о r s a i r e (фр.) — мій корсарю!**
- М о п с h e g (фр.) — мій дорогий!**
- М о п d i e u (фр.) — мій боже!**
- М у с л і н — тканина особливої легкості.**
- М у ш л я — черепашка.**
- Н а д м и — дюни.**
- Н а д р о — нутро.**
- Н е д е я — вершина дикої гори.**
- О б о я т н и й — байдужий.**
- О к а р и н а (іт.) — музичний духовий інструмент, зроблений з глини або з порцеляни.**
- О к т о с т и х (лат.) — восьмивірш.**
- О к ц и д е н т (лат.) — захід, Західна Європа.**
- О л é — скорочена форма кличного відмінка від слова «Олексо».**
- О п а р — випаровування, пара.**
- О с я г — осягнення, успіх.**
- П о п о л о м а — попона, в «Слові про полк Ігорів» — покривало мертвих.**
- П л а й — гірська стежка.**

Площа Юра — площа біля собору святого Юрія у Львові.

Пріма апріліс (*лат.*) — перше квітня, день жартів.

Полярія (*лат.*) — Арктика.

Прелюдія (*лат.*) — вступ до музичного твору, те, що говориться перед головною думкою, початок.

Прочанин — паломник, що йде пішки до т. зв. святих місць.

Прочитан — рослина, плющ звичайний.

Радісвій — прикметник від слова «радіо».

Ритурнель (*фр.*) — приспів, повторювана коротка музична фраза.

Рільке Райнер Марія (1875—1926) — видатний австрійський поет, переклав «Слово про полк Ігорів», писав про Україну.

Ротація — ротаційна машина, яка друкує газети, книжки тощо.

Рунь — від «руно», вовна, остриг овець.

Саван (*гр.-араб.*) — сорочка для мерців, білий покров.

Санскрит — літературна мова Стародавньої Індії, сьогодні мертвa.

Сарданапал — розпусник, від Сарданапала, ассирійського царя (VII століття до н. е.), який прославився марнотратством і розпустою.

Синай — за біблійною легендою, гора, на якій бог Єгова явився Мойсею й передав скрижалі з написаними на них законами для Ізраїля.

Сітківка — волейбол.

Сіукси — індіанське плем'я Північної Америки, часто зображалося в пригодницьких фільмах.

Склиця — слизька поверхня, ожеледь.

Сократ (469—399 р. до н. е., — грецький філософ, який вважав, що найважливіше для людини — пізнати своє «я».

Сотик — гріш, сота частина чогось.

Сплін (*англ.*) — хандра, нудьга.

С п і к е р (*англ.*) — промовець.

С т и г м а (*гр.*) — рани на тілі хворих, знаки на тілі, викликані релігійним екстазом.

Т а л я р и — старовинні срібні монети, що були в обігу в середній Європі і на Україні.

Т а п е т а (*ісп.*) — килимок, сукняний покров стола, скатерть.

Т е г г а i n c o g n i t a (*лат.*) — невідома земля.

Т о р н а д о (*ісп.*) — ураган в тропічних країнах.

Т р и т о н и — рід хвостатих земноводних тварин з родини саламандри, в грецькій міфології — морські божества.

Т о к і т — стукіт.

Т р і о л е т (*фр.*) — канонічна форма вірша на вісім рядків, де повторюється перший рядок в четвертому й сьомому рядку, а другий — у восьмому.

Т р о х е й (*гр.*) — хорей, двоскладова віршова стопа з наголосом на першому складі.

У р b i e t o r b i (*лат.*) — буквально «місту і світові», всім, до загального відома.

У ш к а л и — озброєні дружинники, що їх наймали в XIV столітті новгородські вельможі для придушення татар на Волзі і для інших розбійницьких цілей.

Ф і ш б і н (*нім.*) — кістяне піднебіння кита, вироби з такої кости.

Ф л а ж о л е т (*фр.*) — дерев'яний духовий музичний інструмент, в наших часах вже на ньому не грають.

Х а с и д (*гебр.*) — принаджний до єврейської релігійної секти хасидів.

Х і т о н (*гр.*) — одежа стародавніх греків, подібна до сорочки без рукавів з поясом.

Х р а б у с т — капустяні качани, листки, те, що залишається на полі після того, як головки капусти зібрані.

Ц и н о б р а — кіновар, червона фарба із сірчаної ртуті; давні художники вживали її для прикрашення рукописних книг.

Ч а б е р — чебрець.

Ч і ч к а — квітка.

Ч о т а — військовий підрозділ в козацькому війську,
рота.

Ш а ф і р — сапфір, самоцвіт синього кольору.

C h e v a l i e r (*фр.*) — кавалер, благородний лицар.

Я д у х а — астма, народна назва цієї хвороби.

З М И С Т

Незнищенність поезії. Ільницький Микола 5

ЛІРИКА

Книжка «Привітання життя» (1931)

Пісня про вічну молодість	44
З ри ви й кри ла	
1. Прелюдія	46
2. Ракета	46
3. Старе вино	47
4. Пожар	47
5. Дощ	48
6. Орел і літак	49
7. Ожереди	49
8. Лелеки	50
9. Свічка	50
10. Божевільна риба	51
11. Баклажани	52
12. Стратосфера	52
13. Метеор	53
14. Соняшник	53
15. Кода	54

Б р о н з о в і м ' я з и

1. Пісня змагунів	55
2. Біг 1000 метрів	56
3. Скок жердкою	57
4. Дівчина з диском	58
5. Сітківка	59
6. Змагання атлетів	59
Балада про тінь капітана	60
Пісня мандрівника	65
Романтизм	65
Молодий поет	66
Прочитан	67
Любов	67
Ідеал	68
Алхімія	68
Бджола	69
«І»	70
Подорож літаком	70
Підсвідомість	71
Гіпнотизер	71
Мурашник	72
Шум	73

В і т р а ж і й п е й з а ж і

1. Осінь	74
2. Перший сніг	75
3. Копання картопель	75
4. Коломийка про провесну	76
5. Під дахом лісу	77
6. Над водою	77
7. Товариство	78
8. Ідилія	78
9. Ожидання	79
10. Собака й місяць	79
Гімн життя	80
Пісня бадьорих бродяг	80

Окостих	81
Лунатизм	82
Чортівський бридж	82
Людина	83
Молитва	84
Прошак під церквою	84
Велика подорож	84
Прощання школи	86
Зелена елегія	86
До музи	89
Вірш про вірші	90
Про строфу	91
Об'явлення	91
Ніч	92
Автобіографія	93
Привітання життя	93

Книжка «Три перстені» (1934)

Автопортрет	95
Три перстені	95
Елегія про співучі двері	96
Елегія про ключі від кохання	101
Елегія про перстень пісні	105
Елегія про перстень молодості	108
Весілля	110
До моєї пісні	111
Ранній вітер	111
Назустріч	112
Корчма	112
На` шляху	113
На вітер	113
Пейзаж з вікна	114
Чарки	115
Світанок	115
Веретено	116

Князь	116
Дороги	117
Клени	118
До весни	118
Півень	119
Село	119
Різдво	120
Коляда	120
Зельман	121
Зелена евангелія	121
Праліто	122
Змія	123
Ліс	123
Лист	124
Давній мотив	124
Елегія про перстень ночі .	125
Над книжкою поезій	126
Ніч	127
Пізня година .	127
Ранок	128
Суворий вірш	128
Стріла	129
Спротив	130
Гірке вино	130
Гірка ніч	131
Поетова весна	132
До нас!	133
Ніч на площі Юра	133
Кличу	134
Ранок юнаків	135
Кінчаючи	136

Книжка «Книга Лева» (1936)

П е р ш а г л а в а	
Знак Лева	137

Даниїл у ямі Левів	138
Балада про пророка Йону	140
Пісня про дочасне світло	143
Самаритянка біля криниці	144
Шість строф містики	146
Скарга терну	147
Терен співає	148
Пісня про чорні лаври	149

Перше ліричне інтермеццо

Шлюб	151
Весняна ніч	151
Троянди	152
Гвоздики	152
Півонії	153
Тюльпани	153
Фіялки	154
Чому?	154
Сутінь	155
Пісенька до сну	155
Три строфи з записника	156
Літній вечір	156
<i>Ars poetica .</i>	157
<i>Ars critica</i>	157
Дружня гутірка	158
Подвійний концерт	159

Друга глава

Монументальний красвид	160
Площа янголів	161
Апокаліпсис	162
Зорелев, або сузір'я Лева	163
Чаргород, або як народжуються міти	164
Піски	165
Хоровід	166
Затерті сліди	167

Пісня про незнищенність матерії	168
Океманія, або в долинах морських левів	168
Полярія .	169
Арктика	170
 Друге ліричне інтермеццо	
Молитва до зір	171
Сірий гімн	172
Коло змін	172
Марнотратний гімн	173
Дно пейзажу .	173
Мій давній голос	174
Буря	175
Диво	175
Віщий дуб .	176
Колодійство	177
Черемхи	177
Батьківщина	178
Уривок	178
Забута земля	179
Червона китайка	179
До холодних зір	180
 Третя глава	
Слово до розстріляних	181
Слово про чорний полк	181
Слово про золотий полк	184
Слово про Альказар . . .	185
Колискова	188
На три шляхи	189
Стяги в куряви	190
Слово про полк піхоти	192

Книжка «Зелена евангелія» (1938)

П е р ш а г л а в а

Запрошення	193
Життя по-грецьки біос	193
До істот з зеленої зорі	194
Епічний вечір	194
Екстатичний восьмистроф	195
Концерт .	197

П е р ш е л і р и ч н е і н т е р м е ц ц о

Перша глава біблії .	201
Весільна	201
Весільна ніч	202
Хміль	202
Два серця .	203
Тернина	203
Підкови	204
Барвінкова ширість	204
Малий гімн	205
Портрет теслі	205
Теслів син .	206
Ярмарок	206
Зозуля	207
Наука	207
До дна	208
Мій цех .	208

Д р у г а г л а в а

Хліб насущний	209
Бики й буки	210
Знак дуба .	211
Ідолські ночі	212
Схрещення	213
Дует	214
Сад	215

Друге ліричне інтермеццо

Корчмарські чари .	216
Косовиця	216
Яворова повість .	217
Черемховий вірш	217
Проповідь до риб	218
Коропи	218
Вільхи	219
Калина	219
Зима	220
Захід	220
Весна	221
Вишні	221
Міф	222
Вітер століть .	222
Село	223
Дахи	223
Хати	224
Поворот	224
Країна благовіщення .	225
Третя глава	
Дві глави з літургії кохання	226
Золотоморе	227
Руно	228
Молитва за душі топільниць	229
Посли ночі	230
До гордої рослини, щебто до себе самого	231
Дзвінкова пані	232
Дім за зорею .	233

Книжка «Ротації» (1938)

Ротації	235
Міста й музи .	236
Весна	238
Вербель	239

Балада провулка	240
Назавжди	241
Балада про блакитну смерть	242
Дно тиши	243
Кінець світу	244
Концерт з Меркурія	245
Мертві авта	246
Сурми останнього дня	247
Закінчуючи	248

Книжка «Велика гармонія»

Ut in omnibus glorificetur deus	249
Veni sancte spiritus!	250
Musica noctis .	251
De morte I	252
Gloria in excelsis	253
De morte IV	254
De morte II	255
Duae viae	256
Ars poetica II, 1.	257
Amen	258
Vinea divina	259
Deus magnificus .	260
Te deum laudamus I	261
Advocatus diaboli	262
Resurektio	263
Momentum cum deo	264
Litania	265
Молитва	266
Будень	267
Свята простота	268
Наївність	269
Ars poetica II, 4.	270
Veni creador!	271
Confiteor	272

Mater dolorosa	273
Liber peregrinorum, 3 .	274
Ave, Maria!	275
Зелені свята	276
De morte, III	277
Ars poetica, II, 2	278
Ars poetica, II, 3	279
Triangulum	280
Рубач, ч. 2 .	281
Четвертий кут	282
Credo	283
Spes	284
Agnus die	285
Mater gloriosa	286
Ascensio	287
Apage satanas!	288
Te deum laudamus, II .	289
Kyrie eleison! .	290
Magnificat	291
Ars poetica	292
Salve regina! .	293

ПОЗА ЗБІРКАМИ

Різдво	296
Глухо безвість гуде...	296
Маніфест серця	297
Terra incognita	298
Тиша	298
Смерть Гете	298
На старт	301
Жіноча доля	301
Веймар	302
Натхнення	303
Пісня про ізгоя	304

Сади	307
Гіми перед світанням .	308
Листопадовий вірш	309
Примари	310
Заповіт листопаду .	311
Гострим ножем	312
Тиша	313
Батьківщина	313
Поет	314
Пародія до «Дивного гостя», 1	315
Остання ніч	316
Безумна мить	317
Вже спалились думки...	317
Наче яструб понад жеровою....	318
Львівська елегія	319
До новели «Три мандоліни» .	320
Вони	320
Вийди з кімнати	321
Кам'яні строфі .	322
Тіні над містом	323
Зерно сочевиці	324
Дивно, а одначе таки так...	324
Вечір	325
Страшна тінь	326
Дифірамб	327
Жолудь	328
За зорею, що стрілою сяє...	328
Наш перстень	329
Малий гімн	329
Чайник	330
Ранок у місті	331
Сократ	332
Втомившись жаром, день	332
Франко	333
Схід сонця	333
Зелена віра	334

Молитва	334
Ніч	335
Тюльпани два...	336
Шевченко	336
Ковзани	338
Розмова з листком .	338
Похмурий гімн	339
Лещетарі	341
Щастя	342
Народини ідеї	343
Дума про плакати .	343
Ніч в місті	346
Весна	347
Срібні сани	348
Книжка	349
«Просвіті»	351
Голос моря	352
«Хто-небудь в розлуці де-небудь у світі»	353
З зелених думок одного лиса	354
 Довбуш (opera в 3-х діях)	357
 ПРИМІТКИ	429
 Словник	435

Литературно-художественное издание

Библиотека поэта

**Антонич Богдан-Игорь
СТИХОТВОРЕНИЯ**

Составитель

Павлычко Дмитрий Васильевич

**Киев, издательство «Радянський письменник»
На украинском языке**

Редактор О. В. Лупій

Художник М. В. Вуек

Художній редактор Н. В. М'ясковська

Технічний редактор Л. М. Бобир

Коректор Г. П. Лукова

ІБ № 2816

Здано на виробництво 18.01.89. Підписано до друку 21.06.89.

**Формат 70 × 90¹/₃₂. Папір офсетний № 1. Гарнітура шкільна.
Офсетний друк. 14,25 фіз. друк. арк.+16 вкл. 17,84 умовн.
друк. арк., 17,84 умовн. фарбовідб. 16,07 обл. вид. арк. Тираж
16000 пр. Зам. 309-9. Ціна в оправі 1 крб. 50 к.**

**Видавництво «Радянський письменник», 252054, Київ-54,
вул. Чкалова, 52.**

**Львівська книжкова фабрика «Атлас». 290005, Львів-5,
вул. Зелена, 20.**

Антонич Б.-И.

A72 Стихотворения /Редколл.: В. В. Биленко и др.; Вступ. ст. Н. Н. Ильницкого. Составл., примечания и словарь Д. В. Павлычко.— К.: Рад. пысьмэннык, 1988.—454 с. (Б-ка поэта).
ISBN 5-333-00281-9

Это издание составляет все на сегодня известное наследие выдающегося западноукраинского поэта тридцатых годов Богдана-Игоря Антонича (1909—1937). В книгу вошли стихотворения, миниатюры; баллады из сборников «Приветствие жизни» (1931), «Три перстня» (1934), «Книга Льва» (1936), «Зеленое евангелие» (1938), «Ротации» (1938), а также сборник «Большая гармония» и подборка стихотворений, которые раньше у нас не печатались.

A 4702640102-123
M223(04)-89 10.89

ББК 84Ук1

